

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СЕМЕНЯКА АННА ГЕННАДІЇВНА

УДК 351. 746.2 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕТЕКТИВА В ДЕРЖАВНИХ
ПРАВООХОРОННИХ ІНСТИТУЦІЯХ В УКРАЇНІ**

081 – Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. Г. СЕМЕНЯКА

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент

Бортняк Валерій Анатолійович

Київ 2024

АНОТАЦІЯ

Семеняка А.Г. Адміністративно-правовий статус детектива в державних правоохоронних інституціях в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, Київ, 2024.

Дисертацію присвячено дослідженню адміністративно-правового статусу детектива в державних правоохоронних інституціях в Україні та розробленню пропозиції щодо його удосконалення.

Визначено, що детективна діяльність як складова правоохоронної діяльності державних інституцій України – це комплексна система дій, рішень та заходів слідчого, оперативно-розшукового та інформаційно-аналітичного характеру, що реалізується спеціально уповноваженою посадовою особою – детективом у порядку та межах повноважень, визначених законом, та спрямована на виявлення та розкриття правопорушень і злочинів у сфері, віднесені до відання спеціально уповноважених правоохоронних органів, а також на попередження вчинення відповідних правопорушень та злочинів з метою захисту економічних інтересів держави, прав, свобод та інтересів осіб та забезпечення національної безпеки.

Доведено, що до державних правоохоронних інституцій, у структурі яких утворено підрозділи детективів, відносяться Національне антикорупційне бюро України та Бюро економічної безпеки України як органи виконавчої влади зі спеціальним статусом; спільними ознаками правового статусу цих органів є те, що їх правоохоронна діяльність пов'язана з виявленням, розкриттям та попередженням спеціального виду правопорушень та злочинів, які вчиняються вищими посадовими особами, уповноваженими на здійснення функцій держави та місцевого самоврядування, а також правопорушень, що посягають на державну економіку; ці органи наділені спеціальними гарантіями, що забезпечують їх незалежність та недопущення неправомірного втручання в їх діяльність зі сторони Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

Розроблено класифікацію функцій детективів Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України за критерієм змісту діяльності, покладеної в основу тієї чи іншої функції, на такі види: 1) оперативно-розшукова діяльність у сфері корупційних, інших правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави; 2) слідчі дії під час розслідування корупційних, інших правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави та 3) аналітично-профілактична діяльність у сфері запобігання та протидії правопорушенням, що посягають на економічну безпеку держави.

Запропоновано повноваження детективів Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України доцільно об'єднати у такі групи: 1) повноваження, пов'язані з виконанням вказівок та доручень прокурора, слідчого судді, інших державних органів та посадових осіб, а також міжнародних організацій або правоохоронних органів інших держав у визначеному законом порядку; 2) повноваження, які реалізуються детективом за згодою або рішенням директора Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України, керівника підрозділу або слідчого судді у межах розкриття правопорушення чи злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України або, якщо право розслідування такого правопорушення чи злочину покладено на відповідний підрозділ детективів за рішенням директора Національного антикорупційного бюро України або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури; 3) повноваження, що здійснюються детективом самостійно та не потребують погодження керівника, прокурора чи судді.

Виявлено, що особливостями адміністративно-правового забезпечення детектива як посадової особи державного правоохоронного органу є: 1) об'єктом є правоохоронна діяльність детектива; 2) метою є упорядкування адміністративних правовідносин, що виникають у процесі виконання детективом правоохоронних завдань та функцій, здійснення управління правоохоронною діяльністю детектива та створення належних управлінсько-правових умов для ефективного здійснення

детективом своєї правоохоронної діяльності; 3) є інструментом розмежування компетенції та визначення меж повноважень детектива у системі інших посадових осіб відповідного правоохоронного органу – Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України.

З'ясовано, що систему правовідносин, що належать до сфери адміністративно-правового регулювання діяльності детектива при реалізації завдань з розслідування кримінальних правопорушень, утворюють такі види правовідносин: 1) ті, що виникають між детективом та керівником у процесі управління процесом розслідування кримінальних правопорушень; 2) ті, що виникають у процесі розподілу повноважень між детективом та іншими посадовими особами у процесі розслідування кримінальних правопорушень; 3) ті, що виникають у процесі взаємодії детектива з іншими посадовими особами та іншими органами у процесі проведення розслідування підслідних правопорушень; 4) ті, що виникають у процесі прийняття та оформлення управлінських рішень під час проведення розслідування підслідних детективу правопорушень; 5) ті, що виникають під час звітування та оцінювання результатів діяльності детектива з розслідування підслідних йому кримінальних правопорушень.

Доведено, що особливостями здійснення детективами Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України оперативно-розшукової та негласної слідчої (розшукової) діяльності є: 1) її виконання покладається на підрозділ детективів, а також за дорученням детектива або прокурора, що здійснює нагляд за досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, підслідних Національному антикорупційному бюро України та Бюро економічної безпеки України, на оперативно-технічний підрозділ Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України; 2) підставою для її здійснення може бути вичерпний перелік підстав, визначений Кримінальним процесуальним кодексом України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та спеціальними законами, що регулюють діяльність детективів Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України; 3) при проведенні оперативно-розшукової діяльності

детективами Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України заводиться оперативно-розшукова справа, яка містить усі матеріали та рішення, зібрані та ухвалені у процесі проведення оперативно-розшукових заходів; 4) детектив може ініціювати проведення оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій самостійно або здійснювати такі заходи за дорученням прокурора; 5) під час проведення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій детективи Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України зобов'язані здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами та ін.

Розроблено пропозиції щодо вирішення проблемних питань, пов'язаних з розмежуванням повноважень між детективами Національного антикорупційного бюро України/Бюро економічної безпеки України та слідчими підрозділами інших правоохоронних органів, зокрема обґрунтовано необхідність: 1) ч. 2 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України доповнити абзацом 3 такого змісту: «Якщо слідчими органами Національної поліції, слідчими органами безпеки під час розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до їх підслідності, буде встановлені ознаки кримінальних правопорушень, зазначених у пунктах 1, 2 і 3 частини третьої або пунктами 1, 2 і 3 частини п'ятої цієї статті, то прокурор, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, що проводять ці органи, за клопотанням Директора Бюро економічної безпеки України або Директора Національного антикорупційного бюро України, своєю постановою може передати кримінальне провадження для продовження розслідування детективам Бюро економічної безпеки України або детективам Національного антикорупційного бюро України відповідно за умови, що це не спричинить шкоди ефективності досудового розслідування»; 2) ч. 10 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України доповнити абзацом 2 такого змісту: «Не допускається об'єднання кримінальних проваджень в одне, якщо тільки одне з них підслідне детективам Бюро економічної безпеки України або детективам

Національного антикорупційного бюро України, крім випадків, якщо це необхідно для підвищення ефективності досудового розслідування».

З метою удосконалення адміністративно-правових засад проходження служби детективами Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України запропоновано: 1) розробити положення про проходження стажування на посаді детектива Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України для осіб, які вперше вступають на цю посаду, в яких прописати чіткі критерії оцінювання результатів стажування для уникнення зловживань зі сторони керівників стажування; 2) доповнити положення ч. 4 ст. 28 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» такими видами дисциплінарних проступків, як порушення правил професійної етики та використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або неправомірних особистих інтересах інших осіб; 3) розробити положення про порядок проходження періодичних навчань та підвищення кваліфікації особами, які мають спеціальні звання у Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України, в яких визначити періодичність такого підвищення кваліфікації, порядок, критерії оцінки ефективності тощо.

Аргументовано, що для удосконалення адміністративно-правового регулювання державного захисту детектива Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України при виконанні ним службових обов'язків та забезпечення безпеки членів його сім'ї і близьких родичів необхідно: 1) ч. 6 ст. 10 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» доповнити словами: «з урахуванням особливостей, визначених цим Законом»; 2) ст. 18 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» доповнити словами: «а також Інструкцією, що затверджується Директором НАБУ»; 3) у ч. 3 ст. 22 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» після слів: «У разі загибелі (смерті)» доповнити словами «чи втрати працездатності або заподіяння іншого ушкодження здоров'я»; 4) ст. 19 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» доповнити ч. 7 такого змісту:

«Працівники Бюро економічної безпеки мають право застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю під час виконання службових обов'язків у випадках, на умовах та в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію»; 5) ч. 2 ст. 30 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» викласти у такій редакції: «У разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності або заподіяння іншого ушкодження здоров'я особі службовій особі Бюро економічної безпеки під час виконання службових обов'язків такій особі або сім'ї загиблого (померлого), а в разі її відсутності його батькам та утриманцям виплачується одноразова грошова допомога в розмірі десятирічного розміру оплати праці (грошового забезпечення) загиблого (померлого) за останньою посадою, яку він займав, у порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України.

З метою уніфікації підходу до визначення системи заходів державного захисту детективів Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України та порядку їх застосування, зокрема пов'язаних з державним захистом їх життя та здоров'я під час проходження служби запропоновано: 1) розробити та затвердити порядок Бюро економічної безпеки України, що визначатиме процедуру та умов нарахування та виплати одноразової грошової допомоги у разі настання інвалідності, іншого ушкодження здоров'я без встановлення інвалідності, що пов'язані із виконанням детективом своїх службових обов'язків, а також у разі загибелі детектива Бюро економічної безпеки України під час виконання службових обов'язків.

Ключові слова: посада детектива, державна правоохоронна інституція, службова діяльність, слідчі дії, негласні слідчі дії, оперативно-розшукова діяльність, адміністративно-правові засади, Національне антикорупційне бюро України, Бюро економічної безпеки України.

SUMMARY

Semenyaka A.G. Administrative and legal status of a detective in state law enforcement institutions in Ukraine. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the speciality 081 «Law». Vernadsky Taurida National University, Kyiv, 2024.

The dissertation is devoted to the study of the administrative and legal status of the detective in state law enforcement institutions in Ukraine and the development of a proposal for its improvement.

It was determined that detective activity as a component of the law enforcement activities of state institutions of Ukraine is a complex system of actions, decisions and measures of an investigative, operational-research and information-analytical nature, which is implemented by a specially authorized official - a detective in the order and within the limits of the powers defined by law, and aimed at detecting and uncovering offenses and crimes in the sphere assigned to the jurisdiction of specially authorized law enforcement agencies, as well as at preventing the commission of relevant offenses and crimes for the purpose of protecting the economic interests of the state, the rights, freedoms and interests of individuals and ensuring national security.

It has been proven that the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine belong to the state law enforcement institutions, in the structure of which detective units have been formed, as bodies of the executive power with a special status; common features of the legal status of these bodies are that their law enforcement activities are related to the detection, disclosure and prevention of a special type of offenses and crimes committed by senior officials authorized to perform the functions of the state and local self-government, as well as offenses that encroach on state economy; these bodies are endowed with special guarantees that ensure their independence and the prevention of undue interference in their activities by the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine.

The classification of the functions of detectives of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine has been developed according to the criterion of the content of the activity, which is the basis of one or another

function, into the following types: 1) operational and investigative activities in the field of corruption, other offenses and crimes that encroach on economic security states; 2) investigative actions during the investigation of corruption and other offenses and crimes that encroach on the economic security of the state and 3) analytical and preventive activities in the field of prevention and counteraction of offenses that encroach on the economic security of the state.

It is suggested that the powers of detectives of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine should be combined into the following groups: 1) powers related to the execution of instructions and assignments of the prosecutor, investigating judge, other state bodies and officials, as well as international organizations or law enforcement bodies of other states in accordance with the procedure defined by law; 2) powers exercised by a detective with the consent or decision of the director of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine, the head of a unit or an investigating judge within the scope of the disclosure of an offense or a crime under the jurisdiction of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine or, if the right the investigation of such an offense or crime is entrusted to the relevant unit of detectives by decision of the director of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine or the prosecutor of the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office; 3) powers exercised by the detective independently and do not require the approval of the manager, prosecutor or judge.

It was found that the features of the administrative and legal support of the detective as an official of the state law enforcement body are: 1) the object is the detective's law enforcement activity; 2) the goal is to regulate administrative legal relations that arise in the process of the detective's performance of law enforcement tasks and functions, the management of the detective's law enforcement activities, and the creation of appropriate administrative and legal conditions for the effective performance of the detective's law enforcement activities; 3) is a tool for delimiting the competence and determining the limits of the powers of the detective in the system of other officials of the relevant law

enforcement agency - the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine.

It was found that the system of legal relations belonging to the sphere of administrative and legal regulation of the activity of the detective in the implementation of the tasks of investigating criminal offenses is formed by the following types of legal relations: 1) those that arise between the detective and the manager in the process of managing the process of investigating criminal offenses; 2) those that arise in the process of distribution of powers between the detective and other officials in the process of criminal investigation violations; 3) those that arise in the process of the detective's interaction with other officials and other bodies in the process of conducting an investigation of the offenses under investigation; 4) those that arise in the process of making and processing management decisions during the investigation of criminal offenses under investigation by the detective; 5) those that arise during the reporting and evaluation of the results of the detective's activity in the investigation of the criminal offenses under investigation.

It has been proven that the specifics of detectives of the National Anti-corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine carrying out operational investigative and covert investigative (detective) activities are: 1) its execution is entrusted to the unit of detectives, as well as on behalf of the detective or prosecutor supervising the pre-trial investigation criminal offenses subject to investigation by the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine, to the operational and technical division of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine; 2) the basis for its implementation may be an exhaustive list of grounds defined by the Code of Criminal Procedure of Ukraine, the Law of Ukraine "On Operative and Investigative Activities" and special laws regulating the activities of detectives of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine; 3) when detectives of the National Anti-corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine conduct operational investigative activities, an operational investigative case is established, which contains all materials and decisions collected and

adopted in the process of conducting operational investigative activities; 4) the detective may initiate operational investigative measures or covert investigative (detective) actions independently or carry out such measures on behalf of the prosecutor; 5) detectives of the National Anti-corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine are obliged to interact with each other and other law enforcement agencies, etc., during operational investigative activities and covert investigative (detective) actions.

Proposals for solving problematic issues related to the separation of powers between detectives of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine/Bureau of Economic Security of Ukraine and investigative units of other law enforcement agencies have been developed, in particular, the need for: 1) Part 2 of Art. 216 of the Criminal Procedure Code of Ukraine shall be supplemented with paragraph 3 of the following content: "If investigative bodies of the National Police, investigative security bodies, during the investigation of criminal offenses assigned to their jurisdiction, will establish signs of criminal offenses specified in clauses 1, 2 and 3 of part three or clauses 1, 2 and 3 of the fifth part of this article, the prosecutor who supervises the pre-trial investigation conducted by these bodies, at the request of the Director of the Bureau of Economic Security of Ukraine or the Director of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, may by his resolution transfer the criminal proceedings to the detectives of the Bureau for the continuation of the investigation economic security of Ukraine or detectives of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, respectively, provided that this does not harm the effectiveness of the pre-trial investigation"; 2) Part 10 of Art. 216 of the Criminal Procedure Code of Ukraine to be supplemented with paragraph 2 of the following content: "It is not allowed to combine criminal proceedings into one, if only one of them is investigated by detectives of the Bureau of Economic Security of Ukraine or detectives of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, except when it is necessary to increase the effectiveness of the pre-trial investigation" .

In order to improve the administrative and legal basis of the service of detectives of the National Anti-corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine, it is proposed: 1) to develop regulations on the completion of internship as a detective of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic

Security of Ukraine for persons who are entering this position for the first time, in which to prescribe clear criteria for evaluating internship results in order to avoid abuses on the part of internship supervisors; 2) supplement the provisions of Part 4 of Art. 28 of the Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine" by such types of disciplinary offenses as violation of the rules of professional ethics and use of authority in personal (private) interests or unlawful personal interests of other persons; 3) develop provisions on the procedure for periodic training and professional development by persons holding special titles at the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine, in which to determine the periodicity of such professional development, the procedure, performance evaluation criteria, etc.

It is argued that in order to improve the administrative and legal regulation of the state protection of the detective of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine in the performance of his official duties and ensuring the safety of his family members and close relatives, it is necessary: 1) Part 6 of Art. 10 of the Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine" to be supplemented with the words: "taking into account the specifics defined by this Law"; 2) Art. 18 of the Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine" should be supplemented with the following words: "as well as the Instruction approved by the Director of NABU"; 3) in Part 3 of Art. 22 of the Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine" after the words: "In case of death (death)" add the words "or loss of working capacity or causing other health damage"; 4) Art. 19 of the Law of Ukraine "On the Bureau of Economic Security of Ukraine" to add part 7 with the following content: "Employees of the Bureau of Economic Security have the right to use measures of physical influence, special means and firearms during the performance of official duties in the cases, under the conditions and in the order, provided for by the Law of Ukraine "On the National Police"; 5) Part 2 of Art. 30 of the Law of Ukraine "On the Bureau of Economic Security of Ukraine" shall be amended as follows: "In the event of the death (death) or loss of working capacity or other injury to the health of an employee of the Bureau of Economic Security during the performance of official duties to such a person or family of the deceased (deceased), and in the event of her absence, a one-time

cash benefit is paid to his parents and dependents in the amount of the ten-year salary (cash support) of the deceased (deceased) for the last position he held, in the manner and under the conditions determined by the Cabinet of Ministers of Ukraine.

In order to unify the approach to determining the system of state protection measures for detectives of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Bureau of Economic Security of Ukraine and the procedure for their application, in particular, those related to the state protection of their life and health during their service, it is proposed to: 1) develop and approve the procedure The Bureau of Economic Security of Ukraine, which will determine the procedure and conditions for accrual and payment of a one-time cash benefit in the event of disability, other health damage without establishing disability, which are related to the detective's performance of his official duties, as well as in the case of the death of a Bureau detective economic security of Ukraine during the performance of official duties; to develop and approve the Instructions of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine regarding the procedure for carrying, storing and using firearms and special tools by detectives and other officials of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine who are assigned special ranks.

Key words: position of detective, state law enforcement institution, official activity, investigative actions, covert investigative actions, operational and investigative activities, administrative and legal principles, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, Bureau of Economic Security of Ukraine.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації:

1. Семеняка А. Г. Історія розвитку та функції державних інституцій України, в яких діють підрозділи детективів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки.* 2023. Т. 34 (73), № 1. С. 119-123. https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/2_2023/zmist.pdf

2. Семеняка А. Г. Підрозділи детективів, як складова державних інституцій України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. http://www.lsej.org.ua/7_2023/102.pdf

Статті у зарубіжних виданнях

3. Tymchyshyn, A., Semeniaka, A., Bondar, S., Akhtyrskaya, N., & Kostiuhenko, O. (2022). The use of big data and data mining in the investigation of criminal offences. *Amazonia Investiga*, 11(56), 278-290. (*Web of Science*).

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

4. Семеняка А. Г. Засади діяльності підрозділів детективів Національного антикорупційного бюро України. XXV International Scientific and Practical Conference «Theoretical foundations of scientists and modern opinions regarding the implementation of modern trends», June 27-30, 2023, San Francisco, USA

5. Семеняка А. Г. Основні етапи підготовки детектива Національного антикорупційного бюро України. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXXIV. Міжнародної науково-практичної конференції; за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Салоніки (Греція): ГО «ВАДНД», 07 липня 2023 р. 287 с.

6. Семеняка А. Г. Правові компетенції детективів та форми їх реалізації. Освіта і наука в умовах інноваційного розвитку суспільства: збірник тез доповідей Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції (14 вересня 2022 року, м. Дніпро); за заг. ред. Т. В. Мотуз, Є. В. Кочерги. Дніпро : КЗВО «ДАНУ» ДОР», 2022. 391 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПРАВООХОРОННИХ ІНСТИТУЦІЙ ПОСАД «ДЕТЕКТИВА»	29
1.1. Детективна діяльність як складова правоохоронної діяльності державних інституцій в Україні	29
1.2. Коло державних інституцій в Україні, у структурі яких функціонують підрозділи детективів.....	48
1.3. Завдання, функції та повноваження детектива при здійсненні правоохоронної діяльності	68
Висновки до розділу 1	89
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕТЕКТИВА ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН.....	93
2.1. Поняття та сутність адміністративно-правового забезпечення діяльності детектива	93
2.2. Адміністративно-правове регулювання діяльності детектива при реалізації завдань з розслідування кримінальних правопорушень	109
2.3. Адміністративно-правове регулювання діяльності детектива при здійсненні оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій.....	130
2.4. Інформаційне забезпечення діяльності детектива при запобіганні і протидії вчиненню протиправних діянь.....	148
Висновки до розділу 2	165
РОЗДІЛ 3. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕТЕКТИВІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ ВНУТРІШНЬО-ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ВІДНОСИН	172
3.1. Нормативно-правове регулювання службової діяльності детектива в правоохоронних інституціях України.....	172

3.2. Особливості проходження служби детективами в інституціях, у яких функціонують детективні підрозділи.....	190
3.3. Державний захист детектива при виконанні ним службових обов'язків та забезпечення безпеки членів його сім'ї і близьких родичів	212
Висновки до розділу 3	231
ВИСНОВКИ.....	235
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	244
ДОДАТКИ.....	278

ВСТУП

Актуальність теми. Посада детектива у структурі державних правоохоронних органах України є нетиповою, оскільки для вітчизняної правоохоронної системи історично традиційним є розмежування повноважень щодо здійснення досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності між двома категоріями службових осіб – відповідно, слідчими та оперативними працівниками. Водночас, як свідчить досвід деяких зарубіжних держав, поєднання цих повноважень та наділення ними однієї службової особи – детектива у разі підвищує ефективність протидії окремим видам злочинів, сприяючи не тільки їх розкриттю, але й попередженню їх вчинення ще на стадії підготовки.

З огляду на це, можна констатувати, що введення посади детектива у структурі окремих державних правоохоронних інституцій України спрямоване, передусім, на розширення компетенції відповідної службової особи. Важливо, що завданням діяльності цих державних інституцій є, головним чином, забезпечення захисту економічної безпеки держави шляхом протидії корупційним та іншим економічним правопорушенням, що несуть загрозу економічним інтересам держави. Враховуючи специфіку завдань цих державних правоохоронних органів, запровадження посади детектива у таких органах переслідує мету підвищення ефективності правоохоронної діяльності у сфері попередження цих злочинів шляхом їх розкриття та попередження ще на стадії підготовки. Саме такий підхід може забезпечити економічну безпеку держави та створити умови для економічного зростання.

Разом з тим, зважаючи на те, що посада детектива у структурі державного правоохоронного органу в Україні є відносно новою, виникає необхідність у пошуку ефективних механізмів адміністративно-правового регулювання статусу цієї посадової особи, а також визначення напрямків удосконалення адміністративно-правового статусу детектива.

Огляд наукової літератури свідчить про те, що проблеми адміністративно-правового статусу детектива в державних правоохоронних інституціях в Україні є недостатньо дослідженими. У науковій літературі представлені окремі роботи,

присвячені деяким аспектам правового статусу детектива як службової особи державного правоохоронного органу, однак, наразі відсутні комплексні наукові праці, в яких повно та всебічно розкривається науково-методологічна проблема адміністративно-правового статусу детектива державного правоохоронного органу, а в наявних наукових розробках ця проблематика розглядається фрагментарно.

Окремі аспекти удосконалення статусу державних правоохоронних органів, які покликані захищати економічні інтереси держави від протиправних посягань, та їх службових осіб у своїх наукових роботах досліджували такі вчені: Ю. В. Александров, К. Л. Бугайчук, М. П. Бузало, О. Волуйко, А. П. Гель, С. Ф. Денисов, О. Дручек, О. С. Євич, В. Л. Жидков, О. В. Кириченко, К. О. Калаченкова, І. В. Костенко, Д. Г. Мулявка, О. В. Озеруга, О. Ю. Прокопенко, М. В. Сийплові, А. В. Соломяна, С. І. Субота, Д. С. Тихонова, А. Й. Француз, В. І. Франчук, М. А. Хлистік, С. С. Юрко, О. О. Юхно, А. Яровий та інші. Проте відсутність системного теоретичного дослідження, присвяченого удосконаленню адміністративно-правового статусу детектива державного правоохоронного органу в унеможлиблює комплексне вирішення проблеми подальшого здійснення реформи правоохоронної системи в Україні.

Таким чином, виникає потреба у визначенні напрямків та шляхів удосконалення адміністративно-правового статусу детектива державних правоохоронних інституцій в Україні. Недостатня розробленість теоретико-методологічних засад у цій сфері, недосконалість адміністративно-правового регулювання зумовлюють актуальність проведення всебічного науково-правового дослідження проблематики, пов'язаної із визначенням особливостей адміністративно-правового статусу детектива державного правоохоронного органу в Україні, підвищенням ефективності правового регулювання службової та правоохоронної діяльності цієї службової особи, а також розвитком адміністративно-правового статусу детектива.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Результати дослідження представлені у темі науково-дослідної роботи Таврійського

національного університету імені В. І. Вернадського «Крим та Чорноморський регіон: реконструктивний розвиток у воєнний та повоєнний період» (номер державної реєстрації 0123U102027), де автор визначила особливості адміністративно-правового регулювання діяльності детектива під час виконання завдань з розслідування злочинів та здійсненні оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є наукове обґрунтування напрямків удосконалення адміністративно-правового статусу детектива в державних правоохоронних інституціях в Україні, а також розробка пропозицій щодо підвищення ефективності його правового регулювання.

Для досягнення поставленої мети в дисертації планується вирішити такі комплексні завдання:

- визначити поняття та зміст детективної діяльності як складової правоохоронної діяльності;
- окреслити коло державних інституцій в Україні, у структурі яких функціонують підрозділи детективів, та з'ясувати їх особливості;
- розкрити функції та повноваження детектива при здійсненні правоохоронної діяльності;
- з'ясувати поняття та сутність адміністративно-правового забезпечення діяльності детектива;
- визначити особливості адміністративно-правового регулювання діяльності детектива під час виконання завдань з розслідування злочинів та здійсненні оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій;
- виокремити особливості інформаційно-правового забезпечення діяльності детектива при запобіганні та протидії кримінальним правопорушенням;
- дослідити специфіку нормативно-правового регулювання службової діяльності детектива в правоохоронних інституціях України та визначити особливості проходження службової діяльності детектива;

– розкрити правові засади здійснення державного захисту детектива при виконанні ним службових обов’язків та забезпечення безпеки членів його сім’ї і близьких родичів;

– розробити пропозиції щодо напрямків удосконалення адміністративно-правового статусу детектива як службової особи державного правоохоронного органу.

Об’єктом дисертаційного дослідження є адміністративно-правовий статус детектива державного правоохоронного органу в Україні.

Предметом дослідження є особливості та напрямки удосконалення адміністративно-правового статусу детектива державного правоохоронного органу в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну базу цього наукового дослідження складають праці українських та іноземних учених, які охоплюють широке коло питань щодо визначення поняття та особливостей адміністративно-правового статусу державного правоохоронного органу, що здійснює захист економічних інтересів держави від протиправних посягань, та його службових осіб.

Для виконання поставленої цілі в роботі використано систему загальнонаукових та спеціально-юридичних методів наукового пізнання: гносеологічний метод (покладено в основу розробки понятійного апарату дослідження), методи аналізу, синтезу та абстрактно-логічний метод (застосовано для з’ясування сутності основних теоретичних понять, а також визначення їх взаємного співвідношення), структурно-функціональний метод (використано для виокремлення елементів у структурі адміністративно-правового статусу детектива), метод систематизації та узагальнення (покладено в основу розроблених класифікацій функцій та повноважень детектива), порівняльно-правовий метод (застосовано для визначення напрямків удосконалення адміністративно-правового статусу детектива, зокрема й на основі зарубіжного досвіду) тощо.

Інформаційною й емпіричною базою дослідження є нормативні документи, судова та слідча практика, статистичні й соціологічні дані, матеріали, опубліковані в періодичних виданнях і мережі Інтернет.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні розвитку адміністративно-правового статусу детектива державного правоохоронного органу для забезпечення проведення подальшого реформування правоохоронної системи України, удосконалення правоохоронної діяльності у сфері протидії корупційним та іншим правопорушенням, що посягають на економічні інтереси держави.

Це дало змогу сформулювати низку концептуальних і прикладних положень, які вирізняються науковою новизною та мають теоретичне і практичне значення, зокрема:

уперше:

– сформульовано поняття детективної діяльності як складової правоохоронної діяльності державних інституцій України як комплексної системи дій, рішень та заходів слідчого, оперативно-розшукового та інформаційно-аналітичного характеру, що реалізується спеціально уповноваженою посадовою особою – детективом у порядку та межах повноважень, визначених законом, та спрямована на виявлення та розкриття правопорушень і злочинів у сфері, віднесені до відання спеціально уповноважених правоохоронних органів, а також на попередження вчинення відповідних правопорушень та злочинів з метою захисту економічних інтересів держави, прав, свобод та інтересів осіб та забезпечення національної безпеки;

– визначено, що державними правоохоронними інституціями України, у структурі яких утворено підрозділи детективів, є Національне антикорупційне бюро України та Бюро економічної безпеки України, та з'ясовано, що спільними ознаками правового статусу цих органів є те, що їх правоохоронна діяльність пов'язана з виявленням, розкриттям та попередженням спеціального виду правопорушень та злочинів, які вчиняються вищими посадовими особами, уповноваженими на здійснення функцій держави та місцевого самоврядування, а також правопорушень, що посягають на державну економіку; ці органи наділені спеціальними гарантіями, що забезпечують їх незалежність та недопущення

неправомірного втручання в їх діяльність зі сторони Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України;

– обґрунтовано особливості адміністративно-правового забезпечення детектива як посадової особи державного правоохоронного органу, якими визначено: об'єктом є правоохоронна діяльність детектива; метою є упорядкування адміністративних правовідносин, що виникають у процесі виконання детективом правоохоронних завдань та функцій, здійснення управління правоохоронною діяльністю детектива та створення належних управлінсько-правових умов для ефективного здійснення детективом своєї правоохоронної діяльності; є інструментом розмежування компетенції та визначення меж повноважень детектива у системі інших посадових осіб відповідного правоохоронного органу;

– розроблено пропозиції, спрямовані на вирішення проблемних питань, пов'язаних з розмежуванням повноважень між детективами Національного антикорупційного бюро України або Бюро економічної безпеки України та слідчими підрозділами інших правоохоронних органів, зокрема шляхом доповнення ч. 2 та ч. 10 ст. 216, КПК України положеннями про можливість та підстави передачі кримінального провадження для продовження розслідування детективам Бюро економічної безпеки України або детективам Національного антикорупційного бюро України, а також про недопущення об'єднання кримінальних проваджень в одне, якщо тільки одне з них підслідне детективам Бюро економічної безпеки України або детективам Національного антикорупційного бюро України;

удосконалено:

– визначення особливостей Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України як державних правоохоронних інституцій, у структурі яких утворюються підрозділи детективів, як центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, для яких основним видом діяльності є, відповідно виявлення та розкриття корупційних та інших злочинів, що вчиняються вищими посадовими особами, які уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, та протидія правопорушенням, які посягають на

економічні інтереси держави, бізнесу та громадян, прозорість діяльності яких забезпечується особливими вимогами до звітування про результати своєї діяльності, а також встановленням державного та громадського контролю за такою діяльністю;

– класифікацію функцій детективів Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України, яку запропоновано здійснити за критерієм змісту діяльності, покладеної в основу тієї чи іншої функції, на такі види: оперативно-розшукова діяльність у сфері корупційних, інших правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави; слідчі дії під час розслідування корупційних, інших правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави та аналітично-профілактична діяльність у сфері запобігання та протидії правопорушенням, що посягають на економічну безпеку держави;

– науковий підхід до групування повноважень детективів державних правоохоронних органів у такі групи: повноваження, пов'язані з виконанням вказівок та доручень прокурора, слідчого судді, інших державних органів та посадових осіб, а також міжнародних організацій або правоохоронних органів інших держав у визначеному законом порядку; повноваження, які реалізуються детективом за згодою або рішенням директора відповідного правоохоронного органу, керівника підрозділу або слідчого судді у межах розкриття правопорушення чи злочину; повноваження, що здійснюються детективом самостійно та не потребують погодження керівника, прокурора чи судді;

– класифікацію правовідносин, що належать до сфери адміністративно-правового регулювання діяльності детектива при реалізації завдань з розслідування кримінальних правопорушень, на такі види: правовідносини, що виникають між детективом та керівником у процесі управління процесом розслідування кримінальних правопорушень; правовідносини, що виникають у процесі розподілу повноважень між детективом та іншими посадовими особами у процесі розслідування кримінальних правопорушень; правовідносини, що виникають у

процесі взаємодії детектива з іншими посадовими особами та іншими органами у процесі проведення розслідування підслідних правопорушень та ін.;

– обґрунтування особливостей здійснення детективами державних правоохоронних інституцій оперативно-розшукової та негласної слідчої (розшукової) діяльності: її виконання покладається на підрозділ детективів, а також за дорученням детектива або прокурора, що здійснює нагляд за досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень; підставою для її здійснення може бути вичерпний перелік підстав, визначений КПК України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та спеціальними законами, що регулюють діяльність детективів; при проведенні оперативно-розшукової діяльності детективами Національного антикорупційного бюро України або Бюро економічної безпеки України заводиться оперативно-розшукова справа, яка містить усі матеріали та рішення, зібрані та ухвалені у процесі проведення оперативно-розшукових заходів; детектив може ініціювати проведення оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій самостійно або здійснювати такі заходи за дорученням прокурора тощо;

– визначення поняття інформаційного забезпечення діяльності детектива державного правоохоронного органу як особливого виду публічно-управлінської діяльності, урегульований нормами адміністративного законодавства, спрямований на створення належного інформаційного простору, в умовах якого детективи Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України отримують постійний, систематичний доступ або доступ за запитом до повної та достовірної інформації з різних джерел, у тому числі з інформаційних систем з обмеженим доступом, щодо підготовки або вчинення кримінального правопорушення, осіб, що його вчинили, інших осіб, причетних до його вчинення чи підготовки, доказової інформації та інших відомостей, необхідних для ефективного та своєчасного виконання детективами покладених на них завдань та функцій у різних сферах правоохоронної діяльності;

– дефініцію службової діяльності детектива державного правоохоронного органу як урегульований нормами права особливий вид безперервної, професійної,

оплачуваної за рахунок коштів державного бюджету діяльності, зміст якої складають внутрішньо-організаційні та управлінські правовідносини, спрямовані на забезпечення виконання детективом своїх правоохоронних завдань та функцій, та які ґрунтуються на засадах ефективності, самостійності, безсторонності, політичної нейтральності, відкритості та прозорості;

– науковий підхід до узагальнення заходів державного захисту детектива правоохоронного органу щодо забезпечення його особистої безпеки та безпеки його близьких родичів, які запропоновано об'єднати у такі групи: правовий захист детектива, що тісно пов'язаний з їх правовий статусом як представників влади; соціально-економічний захист у разі поранення або загибелі детектива під час виконання ним службових обов'язків; спеціально-процесуальні та організаційно-технічні заходи: право користуватися зброєю та іншими спеціальними засобами захисту, а також використовувати заходи фізичного впливу у встановленому порядку та за наявності визначених підстав та умов; право на застосування спеціальних заходів державного захисту;

дістали подальший розвиток:

– теоретичні розробки щодо визначення особливостей здійснення добору на посаду детектива державного правоохоронного органу, до яких відноситься специфіка вимог, що висуваються до кандидатів на ці посади, які запропоновано класифікувати за критерієм їх змісту на три групи: загальні вимоги, що висуваються до службової особи державного органу, який претендує на зайняття посади детектива; спеціально-особистісні вимоги, які включають обмеження, встановлені відповідними законами до кандидатів на зайняття посади детектива, вимоги до особистих якостей, зокрема щодо бажаного рівня доброчесності, уважності, самостійності, комунікабельності тощо; вимоги до рівня фізичної підготовки кандидата на посаду детектива, включаючи навички володіння зброєю та ін.;

– пропозиції, спрямовані на удосконалення регулювання окремих аспектів діяльності детективів Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України з розслідування підслідних їм кримінальних

правопорушень, шляхом визначення у статтях законів України «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки України» завдань, функцій та повноважень детективів відповідних органів, умови та підстави відсторонення детективів від проведення розслідування, форми та порядок звітності детектива; форми та порядок взаємодії детектива з іншими посадовими особами, державними органами та органами місцевого самоврядування тощо;

– рекомендації для досягнення уніфікованого підходу до визначення системи заходів державного захисту детективів та порядку їх застосування, зокрема пов'язаних з державним захистом їх життя та здоров'я під час проходження служби, а саме: розробити та затвердити порядок Бюро економічної безпеки України, що визначатиме процедуру та умов нарахування та виплати одноразової грошової допомоги у разі настання інвалідності, іншого ушкодження здоров'я без встановлення інвалідності, що пов'язані із виконанням детективом своїх службових обов'язків, а також у разі загибелі детектива Бюро економічної безпеки України під час виконання службових обов'язків; розробити та затвердити Інструкцію Національного антикорупційного бюро України щодо порядку носіння, зберігання та використання вогнепальної зброї та спеціальних засобів детективами та іншими службовими особами Національного антикорупційного бюро України, яким присвоюються спеціальні звання.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені автором концептуальні положення можуть бути використані в процесі подальшого дослідження проблем науки адміністративного права, а також кримінального процесуального права та суміжних галузей права. Викладені в дисертаційному дослідженні висновки й пропозиції можуть бути використані в:

– *науково-дослідній діяльності* – для подальшого опрацювання проблемних питань удосконалення адміністративно-правового статусу детектива державного правоохоронного органу в Україні;

– *правотворчості* – під час вдосконалення чинного адміністративного та кримінального процесуального законодавства у сфері регулювання адміністративно-правового статусу детектива державного правоохоронного органу

під час виконання завдань і функцій щодо розслідування підслідних відповідним органам кримінальних правопорушень, а також у процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) заходів тощо;

– *правозастосовній діяльності* – з метою вдосконалення практики реалізації детективом державного правоохоронного органу завдань і функцій щодо розслідування підслідних відповідним органам кримінальних правопорушень, а також здійснення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) заходів;

– *навчальному процесі* – під час підручників і навчальних посібників із дисциплін «Адміністративне право», «Кримінальне процесуальне право» тощо. Висновки та пропозиції дисертації також можуть бути використані для методичного забезпечення навчальних дисциплін таких, як «Протидія корупції у публічній службі», «Судові та правоохоронні органи України».

Наукові висновки та теоретичні положення дисертаційного дослідження фактично доведені до рівня конкретних пропозицій і практичних рекомендацій для використання в галузі права. Зокрема, результати дослідження були використані в практичній діяльності Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського (довідка від 17.10.2023 №09/16-750), Міністерства юстиції України (довідка від 17.11.2023 №150972/6.2/11-23) та адвокатського об'єднання «ДЕКСТРУМ».

Особистий внесок здобувача. Висновки та пропозиції, що становлять наукову новизну дисертації, розроблені автором самостійно. Для обґрунтування деяких висновків використовувались праці інших учених, на які обов'язково зроблено посилання. Наукові ідеї та розробки, що належать авторам праць, опублікованих у співавторстві з дисертантом, у дисертації не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Підсумки роботи загалом, одержані узагальнення та висновки були оприлюднені дисертантом на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Серед них – Перша Всеукраїнська науково-практична конференція «Освіта і наука в умовах інноваційного розвитку суспільства» (м. Дніпро, 14 вересня 2022 року);

Міжнародна науково-практична конференція «Теоретичні засади науковців та сучасні погляди щодо реалізації сучасних тенденцій» (США, Сан-Франциско, 27-30 червня 2023 року); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXXIV» (Греція, м. Салоніки, 7 липня 2023 року).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації викладено в 6 наукових працях, зокрема у 2 статтях, що опубліковані у фахових виданнях України, 1 науковометричній базі Web of Science, у 3 тезах доповідей на конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою й завданнями дослідження та складається з вступу, трьох розділів, що містять десяти підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 283 сторінки, з яких основного тексту – 243 сторінок. Список використаних джерел налічує 303 найменування і становить 34 сторінки, додатки – 6 сторінок.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО
ВИКОРИСТАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПРАВООХОРОННИХ
ІНСТИТУЦІЙ ПОСАД «ДЕТЕКТИВА»

1.1. Детективна діяльність як складова правоохоронної діяльності державних інституцій в Україні

У сучасних умовах постійно зростаючої потреби у посиленні заходів безпеки та охорони правопорядку, підвищенні ефективності правоохоронної діяльності, включаючи профілактику вчинення правопорушень на всій території держави, виникла необхідність у запровадженні посади детектива у системі деяких правоохоронних органів України. Зважаючи на те, що така посада є нетиповою для національної правоохоронної системи, а її запровадження у державні правоохоронні інституції зумовлене проведенням адміністративної реформи, одним із завдань якої є удосконалення правового статусу співробітників деяких правоохоронних органів, наукове дослідження широкого кола питань у цій сфері є необхідним для подальшого розвитку посади детектива у державних правоохоронних інституціях.

У вітчизняній правовій науці термін «детектив» вивчається, головним чином, в аспекті незалежної професійної, тобто приватної детективної діяльності, яка хоча й досі залишається неурегульованою на законодавчому рівні, проте є достатньо розробленою у науково-методологічному та концептуально-правовому аспектах.

Проте необхідно погодитися з деякими науковцями, які зауважують, що інститут приватної детективної діяльності в Україні, хоча і перебуває на етапі становлення, проте є досить перспективним, оскільки, як свідчить і зарубіжний, і вітчизняний досвід, приватна детективна діяльність в умовах сьогодення є достатньо затребуваною, однак для того, щоб ця діяльність розвивалася необхідно

розробити та закріпити у відповідному законі належні правила її здійснення [¹, с. 265].

Зокрема, на сьогодні в Україні розроблено та прийнято 17 лютого 2021 р. у першому читанні проєкт Закону «Про приватну детективну діяльність» від 4 лютого 2020 р. реєстр. № 3010 [²].

У ст. 1 цього законопроєкту приватну детективну діяльність визначено, як незалежну професійну діяльність приватного детектива або діяльність детективного агентства щодо надання замовникам приватних детективних послуг з метою забезпечення захисту їх прав та законних інтересів на платній договірній основі в порядку, визначеному цим Законом.

З цього визначення вбачається, що приватна детективна діяльність за своєю суттю є інформаційно-аналітичною діяльністю несилового характеру, реалізація якої не передбачає застосування примусу, в тому числі з використанням зброї або інших засобів силового впливу. Навіть, якщо така діяльність поєднується з приватною охоронною діяльністю, методи пошуку та збору інформації, за задумом розробників законопроєкту, не повинні змінюватися.

Однак, як справедливо звертають увагу науковці М. А. Хлистік та О. В. Озеруга, відсутність у приватного детектива права на здійснення оперативно-розшукових заходів, зокрема негласних слідчих дій, ненадання йому доступу до хоча б основних баз даних правоохоронних органів [³, с. 191].

Досліджуючи особливості приватної детективної діяльності, деякі науковці звертають увагу на те, що така діяльність характеризується певною специфікою, що зумовлена тим, що у разі виникнення деяких умов, вона може заподіяти шкоду інтересам суспільства, держави або призвести до непарвотмірного обмеження права окремих осіб. З огляду на це, О. С. Євич та К. О. Калаченкова обґрунтовують

¹ Костенко І. В. Приватна детективна діяльність: важливість, розвиток та актуальність. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 5. С. 263-265.

² Про приватну детективну діяльність: проєкт Закону від 04.02.2020 реєстр. № 3010. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68051.

³ Хлистік М. А., Озеруга О. В. Проблемні питання визначення правового статусу приватних детективів в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 6. С. 188-191.

необхідність включення приватної детективної діяльності до переліку видів господарської діяльності, що потребують обов'язкового ліцензування [⁴, с. 170].

Такий підхід застосований у багатьох країнах світу, зокрема у тих, де діяльність приватних детективних агентств та приватних детективів є доволі розповсюдженою та належним чином регламентованою у правовому полі.

Наприклад, у США запроваджено три види ліцензій на здійснення приватної детективної діяльності, а саме: класу «А», відповідно до якої дозволяється лише збір інформації; класу «В», яка до дозволених видів діяльності відносить у тому числі виконання охоронної функції та класу «С» або «комбінована», що відкриває можливість для зайняття усіма дозволеними законодавством видами детективної діяльності [⁵, с. 265].

З цього приводу варто зауважити, що у згаданому вище законопроекті з реєстраційним № 3100 не передбачено отримання будь-якого виду ліцензії для набуття права на здійснення приватної детективної діяльності, а таке право підтверджується наданням свідоцтва уповноваженим державним органом.

Разом з тим, зважаючи на те, що приватна детективна діяльність передбачає доступ до великого масиву інформації, у тому числі персональних даних та інших відомостей конфіденційного характеру, видається необхідним запровадження ліцензування цього виду діяльності, зокрема з огляду на необхідність підвищення персональної відповідальності особи, що займається детективною діяльністю.

На підставі вищезазначеного, слід також погодитися з науковцями, які на основі аналізу положень законопроекту з реєстраційним № 3010 доходять висновку про те, що остаточне ухвалення Закону України «Про приватну детективну діяльність» у тій редакції, яка пропонується його авторами, лише формально легалізує сферу приватних детективів в Україні, однак, не містить положень, які б на практиці уможливили зайняття цим видом діяльності, надаючи приватним

⁴ Свич О. С., Калаченкова К. О. Приватна детективна (розшукова) діяльність як новий вид господарської діяльності в Україні. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2020. Т. 2. № 12. С. 167-172.

⁵ Костенко І. В. Приватна детективна діяльність: важливість, розвиток та актуальність. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 5. С. 263-265.

детективам деякі повноваження у сфері негласного збору та фіксації інформації [6, с. 191]. Але за таких умов, ліцензування приватної детективної діяльності є вимогою не тільки особистої інформаційної безпеки, але й питанням національної безпеки.

В. І. Франчук, досліджуючи детективну діяльність у сфері економічної безпеки, звернув увагу, що послуги, які можна вважати прототипом сучасної приватної детективної діяльності, зокрема для приватного розшуку викраденого майна й осіб, що вчинили злочин, були відомі ще за часів Київської Русі у період її становлення. Затребуваність приватного розшуку у зазначений період науковець пояснює відсутністю сильної влади, яка ще тільки починала формуватися. Як доказ, вчений посилається на джерела права Давньої Русі, наприклад «Просторову правду» Ярославичів, в якій згадується про «гоніння сліду». Однак, у подальшому, коли державна влада набула міцності та стала більш централізованою, всі основні функції з охорони правопорядку у Київській Русі здійснювали виключно державні органи під контролем князя [7, с. 8].

Отже, питання правового регулювання, історичного походження, визначення перспектив розвитку та удосконалення правового статусу приватного детектива викликає цікавість серед науковців, що зумовлює наявність значної кількості наукових робіт у цій сфері [8, с. 120].

Водночас, що стосується окреслення поняття та сутності правового статусу детектива як посадової особи державних правоохоронних інституцій, то це питання наразі досліджено фрагментарно. Зокрема, деякі аспекти проблематики, пов'язаної з визначенням правового статусу посади детектива у структурі державних правоохоронних органів, розглядали у своїх наукових працях такі науковці, як

⁶ Хлистік М. А., Озеруга О. В. Проблемні питання визначення правового статусу приватних детективів в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 6. С. 188-191.

⁷ Франчук В. І. Детективна діяльність у сфері економічної безпеки: навчальний посібник; В. І. Франчук, Н. Я. Михаліцька, П. Я. Пригунов, С. І. Мельник, М. Й. Штангрет. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 132 с.

⁸ Семеняка А. Г. Історія розвитку та функції державних інституцій України, в яких діють підрозділи детективів. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2023. Т. 34 (73), № 1. С. 119-123.

Ю. В. Александров, А. П. Гель [9], К. Л. Бугайчук [10], М. П. Бузало, С. Ф. Денисов, О. В. Кириченко [11], О. Волуйко, О. Дручек [12], О. С. Євич, К. О. Калаченкова [13], В. Л. Жидков [14], І. В. Костенко [15], Д. Г. Мулявка [16], О. Ю. Прокопенко [17], М. В. Сийплові [18], А. В. Соломяна [19], С. І. Субота [20], Д. С. Тихонова [21], А. Й. Француз [22], В. І. Франчук [23], М. А. Хлистік, О. В. Озеруга [24], С. С. Юрко [25], О. О. Юхно [26], А. Яровий [27] та ін.

Деякі з цих досліджень присвячені визначенню юридичної природи та структури правоохоронної діяльності, що дозволить досягнути сутність такої складової правоохоронної діяльності як детективна діяльність.

⁹ Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С. Детективна діяльність: Курс лекцій. К. : МАУП, 2002. 296 с.

¹⁰ Бугайчук К. Л. Інститут приватних детективів за кордоном: порівняльно-правовий аналіз. Право і безпека. 2016. № 1 (60). С. 7-12.

¹¹ Бузало М. П., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Детективна діяльність: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 192 с.

¹² Волуйко О., Дручек О. Поняття правоохоронної діяльності та правоохоронних органів у світлі концепції національної безпеки України. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 10. С. 95-100.

¹³ Євич О. С., Калаченкова К. О. Приватна детективна (розшукова) діяльність як новий вид господарської діяльності в Україні. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2020. Т. 2. № 12. С. 167-172.

¹⁴ Жидков В. Л. Кримінально-процесуальна діяльність детектива національного антикорупційного бюро України. Дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 224 с.

¹⁵ Костенко І. В. Приватна детективна діяльність: важливість, розвиток та актуальність. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 5. С. 263-265.

¹⁶ Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. Дис. ... докт. юр. наук. Ірпінь, 2020. 492 с.

¹⁷ Прокопенко О. Ю. Поняття й ознаки правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ як суб'єктів забезпечення правопорядку в регіоні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2015. № 16. Т. 1. С. 50-53.

¹⁸ Сийплові М. В. Охоронна та правоохоронна діяльність: співвідношення понять та сфер кримінально-правового захисту. Міжнародний науковий журнал «Верховенство права». 2019. № 2. С. 97-102.

¹⁹ Соломяна А. В. Детективна діяльність: особливості запобіжного впливу на злочинність. Новітні кримінально-правові дослідження. 2016. С. 120-123.

²⁰ Субота С. І. Аксіологічні засади правоохоронної діяльності в умовах розвитку громадянського суспільства. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 1. С. 35-38.

²¹ Тихонова Д. С. Поняття «правоохоронна діяльність» і функції правоохоронної діяльності. Проблеми сучасної поліцейстики. Харків, 2022. С. 224-225.

²² Француз А. Й., Істоміна А. С. Приватна детективна діяльність: міжнародний досвід та національні перспективи. LEGAL BULLETIN. 2022. № 5. С. 81-90.

²³ Франчук В. І. Детективна діяльність у сфері економічної безпеки: навчальний посібник; В. І. Франчук, Н. Я. Михаліцька, П. Я. Пригунов, С. І. Мельник, М. Й. Штангрет. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 132 с.

²⁴ Хлистік М. А., Озеруга О. В. Проблемні питання визначення правового статусу приватних детективів в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 6. С. 188-191.

²⁵ Юрко С. С. Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні: дис. ... канд. юр. наук. Одеса, 2017. 252 с.

²⁶ Юхно О. О. Процесуальний статус детектива: порівняльно-правовий аспект національного і зарубіжного законодавства. Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики. Харків, 2018. С. 225-228.

²⁷ Яровий А. Класифікація уповноважених суб'єктів (ініціаторів) проведення негласних слідчих (розшукових) дій та здійснення контрольно-наглядових функцій за дотриманням прав і свобод людини. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 4. С. 360-364.

Передусім, звернемося до етимології поняття «детектив» та охарактеризуємо зміст цього поняття, виходячи із його семантичного аналізу та історико-етимологічного походження.

Зокрема, в юридичних словниках поняття «детектив» («detectio, onis», що походить від «detegere» – відкривати, розкривати; роздягати, та англійського терміну «detection» – розслідування, розкриття (злочинця); розшук, виявлення (злочинця), французького поняття «detective» – детектив, сищик) визначається у двох основних значеннях: 1) агент таємної служби розшуку, спеціаліст з розслідування злочинів, слідчий; 2) літературний фільм (літературний жанр) або кінофільм, присвячений розкриттю заплутаної таємниці, пов'язаної зі злочином [28, с. 115].

Таким чином, у буквальному етимологічному розумінні поняття «детектив» застосовується у двох основних значеннях: як особа – фахівець, що наділена певною системою професійних повноважень, та як літературний жанр. Причому у першому значенні поняття «детектив» означає спеціаліста, що здійснює повноваження з розшуку, розслідування злочинів, та є, фактично, тим самим, що і слідчий.

У цьому контексті виникає логічне питання про те, чи є відмінність між посадою слідчого та детективу у державних правоохоронних органах, чи ці посади відрізняються між собою лише за назвою.

Відповідаючи на це питання, необхідно звернути увагу, що у вітчизняній правовій науці та практиці правоохоронної діяльності більш поширеною назвою спеціальної посади в системі правоохоронних органів, що займається розслідуванням злочинів, є «слідчий».

Водночас, як зазначається у науковій літературі, у деяких зарубіжних державах, які відносяться, головним чином, до англосаксонської правової сім'ї, посада «детектива» присутня у поліцейських структурах. На детектива, зазвичай, покладаються повноваження з розслідування злочинів, збору доказів для подання

²⁸ Багатомовний юридичний словник-довідник; І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 543 с.

їх до суду з метою забезпечення кваліфікації певного злочинного діяння та надання йому правової оцінки. У якості прикладу можна навести кримінальний процес США та Великої Британії, в якому відсутні такі стадії як дізнання чи досудове слідство, а також чіткого розмежування слідчої та оперативно-розшукової діяльності. З огляду на це, особливістю посади детектива є те, що його повноваження поєднують у собі одночасно функції огляду, обшуку, допиту, здійснення відеоконтролю за особами тощо [²⁹, с. 99; ³⁰, с. 84].

На думку А. Й. Француза та А. С. Істоміної, у сфері державного управління більшості держав, у яких прийнята англосаксонська система права, одержують своє визнання та широке застосування включення до механізму держав, крім власне державних органів, установ та підприємств, також приватних органів, установ, підприємств й окремих осіб [³¹, с. 84]. Фактично, у цьому випадку йдеться про тісну взаємодію у таких державах між приватними детективними агентствами та державними правоохоронними органами, в якій перші всіляко сприяють розслідуванню злочинів, збору доказів та вжиттю інших заходів, спрямованих на досягнення цілей щодо своєчасного виявлення та розкриття злочинів.

Зокрема, на детективні агентства у більшості держав, що належать до англосаксонської правової сім'ї, покладається реалізація таких повноважень, у тому числі у взаємодії з державними правоохоронними органами [³², с. 9].

Водночас, як зазначає у своєму дослідженні О. О. Юхно, поняття «детектив» у різних країнах світу все ж має неоднакове значення, що зумовлено специфікою відповідного процесуально-правового статусу зазначеного учасника (суб'єкта) у кримінальному провадженні [³³, с. 226].

²⁹ Юрко С. С. Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні: дис. ... канд. юр. наук. Одеса, 2017. 252 с.

³⁰ Француз А. Й., Істоміна А. С. Приватна детективна діяльність: міжнародний досвід та національні перспективи. LEGAL BULLETIN. 2022. № 5. С. 81–90.

³¹ Француз А. Й., Істоміна А. С. Приватна детективна діяльність: міжнародний досвід та національні перспективи. LEGAL BULLETIN. 2022. № 5. С. 81–90.

³² Бугайчук К. Л. Інститут приватних детективів за кордоном: порівняльно-правовий аналіз. Право і безпека. 2016. № 1 (60). С. 7-12.

³³ Юхно О. О. Процесуальний статус детектива: порівняльно-правовий аспект національного і зарубіжного законодавства. Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики. Харків, 2018. С. 225-228.

У зарубіжній літературі під час визначення поняття детективної діяльності наголос робиться на інформаційно-аналітичному аспекті роботи з доказовою інформацією, діяльності, пов'язаної з пошуком та збором доказів, що сприяє розкриттю злочинів та виявленню осіб, винних у причетності до вчинення злочину [34, с. 12].

Також західні науковці звертають увагу, що детективну діяльність у сучасних умовах доцільно розглядати, як «мистецтво» роботи з інформацією, вміння помічати та аналізувати найдрібніші деталі на місці злочину, під час допитів свідків та потерпілих, тобто це така сфера діяльності, яка, передусім, пов'язана із збором та аналізом доказів вчинення конкретного злочину [35, с. 4-6].

Що стосується України, то посада детектива у структурі державних правоохоронних органів є не досить поширеною, оскільки, як показує аналіз основних актів законодавства, що регулює організацію та функціонування правоохоронних органів, зокрема Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК України) [36], законів України «Про Національну поліцію» [37], «Про Службу безпеки України» [38], «Про оперативно-розшукову діяльність» [39] та ін., для позначення назви посадової особи, до повноважень якої належить розслідування злочинів та здійснення пов'язаних з цим дій, застосовується поняття «слідчий».

Посада «детектива» у структурі Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) запроваджена з прийняттям Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» [40], що був розроблений на виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України (далі – РНБОУ) від 25 травня

³⁴ Sanders W. B. Detective work - a study of criminal investigations. Free Press. New York, 1977. 236 p.

³⁵ Tong S., Bowling B. Art, Craft and Science of Detective Work. The Police Journal. 2006. Vol. 79(4). URL : https://www.researchgate.net/publication/247826946_Art_Craft_and_Science_of_Detective_Work.

³⁶ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

³⁷ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

³⁸ Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.

³⁹ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

⁴⁰ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

2012 р. «Про заходи щодо посилення боротьби з тероризмом в Україні» [41], введеного в дію Указом Президента України № 388/2012 від 8 червня 2012 р.

Зокрема, відповідно до ч. 4 ст. 5 вищезгаданого Закону до структури управлінь НАБУ можуть входити, зокрема підрозділи детективів, що здійснюють оперативно-розшукові та слідчі дії [42]. Тобто на детективів, що входять до структури НАБУ покладається здійснення слідчих та оперативно-розшукових дій.

Принагідно, слід зауважити, що у першій редакції Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» була відсутня посада детектива, натомість, до структури НАБУ входили, зокрема інформаційно-аналітичні, оперативно-розшукові та слідчі підрозділи тощо (ч. 4 ст. 5) [43].

Підрозділи детективів були включені до структури НАБУ на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII [44].

Вищенаведене зайвий раз доводить деяку схожість посади «детектива» та «слідчого» та, відповідно, детективної та слідчої діяльності.

Подібні за змістом положення щодо підрозділів детективів містяться у Законі України «Про Бюро економічної безпеки України», зокрема у п. 2 ч. 1 ст. 2 якого визначено, що детективом Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБУ) є службова особа, уповноважена в межах компетенції, визначеної Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України, здійснювати оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності БЕБУ [45].

⁴¹ Про заходи щодо посилення боротьби з тероризмом в Україні : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 травня 2012 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001525-12#Text>.

⁴² Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

⁴³ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України у редакції від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/ed20141014#Text>.

⁴⁴ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції: Закон України від 12.02.2015 № 198-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-19/ed20150304#n219>.

⁴⁵ Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

У науковій літературі з цього приводу зазначається, що детектив має багато спільного із професією слідчого в українській правовій системі, але діяльність детектива має більш універсальний характер та поєднує в собі оперативного працівника та слідчого [46, с. 99].

На підтвердження вищенаведеного твердження науковців свідчать положення КПК України та деяких інших законодавчих актів. Зокрема, п. 17 ч. 1 ст. 3 КПК України детективи підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю НАБУ уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, тобто є слідчими. Крім того, ці ж посадові особи ч. 2 ст. 38 КПК України віднесені до осіб, уповноважених здійснювати досудове слідство здійснюють, а ст. 41 КПК України відповідні підрозділи та відділи детективів належать до оперативних підрозділів [47].

До того ж, відповідно до ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» детективи НАБУ та підрозділи детективів БЕБУ уповноважені здійснювати оперативно-розшукову діяльність [48].

Таким чином, детективна діяльність дійсно поєднує у собі елементи слідчої та оперативно-розшукової діяльності, проте, було б помилковим обмежувати роль детективної діяльності простим симбіозом цих двох видів діяльності – слідчої та оперативно-розшукової [49]. Свідченням цього є, зокрема те, що у ч. 4 ст. 5 згаданого вище Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» на детективні підрозділи НАБУ також покладаються повноваження в інформаційно-аналітичній та інших сферах.

Отже, для з'ясування юридичної природи детективної діяльності як складової правоохоронної, тобто, фактично, визначаючи місце такої діяльності у сфері правоохоронної, доцільно звернутися до розкриття поняття та змісту останньої.

⁴⁶ Юрко С. С. Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні: дис. ... канд. юр. наук. Одеса, 2017. 252 с.

⁴⁷ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

⁴⁸ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

⁴⁹ Семеняка А. Г. Підрозділи детективів, як складова державних інституцій України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7.

З цього приводу в науці права досі не виробилося єдиного підходу, що зумовлено багатогранністю поняття «правоохоронна діяльність», яке в одних випадках розглядається у вузькому значенні, в інших – у більш широкому. Крім того, неоднаково вирішується у науковій літературі питання щодо змісту цього поняття.

Зокрема, на підставі аналізу різних наукових підходів до розуміння поняття «правоохоронна діяльність», деякі вчені [50, с. 97] доходять висновку, що це будь-яка діяльність, пов'язана з охороною та забезпеченням права, визнаючи, таким чином, пріоритетність широкого підходу; для таких науковців правоохоронна діяльність у тій чи іншій мірі присутня в діяльності усіх державних органів та недержавних організацій, які приймають участь або безпосередньо реалізують повноваження у сфері забезпечення дотримання прав і свобод громадян, законності та правопорядку (такої точки зору дотримуються: А. М. Колодій [51], Ю. Загуменної [52], С. І. Субота [53], Ю. С. Шемшученко [54] та ін.).

Наприклад, С. І. Субота вважає, що однією з аксіологічних засад правоохоронної діяльності є її «всеосяжність» щодо виду суб'єктів права, що порушують (порушили) норми права [55, с. 38]. Тобто, за висновком науковця, сутність так званої «всеосяжності» правоохоронної діяльності розкривається через охоплення метою забезпечення верховенства права у державі, яка характерна для усіх без винятку державних інституцій.

Як правило, науковці, дотримуючись широкого підходу, не заперечують існування й більш вузького підходу, проте надають перевагу відносити будь-який державний орган або установу до тих, які потенційно виконують правоохоронну функцію. З такою концепцією складно не погодитися, адже за змістом ч. 2 ст. 3

⁵⁰ Волуйко О., Дручек О. Поняття правоохоронної діяльності та правоохоронних органів у світлі концепції національної безпеки України. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 10. С. 95-100.

⁵¹ Колодій А. М., Олійник А. Ю. Правознавство : підручник. Київ: Правова єдність, 2009. 792 с.

⁵² Загуменна Ю. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності. Право і безпека. 2010. Вип. 3 (35). С. 145-150.

⁵³ Субота С. І. Аксіологічні засади правоохоронної діяльності в умовах розвитку громадянського суспільства. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 1. С. 35-38.

⁵⁴ Юридична енциклопедія : в 6 т.; редкол.: Ю. С. Шемшученко. Київ: Укр. енцикл., 1998. Т 5. П-С. Київ: «Юридична думка», 2003. 736 с.

⁵⁵ Субота С. І. Аксіологічні засади правоохоронної діяльності в умовах розвитку громадянського суспільства. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 1. С. 35-38.

Конституції України утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [56], позаяк, будь-який представницький або сформований на професійних засадах державний орган чи орган місцевого самоврядування переслідує мету забезпечення реалізації певної системи прав та свобод людини та громадянина. Проте, основним недоліком такого підходу є те, що за його допомогою неможливо відмежувати правоохоронні органи, які є такими у силу вимог законодавства та наділені спеціальним статусом, від усіх інших державних органів чи установ.

Зокрема, Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» правоохоронні органи визначені, як, зокрема, НАБУ, БЕБУ та ін. [57].

Таким чином, хоча законодавець вдається до переліку органів, що слід віднести до правоохоронних, що є досить неефективно в умовах постійного реформування, проте цей перелік є невичерпним, а основною характеристикою, якою Закон наділяє правоохоронні органи, це виконання ними правозастосовної та правоохоронної функції. Отже, постає питання про зміст поняття «правоохоронна функція».

З цього приводу М. В. Сийплові зауважує про необхідність розмежування правоохоронної функції держави та правоохоронної діяльності. На думку науковця, відмінність між цими двома поняттями є принциповою та дозволяє, не заперечуючи широкого підходу до розуміння поняття «правоохоронної діяльності», яке у концепції, запропонованій М. В. Сийплові, відповідає поняттю «правоохоронна функція держави» як основний напрямок її діяльності, що визначає повноваження всіх державних органів, окреслити у системі державних органів ті з них, що безпосередньо реалізують особливий вид діяльності –

⁵⁶ Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

⁵⁷ Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>.

правоохоронну. Останньою науковець називає лише однією з форм реалізації правоохоронної функції держави [⁵⁸, с. 99].

Для тих науковців, які є прихильниками більш вузького та конкретного погляду на поняття «правоохоронна діяльність», зазначають, що це діяльність компетентних державних органів у сфері боротьби зі злочинами та правопорушеннями, фактично зводячи правоохоронну діяльність до такого розуміння, як діяльність спеціально уповноважених органів з метою охорони прав і свобод громадян, правопорядку та забезпечення законності, що реалізується в установленій законом формі та в межах повноважень, наданих цим органам (наведений підхід переважає у поглядах таких науковців, як: О. Волуйко та О. Дручек [⁵⁹, с. 98], Л. П. Коваленко О. Ю. [⁶⁰], Прокопенко [⁶¹, с. 52], та ін.).

Таким чином, правоохоронна функція реалізується правоохоронними органами, головним чином, у зв'язку із вчиненням адміністративних або кримінальних правопорушень або злочинів та, відповідно, необхідністю їх виявлення, припинення, розкриття, пошуку винних осіб та притягнення їх до відповідальності, а також здійснення профілактичних заходів у цій сфері, тобто це діяльність щодо охорони права, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб від протиправних посягань зі сторони осіб, що вчиняють правопорушення та злочини.

Зокрема, на думку О. Ю. Прокопенко, головною метою правоохоронної діяльності є недопущення порушення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, тобто захист останніх від посягання від правопорушень та злочинних діянь. При цьому, вчений вважає, що якщо посягання таки мало місце, то правоохоронна діяльність перетворюється на захисну, метою якої вже є припинення правопорушення, відновлення порушених прав, свобод та інтересів і

⁵⁸ Сийплові М. В. Охоронна та правоохоронна діяльність: співвідношення понять та сфер кримінально-правового захисту. *Міжнародний научний журнал «Верховенство права»*. 2019. № 2. С. 97-102.

⁵⁹ Волуйко О., Дручек О. Поняття правоохоронної діяльності та правоохоронних органів у світлі концепції національної безпеки України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 95-100.

⁶⁰ Коваленко Л. П. Адміністративно-правові проблеми визначення понять «правоохоронна діяльність» та правоохоронні органи. *Правові засади діяльності правоохоронних органів : зб. наук. доп. та повідомл. учасників всеукр. наук.-практ. конф. (20 груд. 2014 р.)*. Харків, 2014. С. 130–133.

⁶¹ Прокопенко О. Ю. Поняття й ознаки правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ як суб'єктів забезпечення правопорядку в регіоні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. № 16. Т. 1. С. 50-53.

вжиття заходів, направлених на притягнення винних у вчиненні правопорушення до юридичної відповідальності [62, с. 52].

Така точка зору видається дещо спірною, позаяк, захисна та охоронна діяльність є елементами єдиного більш широкого виду державної діяльності – правоохоронної, оскільки сутність останньої поєднує як захист, так і охорону прав, свобод та інтересів особи, містить як профілактичний (попереджувальний) елемент, так і елемент протидії вже вчиненому порушенню, включаючи притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, поновлення порушених прав тощо.

У свою чергу Д. С. Тихонова поняття «правоохоронна діяльність» розкриває через онтологічні принципи, зокрема у сфері забезпечення державної і національної безпеки, охорони прав і свобод людини і громадянина; саме ці принципи, на думку вченої, є ключовою основою для віднесення того чи іншого органу публічної влади до сектора безпеки і оборони [63, с. 225].

У науковій літературі деякі вчені, навмисно уникаючи недостатньо визначеного у законодавстві та правовій науці поняття «правоохоронна діяльність», запроваджують у науковий обіг поняття «безпекова діяльність».

Наприклад, В. І. Франчук визначає безпекову діяльність як вид державної або недержавної діяльності, спрямованої на протидію загрозам з метою захисту прав та інтересів осіб, збереження цілісності процесів чи системи та сприяння її розвитку на основі засвоєння та розвитку безпекової культури [64, с. 20].

Такий підхід має деяке раціональне підґрунтя, хоча й не цілком узгоджується з офіційно прийнятим науковим підходом, який частіше оперує поняттям «правоохоронна діяльність», а не «безпекова».

⁶² Прокопенко О. Ю. Поняття й ознаки правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ як суб'єктів забезпечення правопорядку в регіоні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2015. № 16. Т. 1. С. 50-53.

⁶³ Тихонова Д. С. Поняття «правоохоронна діяльність» і функції правоохоронної діяльності. Проблеми сучасної поліцейстики. Харків, 2022. С. 224-225.

⁶⁴ Франчук В. І. Детективна діяльність у сфері економічної безпеки: навчальний посібник; В. І. Франчук, Н. Я. Михаліцька, П. Я. Пригунов, С. І. Мельник, М. Й. Штангрет. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 132 с.

Проте відповідно до п. 50 розділу III Указу Президента України «Про рішення РНБОУ від 14 вересня 2020 р. «Про Стратегію національної безпеки України» держава повинна виконувати лише необхідні функції, насамперед безпекову, зовнішньополітичну, соціальну, регуляторну; правоохоронні, податкові та митні органи захищатимуть права, свободи та законні інтереси громадян, зокрема щодо ведення бізнесу [65].

Тобто у вищезгаданій Стратегії передбачається формування такої системи державних органів, у якій правоохоронні та інші державні органи виконуватимуть, зокрема саме безпекові функції. Чим керувалися розробники Стратегії, позначаючи терміном «безпекова» функцію, що реалізують, зокрема правоохоронні органи, залишається не відомим, проте такий підхід не є повністю безпідставним.

Ймовірно, відповідь на це питання потрібно шукати з урахуванням положень Закон України «Про національну безпеку України» [66], в якому правоохоронні органи віднесені до сил безпеки та оборони, до яких також належать Збройні Сили України, розвідувальні та інші органи. Водночас, цей Закон оперує поняттям «правоохоронні функції», хоча й не визначає зміст цього поняття.

Крім того, необхідно звернути увагу, що наразі розробляється Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку, як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 рр., в якому визначено основні проблеми та недоліки, які необхідно усунути, а також у цьому Плані пропонується розмежування компетенції між різними органами безпеки і оборони, усунення дублювання функцій та оптимізація здійснення кримінального провадження, забезпечення підзвітності та прозорості, посилення механізмів демократичного цивільного контролю тощо [67].

⁶⁵ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n7>.

⁶⁶ Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

⁶⁷ БЕБ долучилося до підготовки Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку. Урядовий портал. 2023. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/beb-doluchylosia-do-pidhotovky-kompleksnoho-stratehichnoho-planu-reformuvannia-orhaniv-pravoporiadku>.

Таким чином, необхідно констатувати, що у національному законодавстві відсутня єдність підходів до застосування термінології у сфері регулювання правоохоронної діяльності, а також недостатньо чітким є визначення відповідних термінів, внаслідок чого може виникнути плутанина в їх використанні.

З огляду на вищезазначене, слушною видається пропозиція В. М. Гірича щодо необхідності уніфікації поняття «правоохоронна діяльність» та з метою вдосконалення законодавства з питань національної безпеки закріплення єдиного визначення цього поняття, зокрема, як «систему контрольно-ревізійних, оперативно-розшукових, кримінально-процесуальних та адміністративно-примусових заходів, які здійснюються у порядку, визначеному законодавством, з метою підтримання правопорядку, виявлення і безпосереднього припинення правопорушень, що підпадають під дію Кримінального кодексу України (далі – КК України) та Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), а також виконання кримінальних і адміністративних санкцій щодо правопорушників» [68].

Отже, виходячи з вищенаведеного, можна дійти висновку, що ознаками правоохоронної діяльності в її вузькому розумінні є: 1) є різновидом соціально-правової діяльності, тобто передбачає активну роль суб'єктів її здійснення з метою впливу на об'єкти, що урегульована нормами права; 2) її реалізація сприяє захисту прав, свобод та інтересів осіб від протиправних посягань, зокрема від адміністративних та кримінальних правопорушень, а також злочинів; 3) особливий суб'єктний склад: здійснюється спеціально уповноваженими державними органами, які мають відповідний правовий статус, особливістю якого є наділення правом застосовувати примусові механізми впливу на правопорушників; 4) її об'єктом є поведінка особи, які підозрюються, звинувачуються або визнаються винними у вчиненні правопорушення або злочину; 5) змістом цієї діяльності є вчинення дій, спрямованих, головним чином, на виявлення, припинення

⁶⁸ Гірич В. М. До проблеми визначення базових понять у контексті реформування правоохоронних органів. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. 2023. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/do-problemi-viznachennya-bazovikh-ponyat-u-konteksti-reformuvannya>.

правопорушень та злочинів, пошук осіб, які вчинили правопорушення чи злочини, збір доказів щодо причетності відповідної особи до вчинення такого правопорушення та злочину, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, а також на виявлення та усунення причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушення чи злочину (профілактика), та негативних наслідків вчиненого правопорушення чи злочину.

Виходячи з цього, можна запропонувати *під правоохоронною діяльністю розуміти особливий вид соціально-правової діяльності, урегульований нормами права, що реалізується спеціально уповноваженими державними органами, наділеними правом застосовувати примусові механізми, з метою захисту прав, свобод та інтересів осіб від протиправних посягань шляхом виявлення, припинення правопорушень та злочинів, пошуку осіб, які вчинили такі правопорушення чи злочини, збору доказів у кримінальних справах та адміністративних правопорушеннях, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, а також виявлення та усунення причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушення чи злочину (профілактика), та негативних наслідків їх вчинення.*

Досліджуючи особливості саме детективної діяльності як різновиду правоохоронної, необхідно, насамперед, з'ясувати зміст такої діяльності. Як було з'ясовано вище, детективна діяльність поєднує у собі елементи слідчої та оперативно-розшукової діяльності.

З цього приводу деякі науковці зазначають, що детективна діяльність виконує допоміжну функцію для правоохоронних органів та установ та забезпечує дотримання принципу рівних можливостей сторін у процесі. В обґрунтування такої думки А. В. Соломяна зазначає, що детектив, одразу після виявлення ознак правопорушень чи злочинів, зобов'язаний звернутися до правоохоронних органів, на які покладається завдання щодо вирішення питань, пов'язаних з розкриттям такого правопорушення чи злочину та притягнення винних осіб до відповідальності [69, с. 121].

⁶⁹ Соломяна А. В. Детективна діяльність: особливості запобіжного впливу на злочинність. Новітні кримінально-правові дослідження. 2016. С. 120-123.

У вищезазначеному випадку мова йде про приватну детективну діяльність, проте, відповідний вид правоохоронної діяльності, що реалізується посадовими особами спеціально-уповноважених державних органів, не можна вважати допоміжною, оскільки така детективна діяльність є цілком самостійним видом правоохоронної діяльності з окресленими завданнями, функціями та повноваженнями осіб, що її здійснюють.

Зокрема, детективна діяльність, виходячи з її змісту та того, що вона поєднує у собі слідчу та оперативно-розшукову діяльність, реалізується на відповідній стадії кримінального провадження або провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Проводячи порівняльний аналіз змісту слідчої та оперативно-розшукової діяльності детектива НАБУ, В. Л. Жидков у своєму дисертаційному дослідженні вказує на існування безперечних особливостей та відмінностей в діяльності слідчих і оперативних підрозділів, у зв'язку з чим доходить висновку про необхідність розмежування детективних підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зокрема шляхом реалізації слідчих та негласних слідчих дій, у тому числі на виконання доручень слідчого на певних етапах досудового розслідування, а також детективні підрозділи, наділені повноваженнями здійснювати оперативно-розшукові заходи, проводити інформаційно-аналітичну роботу від початку до кінця досудового розслідування, збирати доказову інформацію або здійснювати перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні [⁷⁰, с. 16].

Водночас, А. Яровий, розробляючи у своєму науковому дослідженні класифікацію уповноважених суб'єктів проведення негласних слідчих дій та контрольно-наглядових повноважень, дійшов висновку про те, що до кола таких суб'єктів слід віднести: 1) тих, що реалізують контрольно-наглядові повноваження під час здійснення негласних слідчих дій; 2) тих, які безпосередньо проводять такі дії; 3) тих, що ініціюють їх проведення. Причому, на думку науковця, детективні

⁷⁰ Жидков В. Л. Кримінально-процесуальна діяльність детектива Національного антикорупційного бюро України. Дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 224 с.

підрозділи НАБУ включають у своєму складі співробітників (детективів), наділених на виконання усіх трьох груп повноважень [71, с. 363].

Наведені точки зору, безумовно, заслуговують на врахування, оскільки у складі детективних підрозділів, що утворюються у структурі відповідних державних правоохоронних інституцій, існує певна ієрархія співробітників, кожен з яких наділений відповідним колом повноважень. Однак, якщо розглядати детективну діяльність як цілісна та спеціально-відокремлена складова правоохоронної діяльності, то необхідно вказати на недоцільність розмежування у її структурі різних елементів, зокрема з точки зору юридичної практики детективну діяльність слід розглядати як єдиний комплексний вид правоохоронної діяльності, що реалізується у межах відповідної державної правоохоронної інституції. Проте необхідність розмежування у структурі окремих складових детективної діяльності виправдана з науково-методологічної точки зору, тобто з метою науково-теоретичного дослідження завдань та функцій, що виконуються у межах реалізації детективної діяльності. При цьому важливо зазначити, що конкретний зміст детективної діяльності визначається специфікою правового статусу державного правоохоронного органу, в якому утворено відповідний детективний підрозділ.

Таким чином, детективна діяльність як складова правоохоронної діяльності державних інституцій України – це комплексна система дій, рішень та заходів слідчого, оперативно-розшукового та інформаційно-аналітичного характеру, що реалізується спеціально уповноваженою посадовою особою – детективом у порядку та межах повноважень, визначених законом, та спрямована на виявлення та розкриття правопорушень і злочинів у сфері, віднесені до відання спеціально уповноважених правоохоронних органів, а також на попередження вчинення відповідних правопорушень та злочинів з метою захисту економічних інтересів держави, прав, свобод та інтересів осіб та забезпечення національної безпеки.

⁷¹ Яровий А. Класифікація уповноважених суб'єктів (ініціаторів) проведення негласних слідчих (розшукових) дій та здійснення контрольно-наглядових функцій за дотриманням прав і свобод людини. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 4. С. 360-364.

1.2. Коло державних інституцій в Україні, у структурі яких функціонують підрозділи детективів

Детективна діяльність реалізується спеціально уповноваженими особами – детективами, підрозділи яких утворюються у структурі деяких державних правоохоронних інституцій України. В окремих із цих інституцій підрозділи детективів організовані відповідно до законодавства та функціонують у їх структурі на постійній основі, в інших – можуть залучатися позаштатні детективи, а в деяких – на умовах проведення експерименту утворюються спільні підрозділи слідчих та детективів (наприклад, у Національній поліції). Визначення правового статусу відповідної державного правоохоронного органу, у структурі якого утворюються підрозділи детективів, дає змогу окреслити конкретний зміст детективної діяльності, що реалізується в такому правоохоронному органі, оскільки, зазвичай, правовий статус посадової або службової особи (у даному випадку – детектива) обумовлений особливостями правового статусу органу, в якому працює або проходить службу відповідна посадова або службова особа.

Перш ніж, окреслити коло державних правоохоронних органів, у структурі яких утворюються підрозділи детективів, доцільно уточнити зміст поняття «правоохоронний орган».

У науковій літературі пропонуються різні підходи до визначення цього поняття, так само, як і щодо визначення поняття «правоохоронна діяльність». Зокрема, деякі науковці вважають, що правоохоронний орган – це «наявні в суспільстві й державі державні установи, органи та організації, що здійснюють правоохоронну діяльність та основне завдання яких полягає в забезпеченні законності, захисті прав та законних інтересів людини і громадянина» [72, с. 326].

Таке визначення з огляду на відсутність у ньому розкриття змісту «правоохоронна діяльність» потребує уточнення. Проте, якщо прийняти до увагу, що відсилання до зазначеного поняття здійснено з огляду на наукову ефективність,

⁷² Русецький А. А. Поняття та особливості правоохоронних органів України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 6, т. 4. С. 326-330.

то такий підхід може вважатися прийнятним за умови чіткого визначення, що таке «правоохоронна діяльність».

Причому вищенаведений підхід є досить поширеним у науковій літературі, зокрема й серед науковців, які вважаються авторитетними у науці адміністративного права (Бабін Б. В. [73], М. В. Ковалів [74, с. 146], В. В. Нагорна [75, с. 47] та ін.).

Водночас, деякі вчені дають більш розгорнуте визначення досліджуваного поняття. Наприклад, В. Дяченко визначає правоохоронний орган, як державний озброєний орган, що виконує поряд з профілактичною, одну чи кілька інших правоохоронних функцій, які є визначальними у його діяльності, до працівників якого висуваються спеціальні вимоги та надаються особливі повноваження з метою забезпечення ефективного виконання ними своїх функцій [76, с. 12].

Як уже зазначалося раніше, сам законодавець не дає чіткої відповіді на питання про сутність поняття «правоохоронний орган», наводячи у ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» їх перелік та зазначаючи, що таким вважається будь-який державний орган або установа, що виконує правозастосовні або правоохоронні функції [77].

З цього приводу слухним є зауваження М. А. Хлистік про те, що для того, щоб «мати усі юридичні підстави назвати той чи інший орган правоохоронним, необхідно або відшукати його в переліку, зазначеному у ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», або з'ясувати, чи закріплено за ним на законодавчому рівні виконання правозастосовної або правоохоронної функції» [78, с. 53].

⁷³ Правоохоронні та правозахисні органи України : навч.-метод. посібник для студ.; авт.-упоряд. Б. В. Бабін та ін. Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2008. 42 с.

⁷⁴ Ковалів М. М. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 386 с.

⁷⁵ Нагорна В. В. Щодо проблеми визначення поняття «правоохоронний орган» у правовій науці та законодавстві України. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 6. С. 44-48.

⁷⁶ Дяченко В. Система правоохоронних органів: навч. посібн. К. : КНЕУ, 2003. 320 с.

⁷⁷ Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>.

⁷⁸ Хлистік М. А. Визначення поняття правоохоронного органу в законодавстві України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2021. № 4. Т. 32(71). С. 49-54.

У перелік правоохоронних органів, визначених вищенаведених Законом, включені, зокрема НАБУ та БЕБУ, а також Національна поліція та деякі інші органи.

За законодавством України, зокрема КПК України [79], законів України «Про Національне антикорупційне бюро України» [80] «Про Бюро економічної безпеки України» [81] підрозділи детективів на постійній основі та відповідно до затвердженого штатного розпису утворюються у структурі НАБУ та БЕБУ.

Отже, виникає необхідність у дослідженні правового статусу цих державних правоохоронних органів.

Зокрема, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» НАБУ є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових [82].

Таким чином, специфікою правового статусу НАБУ є саме сфера діяльності цього правоохоронного органу, яка включає діяльність щодо здійснення досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності корупційних та деяких інших кримінальних правопорушень. Зокрема, як слідує з ч. 2 ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» до підслідності НАБУ відносяться корупційні та інші кримінальні правопорушення, що вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [83].

⁷⁹ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

⁸⁰ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

⁸¹ Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

⁸² Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

⁸³ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

І. С. Ковальчук з цього приводу зазначає, що НАБУ підслідні всі категорії корупційних злочинів, які містяться в КК України та вчиняються саме вищими посадовими особами України, або в разі, якщо злочином завдано великої шкоди, у зв'язку з чим науковець вважає, що важливим елементом правового статусу НАБУ є його незалежність, оскільки цей правоохоронний орган покликаний протидіяти корупції шляхом послідовного вчинення дій щодо попередження, виявлення та розслідування кримінальних корупційних злочинів та інших злочинів, суб'єктом яких є посадові особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [⁸⁴, с. 17].

Причому, зауваження І. С. Ковальчук стосовно того, що підслідні НАБУ корупційні та інші злочини повинні вчинятися саме високопосадовцями, цілком узгоджується з положеннями ч. 2 ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», проте відсилає до іншого законодавства, яке містить визначення конкретного кола осіб, які вважаються вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави та місцевого самоврядування.

Зокрема, відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 6 Закону України «Про державну службу» вищий корпус державної служби відноситься до категорія «А» та включає такі посади: керівника Апарату Верховної Ради України (далі – ВРУ) та його заступників; керівника апарату (секретаріату) постійно діючого допоміжного органу, утвореного Президентом України; Державного секретаря Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) та його заступників, державних секретарів міністерств; керівників центральних органів виконавчої влади, які не є членами КМУ, та їх заступників; керівників апаратів Конституційного Суду України (далі – КСУ), Верховного Суду (далі – ВС), вищих спеціалізованих судів та їх заступників, керівників секретаріатів Вищої ради правосуддя (далі – ВРП), Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі – ВКСУ) та їх заступників, Голови Державної судової адміністрації України та його заступників; керівників державної

⁸⁴ Ковальчук І. С. Особливості правового статусу Національного антикорупційного бюро України. Право і суспільство. 2019. № 3. С. 15-19.

служби в інших державних органах, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, та їх заступників [85].

Що стосується вищих посадових осіб, уповноважених на виконання функцій місцевого самоврядування, то такі визначені у ст. 14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування». Хоча у цій статті безпосередньо не зазначено, які посади віднесено до вищих, проте з урахуванням положень ст. 6 Закону України «Про державну службу» та пристосовуючи цю норму до організації місцевого самоврядування, до вищих посад, уповноважених на виконання функцій місцевого самоврядування, можна віднести посади першої та другої категорій [86].

Таким чином, необхідно погодитись з думкою науковців, зокрема І. С. Ковальчук, які зазначають, що здійснення досудового розслідування корупційних та інших злочинів, вчинених вищенаведеними посадовими та службовими особами, потребує наділення НАБУ спеціальними гарантіями незалежності, які забезпечують неможливість неправомірного впливу вищих посадових осіб на дії та рішення, що вчиняються та приймаються посадовими особами НАБУ на виконання своїх завдань та функцій.

Як зазначає з цього приводу В. Г. Козленко у своєму дисертаційному дослідженні, присвяченому адміністративно-правовим засадами діяльності НАБУ, спеціальний статус НАБУ обумовлений тим, що цей правоохоронний орган не належить до жодної гілки влади у класичному розумінні, оскільки має особливий правовий статус, зокрема у частині підзвітності одночасно законодавчій та виконавчій галкам влади, а також Президентові України, та підконтрольності Комітету ВРУ з питань запобігання корупції [87, с. 4].

Таке застереження науковця видається не цілком обґрунтованим, оскільки зі змісту ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» слідує, що НАБУ є центральним органом виконавчої влади, яке, хоча і володіє

⁸⁵ Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

⁸⁶ Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>.

⁸⁷ Козленко В. Г. Адміністративно-правові основи діяльності Національного антикорупційного бюро України: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Дніпропетровськ, 2016. 22 с.

спеціальним статусом, проте це не виключає можливість його віднесення до якоїсь гілки влади, зокрема – виконавчої.

Крім того, важливо зауважити, що положеннями вищезгаданого Закону чітко окреслено межі та способи, в які КМУ здійснює координацію та спрямовує діяльність НАБУ (ч. 4 ст. 4 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»). До того ж свідченням того, що НАБУ все ж таки належить до центрального органу виконавчої влади є те, що Директор призначається та звільняється з посади, за наявності визначених Законом підстав, за рішенням КМУ.

При цьому підзвітність НАБУ Президентіві України, ВРУ та КМУ виражається у покладенні на Директора НАБУ обов'язку двічі на рік звітувати у письмовій формі про діяльність цього органу, а також інформувати відповідні органи про виконання покладених завдань, додержання законодавства, прав і свобод осіб (ст. 26 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»). Такому звітуванню Комісією, що утворюється з числа представників органів, перед якими НАБУ є підзвітним, надається належна оцінка, яка має безпосередні правові наслідки як для Директора НАБУ, так і для функціонування всього апарату НАБУ та його територіальних управлінь.

Про це свідчать, зокрема положення п. 11 ч. 4 ст. 6 та ч. 1 ст. 8 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», якими передбачено, по-перше, те, що Директор НАБУ несе персональну відповідальність за ефективність роботи цього органу, а, по-друге, що однією з підстав звільнення Директора НАБУ із займаної посади є наявності негативного висновку Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності НАБУ.

Крім того, не можна оминати увагою той факт, що у силу вимог ч. 4 ст. 26 та ст. 31 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» НАБУ також є підзвітним громадськості через Раду громадського контролю, що утворюється при цьому органі, що є важливою гарантією прозорості діяльності цього органу.

Досліджуючи питання гарантій у здійсненні НАБУ своїх функцій, Д. О. Іщук пропонує класифікувати такі гарантії залежно від таких критеріїв, а саме: 1) за

сферою впливу, що, на думку вченого, включають юридичні гарантії (наприклад, організаційно-правові, кадрові, гарантії із забезпечення безпеки та ін.), економічні, соціальні, ідеологічні (морально-духовні), політичні тощо; 2) за специфікою правового статусу; до таких гарантій слід віднести ті, що безпосередньо стосуються особи співробітника НАБУ як державним службовцям (загальні), і ті, що забезпечують особливий правовий статус працівників цього органу (наприклад, особливі гарантії щодо забезпечення безпеки життя та здоров'я працівника та членів його сім'ї, належний рівень матеріального забезпечення та ін.); 3) за напрямом впливу на працівників НАБУ; такі гарантії науковець поділяє на позитивні (наприклад, вимоги щодо створення особливих економічних, соціальних та інших умов забезпечення незалежності працівників НАБУ), та негативні (зокрема, покладення спеціальних видів юридичної, у тому числі дисциплінарної відповідальності на працівників НАБУ з метою попередження порушення ними встановлених обов'язків) [⁸⁸, с. 327].

Загалом, слід зазначити, що гарантії незалежності НАБУ визначені ч. 1 ст. 4 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», проте було помилковим не включити до кола таких гарантій спеціальні вимоги щодо оплати праці працівників НАБУ (ст. 23), а також фінансового та матеріально-технічного забезпечення НАБУ (ст. ст. 24 та 25) тощо.

Важливим елементом правового статусу НАБУ є власне зміст основної діяльності, яка входить до сфери відання відповідного органу. Як свідчить аналіз Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», для НАБУ таким видом діяльності є оперативно-розшукова та слідча діяльність щодо корупційних та інших злочинів, які вчиняються вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави та місцевого самоврядування.

Проте це не виключає здійснення НАБУ інших видів діяльності, які є необхідними для реалізації основних повноважень. Зазвичай, до таких відносяться

⁸⁸ Ішук Д. О. Гарантії реалізації адміністративно-правового статусу Національного антикорупційного бюро України. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 1. С. 324-327.

адміністративно-управлінська, організаційно-технічна та деякі інші види діяльності.

Зокрема, Р. В. Гречанюк, досліджуючи окремі аспекти адміністративної діяльності НАБУ, характеризує її як сукупність адміністративних процедур, які у сукупності спрямовані на упорядкування внутрішньоорганізаційних процесів, побудову структури НАБУ та операційного менеджменту. При цьому, на думку вченого, цьому виду діяльності притаманні такі особливості: носить професійний, виконавчо-розпорядчий, організуючий, державно-владний характер; для управлінців у системі НАБУ встановлені підвищені, порівняно з іншими категоріями посад, вимоги, що зумовлює наявність певного досвіду, професійних, моральних якостей [⁸⁹, с. 110].

Необхідно погодитись з вищезазначеною думкою, зважаючи на те, що в Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України» значна увага приділяється питанням призначення та звільнення Директора НАБУ, притягнення його до відповідальності, подання звітності та ін.

Що стосується організаційно-технічної діяльності НАБУ, то з цього приводу важливо зазначити, що належний рівень матеріально-технічного забезпечення є запорукою ефективного виконання основних завдань і функцій, що покладаються на відповідний орган. Тому у структурі НАБУ важливе значення має робота відділів, що займаються плануванням та організацією матеріально-технічного забезпечення. Хоча цей відділ не має прямого відношення до відділу детективів, проте під час реалізації своєї діяльності взаємодіє з таким відділом у формі погоджувальних нарад з метою виявлення потреб останнього.

Зокрема, у структурі НАБУ діє Управління забезпечення фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням, яке узагальнює та подає до Державної казначейської служби України прогностичні показники діяльності на наступний рік за бюджетною програмою, закріпленою за НАБУ [⁹⁰].

⁸⁹ Гречанюк Р. В. Теоретико-правові аспекти визначення адміністративної діяльності в Національному антикорупційному бюро України. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 4. С. 108-110.

⁹⁰ Управління забезпечення фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням: Основні функції структурних підрозділів Національного антикорупційного бюро України. Офіційний веб сайт НАБУ. URL :

Досліджуючи особливості правового статусу НАБУ, важливо вказати, що для ефективної діяльності цього правоохоронного органу ключову роль відіграє взаємодія з іншими правоохоронними органами.

Зокрема, О. І. Сорський на підставі аналізу законодавства, що регулює взаємодію НАБУ з іншими органами та установами, наводить такі характерні особливості правовідносин, що складаються у сфері такої взаємодії: 1) носить чітко виражений законодавчий регламент, тобто здійснюється у формах та у спосіб, який урегульований законодавством; 2) може проводитися в електронній та паперовій формах, враховуючи, зокрема розвиток цифрових технологій у діяльності державних органів, включаючи НАБУ, перевага все більше надається саме електронній формі; 3) передбачає наявність обов'язку двостороннього інформування та обміну інформацією, що вказує на виникнення взаємних зобов'язань між сторонами, які перебувають у відносинах взаємодії; 4) здійснюється на підставі використання інформації, що знаходиться у володінні обох взаємодіючих сторін з обов'язковим забезпеченням захисту такої інформації [⁹¹, с. 277].

У ст. ст. 19-1 та 19-2 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначено правові засади взаємодії НАБУ з органами внутрішніх справ, СБУ, іншими органами.

Отже, з вищенаведеного вбачається, що спеціальний правовий статус НАБУ виражається, як в особливих завданнях та функціях цього органу та, відповідно, деяких спеціальних повноваженнях, які покладаються на його посадових осіб, включаючи взаємодію з іншими державними органами та установами з метою ефективного виконання таких завдань і функцій, так і в гарантіях незалежності, які включають, зокрема визначений Законом порядок формування цього органу, призначення та звільнення Директора НАБУ тощо.

<https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/struktura-ta-kerivnitctvo/struktura/osnovni-funkciyi-strukturnykh-pidrozdiliv/upravlinnya-zabezpechennya-finansovymy-resursamy-maynom-ta-kontrolyu-za-yih-vykorystanniam/>.

⁹¹ Сорський О. І. Взаємодія Національного антикорупційного бюро України із окремими суб'єктами публічного управління. Юридична Наука. 2020. № 3(105). С. 274-283.

Узагальнюючи різні підходи до окреслення особливостей правового статусу НАБУ та на підставі аналізу законодавства, що регулює різні аспекти діяльності цього органу, Ю. М. Комарова у своєму дисертаційному дослідженні виокремлює такі характеристики, що визначають місце НАБУ в системі публічної адміністрації, а саме: 1) є спеціальним правоохоронним органом, що здійснює попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності; 2) реалізує правозастосовну форму діяльності; 3) є державним органом, з чого слідує його обов'язок діяти виключно на підставі та у спосіб, визначених законом (ст. 19 Конституції України); 4) фінансування цього органу здійснюється виключно за рахунок коштів державного бюджету; 5) співробітники мають особливі гарантії щодо оплати праці та соціального захисту; 6) є незалежним, економічно й організаційно автономним, тобто відокремленим від інших державних інституцій органом; 7) законодавством визначені спеціальні вимоги щодо його підзвітності перед Президентом України, ВРУ та КМУ з основних питань своєї діяльності; 8) важливу роль у забезпечення ефективності діяльності відіграє його взаємодіє з іншими державними органами й установами; 9) з метою належного виконання своїх завдань та функцій співробітники НАБУ наділені державно-владними повноваженнями, включаючи можливість застосування засобів примусу [⁹², с. 2-3].

При цьому, саме виходячи з особливостей правового статусу НАБУ, можна розкрити специфіку діяльності та правового статусу співробітників цього органу, зокрема й детективів.

Так, Д. В. Єренко, визначаючи поняття та особливості адміністративно-правового статусу службовців НАБУ, виокремлює три основні структурні елементи у такому статусі, а саме: 1) становище посади в системі управління, тобто конкретний спеціальний правовий статус відповідного співробітника НАБУ залежить від підрозділу, в якому він проходить службу; 2) компетенція, як система

⁹² Комарова Ю. М. Адміністративно – правовий статус Національного антикорупційного бюро України. Дис. ... канд. юр. наук. Київ. 2018. 229 с.

прав та обов'язків співробітника НАБУ; 3) обов'язок нести відповідальність у зв'язку з виконанням своїх повноважень [⁹³, с. 14-15].

Аналізуючи виокремлені елементи правового статусу співробітника НАБУ, необхідно уточнити, що такий елемент, як компетенція є більш характерним саме для органу, як колегіального суб'єкта, оскільки цей елемент правового статусу визначає сферу відання такого органу. Водночас, говорячи про статус посадової особи відповідного органу, доцільніше використовувати поняття «повноваження», яке слід визначити, як систему взаємообумовлених прав та обов'язків відповідної посадової або службової особи.

Отже, підсумовуючи дослідження правового статусу НАБУ як правоохоронної державної інституції, у структурі якої утворюється підрозділ детективів, зазначимо, що правовий статус детектива знаходиться у безпосередньому зв'язку зі статусом НАБУ та підрозділом, співробітником якого він є. Інакше кажучи, правовий статус детектива НАБУ є похідним від спеціального правового статусу НАБУ.

Таким чином, НАБУ як державна правоохоронна інституція, у структурі якої утворюється підрозділ детективів, є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, для якого основним видом діяльності є виявлення та розкриття корупційних та інших злочинів, що вчиняються вищими посадовими особами, які уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, прозорість діяльності якого забезпечується особливими вимогами до звітування про результати своєї діяльності, а також встановленням державного та громадського контролю за такою діяльністю.

Ще одним правоохоронним державним органом, у структурі якого утворюються підрозділи детективів, є БЕБУ.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» БЕБУ – це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання

⁹³ Єренко Д. В. Національне антикорупційне бюро України в механізмі запобігання корупції. Автореф. дис. канд. юр. наук. Запоріжжя, 2019. 23 с.

щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави [94].

Подібне визначення міститься у постанові КМУ від 6 жовтня 2021 р. № 1068 «Деякі питання організації діяльності Бюро економічної безпеки України» з цією лише різницею, що у цій постанові уточнено, що БЕБУ – це центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується КМУ [95]. У Законі України «Про Бюро економічної безпеки України» це зауваження окремо винесене до ч. 2 ст. 1.

При цьому важливо звернути увагу, що БЕБУ та його територіальні органи утворені в 2021 р. відповідно до постанов КМУ від 12 травня 2021 р. № 510 [96] та від 3 листопада 2021 р. № 1135 [97] відповідно, що свідчить про те, що робити якісь висновки про ефективність діяльності цього відносно новоствореного органу поки зарано, враховуючи також те, що перший повноцінний рік роботи БЕБУ припав на початок дії правового режиму воєнного стану.

Проте вже перші показники діяльності цього органу свідчать про достатньо високу ефективність такої діяльності. Зокрема, за інформацією, що міститься у Звіті про діяльність БЕБУ за 2022 р., що подається на виконання вимог ст. 35 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», у відповідному році було складено 416 аналітичних продуктів та аналітичних довідок, чим виявлено ризики втрат державних коштів на загальну суму 26,3 млрд грн, за якими розпочато 114 кримінальних проваджень та направлено 252 рекомендації до державних органів, які спрямовані на підвищення ефективності прийняття ними управлінських рішень у відповідній сфері [98, с. 4]. Отже, фактично, завдяки діяльності БЕБУ у 2022 р.

⁹⁴ Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

⁹⁵ Деякі питання організації діяльності Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України від 06.10.2021 № 1068. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2021-%D0%BF#Text>.

⁹⁶ Про утворення Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України від 2 травня 2021 року № 510. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/510-2021-%D0%BF#Text>.

⁹⁷ Про утворення територіальних органів Бюро економічної безпеки: постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 року № 1135. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-2021-%D0%BF#Text>.

⁹⁸ Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2022 рік. URL : <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/zvit-pro-dialnist-biuro-ekonomichnoi-bezpeky-ukrainy-za-2022-rik.pdf>.

вдалося попередити можливість втрат державних коштів на загальну суму 26,3 млрд грн.

Деякі науковці вважають, що утворення цього органу є черговою спробою оптимізувати структуру правоохоронних органів, зокрема кримінальної юстиції, та підвищити ефективність їх функціонування з тим, щоб уникнути, як дублювання функцій різних правоохоронних органів у сфері протидії економічним правопорушенням, так і досягнення такого рівня функціонування економіки держави, щоб економічні інтереси держави та суб'єктів господарювання були захищеними; для цього завданням БЕБУ є досягнення відповідного балансу між економічними інтересами держави та бізнесу, що було неможливим в умовах функціонування великої кількості органів, що здійснювали розслідування економічних правопорушень [⁹⁹, с. 508; ¹⁰⁰, с. 83].

В обґрунтування такої думки, зокрема А. Л. Правдюк зазначає, що одним із основних завдань утворення БЕБУ стала необхідність у значному зниженні тиску на суб'єктів господарювання зі сторони держави, оскільки, зазвичай, правоохоронні органи України, такі як СБУ, Національна поліція України, Державна фіскальна служба та ін., працюють таким чином, що стосовно одного і того ж суб'єкта господарювання могли відкриватися декілька кримінальних проваджень, навіть, якщо вони стосувалися одного й того ж порушення [¹⁰¹, с. 178]. Тож утворення БЕБУ покликано не тільки усунути дублювання відповідних функцій правоохоронних органів, але й створити певні гарантії захисту представників бізнесу.

Необхідно погодитися з наведеною думкою науковців, оскільки утворення єдиного державного правоохоронного органу у сфері протидії правопорушенням, що посягають на економічну складову національної безпеки, не тільки сприятиме підвищенню прозорості його діяльності, але й дає підстави для більш чіткого

⁹⁹ Бабаєва О. В., Дядик В. О. Бюро економічної безпеки України в системі органів кримінальної юстиції. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 4. С. 504-509.

¹⁰⁰ Пузирна Н. С. Правові аспекти створення та діяльності Бюро економічної безпеки України. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Вип. 2. С. 80-83.

¹⁰¹ Правдюк А. Л. Особливості законодавчого забезпечення економічної безпеки України. *Інформація і право*. 2021. № 2(37). С. 170-182.

окреслення сфери відповідальності за стан справ щодо стану економічної безпеки у державі.

Разом з тим, зважаючи на те, що саме поняття «економічна безпека» є досить широким та включає різні аспекти та галузі суспільних правовідносин, у тому числі антикорупційні, то відповідно, утворення БЕБУ як органу, основним завданням якого є протидія правопорушенням, що посягають на економічні інтереси держави, може викликати інші проблемні питання, зокрема, пов'язані з необхідністю чіткого розмежування функцій цього органу та інших органів, які у тій чи іншій мірі виконують подібні завдання (наприклад, НАБУ, Спеціалізована антикорупційна прокуратура (далі – САП) та ін.). Поява такої проблеми обумовлена, зокрема тим, що протидія корупції та вчинення інших злочинів та правопорушень посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави, також є частиною діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки держави.

З огляду на вищезазначене, необхідно детальніше зупинитися на визначенні поняття та змісту економічної безпеки.

У науковій літературі економічна безпека визначається як «такий стан економіки, що забезпечує достатній рівень соціального, політичного, оборонного існування і прогресивного розвитку суб'єкта безпеки, невразливість і незалежність його економічних інтересів стосовно можливих зовнішніх і внутрішніх загроз і впливів» [102, с. 105].

Ю. В. Котик вважає, що економічна безпека є важливою складовою національної безпеки, яка за допомогою спеціальних методів та засобів управління спрямована на гарантування поступального розвитку та захисту людини – виробника, суб'єктів підприємницької діяльності і ринкової інфраструктури, економіки держави [103, с. 56].

Науковець фактично виокремлює три рівні економічної безпеки: індивідуальний, що включає забезпечення достатнього рівня життя та добробуту кожного громадянина; рівень підприємництва, на якому забезпечується захист

¹⁰² Стеценко С. П. Економічна безпека: сутність і структура. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 24. С. 104-106.

¹⁰³ Котик Ю. В. Національна безпека України: економічний вимір. Політичне життя. 2022. № 1. С. 49-60.

економічних інтересів суб'єктів господарювання; національний рівень, який включає стан захищеності державної економіки в цілому, забезпечення її сталого розвитку та конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Водночас, В. Ф.Піхоцький та М. Р. Піхоцька виокремлюють тільки два рівні економічної безпеки – державний та рівень конкретного суб'єкта господарювання. На рівні держави вчені до економічної безпеки відносять макроекономічну безпеку, зовнішньоекономічну, фінансову, інвестиційну, науково-технологічну, енергетичну, виробничу, демографічну, соціальну та продовольчу безпеку; на рівні окремого суб'єкта господарювання науковці виділяють кадрову, фінансову, техніко-технологічну, виробничу, екологічну, енергетичну, інформаційну, правову та ринкову безпеку [¹⁰⁴, с. 193].

Проте більш правильним видається підхід, відповідно до якого виділяється три рівні економічної безпеки, оскільки такий підхід цілком узгоджується з положеннями Закону України «Про національну безпеку України» [¹⁰⁵].

Крім того, необхідно врахувати, що у Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженої рішенням РНБОУ від 11 серпня 2021 р. [¹⁰⁶] та уведеної в дію Указом Президента України від 11 серпня 2021 р. № 347/2021 [¹⁰⁷], складовими економічної безпеки, які наразі перебувають у загрозливому стані, є: фінансова, виробнича, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна та макроекономічна безпека.

Таким чином, *економічну безпеку можна визначити, як невід'ємну складову національної безпеки, яка виражається у створенні такого стану захищеності інтересів держави, господарюючих суб'єктів та громадян, що характеризується сталим розвитком та конкурентоспроможністю національної економіки,*

¹⁰⁴ Піхоцький В. Ф., Піхоцька М. Р. Економічна безпека держави в сучасних умовах функціонування. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 08 груд. 2022 р. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2022. 292 с.

¹⁰⁵ Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

¹⁰⁶ Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11.08.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>.

¹⁰⁷ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.

поступовим зростанням виробничого та науково-інноваційного потенціалу вітчизняних господарюючих суб'єктів, а також достатнім рівнем життя та добробуту кожного громадянина.

З метою попередження негативного впливу на економічну безпеку державою в особі її органів, у тому числі правоохоронних, реалізується система заходів, спрямованих на профілактику економічних правопорушень та злочинів та недопущення виникненню загроз економічній безпеці, а також – у разі вчинення відповідних правопорушень та злочинів – їх виявлення, розкриття, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, виявлення та усунення причин та умов, що сприяли їх вчиненню.

У науковій літературі правовідносини, що виникають у сфері захисту економічних інтересів держави від протиправних посягань, отримали назву «правоохоронні правовідносини у сфері забезпечення економічної безпеки».

Зокрема, В. Ю. Терехов визначає такий вид правоохоронних відносини як напрямок правової взаємодії між суб'єктами публічного адміністрування, наділеними правоохоронними повноваженнями та іншими невладними особами, спрямоване на відновлення порушеного права і притягнення винних до юридичної відповідальності [¹⁰⁸, с. 31].

При цьому у структурі цих правовідносин доцільно виокремити дві великі групи – профілактичні або попереджувальні та правовідносини, що складаються вже після факту вчинення правопорушення або злочину у відповідній сфері. Крім того, діяльність у сфері забезпечення економічної безпеки включає заходи з підвищення ефективності державного управління сферою економіки, включаючи формування та реалізацію державної та регіональної політики у цій сфері, правове регулювання економіки та ін. Останню можна віднести до профілактичного рівня державної діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки.

О. В. Герман у своєму дисертаційному дослідженні, зауважує, що протидія порушенням досліджуваного законодавства передбачає діяльність уповноважених

¹⁰⁸ Терехов В. Ю. Правоохоронні відносини у сфері економічної безпеки (в контексті роботи Бюро економічної безпеки України). Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2022. Т. 33(72). № 3. С. 29-33.

суб'єктів щодо формування державної політики у цій сфері, з визначенням координаційного механізму, попередження, зокрема шляхом виявлення і нейтралізації причин та умов, що сприяють їх вчиненню та ін. [¹⁰⁹, с. 2].

Аналіз ст. ст. 8 та 9 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», що визначає повноваження БЕБУ, дає підстави дійти висновку, що на цей орган покладаються повноваження, як у сфері досудового розслідування вже вчинених кримінальних правопорушень, що посягають на економічні інтереси держави, включаючи здійснення оперативно-розшукових та слідчих дій, так і у сфері профілактики вчинення таких правопорушень. Останні реалізуються, головним чином, за допомогою інформаційно-аналітичної роботи, діяльності щодо оцінювання та управління можливими ризиками у сфері функціонування національної економіки тощо (ст. 8).

Водночас, як вірно відзначають деякі науковці, розслідування кримінальних правопорушень є далеко не єдиним завданням БЕБУ, що визначає особливе місце цього органу не тільки у системі правоохоронних, але й у системі інших виконавчих органів державної влади [¹¹⁰, с. 43-44].

Зокрема, зі змісту ст. 4 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» слідує, що БЕБУ виконує також функції з виявлення та оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, розроблення рекомендацій, адресованих конкретним державним органам, спрямованих на підвищення ефективності управління у сфері економіки та ін.

Проте, що стосується саме підрозділів детективів у структурі БЕБУ, то останні віднесені відповідними положеннями КПК України (ст. 3) [¹¹¹] до органів та підрозділів, уповноважених проводити досудове розслідування та слідство, включаючи негласні слідчі дії, а ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову

¹⁰⁹ Герман О. В. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії суб'єктів протидії порушенням бюджетного законодавства: дис. ... доктора філософії. Львів, 2021. 206 с.

¹¹⁰ Зуєв В. В. Бюро економічної безпеки України як необхідність виконання міжнародних зобов'язань. Законодавче забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків–Київ, 17 трав. 2021 р.); редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Харків–Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 215 с.

¹¹¹ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

діяльність» – уповноважених на проведення оперативно-розшукової діяльності [112].

Для розмежування повноважень між різними правоохоронними органами, зокрема НАБУ та БЕБУ, ст. 216 КПК України [113] визначає підслідність кожного з органів, уповноважених проводити досудове розслідування та оперативно-розшукову діяльність кримінальних правопорушень та злочинів у сфері економічної безпеки.

Теж саме стосується розмежування повноважень щодо здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на економічну безпеку держави, зокрема таке розмежування наведено у ст. 255 КУпАП, яка визначає правопорушення, про вчинення яких відповідні органи уповноважені складати протоколи [114].

Досліджуючи правовий статус БЕБУ як державної правоохоронної інституції, у складі якої утворюється підрозділ детективів, необхідно зауважити, що інші елементи такого статусу, зокрема підзвітність та підконтрольність цього органу, гарантії його незалежності, процедура призначення, звільнення та притягнення до відповідальності Директора БЕБУ та ін. є схожими з відповідними елементами правового статусу НАБУ.

При цьому суттєва відмінність полягає у тому, що, на відміну від НАБУ, яке є органом, підзвітним Президентові України, ВРУ та КМУ (ст. 26 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»), Директор БЕБУ відповідно до ст. 35 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» звітує тільки перед ВРУ та КМУ. Водночас, громадський контроль за діяльністю БЕБУ здійснюється так само, як і щодо НАБУ.

Отже, БЕБУ як державний правоохоронний орган, у структурі якого утворено підрозділ детективів, – це центральний орган виконавчої влади зі

¹¹² Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

¹¹³ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

¹¹⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.

спеціальним статусом, для якого основним видом правоохоронної діяльності є протидія правопорушенням, які посягають на економічні інтереси держави, бізнесу та громадян, прозорість діяльності якого забезпечується особливими вимогами до звітування про результати своєї діяльності, а також встановленням державного та громадського контролю за такою діяльністю.

Хоча КПК України та інші законодавчі акти України виокремлюють тільки дві державні правоохоронні інституції, в яких наразі утворені та функціонують підрозділи детективів на постійній основі та відповідно до умов штатного розпису, а саме – НАБУ та БЕБУ, проте у деяких державних правоохоронних органах такі підрозділи намагалися запровадити на умовах експерименту.

Зокрема, одним з таких органів є Національна поліція України, у центральному апараті Головного слідчого управління якої, починаючи з 2016 р., у порядку проведення експерименту утворено підрозділ детективів, до якого ввійшли оперативні працівники та слідчі [115, с. 226].

У подальшому, у липні 2017 р. подібні підрозділи були утворені, так само в експериментальному режимі, у структурі територіальних управлінь Національної поліції України. При цьому особливостями роботи поліцейських детективів в Україні є поєднання функцій слідчих та оперативних співробітників [116].

Основою заявленою метою зазначеного експерименту стала необхідність у підвищенні показників розслідування кримінальних проваджень шляхом розподілу навантажень між працівниками поліції; застосування професійного потенціалу кожного із особового складу; розподілення злочинів за ступенем їх тяжкості між поліцейськими відповідно до їх професійного досвіду [117, с. 146; 118, с. 152].

¹¹⁵ Юхно О. О. Процесуальний статус детектива: порівняльно-правовий аспект національного і зарубіжного законодавства. Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики. Харків, 2018. С. 225-228.

¹¹⁶ Діяльність поліцейських детективів в Україні. Офіційний вебсайт Національної академії внутрішніх справ України. 2019. URL : <https://www.naiu.kiev.ua/news/diyalnist-policejskih-detektiviv-v-ukrayini.html>.

¹¹⁷ Міркевич Я. В., Глобенко Г. І. Підготовка слідчих в умовах реформування МВС України. Пріоритетні напрями діяльності Національної поліції України : тези доп. учасників наук.-практ. конф. курсантів, студентів та слухачів магістратури (м. Харків, 12 груд. 2018 р.). Харків, 2018. 256 с.

¹¹⁸ Заворіна О. П., Фомін О. В. Діяльність підрозділів детективів у Національній поліції України: сучасний стан і перспективи. Право і безпека. 2021. № 2 (81). С. 149-153.

Водночас, проведення зазначеного експерименту не супроводжувалося внесенням відповідних змін до КПК України, законів України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність» та іншого законодавства, з огляду на що на законодавчому рівні у структурі Національної поліції України наразі офіційно не функціонують підрозділи детективів [119].

З цього приводу важливо зазначити, що у 2022 р. на базі Кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ України серед курсантів та працівників органів Національної поліції було проведено соціологічне опитування щодо доцільності створення інституту детективів як способу реформування кримінальної поліції. Ствердно на це питання відповіли 44 % опитаних, категорично проти – 24%, інші 32% повідомили про складнощі у відповіді на це питання. Крім того, 62% респондентів вважали, що впровадження інституту детективів у поліцейській діяльності принесе користь, а ще 40% виявили бажання працювати детективом у практичному підрозділі, поєднуючи повноваження слідчого та оперативного працівника. При цьому більшість опитаних, а саме – 51% зазначили, що найбільш оптимальним способом запровадження підрозділу детективів у структурі Національної поліції є внесення відповідних змін до КПК України, законів України «Про Національну поліцію» та «Про оперативно-розшукову діяльність». Водночас абсолютна більшість респондентів (94%) вказали на необхідність запровадження детективного підрозділу у структурі Національної поліції як альтернативного інструменту у протидії злочинності, а не як заміни слідчих чи оперативних підрозділів [120].

Таким чином, можна констатувати, що до державних правоохоронних інституцій, у структурі яких утворено підрозділи детективів, відносяться НАБУ та БЕБУ як органи виконавчої влади зі спеціальним статусом. Спільними ознаками правового статусу цих органів є те, що їх правоохоронна діяльність пов'язана з виявленням, розкриттям та попередженням спеціального виду правопорушень та

¹¹⁹ Семеняка А. Г. Підрозділи детективів, як складова державних інституцій України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7.

¹²⁰ Тихонов С. Створення інституту детективів: шляхи реформування кримінальної поліції: соціологічне дослідження, проведене у 2022 р. на базі Кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ України. URL : https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/ord/2022/present_inst_detektyviv.pdf.

злочинів, які вчиняються вищими посадовими особами, уповноваженими на здійснення функцій держави та місцевого самоврядування, а також правопорушень, що посягають на державну економіку. З огляду на таке, ці органи наділені спеціальними гарантіями, що забезпечують їх незалежність та недопущення неправомірного втручання в їх діяльність зі сторони Президента України, ВРУ та КМУ.

Крім зазначених органів, у якості експерименту посади детективів як посадових осіб, що поєднують виконання повноважень слідчих та оперативних співробітників, були утворені у структурі Головного управління Національної поліції та її територіальних управлінь, що пов'язано з необхідністю покращення якісних та кількісних показників розкриття злочинів. Для офіційного утворення відповідного підрозділу у структурі Національної поліції як альтернативного інструменту протидії злочинності є необхідність у внесенні відповідних змін до КПК України, законів України «Про Національну поліцію» та «Про оперативно-розшукову діяльність».

1.3. Завдання, функції та повноваження детектива при здійсненні правоохоронної діяльності

Детектив як посадова особа підрозділу детективів відповідного державного правоохоронного органу виконує завдання та функції, що покладаються на цей підрозділ, для чого наділяється певним колом повноважень, тобто системою взаємообумовлених прав та обов'язків. При цьому важливо зазначити, що завдання та функції детектива є похідними від завдань та функцій того правоохоронного органу, в якому він проходить службу. У свою чергу, повноваження детектива є похідними від його завдань та функцій, оскільки саме останні визначають необхідний обсяг прав та обов'язків для ефективної реалізації відповідних завдань та правоохоронних функцій державного органу.

З огляду на таке, передусім, необхідно окреслити коло завдань та функцій державних правоохоронних інституцій, в яких утворюються підрозділи детективів.

Однак, перед цим, важливо з'ясувати етимологію базових понять «завдання» та «функції», виходячи з якої можна більш чітко здійснити їх розмежування та визначити сутнісний зміст.

Зокрема, в Словнику української мови поняття «завдання» означає наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справу та ін. або мету, до якої прагнуть; те, чого хочуть здійснити або досягти [¹²¹, с. 40].

У свою чергу поняття «функція» застосовується у декількох значеннях, а саме: явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; особлива діяльність організму людини, тварин, рослин, їхніх органів, тканин і клітин тощо [¹²², с. 653].

У науковій літературі поняття «функції» по відношенню до певного суб'єкта визначається спрямованістю діяльності такого суб'єкта; у разі якщо мова йде про державний орган, то функція визначається метою ефективного впливу на суспільні відносини [¹²³, с. 34].

Інакше кажучи, функція державного органу – це сфера його діяльності, окреслена цільовим призначенням цього органу, метою його утворення та завданнями, які на нього покладаються.

За іншим визначенням «функції – це самостійні та якісно однорідні складові діяльності суб'єктів публічного управління, об'єднані між собою єдиною метою, особливостями реалізації» [¹²⁴, с. 24].

Таким чином, ведучи мову про діяльність певного державного органу, у тому числі правоохоронного, терміном «завдання» доцільно позначити ті цільові орієнтири, на які спирається та якими обумовлюється така діяльність державного органу. Водночас, поняття «функція» означає конкретно визначені напрямки та види соціальної діяльності, що зумовлені завданнями відповідного державного органу. Тобто, співвідносячи між собою логічні конструкції понять «завдання» та

¹²¹ Словник української мови : в 11 т. / редкол. : І. К. Білодід (голова) та ін.; Т. 3 : 3 / ред. тому: Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. Київ : Наук. думка, 1972. 744 с.

¹²² Словник української мови : в 11 т. / редкол. : І. К. Білодід (голова) та ін.; Т. 10 : Т-Ф / ред. тому: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк. Київ : Наук. думка, 1979. 658 с.

¹²³ Кіцул Ю. С., Лиса Р. О. Функції органів публічної адміністрації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2015. Вип. 32. Т. 3. С. 33-35.

¹²⁴ Бородін І. Л. Функції публічного управління. Юридичний вісник. 2014. № 3 (32). С. 24-29.

«функції» стосовно державного органу, можна дійти висновку, що вони співвідносяться як напрямок та рух у заданому напрямку; як цільовий орієнтир та спосіб його досягнення.

У даному аспекті також необхідно згадати поняття «компетенція» державного органу, яка у семантичному значенні означає обсяг повноважень та сферу відання певного органу.

О. Дніпров визначає компетенцію органу як «обумовлену правовим статусом систему прав та обов'язків, орієнтованих на функції органу, що забезпечують його здатність діяти владно, від імені держави відносно підлеглих йому об'єктів управління, а також вчиняти юридичні дії відносно інших органів і організацій, які не перебувають з ним у відносинах підпорядкування» [¹²⁵, с. 259].

У цьому зв'язку необхідно зазначити, що завдання та функції є одним із змістовних елементів спеціального правового статусу державного органу, оскільки саме цей елемент визначає, для чого відповідний орган було утворено та якою є його сфера відповідальності у питаннях формування та реалізації державної політики. При цьому компетенція є тим елементом у структурі правового статусу державного органу, яка безпосередньо окреслює сферу відання цього органу та визначає його права та обов'язки, якими наділяється відповідний орган.

Водночас, у відношенні до посадової особи державного органу для визначення системи його прав та обов'язків, також застосовувати поняття «повноваження», яке означає систему взаємообумовлених прав та обов'язків. У науковій літературі для позначення цього терміну іноді застосовують поняття «правообов'язки» [¹²⁶, с. 161], підкреслюючи взаємну обумовленість та взаємну залежність, наданих відповідній посадовій особі, для реалізації покладених на неї завдань та функцій, прав та обов'язків, тобто повноваження означають одночасно право та обов'язок посадової особи здійснювати певну дію або приймати відповідне рішення за умови настання обставин, визначених законодавством.

¹²⁵ Дніпров О. Компетенція як елемент правового статусу органів виконавчої влади. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2017. № 861. С. 257-262.

¹²⁶ Журавель Я. В. Співвідношення понять «функції», «компетенція», «повноваження» в державному управлінні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Вип. 6. С. 157-162.

Досліджуючи співвідношення понять «функція», «компетенція» та «повноваження» державних органів, переважна більшість науковців погоджуються з тим, що ці поняття не є тотожними чи взаємозамінними. При цьому, їх співвідношення представляється наступним чином: поняття «функції» визначає сферу відання відповідного органу; поняттям «повноваження» позначаються взаємообумовлені права та обов'язки [127, с. 161].

На підставі вищезазначеного, завдання детектива при здійсненні правоохоронної діяльності можна визначити, як цільову спрямованість та цільові орієнтири такої діяльності, визначені законодавством, обумовлені відповідними цільовими орієнтирами правоохоронного органу, в якому функціонує підрозділ детективів, та для виконання яких такий підрозділ утворено.

Функції детектива під час здійснення правоохоронної діяльності – це визначені положеннями законодавства основні напрямки та види правоохоронної діяльності детектива, що визначають сферу його відання та межі відповідальності та які обумовлені необхідністю виконання завдань відповідного правоохоронного органу, в якому утворено підрозділ детективів.

Повноваження детектива при виконання правоохоронної діяльності – це визначена законодавством система взаємообумовлених прав та обов'язків детектива, якими останній наділяється з метою реалізації покладених на нього та відповідний правоохоронний орган, у якому утворено підрозділ детективів, правоохоронних завдань та функцій.

Переходячи безпосередньо до визначення завдань та функцій НАБУ та БЕБУ як державних правоохоронних інституцій, у складі яких утворюються підрозділи детективів, слід зауважити, що такі визначені безпосередньо у законах, що регулюють діяльність цих органів.

Поняття корупційного правопорушення визначено у Законі України «Про запобігання корупції» та означає діяння, що містить ознаки корупції, вчинене

¹²⁷ Журавель Я. В. Співвідношення понять «функції», «компетенція», «повноваження» в державному управлінні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Вип. 6. С. 157-162.

особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [128].

Сама категорія «корупція», що лежить в основі наведеного вище поняття, у семантичному сенсі походить від лат. слова «согитро» та означає: 1) псувати, пошкоджувати, марнувати; призводити до занепаду; 2) виснажувати; 3) знищувати, розбивати; губити, руйнувати [129, с. 43].

При цьому у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» корупція визначається як використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [130].

Поняттям «корупція» у сучасній правовій науці позначають суспільно-небезпечне явище, вчинення якого завжди пов'язане з використанням службового або посадового становища відповідною особою для отримання вигоди для себе або для іншої особи у будь-якій формі. Небезпечність корупції полягає у тому, що це явище підриває основи рівності, справедливості, демократичні засади суспільства та державного управління, у зв'язку з чим проблема корупції та протидії їй завжди була одним із нагальних питань державної політики та значущим завданням, виконання якого покладено на Україну низкою міжнародних актів. До найбільш вагомих слід віднести: Угоду про між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

¹²⁸ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

¹²⁹ Запобігання та протидія корупції: навч. посібник; за ред. проф. А. М. Михненка. Київ : ДНУ «Академія фінансового управління», 2013. 672 с.

¹³⁰ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

членами, з іншої сторони (ст. 8, 22 та ін.; далі – Угода про асоціацію) [¹³¹]; Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією від 27 січня 1999 р. № ETS173 (ратифіковано із заявою Законом № 252-V від 18 жовтня 2006 р.) [¹³²]; Конвенцію Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) проти корупції від 31 жовтня 2003 р. (ратифіковано із заявами Законом № 251-V від 18 жовтня 2006 р.) [¹³³] та ін.

З огляду на вищезазначене, в Україні утворено широку систему державних органів та установ, які у тій чи іншій мірі виконують завдання у сфері запобігання та протидії корупції. При цьому відповідні органи зазнають постійного реформування та розвитку відповідно до нових суспільних потреб та вимог держави.

Принагідно, важливо зауважити, що схожі із тими, що покладені на НАБУ, завдання у сфері протидії та запобігання корупції також поставлені й перед деякими іншими державними органами, а саме – Національним агентством з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою України (далі – САП) та ін. З огляду на це, важливо визначити, у чому полягає специфіка завдань у сфері протидії корупції, поставлених саме перед НАБУ.

У цьому зв'язку важливо звернути увагу на те, що законодавство України, зокрема КПК України, закони України «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції» та ін. оперують двома категоріями, а саме – «протидія» та «запобігання» корупції. Причому, у деяких випадках ці поняття застосовуються одночасно (наприклад, Розділ IX Закону України «Про запобігання корупції», що має назву «Інші механізми запобігання і протидії корупції»).

З цього приводу необхідно вказати на «еволюцію» державної політики у досліджуваній сфері, яка пов'язана з розвитком підходу до вирішення проблем, пов'язаних із корупцією. Зокрема, одним із перших на теренах незалежної України

¹³¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27.06.2014. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

¹³² Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією: Міжнародний документ від 27.01.1999 № ETS173. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.

¹³³ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Міжнародний документ від 31.10.2003. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.

у цій сфері було прийнято Закон України «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовтня 1995 р. [134], з назви якого вбачається, що зусилля держави були зосереджені, головним чином, на виявленні фактів уже вчинених корупційних правопорушень, їх розкритті та притягненні винних осіб до відповідальності. Превентивна складова боротьби з корупцією виражалася виключно у виявленні та, по можливості, усуненні причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного правопорушення. Саме тому головними органами, що здійснювали боротьбу з корупцією за цим Законом були правоохоронні органи.

У подальшому, а саме – 11 червня 2006 р. приймається Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» [135], у назві якого закладено подвійну державну політику: з однієї сторони держава розробляла механізми, спрямовані на недопущення, тобто попередження корупційних правопорушень, а з іншої – у разі вчинення таких порушень, – на їх виявлення, розкриття та притягнення винних осіб до відповідальності.

Зокрема, у словниковому значенні поняття «запобігання» означає не допускати, заздальгідь; відвертати що-небудь неприємне, небажане [136, с. 267]. У свою чергу поняття «протидія» у Словнику української мови визначається, як дія, що спрямована проти іншої дії, перешкоджає їй [137, с. 317].

Назва чинного наразі Закону України «Про запобігання корупції» свідчить про те, що пріоритетним напрямком державної політики у цій сфері є саме попередження, недопущення виникнення будь-яких проявів корупції, зокрема шляхом провадження різних заходів, спрямованих на недопущення виникнення корупційних ризиків, усунення або зменшення таких ризиків тощо. Саме тому головним органом, діяльність якого спрямована на протидію корупції, діяльність якого регулюється цим Законом, є НАЗК.

¹³⁴ Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 № 356/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

¹³⁵ Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 11.06.2009 № 1506-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17#Text>.

¹³⁶ Словник української мови : в 11 т. / редкол. : І. К. Білодід (голова) та ін.; Т. 3 : 3 / ред. тому: Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. Київ : Наук. думка, 1972. 744 с.

¹³⁷ Словник української мови : в 11 т. / редкол. : І. К. Білодід (голова) та ін.; Т. 8 : Природа-Ряхтливий; ред. тому: В. О. Винник та ін. 1977. 927 с.

Однак, такий підхід законодавця не означає повного виключення зі сфери державного регулювання правоохоронних заходів, спрямованих на протидію корупції, тобто на виявлення, розкриття корупційних правопорушень та притягнення винних у їх вчиненні осіб до юридичної відповідальності встановленої законом.

Це підтверджується не тільки положеннями вищезгаданого Закону, у тексті якого категорія «запобігання» застосовується разом із категорією «протидія», а також положеннями Антикорупційної стратегії на 2021-2025 рр., розроблену НАЗК [138], в якій визначено як засади запобігання, так і протидії корупції.

Таким чином, НАБУ – це орган, основним завданням якого є саме протидія корупції, що виражається у здійсненні правоохоронної діяльності у цій сфері, на відміну від завдань НАЗК, що полягають, головним чином, саме у запобіганні корупції.

З цього приводу Б. Прокопів, розмежовуючи завдання та повноваження цих двох органів – НАБУ та НАЗК, зазначає, що НАБУ є правоохоронним антикорупційним органом і має на меті розслідування кримінальних правопорушень у разі отримання чиновниками неправомірної вигоди в особливо великих розмірах; НАЗК є превентивним антикорупційним органом і має на меті запобігання корупційним проявам та здійснює профілактичну роботу, спрямовану на попередження виникнення корупційних ризиків, а також приймає участь у розробці антикорупційної стратегії держави [139, с. 147].

Необхідно звернути увагу також, що крім протидії корупційним порушенням, до завдань НАБУ також віднесено протидію іншим кримінальним правопорушенням. Зокрема, підслідність кримінальних порушень та злочинів різним правоохоронним органам визначена ст. 216 КПК України [140], з аналізу якого можна дійти висновку про те, що до завдань НАБУ, крім протидії

¹³⁸ Антикорупційна стратегія на 2021-2025 рр.: Національне антикорупційне агентство з питань запобігання корупції від 2021 р. URL : <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsijna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>.

¹³⁹ Прокопів Б. Специфіка функціонування НАБУ та НАЗК у системі спеціалізованих антикорупційних органів України. Актуальні проблеми правознавства. 2018. Вип. 4 (16). С. 144-148.

¹⁴⁰ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

корупційним правопорушенням, також віднесено протидію іншим корисливим злочинам, зокрема таких, як: розтрата та привласнення майна шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 Кримінального кодексу України; далі – КК України), протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації (ст. 206-2 КК України) та ін.

Для віднесення корупційних правопорушень та інших злочинів до підслідності НАБУ встановлено дві кваліфікуючі ознаки: 1) спеціальний суб'єкт – вищі посадові особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) предмет злочинного посягання визначається для деяких злочинів у розмірі, що у дві тисячі і більше, а для інших – у п'ятсот і більше разів перевищує прожитковий мінімум для працездатних осіб.

З приводу доцільності такої кваліфікаційної ознаки корупційних та інших злочинів, віднесених положеннями КПК України до підслідності НАБУ, у науковій літературі триває дискусія.

Зокрема, Д. Г. Михайленко вважає, що для кваліфікації суб'єкта вчинення корупційного правопорушення як такого, що є високопосадовою особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не вимагається встановлювати, що така особа займає якусь конкретну посаду або має правовий зв'язок у вигляді спеціального повноваження, оскільки у цьому випадку діє формальний принцип закріплення відповідного суб'єкта, з огляду на те, що саме по собі отримання коштів свідчить про наявність правового зв'язку з іншими організаціями (замовниками) [¹⁴¹, с. 108].

Проте, така думка видається дещо спірною, оскільки така кваліфікуюча ознака, як спеціальний суб'єкт вчинення правопорушення чи злочину, сама по собі потребує встановлення у кожному випадку факту зайняття відповідною особою певної посади. При цьому, необхідно погодитися з думкою науковця про те, що не має значення зайняття особою певної посади для кваліфікації корупційного

¹⁴¹ Михайленко Д. Г. Протидія корупційним злочинам засобами кримінального права: концептуальні основи : монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 582 с.

правопорушення як такого, проте це має значення для того, щоб віднести те чи інше корупційне правопорушення до підслідності НАБУ.

Деякі науковці критично оцінюють диференційований підхід держави до розмежування повноважень щодо розслідування деяких видів корупційних правопорушень між НАБУ та інших правоохоронних органів на підставі такої кваліфікуючої ознаки, як спеціальний суб'єкт його вчинення. Зокрема, таку думку висловила Р. Гречанюк, зазначивши, що НАБУ не виправдовує мети утворення єдиного спеціального антикорупційного органу, оскільки залишається проблема дублювання функцій органів, які здійснюють протидію корупції. Вчена також вважає, що суттєве обмеження повноважень НАБУ є неефективним з огляду на недоцільність диференціювання корупційних правопорушень та злочинів за суб'єктною та предметною ознаками [¹⁴², с. 46-47].

У якості прикладу Р. Гречанюк наводиться досвід Республіки Польща, в якій функціонує єдиний орган – Центральне антикорупційне бюро Польщі, яке не обмежується колом суб'єктів, які вчиняють злочин, та розміром предмета злочину, а стосуються всіх правопорушень, що пов'язані з корупцією або можуть завдати шкоди економічним інтересам держави. Також вчена зауважує, що це Бюро поєднує в собі функції як протидії, так і запобігання корупції [¹⁴³, с. 45]. Тобто фактично, у Республіці Польща Центральне антикорупційне бюро поєднує у собі завдання та функції НАБУ та НАЗК.

Наведене вище критичне зауваження має певну логіку та його врахування дійсно може сприяти підвищенню ефективності антикорупційної політики держави та оптимізації системи державних органів, покликаних здійснювати запобігання та протидію корупції. Проте, необхідно врахувати, що сучасні реалії та високий рівень корумпованості у державних структурах та інших установах та закладах, що належать до юридичних осіб публічного права, потребують поступового переходу

¹⁴² Гречанюк Р. Функції і повноваження спеціальних антикорупційних органів України, Польщі та Молдови: порівняльний аналіз. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. Вип. 2. С. 41-48.

¹⁴³ Гречанюк Р. Функції і повноваження спеціальних антикорупційних органів України, Польщі та Молдови: порівняльний аналіз. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. Вип. 2. С. 41-48.

до уніфікованої моделі та створення єдиного універсального органу, завданням якого стане запобігання та протидія корупції.

При цьому важливо зазначити, що відповідно до ст. 216 КПК України підслідність детективам НАБУ не обмежується вищенаведеними правопорушеннями та злочинами, оскільки прокурор, який здійснює нагляд за досудовими розслідуваннями, або директор НАБУ за погодженням із прокурором САП, можуть покласти на НАБУ розслідувати кримінальні правопорушення, які віднесені до підслідності слідчих інших органів [144].

Тобто законодавцем визначено дві підстави-умови, з настанням яких перед детективом НАБУ постають завдання щодо протидії іншим правопорушенням та злочинам, не віднесеним ст. 216 КПК України до підслідності детективів НАБУ, а саме: 1) якщо відповідним кримінальним правопорушенням було заподіяно або могло бути заподіяно тяжкі наслідки охоронюваним законом свободам та інтересам фізичної або юридичної особи, а також державним чи суспільним інтересам; 2) якщо це необхідно для попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності детективів НАБУ. Причому у першому випадку детектив НАБУ розслідує інші правопорушення за рішенням прокурора, що здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, а в другому – відповідне рішення приймає директор НАБУ за погодженням з прокурором САП.

Отже, з вищенаведеного можна дійти висновку, що завданням детективів НАБУ є саме протидія корупції та деяким іншим корисливим злочинам, якщо вони вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та якщо предмет злочинного посягання перевищує встановлений розмір, тобто вжиття заходів, спрямованих на виявлення, розслідування відповідних правопорушень та злочинів, встановлення та сприяння у притягненні до юридичної відповідальності осіб, винних у їх вчиненні.

¹⁴⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Стосовно завдань детективів БЕБУ необхідно зазначити, що у ст. 4 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» розгорнуто визначені завдання БЕБУ [145].

Виходячи з аналізу вищенаведеної норми Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», можна дійти висновку, що завдання БЕБУ можна поділити на дві умовні групи: 1) профілактичні або попереджувальні, до яких відносяться виявлення та оцінювання ризиків, що виникають у сфері економічної безпеці держави, розробка аналітичних звітів та вжиття заходів щодо зниження таких ризиків тощо; 2) протидія правопорушенням, що посягають на економічну безпеку держави.

Таким чином, БЕБУ є правоохоронним органом, що фактично поєднав у собі завдання із запобігання та протидії правопорушенням, що посягають на економічну безпеку держави.

Водночас, перед детективами БЕБУ, з огляду на специфіку детективної діяльності, яка, головним чином, пов'язана саме з виявленням та розкриттям правопорушень та злочинів відповідної категорії, ставляться саме завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на економічну безпеку держави.

Зі змісту ч. 4 ст. 216 КПК України вбачається, що до підслідності БЕБУ віднесено деякі злочини у сфері господарської діяльності (ст. ст. 199, 200, 203-2, 204, 205-1, 206, 212, 212-1, 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-1, 223-1, 224, 229, 231, 232, 232-1, 232-2, 233 КК України), а також привласнення, розтрата або заволодіння майном злочинним шляхом (ст. 190 КК України), якщо предметом кримінального правопорушення є бюджетне відшкодування та у разі, якщо це правопорушення не віднесено до підслідності НАБУ (тобто, якщо суб'єктом правопорушення є не вища посадова особа, уповноваженими на виконання функцій держави та місцевого самоврядування), протиправне заволодіння майном підприємства, установи та організації (ст. 206-2 КК України), нецільове використання бюджетних коштів (ст. 210 КК України), ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст.

¹⁴⁵ Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

211 КК України), якщо ці правопорушення не підслідні Державному бюро розслідувань або НАБУ, та зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), якщо розмір предмета посягання становить від п'ятисот до двох тисяч розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб та якщо це правопорушення не підслідне Державному бюро розслідувань або НАБУ.

Крім того, до завдань детективів НАБУ та БЕБУ віднесено складання протоколів про такі адміністративні правопорушення: незаконне використання найменувань та ознак належності НАБУ та БЕБУ відповідно (ст. 184-3); невиконання законних вимог детектива або іншої посадової особи НАБУ та БЕБУ відповідно (ст. 185-13); посадові особи БЕБУ додатково уповноважені складати протоколи про такі адміністративні правопорушення: зберігання або транспортування алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, на яких немає марок акцизного податку встановленого зразка (ст. 164-5) та виготовлення, придбання, зберігання або реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв або тютюнових виробів (ст. 177-2) [146].

Таким чином, завданням детектива БЕБУ є протидія правопорушенням, які відповідно до КПК України є підслідними цьому органу, а відповідно до КУПАП – віднесені до адміністративних правопорушень, в яких цей орган уповноважений складати протоколи про їх вчинення, тобто здійснення їх виявлення, розкриття, пошук осіб, винних у їх вчиненні, та забезпечення притягнення їх до відповідальності.

Крім того, враховуючи, що відповідно до ч. 2 ст. 5 Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» НАБУ та БЕБУ належать до державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю, завданнями цих органів також слід вважати: протидія організованій злочинності, її ліквідація, виявлення та усунення причин та умов, що сприяють існуванню організованої злочинності [147].

¹⁴⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.

¹⁴⁷ Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.

Що стосується функцій, то у науковій літературі висловлюється думка з приводу того, що функції НАБУ умовно можна поділити на дві групи: 1) основні, до яких відносять, зокрема функції досудового розслідування, оперативно-розшукову, превентивну та правоохоронну та допоміжні; та 2) допоміжні, у числі яких виокремлюють гарантування безпеки, встановлення зв'язків із громадськістю, управління персоналом, здійснення матеріально-технічного забезпечення, міжнародного співробітництва та ін. [¹⁴⁸, с. 163].

Можна погодитися з науковцем з приводу необхідності виокремлення основних та допоміжних функцій державного органу, зважаючи також на те, що така точка зору превалює серед вчених, які, пропонуючи різні підходи до класифікації функцій державного органу, зазвичай, сходились на тому, що базовою є саме класифікація таких функцій на основні та допоміжні [¹⁴⁹, с. 19; ¹⁵⁰, с. 144; ¹⁵¹, с. 3], дехто доповнює ці види ще загальними функціями [¹⁵², с. 201].

При цьому для НАБУ та БЕБУ як органів, у структурі яких утворено підрозділи детективів, основною є правоохоронна функція, в якій знаходить своє втілення сутнісне призначення відповідних органів, їх завдання, що визначають те, для чого такі орган власне й було створено.

Зокрема, виходячи з положень ст. ст. 3, 38 та 41 КПК України [¹⁵³], ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [¹⁵⁴], ч. 4 ст. 5 та ст. 10 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» [¹⁵⁵], ст. 2 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» [¹⁵⁶] та ін., функції

¹⁴⁸ Легін А. В. Національне антикорупційне бюро України: структура, повноваження та функції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2019. Вип. 54. С. 160-163.

¹⁴⁹ Гурне Б. Державне управління; пер. з франц. К. : Основи, 1993. 165 с.

¹⁵⁰ Кунцевич Н. П. Функції виконавчої влади. Держава і право. 2013. Вип. 60. С. 140-145.

¹⁵¹ Волоско В. В. Функції правоохоронних органів у демократичній державі. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2008. Вип. 2. С. 1-11.

¹⁵² Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. 2-ге видання, доповнене та перероблене. К. : Атіка, 2003. 576 с.

¹⁵³ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

¹⁵⁴ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

¹⁵⁵ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

¹⁵⁶ Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

підрозділів детективів НАБУ та БЕБУ та, відповідно, детективів як співробітників таких підрозділів, можна класифікувати за критерієм змісту діяльності, покладеної в основу тієї чи іншої функції, на такі види: 1) оперативно-розшукова діяльність у сфері корупційних, інших правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави; 2) слідчі дії під час розслідування корупційних, інших правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави та 3) аналітично-профілактична діяльність у сфері запобігання та протидії правопорушенням, що посягають на економічну безпеку держави.

Важливо зауважити, що перші дві групи функцій покладаються як на детективів НАБУ, так і на детективів відповідних підрозділів БЕБУ. При цьому, що стосується третьої групи функцій – такі у силу положень Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» характерні саме для БЕБУ, зокрема як окремий напрямок діяльності; детективи НАБУ реалізують аналітичні функції виключно у сукупності з оперативно-розшуковою діяльністю або у процесі здійснення слідчих дій.

У межах кожної із згаданих вище функцій детектив НАБУ та БЕБУ наділяється відповідним колом повноважень. З метою окреслення таких повноважень необхідно розкрити зміст кожної з наведених видів функцій детективів.

Зокрема, у науковій літературі підкреслюється, що сутність оперативно-розшукової діяльності полягає у здійсненні пошуку та фіксації в обставинах об'єктивної реальності слідів учиненого правопорушення або злочину [157, с. 141].

Крім того, виходячи зі змісту ст. ст. 1 та 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», важливо уточнити, що пошук та фіксація фактичних даних здійснюється не лише стосовно вчинених кримінальних правопорушень та злочинів, але слідів розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб іноземних держав та організацій.

¹⁵⁷ Білецький В. О. Оперативно-розшукова діяльність як наукова категорія та вид діяльності правоохоронних органів. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 14. С. 141-144.

При цьому О. О. Подобний виділяє загальні (полягають у пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп) та конкретні завдання оперативно-розшукової діяльності (полягають у виконанні дій, спрямованих на фіксацію даних про вчинення конкретного правопорушення чи злочину) [¹⁵⁸, с. 48].

Досліджуючи специфіку оперативно-розшукової діяльності як функції детективів НАБУ та БЕБУ, важливо зауважити, що така діяльність може реалізовуватися у формі гласних та негласних пошукових та контррозвідувальних заходів (ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»).

При цьому В. О. Білецький до гласних оперативно-розшукових заходів відносить: прийняття заяв про скоєння правопорушень та скарг та здійснення їх перевірки; участь у проведеному огляді місця події; отримання пояснень щодо конкретних фактів, протиправних діянь та осіб, які їх скоїли; вжиття заходів, необхідних для припинення і попередження злочинів та адміністративних проступків тощо. Водночас, до негласних заходів, що здійснюються у межах проведення оперативно-розшукової діяльності, науковець відносить: конфіденційне співробітництво з громадянами з метою протидії злочинності, проведення різних видів оперативно-технічних заходів, проникнення у злочинне середовище тощо [¹⁵⁹, с. 141-142].

Що стосується слідчих дій, то їх специфіка полягає у тому, що, на відміну від оперативно-розшукової діяльності, яка стосується виявлення та фіксації наявних слідів та ознак вчиненого порушення чи злочину, такі дії, головним чином, пов'язані з пізнавально-інтелектуальною роботою детектива та реалізуються саме у процесі розумової інтелектуально-аналітичної діяльності. Звичайно, оперативно-розшукова діяльність не виключає виконання певної інтелектуальної роботи детективом, проте в своїй основі вона полягає у виявленні та фіксації (описі,

¹⁵⁸ Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 258 с.

¹⁵⁹ Білецький В. О. Оперативно-розшукова діяльність як наукова категорія та вид діяльності правоохоронних органів. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 14. С. 141-144.

здійсненні фото- та відео-фіксації тощо) у незмінному вигляді слідів вчиненого правопорушення або злочину.

Визначаючи специфіку слідчої діяльності В. В. Король та В. М. Мельник, виокремлюють у такі діяльності два структурні елементи – пізнавальну та посвідчувальну роботу. Характерно, що перша, на думку науковців, визначається як розумовий процес, результати якого існують у свідомості суб'єкта, який здійснює досудове розслідування. Посвідчувальна діяльність, як зазначає вчений, слід розглядати як матеріальне вираження, об'єктивна форма існування, тобто результат відображення пізнавальної діяльності у процесі кримінального провадження [¹⁶⁰, с. 152].

У свою чергу Д. Б. Сергєєва та О. С. Старенький визначають слідчі (розшукові) дії як «заходи, що складаються із сукупності пошуково-пізнавальних, розшукових та посвідчувальних прийомів, проводяться спеціально уповноваженим кримінальним процесуальним законом суб'єктом у визначеному для кожного з них порядку» [¹⁶¹, с. 87].

Характерно, що відповідно до ч. 1 ст. 38 КПК України детективи підрозділів детективів НАБУ та БЕБУ віднесено до слідчих підрозділів, що проводять досудове слідство, проте ці посадові особи відсутні у системі державних правоохоронних органів, що здійснюють дізнання. З цих положень кримінального процесуального законодавства вбачається висновок, що до функцій детективів НАБУ та БЕБУ належать саме здійснення слідства у формі досудового розслідування, однак, не у формі дізнання. Це пов'язано з тим, що у формі дізнання здійснюється розслідування кримінальних проступків, водночас, детективам НАБУ та БЕБУ підслідні саме кримінальні злочини та правопорушення, розслідування яких здійснюється у формі досудового слідства.

Особливістю оперативно-розшукової діяльності та досудового слідства як функцій детективів НАБУ та БЕБУ під час розслідування ними корупційних

¹⁶⁰ Король В. В., Мельник В. М. Пізнавальна та посвідчувальна діяльність слідчого як структурні елементи кримінально-процесуального доказування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2015. Вип. 33. Т. 2. С. 148-152.

¹⁶¹ Сергєєва Д. Б., Старенький О. С. Слідчі (розшукові) дії як засоби отримання доказів у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх: до визначення поняття. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 1. С. 81-89.

правопорушень, інших правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави, є те, що ці види діяльності, зазвичай, поєднуються в один, що реалізується детективом під час виконання правоохоронних завдань у визначеній сфері. На практиці це означає, що детектив, на відміну від співробітника оперативного підрозділу, під час виконання наведених видів правоохоронної діяльності самостійно організовує та скеровує свою роботу, не потребуючи отримання спеціальних доручень слідчого.

Водночас, як вбачається зі змісту п. 5.1 Положення про САП, затвердженого Наказом Генерального прокурора від 5 березня 2020 р. № 125, прокурори Управління процесуального керівництва, підтримання публічного обвинувачення та представництва в суді САП здійснюють нагляд за додержанням законів НАБУ; здійснюють участь у розгляді у суді клопотань детективів; беруть участь у розгляді справ про адміністративні правопорушення за протоколами, складеними за матеріалами кримінальних проваджень, що розслідуються НАБУ (ст. ст. 172-4 – 172-9, 172-92 КУпАП) та ін. [162]. Тобто прокурор відповідного Управління САП здійснює контроль та нагляд у визначених межах за здійсненням оперативно-розшукової та слідчої роботи детективами НАБУ.

Схожі контрольні-наглядові повноваження мають прокурори Управління нагляду за додержанням законів органами БЕБУ Офісу Генерального прокурора відповідно до Положення про управління нагляду за додержанням законів органами Бюро економічної безпеки України Офісу Генерального прокурора, затверджене Наказом Генерального прокурора України від 2 січня 2023 р. № 1 (організація і здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням, що здійснюється детективами БЕБУ тощо) [163].

Таким чином, прокурори відповідних управлінь уповноважені здійснювати процесуальне керівництво, контроль та нагляд за діяльністю детективів НАБУ та

¹⁶² Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора: Наказ Генерального прокурора від 05.03.2020 № 125. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text>.

¹⁶³ Про затвердження Положення про управління нагляду за додержанням законів органами Бюро економічної безпеки України Офісу Генерального прокурора: Наказ Генерального прокурора України від 2 січня 2023 р. № 1. URL : <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/polozhennya-pro-samostijni-strukturni-pidrozdili>.

БЕБУ під час здійснення останніми оперативно-розшукової та слідчої діяльності у справах, що віднесені до їх підслідності.

Отже, оперативно-розшукова діяльність та досудове слідство як правоохоронні функції, що покладаються на детективів НАБУ та БЕБУ, – це урегульований законом напрямок діяльності детективів, що реалізується під час здійснення кримінального провадження у спосіб проведення гласних та негласних оперативно-розшукових заходів шляхом виявлення та фіксації фактів та слідів вчиненого порушення або злочину, віднесеного до підслідності відповідного органу, а також здійснення пізнавально-аналітичної роботи з подальшою фіксацією отриманих результатів у процесуальних документах, що реалізується з метою збирання та аналізу доказів, виявлення та пошуку винних осіб.

Детективи БЕБУ також окремо здійснюють аналітично-профілактичні функції у сфері правоохоронної діяльності, які реалізуються ними в аспекті превентивної роботи, тобто роботи з попередження вчиненню правопорушень, що посягають на економічну безпеку держави. Такі функції відповідно до положень ст. ст. 4, 12, 13 та 22 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» здійснюються шляхом реалізації таких заходів, як збирання та аналіз інформації; складання аналітичних звітів про стан економічної безпеки; планування заходів у сфері протидії відповідним підслідним їм правопорушенням та ін. Детективи НАБУ такі функції реалізують у процесі здійснення оперативно-розшукової та слідчої роботи з розслідування корупційних правопорушень та інших злочинів, виявлення та усунення причин та умов, що сприяють їх вчиненню.

Під час здійснення оперативно-розшукової діяльності детективи відповідних підрозділів НАБУ та БЕБУ наділені повноваженнями в обов'язі, необхідному для належної реалізації покладених на них завдань та функцій. Виходячи з того, що повноваження являють систему взаємообумовлених прав та обов'язків та з урахуванням аналізу положень ст. ст. ст. ст. 7 та 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [¹⁶⁴], ст. ст. 16 та 17 Закону України «Про

¹⁶⁴ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

Національне антикорупційне бюро України» [165], ст. 8 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» [166] та деяких внутрішньо-організаційних актів [167], необхідно виокремити такі види повноважень детектива у сфері виконання функції в межах реалізації оперативно-розшукової, слідчої та пізнавально-аналітичної діяльності:

1) пов'язані з виконанням вказівок та доручень прокурора, слідчого судді, інших державних органів та посадових осіб, а також міжнародних організацій або правоохоронних органів інших держав у визначеному законом порядку: інформування, у тому числі у порядку взаємодії відповідні державні органи про відомі факти та дані, що свідчать про загрозу вчинення корупційного порушення, іншого порушення або злочину, що посягає на економічну безпеку держави; звітування, виконання законних вимог та розпоряджень прокурора, звернення до слідчого судді для отримання дозволу на вчинення окремих слідчих дій; витребування від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та кримінальні провадження, а від підприємств, установ та організацій – інформацію, за рішенням керівника структурного підрозділу тощо;

2) повноваження, які реалізуються детективом за згодою або рішенням директора НАБУ або БЕБУ, керівника підрозділу або слідчого судді, за рішенням директора НАБУ або прокурора САП: проведення конкретних слідчих дій, у тому числі за дозволом слідчого судді; на підставі рішення директора НАБУ або БЕБУ отримання від банків, депозитарних, фінансових та інших установ, підприємств та організацій інформацію про операції, рахунки, вклади, правочини фізичних та юридичних осіб; на підставі рішення суду опечатування до 10 діб архівів, кас, приміщень (крім житлових), вилучення предметів та документів тощо;

3) повноваження, які реалізуються детективом самостійно: проведення інформаційно-пошукової та аналітично-інформаційної роботи з метою

¹⁶⁵ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

¹⁶⁶ Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

¹⁶⁷ Детектив Національного бюро відділу детективів підрозділу детективів Головного підрозділу детективів: Профіль посади, затверджений Директором Національного антикорупційного бюро України 16 червня 2023 року. URL : https://nabu.gov.ua/site/assets/files/46548/detektiv_derzh_sluzhba_1.doc.

попередження та розслідування злочинів та правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ та БЕБУ, зберігання та застосування вогнепальної зброї і спеціальних засобів, а також заходів фізичного впливу на підставах і в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію» тощо.

Запропонований вище підхід до групування повноважень детективів НАБУ та БЕБУ має науково-методологічне та практичне підґрунтя, оскільки дозволяє визначити допустиму межу державно-владного впливу детектива під час здійснення кримінального провадження та виконання інших завдань та функцій.

Таким чином, на детективів, що входять до структури відповідних підрозділів НАБУ та БЕБУ, покладається вирішення правоохоронних завдань у сфері запобігання та протидії вчиненню корупційних правопорушень, інших правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави, та віднесені КПК України до підслідності НАБУ та БЕБУ, а КУпАП – до адміністративних правопорушень, в яких останні можуть складати протоколи про адміністративні правопорушення.

З метою реалізації наведених завдань детективи НАБУ та БЕБУ виконують три групи функцій, які слід розглядати в їх єдності, що обумовлює особливість саме детективної діяльності, а саме: оперативно-розшукові, слідчі та аналітично-профілактичні функції. Для виконання цих функцій детективи НАБУ та БЕБУ наділяються повноваженнями, які умовно можна об'єднати у такі групи: 1) повноваження, пов'язані з виконанням вказівок та доручень прокурора, слідчого судді, інших державних органів та посадових осіб, а також міжнародних організацій або правоохоронних органів інших держав у визначеному законом порядку; 2) повноваження, які реалізуються детективом за згодою або рішенням директора НАБУ або БЕБУ, керівника підрозділу або слідчого судді у межах розкриття правопорушення чи злочину, віднесеного до підслідності НАБУ або БЕБУ або, якщо право розслідування такого правопорушення чи злочину покладено на відповідний підрозділ детективів за рішенням директора НАБУ або прокурора САП; 3) повноваження, що здійснюються детективом самостійно та не потребують погодження керівника, прокурора чи судді.

Висновки до розділу 1

1. Правоохоронна діяльність – це особливий вид соціально-правової діяльності, урегульований нормами права, що реалізується спеціально уповноваженими державними органами, наділеними правом застосовувати примусові механізми, з метою захисту прав, свобод та інтересів осіб від протиправних посягань шляхом виявлення, припинення правопорушень та злочинів, пошуку осіб, які вчинили такі правопорушення чи злочини, збору доказів у кримінальних справах та адміністративних правопорушеннях, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, а також виявлення та усунення причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушення чи злочину (профілактика), та негативних наслідків їх вчинення.

2. Детективна діяльність як складова правоохоронної діяльності державних інституцій України – це комплексна система дій, рішень та заходів слідчого, оперативно-розшукового та інформаційно-аналітичного характеру, що реалізується спеціально уповноваженою посадовою особою – детективом у порядку та межах повноважень, визначених законом, та спрямована на виявлення та розкриття правопорушень і злочинів у сфері, віднесені до відання спеціально уповноважених правоохоронних органів, а також на попередження вчинення відповідних правопорушень та злочинів з метою захисту економічних інтересів держави, прав, свобод та інтересів осіб та забезпечення національної безпеки.

3. До державних правоохоронних інституцій, у структурі яких утворено підрозділи детективів, відносяться НАБУ та БЕБУ як органи виконавчої влади зі спеціальним статусом; спільними ознаками правового статусу цих органів є те, що їх правоохоронна діяльність пов'язана з виявленням, розкриттям та попередженням спеціального виду правопорушень та злочинів, які вчиняються вищими посадовими особами, уповноваженими на здійснення функцій держави та місцевого самоврядування, а також правопорушень, що посягають на державну економіку; ці органи наділені спеціальними гарантіями, що забезпечують їх

незалежність та недопущення неправомірного втручання в їх діяльність зі сторони Президента України, ВРУ та КМУ.

4. У якості експерименту посади детективів як посадових осіб, що поєднують виконання повноважень слідчих та оперативних співробітників, були утворені у структурі Головного управління Національної поліції та її територіальних управлінь, що пов'язано з необхідністю покращення якісних та кількісних показників розкриття злочинів; для офіційного утворення відповідного підрозділу у структурі Національної поліції як альтернативного інструменту протидії злочинності є необхідність у внесенні відповідних змін до КПК України, законів України «Про Національну поліцію» та «Про оперативно-розшукову діяльність».

5. НАБУ як державна правоохоронна інституція, у структурі якої утворюється підрозділ детективів, є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, для якого основним видом діяльності є виявлення та розкриття корупційних та інших злочинів, що вчиняються вищими посадовими особами, які уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, прозорість діяльності якого забезпечується особливими вимогами до звітування про результати своєї діяльності, а також встановленням державного та громадського контролю за такою діяльністю.

6. БЕБУ як державний правоохоронний орган, у структурі якого утворено підрозділ детективів, – це центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, для якого основним видом правоохоронної діяльності є протидія правопорушенням, які посягають на економічні інтереси держави, бізнесу та громадян, прозорість діяльності якого забезпечується особливими вимогами до звітування про результати своєї діяльності, а також встановленням державного та громадського контролю за такою діяльністю.

7. Завдання детектива при здійсненні правоохоронної діяльності – це цільова спрямованість та цільові орієнтири такої діяльності, визначені законодавством, обумовлені відповідними цільовими орієнтирами правоохоронного органу, в якому функціонує підрозділ детективів, та для виконання яких такий підрозділ утворено.

Завданням детективів НАБУ є протидія корупції та деяким іншим корисливим злочинам, якщо вони вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та якщо предмет злочинного посягання перевищує встановлений розмір, тобто вжиття заходів, спрямованих на виявлення, розслідування відповідних правопорушень та злочинів, встановлення та сприяння у притягненні до юридичної відповідальності осіб, винних у їх вчиненні.

Завданням детектива БЕБУ є протидія правопорушенням, які відповідно до КПК України є підслідними цьому органу, а відповідно до КУпАП – віднесені до адміністративних правопорушень, в яких цей орган уповноважений складати протоколи про їх вчинення, тобто здійснення їх виявлення, розкриття, пошук осіб, винних у їх вчиненні, та забезпечення притягнення їх до відповідальності.

8. Функції детектива під час здійснення правоохоронної діяльності – це визначені положеннями законодавства основні напрямки та види правоохоронної діяльності детектива, що визначають сферу його відання та межі відповідальності та які обумовлені необхідністю виконання завдань відповідного правоохоронного органу, в якому утворено підрозділ детективів.

Функції детективів НАБУ та БЕБУ можна класифікувати за критерієм змісту діяльності, покладеної в основу тієї чи іншої функції, на такі види: 1) оперативно-розшукова діяльність у сфері корупційних, інших правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави; 2) слідчі дії під час розслідування корупційних, інших правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави та 3) аналітично-профілактична діяльність у сфері запобігання та протидії правопорушенням, що посягають на економічну безпеку держави.

Оперативно-розшукова діяльність та досудове слідство як правоохоронні функції, що покладаються на детективів НАБУ та БЕБУ, – це урегульований законом напрямок діяльності детективів, що реалізується під час здійснення кримінального провадження у спосіб проведення гласних та негласних оперативно-розшукових заходів шляхом виявлення та фіксації фактів та слідів вчиненого порушення або злочину, віднесеного до підслідності відповідного органу, а також

здійснення пізнавально-аналітичної роботи з подальшою фіксацією отриманих результатів у процесуальних документах, що реалізується з метою збирання та аналізу доказів, виявлення та пошуку винних осіб.

9. Повноваження детектива при виконання правоохоронної діяльності – це визначена законодавством система взаємообумовлених прав та обов'язків детектива, якими останній наділяється з метою реалізації покладених на нього та відповідний правоохоронний орган, у якому утворено підрозділ детективів, правоохоронних завдань та функцій.

Повноваження детективів НАБУ та БЕБУ доцільно об'єднати у такі групи: 1) повноваження, пов'язані з виконанням вказівок та доручень прокурора, слідчого судді, інших державних органів та посадових осіб, а також міжнародних організацій або правоохоронних органів інших держав у визначеному законом порядку; 2) повноваження, які реалізуються детективом за згодою або рішенням директора НАБУ або БЕБУ, керівника підрозділу або слідчого судді у межах розкриття правопорушення чи злочину, віднесеного до підслідності НАБУ або БЕБУ або, якщо право розслідування такого правопорушення чи злочину покладено на відповідний підрозділ детективів за рішенням директора НАБУ або прокурора САП; 3) повноваження, що здійснюються детективом самостійно та не потребують погодження керівника, прокурора чи судді.

РОЗДІЛ 2.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕТЕКТИВА ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

2.1. Поняття та сутність адміністративно-правового забезпечення діяльності детектива

Одним із видів правовідносин, у які вступає детектив з метою реалізації правоохоронних завдань та функцій, покладених на нього, є адміністративно-правові відносини. Цей вид правовідносин фактично охоплює усі важливі сфери та напрямки діяльності детектива, оскільки в них реалізується адміністративно-правовий статус детектива як посадової особи державного правоохоронного органу. Відтак, ефективна діяльність детектива у складі відповідного підрозділу, що утворюється у структурі державних правоохоронних органів, потребує належного адміністративно-правового забезпечення такої діяльності.

З цього приводу необхідно погодитися із зауваженням О. С. Пашинського, який звертає увагу на те, що наявність ефективного адміністративно-правового забезпечення відповідної сфери суспільних правовідносин дає можливість: 1) чітко розмежувати компетенцію щодо вчинення окремих дій у межах реалізації відповідних повноважень; 2) виявити особливості функціонування тієї чи іншої інституції, щодо якої здійснюється адміністративно-правове забезпечення; 3) виявити колізії адміністративно-правового забезпечення у відповідній сфері [¹⁶⁸, с. 189].

Екстраполюючи наведені вище висновки до діяльності детектива як посадової особи державного правоохоронного органу, можна вказати, що значення належного адміністративно-правового забезпечення діяльності цієї посадової особи полягає у наступному: 1) визначає механізм підготовки, призначення та звільнення детектива з посади; 2) є інструментом для упорядкування та чіткого регулювання діяльності детектива, включаючи гарантії такої діяльності, підстави

¹⁶⁸ Пашинський О. С. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення громадського контролю. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2021. № 68. С. 186-189.

та порядок притягнення до юридичної відповідальності детектива за допущені ним порушення тощо; 3) визначає чіткі межі повноважень детектива, відмежовує його компетенцію від компетенції інших посадових осіб відповідного державного правоохоронного органу, а також посадових інших правоохоронних органів зі схожими повноваженнями тощо.

Визначаючи поняття та сутність адміністративно-правового забезпечення діяльності детектива як посадової особи державного правоохоронного органу, передусім, необхідно звернутися до вивчення існуючих у науці адміністративного права та науці державного управління підходів та концепцій до розуміння цього поняття.

Передусім, необхідно звернути увагу, що досліджуване поняття переважною більшістю науковців розглядається у системному зв'язку з певною сферою або інститутом, щодо яких застосовується адміністративно-правове забезпечення. Водночас, мають місце й винятки.

Зокрема, Л. Чистоклетов та О. Хитра присвятили своє дослідження поняттю адміністративно-правового забезпечення та його механізму без прив'язки до якогось конкретного інституту чи сфери.

На думку науковців, у механізмі адміністративно-правового забезпечення виокремлюють систему елементів, до яких відносять: юридичних та фізичних осіб, діяльність яких забезпечує формування, функціонування й удосконалення адміністративно-правового забезпечення (суб'єктів адміністративно-правового забезпечення); принципи, форми та методи адміністративно-правового регулювання, а також управлінські технології [169, с. 178].

Запропонований науковцем підхід до розуміння поняття адміністративно-правового забезпечення є дещо недосконалим. Зокрема, необхідно погодитись з тим, що таке забезпечення є основною адміністративно-правовою впливу на відповідні суспільні правовідносини у сфері публічного управління. Разом з тим, якщо звернутися до етимології категорій «забезпечення» та «адміністративно-

¹⁶⁹ Чистоклетов Л., Хитра О. Поняття адміністративно-правового забезпечення та його механізму. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки». 2020. № 3 (27). С. 173-179.

правове», то напрошується висновок про необхідність удосконалення визначення, запропонованого науковцями.

Так, у Словнику української мови поняття «забезпечення» означає дію у значенні «забезпечувати», а саме: 1) постачання чогось у достатній кількості, задоволення чієїсь потреб у чомусь; 2) створення надійних умов для здійснення чого-небудь; гарантування чогось; 3) захист, охорона кого-, чого-небудь від небезпеки [¹⁷⁰, с. 18].

При цьому, другою складовою досліджуваного поняття є «адміністративно-правове», що дає підстави для обґрунтування висновку про те, що адміністративно-правове забезпечення є видом більш широкого поняття – правове забезпечення; цей вид правового забезпечення є властивим саме для адміністративно-правових відносин.

Отже, при визначенні поняття «адміністративно-правове забезпечення» необхідно акцентувати увагу на створенні належних умов для ефективного функціонування або діяльності чогось або когось у сфері адміністративно-правових відносин. Оскільки створення таких умов здійснюється за допомогою певних методів та засобів, а також у відповідних формах (у даному випадку адміністративно-правових), то деякі науковці цілком обґрунтовано визначають це поняття як діяльність відповідних суб'єктів у напрямку створення таких належних умов.

Наприклад, зазначений підхід знаходимо у роботах таких науковців, як В. Бойко [¹⁷¹, с. 98]; О. Коротун та О. Світличний [¹⁷², с. 93], О. С. Пащинський [¹⁷³, с. 189] та ін.

Зокрема, В. Бойко вважає, що адміністративно-правове забезпечення функціонування органів судової влади – це «регламентована законодавством

¹⁷⁰ Словник української мови : редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Т. 3 : 3; ред. тому: Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. Київ : Наук. думка, 1972. 744 с.

¹⁷¹ Бойко В. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 1. С. 96-100.

¹⁷² Коротун О., Світличний О. Поняття та структура адміністративно-правового забезпечення охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 8. С. 91-95.

¹⁷³ Пащинський О. С. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення громадського контролю. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2021. № 68. С. 186-189.

діяльність органів державної влади, що забезпечує оптимальний механізм функціонування судової системи через вчинення різних організаційно-правових та розпорядчих дій публічного характеру, які створюють всі умови правильного функціонування судової системи» [174, с. 98].

О. С. Пашинський, визначаючи адміністративно-правове забезпечення громадського контролю, зазначив, що це «регламентована законодавством діяльність суб'єктів державно-владних повноважень, спрямована на забезпечення функціонування, упорядкування, розвиток та охорону суспільних відносин у сфері діяльності органів місцевого самоврядування через вчинення організаційно-правових та розпорядчих дій публічного характеру з метою виконання завдань та реалізації цілей громадського контролю» [175, с. 189].

На підставі аналізу вищенаведеного підходу можна дійти висновку про те, що в його основі лежить ідея про центральне місце суб'єкта адміністративно-правового забезпечення, діяльність якого спрямована на створення належних управлінсько-правових умов для функціонування певного інституту. Така ідея видається обґрунтованою, з огляду на те, що адміністративно-правове забезпечення, як і будь-яка інша соціальна діяльність, реалізується відповідними суб'єктами. Тобто суб'єкт є основним та важливим елементом у системі адміністративно-правового забезпечення, проте не єдиним. Зокрема, крім суб'єктів, елементами адміністративно-правового забезпечення є об'єкт такого забезпечення (те, на що спрямоване відповідне забезпечення), а також правові норми, методи та засоби, за допомогою яких здійснюється таке забезпечення.

В окрему групу можна виділити науковців, які ототожнюють адміністративно-правове забезпечення з адміністративно-правовим регулюванням. Зокрема, такий підхід зустрічається у роботах таких науковців: Є. Є. Колесников, який вважає, що адміністративно-правове забезпечення – це спеціальний механізм

¹⁷⁴ Бойко В. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 1. С. 96-100.

¹⁷⁵ Пашинський О. С. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення громадського контролю. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2021. № 68. С. 186-189.

упорядкування суспільних правовідносин та їх юридичне закріплення [¹⁷⁶, с. 434]; А. Матвійчук, на думку якого під цим поняттям слід розуміти регламентований нормами адміністративного права процес регулювання суспільних відносин уповноваженими органами державної влади, на які покладений обов'язок здійснення регуляторної функції держави та провадження її регуляторної політики [¹⁷⁷, с. 110] та ін.

Видається, що таке ототожнення є помилковим, оскільки адміністративно-правове регулювання, результатом якого є прийняття адміністративно-правових норм, слід вважати лише одним із елементів у структурі адміністративно-правового забезпечення. Тобто останнє поняття є більш широким та співвідноситься з адміністративно-правовим регулюванням як ціле та часткове.

З огляду на складну структуру адміністративно-правового забезпечення деякі науковці пропонують визначати поняття такого забезпечення через визначення системи елементів, що, на їх думку, входять до такої структури.

Зокрема, В. І. Гресько вважає, що адміністративно-правове забезпечення охорони здоров'я – це система певних елементів, що включає, зокрема об'єкт, адміністративно-правові норми, суб'єкти, гарантії, форми й методи адміністративно-правового забезпечення. При цьому науковець наголошує, що ці елементи є тісно взаємопов'язаними між собою [¹⁷⁸, с. 126].

Видається, що визначення адміністративно-правового забезпечення як системи елементів, що входять до його структури, не дає можливість розкрити суть цього поняття та з'ясувати його особливості з огляду на те, що структура адміністративно-правового забезпечення, як правило, є однаковою для всіх об'єктів, стосовно яких таке забезпечення здійснюється. При цьому для осягнення сутності дослідженого поняття важливо виявити його особливості, що відрізняють

¹⁷⁶ Колесников Є. Є. Поняття та особливості адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів. Форум права. 2011, № 2. С. 432–438.

¹⁷⁷ Матвійчук А. Адміністративно-правове забезпечення державної регуляторної політики. Підприємство, господарство і право. 2019. № 1. С. 108–111.

¹⁷⁸ Гресько В. І. Поняття та елементи адміністративно-правового забезпечення охорони здоров'я в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 6. С. 123–127.

його від інших споріднених категорій, а також дозволяють урахувати специфіку об'єкту адміністративно-правового забезпечення.

Досліджуючи особливості адміністративно-правового забезпечення діяльності прокуратури України, О. М. Окопник та С. Л. Назарук дійшли висновку, що основою такого забезпечення є адміністративно-правовий статус прокурорів та органів прокуратури. При цьому, у структурі адміністративно-правового забезпечення діяльності прокуратури науковці виокремлюють: систему норм адміністративного права, основоположні засади; адміністративно-правові відносини; адміністративно-правові інструмент (форми та методи адміністративної діяльності й адміністративні процедури) [¹⁷⁹, с. 88].

Таким чином, у науковій літературі не склалося єдиної думки про визначення поняття та структури адміністративно-правового забезпечення, однак, найбільш поширеною точкою зору є віднесення до такої структури суб'єктів, об'єкти, адміністративно-правові норми та адміністративно-правові елементи, що, у свою чергу, включають форми, методи та засоби такого забезпечення. У цьому дослідженні будемо дотримуватися ортодоксального підходу до визначення елементів адміністративно-правового забезпечення діяльності детектива як посадової особи державного правоохоронного органу, включивши до нього такі елементи: об'єкт; суб'єктів; акти адміністративно-правового регулювання; форми, методи та засоби управлінсько-правового впливу суб'єктів на об'єкти.

При цьому, саме *поняття адміністративно-правового забезпечення діяльності детектива як посадової особи державного правоохоронного органу пропонуємо визначити, як цілеспрямовану, врегульовану нормами адміністративного права, діяльність спеціально уповноважених суб'єктів публічного управління, що здійснюється з метою створення належних умов для ефективного виконання детективом покладених на нього завдань та функцій у сфері правоохоронної діяльності, та полягає у справлянні управлінсько-правового*

¹⁷⁹ Окопник О. М., Назарук С. Л. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення діяльності прокуратури. Наукові записки. Серія Право. 2019. Вип. 7. С. 84-90.

впливу на таку діяльність, її упорядкування, здійснення керівництва, а також визначення межі правоохоронної діяльності детектива та порядку її реалізації.

Отже, особливостями адміністративно-правового забезпечення детектива як посадової особи державного правоохоронного органу є: 1) об'єктом є правоохоронна діяльність детектива; 2) метою є упорядкування адміністративних правовідносин, що виникають у процесі виконання детективом правоохоронних завдань та функцій, здійснення управління правоохоронною діяльністю детектива та створення належних управлінсько-правових умов для ефективного здійснення детективом своєї правоохоронної діяльності; 3) є інструментом розмежування компетенції та визначення меж повноважень детектива у системі інших посадових осіб відповідного правоохоронного органу – НАБУ та БЕБУ.

Оскільки адміністративно-правовий статус детектива є похідним від статусу правоохоронного органу, в якому детектив проходить службу, відповідно адміністративно-правове забезпечення правоохоронної діяльності детектива та державного органу є взаємопов'язаними. З огляду на таке, надаючи характеристику адміністративно-правового забезпечення правоохоронної діяльності детектива, важливо виходити із особливостей такого забезпечення державного правоохоронного органу, в підрозділі якого проходить службу детектив.

Так, першим елементом у системі адміністративно-правового забезпечення діяльності детектива є об'єкт такого забезпечення. У досліджуваній сфері таким об'єктом виступає правоохоронна діяльність детектива НАБУ та БЕБУ. При цьому, особливості правоохоронної діяльності детектива як об'єкта адміністративно-правового забезпечення, як уже згадувалося раніше, полягають у тому, що в такій діяльності поєднується оперативно-розшукова та слідча діяльність.

Водночас, ефективність такої діяльності, метою досягнення якої власне і слугує адміністративно-правове забезпечення, доцільно розглядати крізь призму досягнення заздалегідь поставленої мети реалізації правоохоронних завдань та функцій у сферах протидії корупції, іншим правопорушенням, що посягають на економічну безпеку держави.

Зокрема, Ю. М. Павлютін, досліджуючи економічну безпеку, як об'єкт публічного адміністрування, доходить висновку про те, що публічне адміністрування спрямоване на створення умов для підвищення ефективності діяльності щодо забезпечення економічної безпеки. Причому, на думку науковця, зазначена ефективність вимірюється безперебійною діяльністю уповноважених органів та їх посадових осіб, спрямованих на «попередження, припинення та усунення внутрішніх та зовнішніх загроз шляхом створення концептуальної моделі соціально-економічного та організаційно-технічного характеру, в основі якої стоятимуть теоретичні і практичні підходи щодо формування державної політики економічної безпеки України, з наступним створенням цілісної системи нормативно-правового регулювання забезпечення економічної безпеки» [180, с. 104].

З аналізу законів України «Про Національне антикорупційне бюро України» [181] та «Про Бюро економічної безпеки України» [182], а також Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року [183], Антикорупційної стратегії на 2021-2025 рр. [184], Стратегії боротьби з організованою злочинністю, затвердженої розпорядженням КМУ від 16 вересня 2020 р. № 1126-р [185], можна дійти висновку, що умовами ефективної правоохоронної діяльності детектива є: 1) належне правове забезпечення, тобто наявність системи нормативно-правових актів, за допомогою яких здійснюється урегулювання всіх основних напрямків діяльності детектива, а також інших елементів його правового статусу (порядку призначення та звільнення, підстав та порядку притягнення до юридичної відповідальності, гарантій та принципів правоохоронної діяльності та ін.); 2)

¹⁸⁰ Павлютін Ю. М. Економічна безпека як об'єкт публічного адміністрування. Право і суспільство. 2020. № 6-2. Ч. 2. С. 99-105.

¹⁸¹ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

¹⁸² Про Бюро економічної безпеки України: Закон України у редакції від 28.01.2021 № 1150-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

¹⁸³ Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11.08.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>.

¹⁸⁴ Антикорупційна стратегія на 2021-2025 рр.: Національне антикорупційне агентство з питань запобігання корупції від 2021 р. URL : <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsijna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>.

¹⁸⁵ Про затвердження Стратегії боротьби з організованою злочинністю: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>.

забезпечення осіб, що займають посаду детектива, належним рівнем кваліфікації та професійної підготовки; 3) належне матеріально-технічне забезпечення роботи детектива, тобто наявність достатніх матеріально-технічних ресурсів, необхідних для організації та здійснення правоохоронної діяльності детектива, а також достатнього рівня оплати праці; 4) високий рівень інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності детектива, включаючи можливість отримання інформації у порядку інформаційної взаємодії з правоохоронними органами, а також отримання інформації від інших державних органів та органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб; 5) належне публічне адміністрування правоохоронної діяльності детектива, тобто забезпечення керівництва, координації та організації такої діяльності, упорядкування повсякденної роботи детектива тощо.

При цьому показниками ефективної правоохоронної діяльності детектива як посадової особи державного органу в глобальному вимірі є зниження рівня корупції в державі та рівня злочинності у сфері економічної безпеки держави. Безпосередніми поточними показниками ефективності правоохоронної діяльності детектива можна вважати: зниження індексу сприйняття корупції в Україні (ІСК); підвищення частки населення, яка негативно ставиться до будь-яких проявів корупційних, а також зниження частки, яка має певний досвід у цій сфері; утвердження високого рівня бюджетної дисципліни та зниження прояву усіх форм зловживання владою та посадовим становищем серед осіб, які уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, а також інших посадових та службових осіб; зниження показника SOCTA Україна – системи оцінки загроз тяжких злочинів та організованої злочинності у сфері корупції та інших правопорушень, що посягають на економічні інтереси держави тощо [186].

Наступним елементом адміністративно-правового забезпечення правоохоронної діяльності детектива є суб'єкти такого забезпечення. Такими суб'єктами є державні органи та посадові особи, які реалізують управлінсько-

¹⁸⁶ Tymchyshyn, A., Semeniaka, A., Bondar, S., Akhtyrskaya, N., & Kostyuchenko, O. (2022). The use of big data and data mining in the investigation of criminal offences. *Amazonia Investiga*, 11(56), 278-290.

правові та адміністративно-регулятивні функції у відповідній сфері та у визначених формах.

Передусім, до суб'єктів адміністративно-правового забезпечення правоохоронної діяльності детектива необхідно віднести ВРУ, Президента України та КМУ.

Крім того, як правильно звертає увагу О. М. Резник, у системі суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної безпеки держави, крім власне системи органів державної влади, важливе місце посідають різні інститути громадянського суспільства, які на основі норм національного законодавства та за допомогою певних методів, форм, засобів і способів сприяють уповноваженим органам державної влади у забезпеченні економічної безпеки держави. До таких інститутів громадянського суспільства науковець відносить недержавних суб'єктів та окремих громадян [187, с. 63].

У системі суб'єктів адміністративно-правового забезпечення правоохоронної діяльності детективів НАБУ та БЕБУ до громадських інститутів слід віднести раду громадського контролю, що утворюється та функціонує при цих органах на постійній основі. До її основних повноважень відноситься здійснення громадського контролю за діяльністю НАБУ та БЕБУ, який реалізується шляхом заслуховування звітів цих органів, а також входження до складу дисциплінарних комісій, що відповідають за дисципліну посадових осіб відповідних органів.

Відповідно до Положення про Раду громадського контролю при Національному антикорупційному бюро, затвердженого постановою КМУ від 16 лютого 2022 р. № 132 [188], та Положення про Раду громадського контролю при Бюро економічної безпеки України, затвердженого постановою КМУ від 18 серпня 2021 р. № 872 [189], основними завданнями рад громадського контролю при НАБУ

¹⁸⁷ Резник О. М. Адміністративно-правові засади діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України: дис. ... доктора юрид. наук. Суми, 2019. 509 с.

¹⁸⁸ Про затвердження Положення про Раду громадського контролю при Національному антикорупційному бюро: постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 р. № 132. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-2022-%D0%BF#Text>.

¹⁸⁹ Про затвердження Положення про Раду громадського контролю при Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2021 р. № 872. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2021-%D0%BF#Text>.

та БЕБУ є сприяння взаємодії відповідного органу з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з питань, пов'язаних з діяльністю НАБУ або БЕБУ, а також сприяння врахуванню НАБУ та БЕБУ громадської думки під час виконання зазначеними органами покладених на них завдань.

До того ж суб'єктами громадського контролю можуть бути окремі громадяни, які інформують уповноважених суб'єктів про прояви корупції або інших зловживань, що мають місце у тому числі в діяльності детективів НАБУ або БЕБУ, якщо такі громадяни стали свідками або потерпілими від зазначених дій. Таким чином громадяни, реалізуючи повноваження громадського контролю, також за певних обставин можуть входити до кола суб'єктів адміністративно-правового забезпечення правоохоронної діяльності детективів НАБУ та БЕБУ.

В окрему групу суб'єктів адміністративно-правового забезпечення правоохоронної діяльності детективів НАБУ та БЕБУ необхідно віднести посадових осіб цих органів, що реалізують управлінські повноваження. Зокрема, до таких суб'єктів, передусім, відносяться директор НАБУ та БЕБУ, його заступники, керівники територіальних управлінь цих органів та їх заступники, а також безпосередні керівники детективів, які очолюють підрозділи детективів НАБУ та БЕБУ. У цю ж групу посадових осіб можна віднести прокурорів САП та інших спеціалізованих прокуратур.

Ці посадові особи здійснюють: керівництво діяльністю відповідного органу, несуть відповідальність за результати такої діяльності, звітують перед ВРУ, Президентом України, КМУ, радою громадського контролю про результати діяльності відповідного органу; координують та забезпечують інформаційну взаємодію; приймають участь у доборі детективів на вакантні посади у відповідних підрозділах; здійснюють процесуальне керівництво у процесі розслідування кримінальних правопорушень, які підслідні детективам НАБУ та БЕБУ; здійснюють розподіл повноважень між детективами одного підрозділу; погоджують вчинення деяких слідчих дій, що здійснюються детективами, якщо таке погодження є обов'язковим відповідно до КПК України; відстороняють від проведення слідства детективів у встановлених законом випадках та ін.

Наступним елементом у структурі адміністративно-правового забезпечення правоохоронної діяльності детективів є акти адміністративно-правового регулювання.

Досліджуючи зміст адміністративно-правового регулювання діяльності БЕБУ, А. Максюта пропонує розуміти під ним спеціальний вид правового регулювання, що здійснюється за допомогою системи загальних та спеціальних адміністративно-правових засобів, способів/або прийомів, спрямованих на упорядкування суспільних відносин, що виникають у діяльності БЕБУ [¹⁹⁰, с. 77].

Таким чином, актами адміністративно-правового регулювання правоохоронної діяльності детективів НАБУ та БЕБУ є закони та підзаконні нормативно-правові акти (у тому числі інструкції, положення тощо), які визначають порядок, форми, методи та способи виконання детективом своїх правоохоронних завдань та функцій, а також які регулюють інші елементи правового статусу детектива, включаючи гарантії його діяльності, порядок добору, призначення та звільнення з посади. Окрему групу актів адміністративно-правового регулювання складають закони та підзаконні нормативно-правові акти, які урегульовують діяльність посадових осіб, які здійснюють публічне адміністрування правоохоронною діяльністю детектива.

Водночас, можна констатувати, що з метою реалізації правоохоронних завдань та функцій детективи НАБУ та БЕБУ, крім знань КПК України та КК України, інших законів, також повинні володіти знаннями чисельних підзаконних нормативно-правових актів, оскільки наразі не прийнято інструкції про організацію роботи детективів відповідних органів або положення про підрозділ детективів НАБУ та БЕБУ.

До елементів адміністративно-правового забезпечення правоохоронної діяльності детектива НАБУ та БЕБУ також необхідно віднести форми такого

¹⁹⁰ Максюта А. Зміст адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України. Публічне право. 2022. № 4 (48). С. 73-79.

забезпечення, тобто способи зовнішнього вираження відповідного напрямку діяльності суб'єкта [¹⁹¹, с. 665].

У науковій літературі визначають чотири форми адміністративно-правового забезпечення: 1) видання нормативно-правових актів у відповідній сфері (законодавча форма); 2) видання адміністративних нормативно-правових актів підзаконного рівня у відповідній сфері (підзаконна нормативно-правова форма); 3) прийняття індивідуальних адміністративних актів (адміністративно-управлінська форма); 4) укладання адміністративних договорів (адміністративно-договірна форма) [¹⁹², с. 332-333].

Адміністративно-правове забезпечення не обмежується наведеними формами, а може також включати також стратегічно-планувальну форму (розробка та прийняття актів стратегічного характеру, планування діяльності відповідного органу тощо); контрольно-наглядову форму (проведення перевірок, заслуховування звітів, моніторинг діяльності підконтрольного суб'єкта тощо); інформаційно-аналітичну форму (подання інформаційних запитів, здійснення обробки та аналізу отриманої інформації з метою використання її у роботі відповідного органу або посадової особи тощо); методологічну форму (підготовка методологічних роз'яснень та рекомендацій стосовно організації певного напрямку діяльності тощо) [¹⁹³] та ін.

У свою чергу, кожна з визначених форм реалізується за допомогою відповідної системи методів, тобто системи способів та засобів, покладених в основу конкретного напрямку діяльності.

У науковій літературі до методів адміністративно-правового забезпечення науковці відносять: адміністративні й економічні методи, методи прямого та непрямого впливу, зобов'язання та заборони [¹⁹⁴, с. 58].

¹⁹¹ Сліпушко О. М., Яременко В. В. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. Т. 3: П – Я. 2-ге вид. Київ: АКОНІТ, 2005. 862 с.

¹⁹² Сидорова Е. О. Форми адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики в гуманітарній сфері. *Юридична наука*. 2020. № 8 (110). С. 329–335.

¹⁹³ Семеняка А. Г. Правові компетенції детективів та форми їх реалізації. Освіта і наука в умовах інноваційного розвитку суспільства: збірник тез доповідей Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції (14 вересня 2022 року, м. Дніпро); за заг. ред. Т. В. Мотуз, Є. В. Кочерги. Дніпро : КЗВО «ДАНО» ДОР», 2022. 391 с.

¹⁹⁴ Нашинець-Наумова А. Ю. Методи адміністративно-правового регулювання діяльності корпорацій в Україні. *Юридичний вісник*. 2012. № 2 (23). С. 56-59.

Відповідно до іншого підходу методи адміністративно-правового забезпечення поділяються на: методи «жорсткого» права (субординація та координація тощо) та методи «м'якого» права (правова гармонізація, уніфікація, моделювання бажаної поведінки, інтеріоризація вимог доброчесності у свідомість посадових осіб тощо) [¹⁹⁵, с. 285].

Однак найбільш традиційною є концепція, відповідно до якої методи в адміністративній діяльності поділяються на методи переконання та примусу. Такий підхід можна знайти у роботах таких науковців, як В. Б. Авер'янов [¹⁹⁶], Ю. П. Битяк [¹⁹⁷], С. Л. Дембіцька [¹⁹⁸], М. В. Коваль [¹⁹⁹], В. К. Колпаков [²⁰⁰], Р. М. Лящук [²⁰¹] та ін.

Переконання як метод розкривається через моральний, психологічний, матеріальний, заохочувальний вплив суб'єкта адміністративної діяльності на об'єкт, на його волю, поведінку; примус – реалізується через вплив на волю та поведінку суб'єкта через систему покарань, обмежень та заборон [²⁰², с. 32, 33].

У сучасній науці адміністративного права з'являється все більше представників, які вказують на перевагу методів переконання у порівнянні з примусовими методами. Проте у правоохоронній діяльності важливе значення має оптимальне поєднання цих методів для досягнення найбільшого результату – з однієї сторони за допомогою переконання може бути досягнуто підвищення мотивації правоохоронця у сфері саморозвитку, удосконалення власних професійних навиків та компетенцій, а з іншого – за допомогою примусових

¹⁹⁵ Приліпко М. Методи адміністративно-правового забезпечення доброчесної поведінки військових посадових осіб у Збройних Силах України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. № 2. С. 282-285.

¹⁹⁶ Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. ред. кол. В. Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. Т. 1. Загальна частина. 2007. 592 с.

¹⁹⁷ Битяк Ю. П. Переконання і примус у державному управлінні. Адміністративна відповідальність: консп. лекцій. Харків: Укр. юрид. акад., 1994. 44 с.

¹⁹⁸ Дембіцька С. Л. Особливості застосування основних адміністративно-правових методів переконання та примусу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 32. С. 31-34.

¹⁹⁹ Коваль М. В. Методи діяльності як інструментально-технологічна характеристика адміністративно-правових засад функціонування митниць. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск. 2019. Т 2. С. 36-42.

²⁰⁰ Колпаков В. К. Адміністративне право : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

²⁰¹ Лящук Р. М. Методи переконання та примусу в адміністративній діяльності правоохоронних органів. Порівняльно-аналітичне право. 2016. № 3. С. 148–150

²⁰² Дембіцька С. Л. Особливості застосування основних адміністративно-правових методів переконання та примусу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 32. С. 31-34.

методів можна досягти чіткої координації та організації діяльності посадових осіб правоохоронних органів під час виконання слідчих та оперативно-розшукових заходів, інших видів правоохоронної діяльності, які потребують від правоохоронців чітких та злагоджених дій.

Стосовно адміністративно-правових засобів, то деякі науковці визначають їх як сукупність прийомів та конкретно визначених дій, спрямованих на справляння управлінського впливу на відносини між органами державної влади, місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами у відповідній сфері [²⁰³, с. 213].

Ю. Лавренюк пропонує засоби адміністративно-правового забезпечення класифікувати за такими критеріями: 1) за критерієм організації здійснення на: ті, що здійснюються у межах одного суб'єкта публічної влади, та ті, що потребують взаємодії кількох суб'єктів; 2) за критерієм напряму адміністративної діяльності на: зовнішні та внутрішньоорганізаційні; 3) за критерієм правової природи процедур реалізації відповідних засобів на: процедурні та правовстановлюючі; правозахисні та правоохоронні [²⁰⁴, с. 107].

Отже, визначаючи співвідношення форм, методів та засобів адміністративно-правового забезпечення, можна дійти висновку, що форма – відображає зовнішній прояв відповідної діяльності; метод – це зміст такої діяльності, а засоби – конкретно-визначені прийоми та дії, що реалізуються у межах відповідного методу.

Адміністративно-правове забезпечення правоохоронної діяльності детективів НАБУ та БЕБУ здійснюється у різних формах, залежно від суб'єктів; у межах кожної форми застосовуються визначена система інструментів (методів та засобів).

Зокрема, основними формами діяльності ВРУ, Президент України та КМУ у досліджуваній сфері є: 1) стратегічно-планувальна форма – реалізується за допомогою системи таких засобів: розробки та схвалення Антикорупційної

²⁰³ Канцер Г. О. Засоби адміністративно-правового забезпечення впровадження електронного урядування в Україні. Держава та регіони. Серія: Право, 2020. № 4 (70). С. 211-215.

²⁰⁴ Лавренюк Ю. Систематизація засобів адміністративно-правового забезпечення економічних інтересів України. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 2. С. 104-108.

стратегії, Стратегії економічної безпеки, Стратегії боротьби з організованою злочинністю; 2) законодавча та підзаконна нормативно-правова форма – у її межах застосовуються такі засоби: розробка та прийняття нормативно-правових актів у сфері регулювання правоохоронної діяльності детектива НАБУ та БЕБУ; 3) адміністративно-управлінська форма – засоби: координація та спрямування діяльності НАБУ та БЕБУ шляхом прийняття та аналізу звіту про показники діяльності цих органів, участь у формуванні управлінського корпусу НАБУ та БЕБУ (призначення та звільнення директора НАБУ та БЕБУ, участь у конкурсній комісії під час призначення керівників територіальних управлінь НАБУ та БЕБУ) [205].

Основними формами реалізації повноважень інших суб'єктів адміністративно-правового забезпечення правоохоронної діяльності детектива є: 1) нормативна форма (засоби: розробка та прийняття актів нормативно-правового характеру з питань регулювання діяльності НАБУ та БЕБУ тощо); 2) адміністративно-управлінська (засоби: видача обов'язкових до виконання наказів та розпоряджень із питань, віднесених до повноважень відповідних керівників; затвердження структури та штатної чисельності НАБУ та БЕБУ, зокрема підрозділів детективів, що входять у структуру цих органів; надання усних вказівок та розпоряджень у межах повноважень; застосування заохочувальних та дисциплінарних заходів стосовно детективів цих правоохоронних органів та ін.); 3) контрольна-наглядова (засоби: заслуховування звітів стосовно результатів слідчих та оперативно-розшукових заходів тощо).

Необхідно зазначити, що в межах адміністративно-правового забезпечення правоохоронної діяльності детективів, переважно, застосовуються методи примусу (наказ, заборона, обмеження та ін.), проте методи переконання повністю не виключаються із арсеналу методів. Останні мають місце під час застосування різних видів заохочень, наданні методологічних рекомендацій та роз'яснень та ін.

²⁰⁵ Семеняка А. Г. Правові компетенції детективів та форми їх реалізації. Освіта і наука в умовах інноваційного розвитку суспільства: збірник тез доповідей Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції (14 вересня 2022 року, м. Дніпро); за заг. ред. Т. В. Мотуз, Є. В. Кочерги. Дніпро : КЗВО «ДАНУ» ДОР», 2022. 391 с.

Таким чином, належне адміністративно-правове забезпечення правоохоронної діяльності детектива є необхідною умовою ефективної реалізації детективами своїх правоохоронних завдань та функцій. Тому важливим є постійний розвиток та удосконалення всіх основних елементів такого забезпечення, особливо це стосується адміністративно-правового регулювання, форм та методів його здійснення, що сприятиме досягненню стратегічних цілей щодо зниження рівня корупції та економічної злочинності.

2.2. Адміністративно-правове регулювання діяльності детектива при реалізації завдань з розслідування кримінальних правопорушень

Одним із завдань детектива державного правоохоронного органу – НАБУ та БЕБУ є проведення розслідування корупційних та інших кримінальних правопорушень, що посягають на економічну безпеку держави. З огляду на таке, ефективне виконання завдань з розслідування відповідного виду кримінальних правопорушень потребує належного адміністративно-правового регулювання. При цьому обсяг правовідносин, які підпадають під таке регулювання залежить від специфіки слідчої діяльності детектива.

У науковій літературі з приводу розуміння поняття та змісту адміністративно-правового регулювання слідчої діяльності висловлюються різні точки зору.

Зокрема, С. З. Довгунь вважає, що адміністративно-правове регулювання діяльності слідчого, який входить до структури органів досудового розслідування, – це особливий вид адміністративно-правового регулювання, який утворюється взаємопов'язаною сукупністю адміністративно-правових імперативних та формально визначених норм та положень матеріального та процесуального характеру, які визначають правила поведінки, закріплені або санкціоновані державою, що характеризують допустиму міру свободи дій (дискрецію) суб'єктів слідчої діяльності, а також суб'єктів управління такою діяльністю, порядок, способи та засоби реалізації слідчих завдань та функцій у співвідношенні з

індивідуальними чи публічними інтересами населення держави, дотримання яких забезпечуються можливістю застосування державного примусу [206, с. 14].

Отже, якщо виходити з аналізу вищенаведеного визначення, то характерними ознаками адміністративно-правового регулювання слідчої діяльності є: 1) спрямованість на упорядкування управлінських та інших адміністративно-правових відносин, що складаються у сфері здійснення слідчої діяльності; 2) утворюється системою норм матеріального та процесуального права, тобто визначає, як матеріально-правові, так і процедурні аспекти здійснення слідчої діяльності; 3) характеризується імперативністю та можливістю забезпечення виконання положень адміністративно-правових норм засобами державного примусу.

У свою чергу В. М. Галуцько визначає адміністративно-правове регулювання слідчої діяльності як комплекс принципів та положень, форм і методів адміністративно-управлінської діяльності суб'єктів публічного управління, а також систему адміністративно-правових процедур, спрямованих на забезпечення прав осіб на якісне і своєчасне досудове розслідування кримінальних правопорушень, що реалізується за допомогою вирішення організаційно-правових питань, питань щодо відбору, призначення та притягнення до дисциплінарної відповідальності слідчих та суб'єктів управління слідчою діяльністю, а також матеріально-технічного забезпечення такої діяльності [207, с. 5].

Отже, науковцем до ознак адміністративно-правового регулювання діяльності слідчого, крім визначених раніше, віднесено те, що таке регулювання охоплює методи, форми та принципи слідчої діяльності, а також засади матеріально-технічного забезпечення.

На підставі вищенаведеного, *адміністративно-правове регулювання діяльності детектива при реалізації завдань з розслідування кримінальних правопорушень можна визначити, як процес упорядкування адміністративно-*

²⁰⁶ Довгунь С. З. Адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування (на прикладі Національної поліції України): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2017. 22 с.

²⁰⁷ Галуцько В. М. Адміністративно-правове забезпечення слідчої діяльності в Україні: автореф. дис. ... доктора юрид. наук. Київ, 2017. 40 с.

управлінської діяльності детектива НАБУ та БЕБУ, директора цих органів, його заступників, а також інших суб'єктів публічного управління діяльністю з розслідування корупційних та інших кримінальних правопорушень, що посягають на економічну безпеку держави, результатом якого є розробка та прийняття нормативно-правових актів та управлінсько-розпорядчих рішень з метою підвищення ефективності такої діяльності, уникнення дублювання повноважень і функцій у відповідній сфері.

Важливо звернути увагу, що адміністративно-правове регулювання діяльності з розслідування кримінальних правопорушень визначає саме управлінські засади такої діяльності, а також регулює інші адміністративно-правові відносини, що виникають у процесі реалізації слідчої діяльності. У зв'язку з цим, з метою окреслення меж та обсягу адміністративно-правового регулювання діяльності з розслідування корупційних правопорушень та інших кримінальних правопорушень, що посягають на економічну безпеку держава та є підслідними детективам НАБУ та БЕБУ, необхідно визначити коло правовідносин, що входять до сфери адміністративно-правового регулювання [208].

Зокрема, Д. О. Чібісов, вивчаючи адміністративно-правовий статус НАБУ, дійшов висновку про те, що до елементів адміністративно-правового регулювання діяльності посадових осіб НАБУ слід віднести: функції, компетенцію та гарантії виконання таких функцій; структуру та порядок створення, принципи діяльності, порядок припинення НАБУ, порядок добору, призначення та звільнення посадових осіб НАБУ, юридичну відповідальність посадових осіб НАБУ [209, с. 6].

При цьому, на думку В. М. Галуцько, елементами адміністративно-правового регулювання діяльності слідчого державного правоохоронного органу є: 1) норми адміністративного права, якими слідчий керується у процесі управління слідчими підрозділами щодо внутрішньої та зовнішньої сфери діяльності; 2) норми права щодо розподілу функціональних обов'язків між слідчими; 3) норми права щодо

²⁰⁸ Семеняка А. Г. Засади діяльності підрозділів детективів Національного антикорупційного бюро України. XXV International Scientific and Practical Conference «Theoretical foundations of scientists and modern opinions regarding the implementation of modern trends», June 27-30, 2023, San Francisco, USA

²⁰⁹ Чібісов Д. О. Адміністративно-правовий статус Національного антикорупційного бюро України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2019. 22 с.

матеріально-технічного та кадрового забезпечення слідчих підрозділів; 4) норми щодо впровадження науково обґрунтованих засобів та способів розслідування кримінальних правопорушень; 5) норми щодо забезпечення взаємодії слідчих з іншими працівниками слідчих підрозділів, а також інших правоохоронних органів [210, с. 158].

Необхідно погодитися з думкою науковців, уточнивши, що адміністративно-правове регулювання діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень, підслідних детективам НАБУ та БЕБУ, містить також норми адміністративного права, які визначають управлінсько-правові засади діяльності детектива, тобто засади управління такою діяльністю, включаючи процесуальне керівництво процесом досудового розслідування.

Отже, на підставі проведеного вище аналізу, можна виокремити такі види правовідносин, що належать до сфери адміністративно-правового регулювання діяльності детектива при реалізації завдань з розслідування кримінальних правопорушень: 1) правовідносини, що виникають між детективом та керівником у процесі управління процесом розслідування кримінальних правопорушень; 2) правовідносини, що виникають у процесі розподілу повноважень між детективом та іншими посадовими особами у процесі розслідування кримінальних правопорушень; 3) правовідносини, що виникають у процесі взаємодії детектива з іншими посадовими особами та іншими органами у процесі проведення розслідування підслідних правопорушень; 4) правовідносини, що виникають у процесі прийняття та оформлення управлінських рішень під час проведення розслідування підслідних детективу правопорушень; 5) правовідносини, що виникають під час звітування та оцінювання результатів діяльності детектива з розслідування підслідних йому кримінальних правопорушень.

Перш, ніж розглянути зміст адміністративно-правового регулювання виокремлених видів адміністративно-правових відносин, важливо зауважити, що правовідносини з розслідування кримінальних правопорушень, підслідних

²¹⁰ Галуцько В. М. Окремі аспекти поняття «адміністративно-правове забезпечення» діяльності слідчого. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Вип. 5. С. 157-159.

детективам НАБУ та БЕБУ, не існують відособлено від інших видів адміністративно-правових відносин, а є взаємопов'язаними з ними. Відтак, поділ адміністративно-правових відносин, що входять до сфери адміністративно-правового регулювання діяльності детектива з розслідування кримінальних правопорушень, є умовним.

Так, що стосується правовідносин, які виникають у процесі здійснення керівництва слідчою діяльністю детектива, необхідно зазначити, що суб'єктами таких правовідносин є детектив, його безпосередній керівник (керівник відповідного підрозділу детективів або його заступник), директор НАБУ або БЕБУ, прокурор САП. Крім того, якщо детективами НАБУ або БЕБУ здійснюється розслідування підслідним ним кримінальних правопорушень, які пов'язані з діяльністю організованих злочинних угруповань, то нагляд за досудовим розслідуванням здійснює прокурор.

Виходячи зі змісту ст. 5 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» [211] та ст. 16 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» [212], керівником НАБУ та БЕБУ є директор. Тобто ця посадова особа здійснює загальне керівництво відповідними органами, включаючи визначення структури, штатного розкладу НАБУ та БЕБУ, затвердження положень про відповідні структурні підрозділи та посадових інструкцій працівників цих підрозділів, а також приймає участь у здійсненні інших управлінських дій щодо відповідного органу.

З аналізу положень вищенаведених статей можна дійти висновку, що адміністративні правовідносини, які виникають між детективом та директором, стосуються, головним чином, кадрових питань (заохочення та дисциплінарна відповідальність, розподіл повноважень, визначення правил внутрішнього трудового розпорядку тощо), планування та звітування роботи відповідного органу (затвердження поточних та перспективних планів роботи, заслуховування та

²¹¹ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

²¹² Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

узагальнення звітів про діяльність структурних підрозділів тощо), участь у нормативно-правовому забезпеченні діяльності, у тому числі слідчої, детектива НАБУ або БЕБУ (участь у розробці та опрацюванні проєктів нормативно-правових актів, що стосуються діяльності відповідного органу).

Безпосереднє керівництво роботою підрозділів детективів в НАБУ здійснює Перший заступник директора НАБУ, а у БЕБУ – заступник директора БЕБУ.

При цьому, в структурі центрального управління НАБУ функціонує два підрозділи детективів – Головний підрозділ детективів та Другий підрозділ детективів [213]. У свою чергу у структурі центрального апарату БЕБУ утворено три департаменти детективів – Департамент детективів із стратегічного захисту економіки, Департамент детективів внутрішньої безпеки та захисту працівників та Головний підрозділ детективів (на правах департаменту) [214]. Кожен з цих підрозділів (департаментів) очолює керівник, який відповідно до ст. 1 КПК України є керівником органу досудового розслідування [215], відповідно на нього покладається виконання завдань та функцій, визначених ст. 39 КПК України.

Таким чином, на керівника підрозділу детективів НАБУ та БЕБУ як посадову особу, що здійснює безпосереднє керівництво та організацію досудового розслідування, покладається управлінські повноваження у цій сфері, що виражаються, зокрема у формі планування, координації, керівництва, організації, контролю тощо.

При цьому необхідно погодитися з думкою Р. І. Благута та ін., які зауважують, що специфіка ролі керівника, у тому числі керівника органу досудового розслідування, полягає в його умінні розробляти стратегію управління, уніфікувати та поєднувати зусилля співробітників, діяльністю яких він здійснює керівництво, на вирішення важливих завдань управління, використовуючи водночас надану владу; на відміну від інших посадових осіб, які приймають участь

²¹³ Про затвердження Стратегії розвитку Національного антикорупційного бюро України на 2021-2023 рр.: наказ директора Національного антикорупційного бюро України № 166 від 26.11.2021. URL : https://nabu.gov.ua/sites/default/files/page_uploads/06.02/strategiya_rozvytku_nabu.pdf.

²¹⁴ Організаційна структура Бюро економічної безпеки України: офіційний вебсайт Бюро економічної безпеки України. URL : <https://esbu.gov.ua/pro-biuro/struktura>.

²¹⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

в управлінні та проведенні досудового розслідування кримінальних правопорушень, керівника можна порівняти з групою посадових осіб, яким делеговано права й обов'язки владного характеру [216, с. 78].

Зокрема, виходячи з положень ст. 39 КПК України, керівник підрозділу детективів НАБУ або БЕБУ має такі повноваження щодо організації та керівництва діяльністю детектива з розслідування підслідних йому кримінальних правопорушень: визначати детектива (детективів), що здійснюватимуть розслідування конкретного правопорушення, розподіляти повноваження між декількома детективами у разі, якщо для розслідування утворюється слідча група, відсторонювати детектива від проведення розслідування за наявності визначених підстав, здійснювати контроль за діяльністю детектива, погоджувати проведення окремих слідчих дій, самостійно діяти як детектив тощо.

Необхідно звернути увагу на діяльність керівника підрозділу детективів як самостійного учасника досудового розслідування, тобто його повноваження самостійно проводити розслідування деяких кримінальних правопорушень. З цього приводу А. Р. Яровий зазначає, що незважаючи на деякі спільні ознаки діяльності детектива НАБУ та начальника слідчого підрозділу як суб'єктів проведення досудового розслідування, існує суттєва відмінність у їх повноваженнях, яка полягає, зокрема у тому, що детектив НАБУ здійснює лише розслідування кримінальних правопорушень, водночас керівник підрозділу детективів є одночасно ініціаторами (організаторами) та безпосередніми суб'єктами проведення досудового розслідування [217, с. 305].

Таким чином, керівник підрозділу детективів НАБУ або БЕБУ фактично виконує повноваження з організації досудового розслідування кримінальних правопорушень, підслідних детективам НАБУ або БЕБУ, та здійснення контролю за дотриманням детективами у процесі такого розслідування вимог законодавства.

²¹⁶ Досудове розслідування: навч. посібник; Р. І. Благута, А.-М. Ю. Ангеленюк, Ю. В. Гуцуляк та ін.; за заг. ред. Ю. А. Комісарчук та А. Я. Хитри. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 600 с.

²¹⁷ Яровий А. Р. Слідчий (детектив НАБУ) та співробітники оперативних підрозділів правоохоронних органів як суб'єкти проведення НСРД. Правове життя сучасної України : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.); відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 3. С. 303-306.

Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, підслідних детективам НАБУ та БЕБУ, покладається на прокурорів САП, Управління нагляду за додержанням законів БЕБУ та Департаменту у складі Офісу Генерального прокурора України.

У науковій літературі досі триває дискусія з приводу розуміння правової природи процесуального керівництва досудовим розслідуванням, що здійснюється прокурором.

Зокрема, деякі науковці висловлюють думку, що процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням походить від радянського тоталітарного режиму і є нічим іншим як формою прокурорського нагляду за діяльністю слідчого.

Наприклад, такої думки дотримується К. Карабаджак, зазначаючи, що функція процесуального керівництва досудовим розслідуванням за своєю суттю не перестає бути прокурорським наглядом, оскільки під час реалізації цієї функції відповідно до чинної редакції КПК України прокурор не виходить за межі наглядових функцій. В обґрунтування своєї позиції науковець звертає увагу на відсутність у положеннях КПК України визначення поняття процесуального керівництва досудовим розслідуванням, а також невизначеність нормативної деталізації цього процесу [218, с. 211-212].

Разом з тим, інші науковці на підставі дослідження досвіду здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням у деяких зарубіжних країнах (Німеччини, Франції, Литви та ін.) вказують, що більшість держав, які відносяться до романо-германської правової сім'ї, мають таку модель організації прокуратури, при якій діяльність цього органу уособлена такими трьома функціями: 1) кримінальне переслідування, що виражається у безпосередньому виявленні, затриманні або застосуванні інших обмежувальних заходів щодо особи, підозрюваної або звинуваченої у вчиненні злочину, з направленням до суду матеріалів кримінальної справи; 2) підтримання публічного (державного) обвинувачення в суді у межах кримінального процесу; 3) здійснює нагляду за

²¹⁸ Карабаджак К. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням як процесуальна функція прокуратури України. Новітні кримінально-правові дослідження – 2019 : альманах наукових досліджень; за ред. О. В. Козаченка, О. М. Мусиченко. Миколаїв : СПД Румянцева Г. В., 2019. С. 208-214.

дотриманням органами та посадовими особами, уповноваженими здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, вимог законодавства під час виконання функцій досудового розслідування злочинів [219, с. 13].

Таким чином, функція прокурорського нагляду за досудовим розслідуванням є притаманною для низки європейських держав, а тому збереження цієї функції прокурора в Україні цілком узгоджується з вимогами європейських стандартів.

Проте, погодитися з тим, що процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та прокурорський нагляд за здійсненням такого розслідування є тотожними формами прокурорської діяльності, не можна, з огляду на характерні ознаки нагляду.

Зокрема, у науковій літературі на підставі узагальнення різних підходів та концепцій підкреслюється, що на відміну від контролю, нагляд характеризується такими ознаками: 1) метою здійснення нагляду є виключно перевірка законності піднаглядного об'єкта, проте не розповсюджується на оцінювання доцільності (ефективності) такої діяльності; 2) суб'єкти нагляду, як правило, не втручаються в оперативно-господарську і організаторську діяльність піднаглядних об'єктів, а у разі виявлення порушень вимог законодавства у діяльності об'єкта нагляду, суб'єкт такого нагляду не може самостійно застосувати заходи примусу, а також вимагати припинення протиправних дій; 3) суб'єкт нагляду не може самостійно застосовувати до об'єкта нагляду санкції та притягати винних осіб до юридичної відповідальності; 4) нагляд, як правило, здійснюється стосовно об'єктів, які організаційно не є підпорядкованими суб'єкту нагляду, хоча з останнього пункту можливі виключення [220, с. 120].

Таким чином, нагляд як одна з форм реалізації управлінських функцій є досить обмеженою, зокрема у порівнянні з контролем. При цьому, процесуальне керівництво досудовим розслідуванням розкривається через систему дій та рішень, що вживаються та приймаються прокурором у межах такого керівництва.

²¹⁹ Сущенко В. М. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням: поняття, зміст, планування та організація : монографія. Харків : Право, 2018. 224 с.

²²⁰ Нечитайленко О. І. Адміністративний контроль і нагляд: основні підходи до розуміння та розмежування понять. Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. : 16-17 трав. 2013 року / М-во освіти і науки України, Київ : Фенікс, 2013. Т. 2. С. 118-120.

Д. П. Аладочкін, досліджуючи правову природу процесуального керівництва прокурора, зазначає, що систему дій, що реалізуються прокурором у процесі процесуального керівництва, складають: спрямування діяльності слідчого; координація дій посадових осіб у межах здійснення досудового розслідування; надання рекомендацій та вказівок слідчому; надання слідчому вказівок на недоліки, допущені під час його роботи у межах проведення досудового розслідування; погодження або непогодження вчинення окремих слідчих дій тощо [²²¹, с. 128].

У свою чергу В. Клочков визначає процесуальне керівництво прокурора як організаційний процес, у межах якого прокурор визначає напрямки досудового розслідування кримінального правопорушення, забезпечує взаємодію та узгодження процесуальних дій між різними органами та посадовими особами, що проводять розслідування кримінальних правопорушень, стежить за дотриманням посадовими особами, що проводять досудове розслідування, вимог законодавства під час такого розслідування, зокрема шляхом розгляду заяв та скарг, що надходять на дії слідчого тощо [²²², с. 262-263].

Деякі науковці, визначаючи співвідношення процесуального керівництва досудовим розслідуванням та прокурорського нагляду, роблять висновок про нетотожність цих понять, проте висловлюють думку, що процесуальне керівництво є формою (методом або способом реалізації) здійснення прокурорського нагляду [²²³, с. 396].

Проте з такою думкою складно погодитися, адже порівнюючи межі повноважень, які має прокурор під час здійснення нагляду та під час здійснення процесуального керівництва, можна дійти висновку, що ці форми прокурорської діяльності співвідносяться як часткове та загальне. Зокрема, прокурор має більш широкі повноваження під час здійснення процесуального керівництва, до того ж цей процес є постійним (безперервним) на відміну від прокурорського нагляду.

²²¹ Аладочкін Д. П. Правова природа процесуального керівництва прокурором. Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності. Харків, 2018. С. 128-129.

²²² Клочков В. Організація і процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 3. С. 260-267.

²²³ Чорний Д. М. Співвідношення прокурорського нагляду та процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Електронний ресурс. 2020. С. 394-397.

Отже, прокурорський нагляд можна вважати однією з форм процесуального керівництва.

Визначаючи особливості здійснення прокурором процесуального керівництва слідчою діяльністю детектива, слід зазначити, що такі особливості визначені наказами Генерального прокурора України від 5 березня 2020 р. № 125 «Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора» ^[224], від 14 грудня 2022 р. № 281 «Про затвердження Положення про Департамент нагляду за додержанням законів Національною поліцією України та органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю, Офісу Генерального прокурора» ^[225], від 2 січня 2023 р. № 1 «Про затвердження Положення про Управління нагляду за додержанням законів органами Бюро економічної безпеки України Офісу Генерального прокурора» ^[226] та ін.

З аналізу положень наведених наказів можна дійти висновку, що особливостями здійснення прокурором процесуального керівництва діяльністю детектива з розслідування кримінальних правопорушень є: 1) під час реалізації завдань з процесуального керівництва завданням прокурора є не лише забезпечення законності у діяльності детектива, але й забезпечення ефективності такої діяльності, сприяння досягненню детективами найшвидших результатів у розслідуванні кримінальних правопорушень; 2) процесуальне керівництво у цій сфері також передбачає участь прокурора у розгляді судами клопотань детективів і прокурорів у ході досудового розслідування, оскарження судових рішень, тобто прокурор певним чином сприяє дотриманню законності під час судового процесу; 3) процесуальне керівництво включає також контроль за об'єктивним

²²⁴ Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора: наказ Генерального прокурора України від 5 березня 2020 р. № 125. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/polozhennya-pro-samostijni-strukturni-pidrozdili>.

²²⁵ Про затвердження Положення про Департамент нагляду за додержанням законів Національною поліцією України та органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю, Офісу Генерального прокурора: наказ Генерального прокурора України від 14 грудня 2022 р. № 281. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/polozhennya-pro-samostijni-strukturni-pidrozdili>.

²²⁶ Про затвердження Положення про Управління нагляду за додержанням законів органами Бюро економічної безпеки України Офісу Генерального прокурора: наказ Генерального прокурора України від 2 січня 2023 р. № 1. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/polozhennya-pro-samostijni-strukturni-pidrozdili>.

відображенням у Єдиному реєстрі досудових розслідувань відомостей щодо кримінальних правопорушень, осіб, які їх вчинили, та прийнятих під час досудового розслідування процесуальних рішень детективами НАБУ та БЕБУ; 4) однією із форм процесуального керівництва у цій сфері є координація прокурором діяльності детективів НАБУ та БЕБУ у сфері протидії злочинності тощо. Крім того, прокурор своєю постановою, у порядку здійснення нагляду за проведенням досудового розслідування детективами НАБУ та БЕБУ, може визначити підслідність детективам цих органів й інших видів кримінальних правопорушень, якщо ними було заподіяно тяжкі наслідки державним чи суспільним інтересам.

Під час проведення детективами розслідування підслідних ним кримінальних правопорушень важливе значення мають адміністративні правовідносини, що виникають у процесі розподілу повноважень між детективом та іншими посадовими особами у цій сфері. У цьому зв'язку необхідним є чітке окреслення меж повноважень детективів НАБУ та БЕБУ під час розслідування корупційних та інших кримінальних правопорушень, підслідних відповідним правоохоронним органам.

Оскільки детектив НАБУ та БЕБУ має одночасно слідчі повноваження та повноваження у сфері проведення оперативно-розшукової діяльності, то, відповідно, під час розслідування кримінальних правопорушень детектив діє як слідчий, тобто має процесуально-правовий статус слідчого. Це означає, що детектив НАБУ та БЕБУ здійснює повноваження слідчого відповідно до КПК України з урахуванням особливостей, визначених законами України «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки України».

У науковій літературі поняття «повноваження слідчого» визначається як система його прав і обов'язків, регламентованих законом або іншим відповідним нормативно-правовим актом [²²⁷, с. 161].

²²⁷ Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : монографія; В. Г. Дрозд, А. В. Пономаренко, С. Є. Абламський, Л. В. Гаврилюк та ін. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 352 с.

Досліджуючи адміністративно-правове забезпечення діяльності НАБУ, В. І. Мельник зазначає, що повноваження посадових осіб НАБУ (зокрема, й детективів) необхідно досліджувати крізь призму специфіки їх компетенції, яка, у свою чергу, виражається через підслідність корупційних та інших кримінальних правопорушень [²²⁸, с. 69].

Разом з тим, підслідність відповідно до ст. 216 КПК України визначає ті види кримінальних правопорушень, які уповноважені розслідувати детективи НАБУ та БЕБУ. Водночас, межі повноважень під час розслідування підслідних детективам корупційних та інших кримінальних правопорушень обумовлені специфікою кожного конкретного правопорушення, щодо якого здійснюється розслідування.

Деякі науковці пропонують таку класифікацію напрямків діяльності (повноважень) слідчих підрозділів правоохоронних органів (включаючи підрозділи детективів НАБУ та БЕБУ): 1) процесуально-правова форма; 2) організаційно-управлінська форма, що включає попередження вчинення кримінальних правопорушень, виявлення причин і умов їх вчинення, вжиття заходів щодо їх усунення, а також у визначених випадках забезпечення відшкодування фізичним і юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними правопорушеннями, що підслідні відповідному правоохоронному органу; 3) особлива форма, що характерна для підрозділів детективів НАБУ та БЕБУ, а саме: розслідування кримінальних правопорушень, вчинених вищими посадовими особами, уповноваженими на реалізацію функцій держави; розслідування та протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені такими особами тощо [²²⁹, с. 195].

Крім того, на підставі аналізу положень ст. ст. 16 та 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» П. Ю. Корнієць виокремлює такі процедурно-правові форми діяльності детективів НАБУ у сфері розслідування корупційних та інших підслідних їм кримінальних правопорушень: процесуально-

²²⁸ Мельник В. І. Адміністративно-правове забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України як суб'єкта забезпечення функціонування системи економічної безпеки держави. Правові горизонти. 2020. Вип. 21 (34). С. 65-70.

²²⁹ Калатур М. Ключові завдання діяльності слідчих підрозділів правоохоронних органів держави. Підприємство, господарство і право. 2020. № 12. С. 192-196.

правова форма запобігання і протидії корупції в НАБУ: а) провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією відносно працівників НАБУ; б) дисциплінарне провадження (службове розслідування відносно працівників НАБУ) [230, с. 45-46].

Визначаючи межі повноважень детективів НАБУ та БЕБУ під час розслідування кримінальних правопорушень, необхідно звернути увагу на деякі проблемні аспекти, що постають на практиці у процесі такого розмежування. Зокрема, ці аспекти пов'язані з тим, що відповідно до ст. 216 КПК України детективам НАБУ та БЕБУ підслідні тільки ті кримінальні правопорушення, відповідальність за які передбачена конкретною нормою КК України, що відповідають визначеним критеріям, зокрема щодо суб'єкта вчинення такого правопорушення та предмета посягання. В інших випадках ті ж самі кримінальні правопорушення підслідні слідчим Національної поліції, Державного бюро розслідувань та ін. Оскільки на початковому етапі досудового розслідування не завжди видається можливим встановити суб'єкта кримінального правопорушення та точно визначити предмет злочинного посягання, то кримінальне правопорушення передається для розслідування слідчим Національної поліції або іншим, визначеним ст. 216 КПК України, органам. Крім того, така практика має місце у разі, якщо декілька кримінальних проваджень за ознаками різних кримінальних правопорушень, одне з яких є підслідним детективам НАБУ або БЕБУ, а інше – слідчим Національної поліції, об'єднуються в одне, то, зазвичай, таке кримінальне провадження передається для розслідування до слідчих Національної поліції.

Зокрема, у якості прикладу можна навести об'єднане кримінальне провадження № 12021152150000052, в якому були поєднані кримінальне провадження № 12021152150000052, що було внесене до Єдиного реєстру досудових розслідувань 19 травня 2021 р. за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 190 КК України, та № 42021152020000037,

²³⁰ Корнієць П. Ю. Особливості структури та змісту форм запобігання і протидії корупції в Національному антикорупційному бюро України: адміністративно-правовий аспект. 2022. Вип. 6. С. 41-47.

внесене до Єдиного реєстру 23 червня 2021 р. за ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст. 206 КК України [231].

Попри те, що кримінальне правопорушення, визначене ст. 206 КК України відповідно до ст. 216 КПК України є підслідним детективам БЕБУ, постановою прокурора Миколаївської окружної прокуратури від 23 червня 2021 р. визначено підслідність об'єднаного кримінального провадження № 12021152150000052 за слідчим відділом Миколаївського районного управління поліції Головного управління Національної поліції в Миколаївській області [232]. Слід зазначити, що під час визначення підслідності у цьому кримінальному провадженні також враховувалося те, що БЕБУ на час відкриття кримінального провадження ще не було сформованим у повній мірі.

Схожа ситуація мала місце у кримінальному провадженні № 32020100000000603, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань 28 грудня 2020 р. за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 212 КК України. Це правопорушення також віднесене до підслідності БЕБУ, проте прокурор визначив підслідність за слідчим відділом Печерського управління поліції Головного управління Національної поліції у м. Києві.

Ухвалою Печерського районного суду міста Києва від 21 грудня 2021 р. у справі № 757/67515/21-к задоволено клопотання слідчого про визначення підслідності. Це судове рішення мотивовано тим, що з набрання 25 березня 2021 р. чинності окремими положеннями Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» слідчі підрозділи органів Державної фіскальної служби України з 25 вересня 2021 р. позбавлені повноважень на здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 216 КПК України. Також зазначено, що з метою забезпечення новоствореного органу достатнім часом для належної організації досудового розслідування та проведення (завершення

²³¹ Ухвала Очаківського міськрайонного суду Миколаївської області від 14 липня 2021 р. у справі № 483/807/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98298845>.

²³² Ухвала Очаківського міськрайонного суду Миколаївської області від 14 липня 2021 р. у справі № 483/807/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98298845>.

проведення) необхідних слідчих (розшукових) та процесуальних дій, необхідно продовжити строк досудового розслідування на 6 місяців [233].

Окрім наведених вище спірних питань стосовно визначення підслідності деяких кримінальних правопорушень, має місце зворотна ситуація, а саме – передача до відповідних підрозділів НАБУ та БЕБУ матеріалів справ від інших органів у зв'язку зі зміною законодавчого регулювання підслідності.

Зокрема, про це йдеться у Стратегії розвитку Національного антикорупційного бюро України на 2021-2023 рр., в якій зазначається, що матеріали переданих до НАБУ справ перевищують 22 тис. томів, що майже вдвічі збільшило кількість матеріалів, якими повинно займатися НАБУ [234, с. 37-38].

Для вирішення проблемних питань, пов'язаних з розмежуванням повноважень між детективами НАБУ або БЕБУ та слідчими підрозділами інших правоохоронних органів, необхідно: 1) ч. 2 ст. 216 КПК України доповнити абзацом 3 такого змісту: *«Якщо слідчими органами Національної поліції, слідчими органами безпеки під час розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до їх підслідності, буде встановлені ознаки кримінальних правопорушень, зазначених у пунктах 1, 2 і 3 частини третьої або пунктами 1, 2 і 3 частини п'ятої цієї статті, то прокурор, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, що проводять ці органи, за клопотанням Директора Бюро економічної безпеки України або Директора Національного антикорупційного бюро України, своєю постановою може передати кримінальне провадження для продовження розслідування детективам Бюро економічної безпеки України або детективам Національного антикорупційного бюро України відповідно за умови, що це не спричинить шкоди ефективності досудового розслідування»; 2) ч. 10 ст. 216 КПК України доповнити абзацом 2 такого змісту: *«Не допускається об'єднання кримінальних проваджень в одне, якщо тільки одне з них підслідне детективам Бюро економічної безпеки України або детективам Національного антикорупційного бюро України, крім**

²³³ Ухвала Печерського районного суду міста Києва від 21 грудня 2021 р. у справі № 757/67515/21-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102225298>.

²³⁴ Про затвердження Стратегії розвитку Національного антикорупційного бюро України на 2021-2023 рр.: наказ директора Національного антикорупційного бюро України № 166 від 26.11.2021. URL : https://nabu.gov.ua/sites/default/files/page_uploads/06.02/strategiya_rozvytku_nabu.pdf.

випадків, якщо це необхідно для підвищення ефективності досудового розслідування».

Ще одним видом адміністративно-правових відносин, що виникають у процесі проведення детективами НАБУ або БЕБУ досудового розслідування підслідних їм кримінальних правопорушень, правовідносини взаємодії.

У науковій літературі поняття «взаємодія між різними суб'єктами у процесі досудового розслідування кримінальних правопорушень» визначається, як взаємоузгоджена спільна діяльність уповноважених суб'єктів, яка полягає у взаємному сприянні у зборі документів, доказів, отриманні іншої інстанції, необхідної для розслідування правопорушень [235, с. 461].

Під час проведення детективами НАБУ та БЕБУ досудового розслідування підслідних їм кримінальних правопорушень важливе значення має ефективна взаємодія інформаційного, методичного, організаційно-технічного та іншого характеру. В обґрунтування цієї думки слід зазначити, що від ефективності такої взаємодії залежить своєчасність виявлення кримінального правопорушення, швидкість його розслідування та пошуку осіб, причетних до його вчинення, а також вжиття профілактичних заходів, оскільки під час взаємодії детективи НАБУ або БЕБУ отримують доступ до інформаційних, технічних та інших ресурсів, які знаходяться у розпорядженні суб'єктів взаємодії, за рахунок чого розширюються можливості відповідних органів у проведенні розслідування кримінальних правопорушень. Більш того, взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання своїх обов'язків є обов'язком детективів НАБУ та БЕБУ, для чого у штаті цих органів утворюються посади, відповідальні за деякі напрямки взаємодії.

До актів адміністративно-правового регулювання взаємодії між детективами НАБУ та БЕБУ з іншими посадовими особами та органами можна віднести окремі положення КПК України, закони України «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки України», а також підзаконні

²³⁵ Степанюк Р. Л., Заяць Д. Д. Взаємодія під час досудового розслідування економічних злочинів. Форум права. 2014. № 1. С. 460-465.

нормативно-правові акти: постанова КМУ від 6 жовтня 2021 р. № 1068 «Про затвердження Положення про Бюро економічної безпеки України» [236], спільні накази НАБУ та Міністерства внутрішніх справ України від 24 квітня 2017 р. № 99-0/335 «Про затвердження Порядку взаємодії Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ щодо обміну інформації з питань обліку осіб, оголошених у розшук» [237], НАБУ та Міністерства внутрішніх справ України від 7 вересня 2022 р. № 264/557 «Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Національного антикорупційного бюро України, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України» [238], НАБУ та Офісу Генерального прокурора від 27 липня 2017 р. № 157-0 «Єдині принципи зовнішньої комунікації між Національним антикорупційним бюро України та Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою» [239], НАБУ та Офісу Генерального прокурора від 8 лютого 2022 р. № 21/20 «Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Національного антикорупційного бюро України» [240] та ін.

Основними формами та напрямками взаємодії детективів НАБУ та БЕБУ з правоохоронними органами, іншими державними органами та органами місцевого

²³⁶ Про затвердження Положення про Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України від 6 жовтня 2021 р. № 1068. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/500468__744416.

²³⁷ Про затвердження Порядку взаємодії Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ щодо обміну інформації з питань обліку осіб, оголошених у розшук : спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України від 24 квітня 2017 р. № 99-0/335. URL : <https://nabu.gov.ua/nakazi/poryadok-vzayemodiyi-nacionalnogo-antikorupciynogo-byuro-ukrayiny-ta-ministerstva-vnutrishnih-sprav/>.

²³⁸ Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Національного антикорупційного бюро України, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України від 7 вересня 2022 р. № 264/557. URL : https://nabu.gov.ua/site/assets/files/28227/264_557.pdf.

²³⁹ Єдині принципи зовнішньої комунікації між Національним антикорупційним бюро України та Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Офісу Генерального прокурора від 27 липня 2017 р. № 157-0. URL : <https://nabu.gov.ua/press/yedyni-prynetsyru-zovnishnoyi-komunikaciyi-mizh-nacionalnym-antikorupciynym-byuro-ukrayiny-ta/>.

²⁴⁰ Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Національного антикорупційного бюро України: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Офісу Генерального прокурора від 8 лютого 2022 р. № 21/20. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0021905-22#Text>.

самоврядування є: обмін оперативною інформацією; надання інформації на вимогу НАБУ або БЕБУ; укладення меморандумів, у тому числі міжнародних, про співпрацю; утворення слідчих груп та спільне проведення розслідування тощо.

Прикладами результатів міжнародної взаємодії детективів НАБУ та БЕБУ, яка є особливо актуальною, враховуючи специфіку кримінальних правопорушень, підслідних детективам НАБУ та БЕБУ, зокрема їх екстериторіальний характер, є: Договір між Україною та Канадою про взаємодопомогу у кримінальних справах 1996 року (ратифікований 17 грудня 1997 р.) [241], Меморандум про взаєморозуміння між Центральним антикорупційним бюро Республіки Польща і Національним антикорупційним бюро України 2016 р. [242] та ін.

Крім того, між БЕБУ та Управлінням з питань запобігання зловживанням та шахрайству при Єврокомісії (European Anti-fraud Office – OLAF) було укладено меморандум про обмін досвідом у розслідуваннях деяких видів кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним вивезенням коштів за кордон з подальшою легалізацією, кіберзлочинністю, зловживанням у податковій сфері тощо. Крім того, взаємодія з OLAF передбачає обмін інформацією, надання методологічної підтримки експертів у спільних розслідуваннях з використанням мережі контактів OLAF, баз даних та компетентних органів країн-членів ЄС [243] тощо.

У процесі проведення розслідування кримінальних правопорушень детективи НАБУ та БЕБУ реалізують свої повноваження у формі прийняття управлінських та процесуальних рішень.

Зокрема, відповідно до Інструкції про порядок приймання, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені законом до підслідності Бюро економічної безпеки України, затвердженої наказом БЕБУ від 23 березня 2022 р. № 58, у результаті розгляду заяв або повідомлень про

²⁴¹ Договір між Україною та Канадою про взаємодопомогу у кримінальних справах: міжнародний документ 1996 року. URL : <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/zasadi-roboti/zakonodavcha-baza/>

²⁴² Меморандум про взаєморозуміння між Центральним антикорупційним бюро Республіки Польща і Національним антикорупційним бюро України: міжнародний документ 2016 року. URL : <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/zasadi-roboti/zakonodavcha-baza/>.

²⁴³ БЕБ та OLAF домовилися про спільні розслідування: офіційний вебсайт Бюро економічної безпеки України, 20 січня 2023 р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/beb-ta-olaf-domovylysia-pro-spilni-rozsliduvannia>.

кримінальні правопорушення детективи БЕБУ приймають рішення про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, складають протоколи про прийняття заяв та повідомлень, складають повідомлення (рапорт) про кримінальне правопорушення, у разі самостійного його виявлення детективом [244].

Крім того, згідно з положеннями Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення уповноваженими посадовими особами БЕБУ, затвердженої наказом БЕБУ від 20 вересня 2022 р. № 234, оформлюють матеріали адміністративних справ у формі протоколу вчиненого порушення, реквізити та вимоги до якого визначені додатком до цієї Інструкції [245].

Крім протоколів, відповідно до ст. 110 КПК України детективами НАБУ та БЕБУ у процесі проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень приймаються процесуальні рішення у формі постанови, що відповідає встановленим вимогам та складається з вступної, мотивувальної та резолютивної частин.

На завершальній стадії досудового розслідування кримінального правопорушення детективами НАБУ та БЕБУ подається звітність, яка в узагальненій формі покладається в основу звітів, що складаються та подаються НАБУ та БЕБУ відповідно до вимог законодавства. Разом з тим, законами України «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки України» не визначено порядку складання таких звітів детективами, їх форма також не визначена підзаконними актами.

Проведене вище дослідження показало необхідність удосконалення та більш детального регулювання окремих аспектів діяльності детективів НАБУ та БЕБУ з розслідування підслідних їм кримінальних правопорушень. Наприклад, слідча діяльність відповідних підрозділів Національної поліції деталізована у наказі

²⁴⁴ Про затвердження Інструкції про порядок приймання, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені законом до підслідності Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 23.03.2022 № 58. URL : [https://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpage/doc_warn_p?OpenDocument&ID=re37808\\$0000_00_00](https://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpage/doc_warn_p?OpenDocument&ID=re37808$0000_00_00).

²⁴⁵ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення уповноваженими посадовими особами Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 20 вересня 2022 р. № 234. URL : <https://esbu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-instrukciyi-z-oformlennya-materialiv-pro-administrativni-pravoporushennya-upovnovazhenimi-posadovimi-osobami-beb>.

Міністерства внутрішніх справ України від 27 липня 2017 р. № 570 «Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України» [246].

Водночас, існує думка, що підзаконні нормативно-правові акти не мають встановлювати правових засад у відповідній сфері правоохоронної діяльності [247, с. 293].

Необхідно підтримати наведене зауваження, з огляду, зокрема на положення ст. 19 Конституції України (яка зобов'язує державні органи, органи місцевого самоврядування та їх посадових осіб діяти саме відповідно до Конституції та законів України) [248], та запропонувати в окремих статтях законів України «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки України» визначити завдання, функцій та повноваження детективів відповідних органів, а саме: порядок розподілу повноважень між детективами різних рівнів (керівник підрозділу, старший детектив та інші детективи); умови та підстави відсторонення детективів від проведення розслідування (конфлікт інтересів, інші підстави, що можуть причинити загрозу необ'єктивності); права та обов'язки детективів під час досудового розслідування кримінальних правопорушень; форми та порядок звітності детектива; форми та порядок взаємодії детектива з іншими посадовими особами, державними органами та органами місцевого самоврядування тощо.

Крім того, необхідно погодитися з думкою науковців, які зазначають, що для удосконалення діяльності новоствореного БЕБУ актуальним залишається питання формування кадрового складу цього органу, узгодженість актів нормативно-правового регулювання, удосконалення організаційних та функціональних аспектів діяльності [249, с. 72].

²⁴⁶ Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 липня 2017 р. № 570. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.

²⁴⁷ Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : монографія; В. Г. Дрозд, А. В. Пономаренко, С. Є. Абламський, Л. В. Гаврилюк та ін. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 352 с.

²⁴⁸ Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

²⁴⁹ Козар М. Адміністративно-правове регулювання функціонування державного Бюро розслідувань. Актуальні проблеми правознавства. 2021. № 3 (27). С. 69-74.

Таким чином, адміністративно-правове регулювання діяльності детектива НАБУ та БЕБУ під час розслідування підслідних йому кримінальних правопорушень охоплює усі важливі види адміністративно-правових відносин, що виникають під час такого розслідування. До системи актів адміністративно-правового регулювання цього напрямку діяльності детектива входять три рівні: загальні закони (КПК України, КУпАП, КК України та ін.), що визначають спільні для всіх слідчих органів повноваження у сфері проведення досудового розслідування; спеціальні закони (головним чином, це закони України «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки України»), які врегульовують особливості реалізації деяких повноважень детективів НАБУ та БЕБУ у процесі слідчої діяльності; підзаконні нормативно-правові акти (постанови КМУ, відомчі, міжвідомчі накази НАБУ та БЕБУ, спільні з іншими органами накази тощо), які деталізують способи реалізації деяких повноважень детективів.

Акти адміністративно-правового регулювання діяльності детективів з розслідування кримінальних правопорушень потребують удосконалення шляхом уточнення окремих положень та деталізації повноважень детективів у відповідній сфері.

2.3. Адміністративно-правове регулювання діяльності детектива при здійсненні оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій

У процесі розкриття кримінальних правопорушень, підслідних детективам НАБУ та БЕБУ, у визначених законом випадках детективи вживають оперативно-розшукові заходи та проводять негласні слідчі (розшукові) дії з метою виявлення, пошуку та збирання доказів, необхідних для розкриття відповідного кримінального правопорушення, доведення вини суб'єкта його вчинення, а також в інших випадках визначених законом.

Для визначення меж повноважень детективів НАБУ та БЕБУ у сфері проведення оперативно-розшукової діяльності, передусім, необхідно з'ясувати

сміслові та юридичні значення поняття «оперативно-розшукова діяльність» та «негласна слідча дія».

У науковій літературі оперативно-розшукова діяльність визначається як специфічний вид державної діяльності спеціальних служб правоохоронних органів, спрямований на протидію злочинності, забезпечення національної безпеки і державної таємниці [²⁵⁰, с. 214].

Таке визначення дає можливість виокремити три ознаки такої діяльності, а саме: 1) це специфічний, тобто відмінний від інших, вид діяльності; 2) суб'єктами такої діяльності є спеціальні служби; 3) метою такої діяльності є протидія злочинності, забезпечення національної безпеки та захист державної таємниці. Остання ознака свідчить про те, що оперативно-розшукова діяльність здійснюється не в усіх видах кримінального провадження, а лише стосовно найбільш небезпечних кримінальних правопорушень. Разом з тим, наведене визначення не розкриває конкретний зміст оперативно-розшукової діяльності та способи її реалізації.

У цьому зв'язку необхідно зазначити, що наведена у ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [²⁵¹] дефініція поняття оперативно-розшукової діяльності є більш досконалою та конкретно-визначеною з семантичної точки зору.

З визначення, наведеного у цій статті, вбачається, що оперативно-розшукова діяльність характеризується такою сукупністю ознак: 1) зміст такої діяльності складають три види заходів: гласні пошукові, негласні пошукові та контррозвідувальні; 2) ці заходи можуть реалізовуватися обов'язково з використанням двох видів засобів: оперативних та оперативно-розшукових.

Необхідно звернути увагу, що законодавець умисно не інтегрує у визначення поняття оперативно-розшукової діяльності конкретних суб'єктів, уповноважених здійснювати таку діяльність, оскільки їх коло постійно змінюється, залежно від

²⁵⁰ Самойленко О. А., Узкий О. О. Сутність оперативно-розшукової діяльності та її співвідношення з негласною слідчою діяльністю. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 3. С. 213-216.

²⁵¹ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

зміни повноважень відповідних правоохоронних органів та їх структурних підрозділів, утворення нових або ліквідації старих тощо. Про це свідчить, зокрема аналіз ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», до якої з моменту прийняття першої редакції цього Закону вносилися чисельні зміни та доповнення.

У поточній редакції ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» до суб'єктів, уповноважених здійснювати оперативно-розшукову діяльність віднесено підрозділи детективів та оперативно-технічні підрозділи НАБУ та БЕБУ, а також підрозділи внутрішнього контролю НАБУ.

Стосовно інших ознак, що характеризують оперативно-розшукову діяльність, необхідно навести деякі уточнення. Зокрема, визначаючи зміст оперативно-розшукової діяльності, слід зауважити, що до прийняття Закону України «Про розвідку»^[252], яким у 2020 р., крім іншого, було внесено зміни до ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», зміст досліджуваного виду діяльності також складати розвідувальні заходи. Однак, з прийняттям вказаного Закону розвідка та, відповідно, розвідувальні заходи, стали окремим видом діяльності, повноваження з реалізації якого покладаються, головним чином, на СБУ та інші спеціальні органи.

Натомість, у чинній редакції ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» у змісті оперативно-розшукової діяльності, поряд з гласними та негласними пошуковими заходами, залишилися контррозвідувальні заходи.

При цьому з аналізу ст. 1 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність»^[253] слідує, що контррозвідувальні заходи (разом з пошуковими, адміністративно-правовими та ін.) застосовуються у контррозвідувальній діяльності. Проте саме поняття контррозвідувального заходу не наведено у спеціальному Законі України «Про контррозвідувальну діяльність». Водночас, у ст. 8 цього Закону визначено два види контррозвідувальних заходів: гласні –

²⁵² Про розвідку: Закон України від 17.09.2020 № 912-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#n470>.

²⁵³ Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002 № 374-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>.

передбачають використання відкритих (офіційних) форм і методів роботи, та негласні – з використанням оперативних, оперативно-технічних та спеціальних сил і засобів [254].

Виходячи з етимології поняття «контррозвідувальна», яке у буквально-логічному сенсі означає, як такий, що протидіє розвідувальним заходам, а також виходячи з мети контррозвідувальної діяльності, визначеної у Законі України «Про контррозвідувальну діяльність», можна дійти висновку, що такі заходи відрізняються від гласних та негласних пошукових заходів власне метою їх здійснення, а саме – попередження, виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім розвідувальним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав на інтереси держави.

Що стосується пошукових заходів як складової оперативно-розшукової діяльності, то сутність цих заходів необхідно пов'язати, передусім, із семантичним значення категорії «пошук», яка означає шукання, розшукування чого-небудь [255, с. 491].

При цьому пошукові та контррозвідувальні заходи є гласними чи негласними, залежно від способу їх реалізації – відкрито (публічно, неприховано) або таємно (приховано).

О. В. Ігнатюк з цього приводу звертає увагу, що залежно від оперативної ситуації, оперативно-розшукові заходи носять публічний, негласний і зашифрований, тобто прихований відповідною легендою, характер [256, с. 14].

В аспекті цього дослідження важливо також з'ясувати деякі засади співвідношення та розмежування понять «негласний оперативно-розшуковий захід» та «негласна слідча дія».

Досліджуючи це питання, передусім варто зауважити, що у КПК України та інших законах України застосовуються два поняття «слідча (розшукова) дія» та

²⁵⁴ Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002 № 374-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>.

²⁵⁵ Словник української мови : в 11 т. ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Т. 7 : Поїхати-Приробляти. Київ : Наук. думка, 1976. 723 с.

²⁵⁶ Ігнатюк О. В. Оперативно-розшукові заходи: аналіз поняття. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2018. № 1 (55). С. 10-18.

«негласна слідча (розшукова) дія» (ст. ст. 36, 40, 40-1 КПК України та ін.). Звідси можна дійти попереднього висновку про те, що «негласна слідча (розшукова) дія» та «негласний пошуковий захід» є близькими за значенням поняттями, оскільки до змісту оперативно-розшукової діяльності фактично можна включити негласні слідчі (розшукові) дії, гласні пошукові заходи (гласні слідчі дії) та гласні і негласні конррозвідувальні заходи.

У науковій літературі питанню розмежування негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів присвячено велика кількість робіт.

Зокрема, деякі науковці вважають, що негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи мають низку спільних та відмінних ознак. До останніх вчені відносять: 1) різна спрямованість (цільове призначення) – оперативно-розшукові заходи, головним чином, є засобом попередження злочинів, а негласні слідчі (розшукові) дії – слугують меті розкриття уже вчинених кримінальних правопорушень; 2) відмінності у суб'єктному складі – оперативно-розшукові заходи проводяться визначеними у ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» суб'єкти, а негласні слідчі дії уповноважені у встановленому порядку здійснювати суб'єкти, які проводять досудове розслідування відповідного кримінального правопорушення [²⁵⁷, с. 44].

У свою чергу М. Б. Головка та В. В. Пророченко вважають, що оперативно-розшукові заходи та негласні слідчі (розшукові) дії за своєю правовою природою розмежовуються на підставі їх цільового призначення. Зокрема, на думку науковців, призначення негласних слідчих (розшукових) дій є більш локальним, оскільки не виходить за межі предмету кримінально-процесуального доказування, проте оперативно-розшукова діяльність може виходити за межі кримінального провадження [²⁵⁸, с. 293].

²⁵⁷ Глушков В. О., Білічак О. А. Оперативно-розшукові заходи і негласні слідчі (розшукові) дії: спільне та відмінне. Електронний ресурс. 2016. С. 43-47.

²⁵⁸ Головка М. Б., Пророченко В. В. Особливості співвідношення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 5. С. 290-293.

Отже, виходячи з вищенаведеного, можна дійти висновку про те, що оперативно-розшукову діяльність та негласні слідчі (розшукова) дії не можна ототожнювати. Хоча зміст деяких видів негласних оперативно-розшукових заходів (негласних пошукових заходів) та негласних слідчих (розшукових) дій має деяку схожість (реалізуються за допомогою одних і тих самих засобів та полягає у таємному зборі інформації), проте ці види діяльності відрізняються цільовою спрямованістю та межами здійснення. Якщо оперативно-розшукова діяльність може реалізовуватися поза межами конкретного кримінального провадження, то слідчі дії, у тому числі негласні (розшукові) – тільки у процесі проведення досудового розслідування конкретного кримінального правопорушення. Відтак, негласні оперативно-розшукові, а також гласні розшукові, негласні та гласні контррозвідувальні заходи, що реалізуються у межах оперативно-розшукової діяльності спрямовані, переважно, на попередження та недопущення вчиненню кримінальних правопорушень, у той час, як негласні або гласні слідчі дії – на розкриття вже вчинених кримінальних правопорушень. Звичайно, у процесі реалізації тих чи інших заходів, характеру можуть бути досягнуті й інші цілі, зокрема – виявлено вчинене кримінальне правопорушення (докази його вчинення) під час проведення оперативно-розшукових дій або попереджене інше кримінальне правопорушення під час проведення слідчих дій, проте заздалегідь поставлені завдання цих видів діяльності полягають саме у попередженні кримінального правопорушення в процесі реалізації оперативно-розшукових заходів і у розкритті кримінального правопорушення, зборі доказів вини суб'єкта його вчинення – у процесі проведення слідчих дій, причому як гласного, так і негласного характеру. Разом з тим, засоби та методи, що застосовуються у цих видах діяльності, як правило, є однаковими.

Стосовно другої ознаки оперативно-розшукової діяльності, а саме – її реалізація за допомогою оперативних та оперативно-технічних засобів, необхідно виходити з етимологічного значення поняття «засіб», який означає: 1) прийом,

якусь спеціальну дію, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; спосіб; 2) те, що служить знаряддям у якій-небудь дії, справі [²⁵⁹, с. 307].

Що стосується другої складової досліджуваного поняття, а саме – «оперативний», то це поняття у Словнику української мови використовується в одному із таких значень: 1) який безпосередньо здійснює що-небудь, виконує якесь завдання; 2) здатний правильно і швидко виконувати ті чи інші практичні завдання; дійовий [²⁶⁰, с. 704].

Отже, оперативний засіб – це система спеціальних прийомів та способів, спрямованих на швидку та ефективну реалізацію заздалегідь визначених завдань.

У науковій літературі з приводу розуміння поняття «засобів оперативно-розшукової діяльності» та «оперативно-технічних засобів» висловлюються різні точки зору.

Зокрема, О. О. Подобний вважає, що засіб оперативно-розшукової діяльності – це «сукупність знарядь (матеріального інструментарію) та науково обґрунтованих прийомів їх правомірного застосування суб'єктами оперативно-розшукової діяльності з метою виконання завдань цієї діяльності. При цьому науковець до засобів оперативно-розшукової діяльності відносить: оперативні та інші обліки; оперативну техніку; спеціально навчених тварин; розвідувальні комп'ютерні програми; житлові, службові та інші приміщення; засоби маскування та імітації; об'єкти, які виконують функцію предмета злочину» [²⁶¹, с. 90].

У свою чергу О. В. Грибовський оперативно-розшукові засоби визначає, як «сукупність узгоджених, взаємопов'язаних і поєднаних між собою загальною метою та завданнями дій уповноважених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» суб'єктів, що здійснюються переважно негласно шляхом використання оперативних сил, засобів, методів і форм» [²⁶², с. 186].

²⁵⁹ Словник української мови : в 11 т. ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Т. 3 : 3 / ред. тому: Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. Київ : Наук. думка, 1972. 744 с.

²⁶⁰ Словник української мови : в 11 т. ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Т. 5 : Н-О; ред. тому: В. О. Винник, Л. А. Юрчук. Київ : Наук. думка, 1974. 840 с.

²⁶¹ Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 258 с.

²⁶² Грибовський О. В. Оперативно-розшукові заходи та негласні слідчі (розшукові) дії під час виявлення й фіксації одержання неправомірної вигоди. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 1. С. 180-190.

З аналізу положень КПК України, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та законів вбачається, що існує два види оперативно-розшукових засобів – оперативні та оперативно-технічні. Розмежування цих видів засобів можна здійснити за ознакою їх віднесення до «технічних» або «нетехнічних».

На думку деяких науковців, спеціально-технічним засобом можна вважати різновид спеціальної техніки, яка спеціально розроблена, створена, запрограмована або модернізована для негласного пошуку та фіксації фактичних даних про підготовку або вчинення злочину в інтересах кримінального судочинства [²⁶³, с. 101].

Ю. О. Виходець під спеціальними технічними засобами пропонує розуміти «апаратні, програмні й апаратно-програмні засоби, призначені для негласного отримання інформації у прихований спосіб та придатні для здійснення оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій» [²⁶⁴, с. 149].

Водночас, під час проведення оперативно-розшукової діяльності або негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути використані не тільки спеціально призначені для цього технічні засоби, що мають відповідний набір характеристик, але і будь-які інші технічні пристрої та прилади, пристосовані для негласного або відкритого збору інформації, слідів вчиненого правопорушення тощо.

На підставі узагальнення характерних ознак технічного засобу негласного збору інформації, В. М. Святченко доходить висновку, що будь-який технічний засіб є засобом негласного отримання інформації, якщо він відповідає хоча б одній із таких ознак: 1) наявність у його складі спеціального технічного пристрою; 2) наявність конструктивних та інших особливостей, що свідчать про призначення пристрою саме для негласного отримання інформації (маскування, наявність спеціальних пристосувань, програмування тощо); 3) віднесення пристрою до

²⁶³ Логінов І.В. Визначення терміну «спеціально технічні засоби». Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності органів в сучасних умовах ; матер. міжвід. наук. практ. конф., 19 травня 2011р., м. Київ : Наук. вид. відділ НФ СБ України, 2011р. 287 с.

²⁶⁴ Виходець Ю. О. Поняття та загальна характеристика спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Південноукраїнський правничий часопис. 2020. № 1 (32). С. 146-150.

оперативно-технічних засобів негласного отримання інформації (відповідно до переліку категорій відповідних засобів); 4) пристрій має бути придатним для використання в умовах спланованих оперативно-розшукових заходів [265, с. 37].

Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 273 КПК України за рішенням керівника підрозділу детективів НАБУ або БЕБУ, прокурора під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути використані заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби [266]. Це можуть бути спеціально виготовлені речі, документи, створені підприємства, установи, організації тощо.

У зарубіжній науковій літературі зауважують, що в останнє десятиріччя розвиток технологій спричинив появу низки нових оперативних та оперативно-технічних засобів, що використовуються у слідчій та оперативно-технічній діяльності, зокрема: поліграфи, що дозволяють підвищити ефективність та справедливість опитування потерпілих, свідків та підозрюваних; засоби збору та оцінювання ДНК та іншої геномної інформації людини тощо [267, с. 703-704].

Таким чином, *оперативні та оперативно-технічні засоби, які використовуються під час оперативно-розшукової діяльності та при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, це ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби, прийоми, прилади, механізми, які визначаються певним набором технічних, конструктивних та інших характеристик або спеціально пристосовані для негласного отримання інформації, збору інших доказів (слідів) вчиненого або такого, що готується, кримінального правопорушення.*

Досліджуючи адміністративно-правові засади діяльності детектива під час проведення оперативно-розшукових та негласних слідчих (розшукових) дій, необхідно звернути у вагу, що деякі науковці стверджують, що правовідносини, які виникають у процесі реалізації відповідних оперативно-розшукових або негласних слідчих дій, належать, переважно, до кримінально-процесуальних, оскільки

²⁶⁵ Святченко В. М. Застосування спеціальних технічних засобів як важливий чинник сприяння винесенню обвинувального вироку. Сучасна спеціальна техніка. 2017. № 1 (48). С. 31-40.

²⁶⁶ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

²⁶⁷ Braga A. A., Glenn L. P. Linking Gun Crimes: The Impact of Ballistics Imaging Technology on the Productivity of the Boston Police Department's Ballistics Unit. Journal of Forensic Sciences. 2004. Vol. 46 (4). P. 701-706.

регулюються нормами кримінально-процесуального законодавства, мають публічно-правовий та охоронний характер [²⁶⁸, с. 351-352].

Проте, деякі зарубіжні науковці обґрунтовано зазначають, що у сфері оперативно-розшукової та слідчої діяльності виникають також і адміністративно-правові відносини, у межах яких формуються реалізується специфічний вид діяльності суб'єктів оперативно-розшукової та слідчої діяльності – управлінська діяльність, що впливає на ефективність організації та здійснення власне оперативно-розшукової та слідчої діяльності. Тобто, стверджують науковці, за допомогою розумного управління можна підвищити рівень розкриття кримінальних справ та, крім того, уникнути неправомірності в діях детективів та слідчих [²⁶⁹, с. 7; ²⁷⁰, с. 31-32; ²⁷¹].

Необхідно погодитися з наведеною вище точкою зору, оскільки акти законодавства, що регулюють оперативно-розшукову та діяльність з досудового розслідування кримінальних правопорушень, містять також норми адміністративно-правового характеру та регулюють адміністративно-правові відносини, що виникають у процесі реалізації оперативно-розшукової та слідчої діяльності.

Зокрема, адміністративно-правові засади здійснення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій детективами НАБУ та БЕБУ визначаються КПК України [²⁷²], законами України «Про оперативно-розшукову діяльність» [²⁷³], «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» [²⁷⁴],

²⁶⁸ Arkusha L., Chipko N., Zahorodnii I. Operational investigative and criminal procedural legal relations: concepts and differences. Свропейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 350-354.

²⁶⁹ Braga A., Edward A. F., George L. K. and Christine M. C. Moving the Work of Criminal Investigators Towards Crime Control. *New Perspectives in Policing*. 2011. 38 p.

²⁷⁰ Eck J. E. Criminal Investigation. In *What Works in Policing? Operations and Administration Examined*, edited by Gary W. Cordner and Donna C. Hale. 1992. Cincinnati, OH: Anderson Publishing Co. P. 30-39.

²⁷¹ Cordner G., Elizabeth P. B. Problem-Oriented Policing in Practice. *Criminology & Public Policy*. 2005. Vol. 4 (2). P. 155-180.

²⁷² Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

²⁷³ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

²⁷⁴ Про державну реєстрацію геномної інформації людини: Закон України від 09.07.2022 № 2391-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text>.

«Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [275], спільні накази «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» [276], «Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол» [277], «Про затвердження Порядку доступу Національного антикорупційного бюро України до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» [278] та ін.

Крім того, важливе значення для регулювання діяльності детективів НАБУ та БЕБУ у сфері проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих дій на засадах екстериторіальності мають міжнародні акти у цій сфері, зокрема Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом 1990 р. (ратифіковано із заявами і застереженнями Законом № 738/97-ВР від 17 грудня 1997 р.) [279], Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) 1999 р. (ратифіковано із заявою Законом № 252-V від 18

²⁷⁵ Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

²⁷⁶ Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: спільний наказ Генерального прокурора України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрація державної прикордонної служби України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

²⁷⁷ Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол: спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 17.08.2020 № 613/380/93/228/414/510/2801/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text>.

²⁷⁸ Про затвердження Порядку доступу Національного антикорупційного бюро України до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції від 01.11.2019 № 134/19/130. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1246-19#Text>.

²⁷⁹ Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом: міжнародний документ від 08.11.1990. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text.

жовтня 2006 р.) [280], Конвенція ООН проти корупції 2003 р. (ратифіковано із заявами Законом № 251-V від 18 жовтня 2006 р.) [281] та ін.

Зі змісту цих міжнародно-правових актів вбачається, що їх дія спрямована на підвищення ефективності міжнародної протидії корупції та інших кримінальних правопорушенням, спрямованим на легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом, зокрема шляхом налагодження міжнародного співробітництва у сфері пошуку джерел таких доходів, накладення арешту на такі джерела, пошуку та затримання осіб, винних у вчиненні відповідних кримінальних правопорушень, взаємного інформування правоохоронних органів різних держав щодо фактів виявлення джерел та доходів, отриманих злочинним шляхом, вчинення корупційних правопорушень тощо.

Зокрема, ст. 23 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією 1999 р. закріплено обов'язок кожної з договірних держав вживати законодавчих та інших заходів, включаючи негласні слідчі та оперативно-розшукові заходи, із дотриманням національного законодавства, які можуть бути необхідними для забезпечення збирання доказів у зв'язку із відповідними кримінальними злочинами, ідентифікації, вистежування, заморожування і накладення арешту на засоби та доходи, отримані від корупції, чи власність, вартість якої відповідає таким доходам [282].

Обов'язок договірних держав вживати аналогічні заходи визначені у відношенні до інших доходів, отриманих злочинним шляхом визначені у ст. ст. 18-20 Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом 1990 р. [283].

Таким чином, міжнародно-правові засади проведення оперативно-розшукової діяльності спрямовані на подолання та протидію корупційним та іншим

²⁸⁰ Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): міжнародний документ від 27.01.1999 № ETS173. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.

²⁸¹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: міжнародний документ від 31.10.2003. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.

²⁸² Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): міжнародний документ від 27.01.1999 № ETS173. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.

²⁸³ Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом: міжнародний документ від 08.11.1990. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text.

кримінальним правопорушенням, що вчиняються на міжнародному рівні, або якщо суб'єкти вчинення таких правопорушень переховуються чи готують вчинення правопорушення в інших державах.

Що стосується національних адміністративно-правових засад проведення детективом НАБУ або БЕБУ оперативно-розшукової діяльності чи негласних слідчих (розшукових) заходів, то на підставі аналізу, зокрема КПК України, законів України «Про Національне антикорупційне бюро України» [284], «Про Бюро економічної безпеки України» [285], «Про оперативно-розшукову діяльність» [286] можна визначити такі особливості:

1) виконання оперативно-розшукової діяльності покладається на підрозділ детективів, а також за дорученням детектива або прокурора, що здійснює нагляд за досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, підслідних НАБУ чи БЕБУ, оперативно-технічний підрозділ НАБУ та БЕБУ; оперативно-технічні підрозділи проведення негласних слідчих дій у НАБУ та БЕБУ покладається на негласних штатних працівників – детективів та старших детективів;

2) підставою для проведення оперативно-розшукових заходів підрозділами детективів НАБУ та БЕБУ може бути: надходження інформації, що вимагає перевірки шляхом проведення оперативно-розшукових заходів і засобів, про підготовку до вчинення корупційних або інших кримінальних правопорушень, які посягають на економічну безпеку держави; осіб, які готують вчинення вищезазначених кримінального правопорушення; осіб, які переховуються, та які вчинили корупційне або інше кримінальне правопорушення, що посягає на економічну безпеку держави [287]; негласні слідчі (розшукові) дії можуть бути проведені детективом у разі, якщо отримати докази або інформацію про особу, яка

²⁸⁴ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

²⁸⁵ Про Бюро економічної безпеки України: Закон України у редакції від 28.01.2021 № 1150-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

²⁸⁶ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

²⁸⁷ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

вчинила тяжке або особливо тяжке кримінальне правопорушення, не можна в інший спосіб (ч. 2 ст. 246 КПК України);

3) при проведенні оперативно-розшукової діяльності детективами НАБУ або БЕБУ заводиться оперативно-розшукова справа, яка містить усі матеріали та рішення, зібрані та ухвалені у процесі проведення оперативно-розшукових заходів; проведення кожного виду оперативно-розшукового заходу або негласної слідчої (розшукової) дії фіксується детективом у протоколі проведення відповідної дії в обов'язковому порядку, а у визначених КПК України випадках – також спеціальними технічними засобами;

4) детектив може ініціювати проведення оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій самостійно або здійснювати такі заходи за дорученням прокурора, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням відповідного кримінального правопорушення; у першому випадку детектив подає клопотання прокурору, який погоджує або відмовляє у погодженні проведення таких дій; у разі відмови прокурора у погодженні проведення оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій детектив звертається із відповідним клопотанням до слідчого судді (ст. 40 КПК України); у випадках, визначених ст. 246 КПК України, детектив може самостійно, без погодження з керівником підрозділу детективів, прокурором або слідчим суддею, проводити окремі види негласних слідчих (розшукових) дій з визначенням строку такої дії, яка не може перевищувати двох місяців; строк проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо вона погоджена з керівником підрозділу детективів, прокурором, що здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, або слідчим суддею, може становити до 18 місяців та може бути продовжений слідчим суддею, але не більше, ніж на строк проведення досудового розслідування;

5) під час здійснення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій детективи НАБУ та БЕБУ зобов'язані здійснювати взаємодію між собою та іншими органами для досягнення більш швидкого і ефективного попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень;

6) детективи НАБУ та БЕБУ мають повноваження у сфері реалізації таких оперативно-розшукових заходів: опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу; порушувати в установленому законом порядку питання про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності тощо [288];

7) детективи НАБУ та БЕБУ уповноважені здійснювати такі негласні слідчі (розшукові) дії з метою виявлення доказів вчиненого корупційного або іншого кримінального правопорушення, що посягає на економічні інтереси держави, та осіб, причетних до його вчинення: отримувати інформацію з каналів приватного зв'язку; проводити аудіо- та відеоконтроль особи; здійснювати виїмку та арешт кореспонденції особи; знімати інформацію з електронних комунікаційних та інформаційних систем (ст. 258 КПК України); проводити спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України); створювати інформаційні, інформаційно-телекомунікаційні системи та вести оперативний облік в обсязі і порядку, передбачених законодавством тощо;

8) детективи НАБУ та БЕБУ під час проведення оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій зобов'язані вживати заходи щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, не допускати порушення прав, свобод та інтересів інших осіб за винятком деяких виключних випадків, визначених законом; за порушення встановлених законом вимог детектив несе відповідальність;

9) детективи НАБУ та БЕБУ є посадовими особами, які наділені правом проводити одночасно негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукову діяльність, що у разі підвищує ефективність з попередження, розслідування кримінальних правопорушень.

Деякі науковці, досліджуючи особливості правового регулювання оперативно-розшукової діяльності, доходять висновку, що чинний Закон України

²⁸⁸ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

«Про оперативно-розшукову діяльність» є застарілим, а його норми не відповідають положенням іншого законодавства [²⁸⁹, с. 162].

Необхідно погодитися з наведеною думкою, оскільки, як свідчить аналіз положень цього Закону, у ньому враховані не всі зміни, що внесені до КПК України у зв'язку з прийняттям законів України «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки України».

Наприклад, доцільно перше речення ч. 4 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» після слів «Бюро економічної безпеки України» доповнити словами «Національного антикорупційного бюро України», а також після слова «слідчого» зазначити слово «детектива»; у другому реченні після слова «слідчим» зазначити слово «детективом».

З метою визначення шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності детектива щодо проведення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій необхідно звернутися до вивчення досвіду деяких зарубіжних держав у цій сфері.

Зокрема, у Німеччині протидія корупції здійснюється в двох напрямках: конфіскація майна, отриманого незаконним шляхом, та створення правових умов, за яких унеможлиблюється відмивання коштів, отриманих таким шляхом; проведення слідчих дій у корупційних правопорушеннях покладено на спеціалізовану прокуратуру та правоохоронні органи з протидії економічній злочинності. У Франції, починаючи з 1993 р. функціонує Центральна служба по боротьбі з корупцією, до повноважень якої віднесено: узагальнення та моніторинг інформації, отриманої у тому числі через проведення негласних слідчих дій, для попередження (виявлення) фактів активної та пасивної корупції, надання допомоги судово-слідчим органам у випадках їх звернень [²⁹⁰, с. 222, 223].

Позитивний досвід у сфері ефективною протидії корупційним та іншим кримінальним правопорушенням, що посягають на економічні інтереси держави,

²⁸⁹ Павленко С. О. Генезис правового регулювання оперативно-розшукової тактики. *Правова держава*. 2021. № 4. С. 151-168.

²⁹⁰ Швидкий Я. Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 1(7). С. 219-227.

має Великобританія. У цій державі значні зусилля спрямовані саме на запобігання вчиненню таких правопорушень; завдяки функціонуванню таких професійних організацій, як Центр поліцейської майстерності, Асоціація Головних офіцерів поліції (АСРО), Національне Агентство з удосконалення поліції (NPIA), вдається постійно удосконалювати стратегію протидії та запобігання корупційним та іншим економічних правопорушенням, запроваджувати інноваційні практики через виробництво та розповсюдження практичних посібників та забезпечення якісного професійного розвитку детективів. Останні у Великобританії користуються широким колом повноважень щодо самостійного прийняття управлінських рішень у сфері оперативно-розшукової діяльності та проведення негласних слідчих дій та несуть відповідальність за наслідки прийняття таких рішень [291, с. 25; 292; 293].

В Італії спеціальним органом у сфері протидії з корупцією та організованою злочинністю є Генеральна Рада з боротьби з організованою злочинністю та окружні управління з боротьби з організованою злочинністю та мафією, а також Державне управління з боротьби з мафією [294, с. 224].

У США діють більш жорсткі правила здійснення детективами оперативно-розшукової діяльності та проведення інших процесуальних дій, що тимчасово обмежують конституційні права особи; такі дії в усіх випадках проводяться за рішенням суду [295, с. 786-787].

У Республіці Бразилія прийнято декілька законів, що регулюють здійснення оперативно-розшукових заходів та слідчих дій, спрямованих на протидію та розслідування економічних злочинів, а саме: кримінальний процесуальний кодекс, закон про злочинні організації та ін. У ст. 23 закону про злочинні

²⁹¹ Braga A., Edward A. F., George L. K. and Christine M. C. Moving the Work of Criminal Investigators Towards Crime Control. *New Perspectives in Policing*. 2011. 38 p.

²⁹² Kennedy D. M., Anne M. P., Anthony A. B. Youth Violence in Boston: Gun Markets, Serious Youth Offenders, and a UseReduction Strategy. *Law and Contemporary Problems*. 1996. Vol. 59 (1). P. 147-196.

²⁹³ National Centre for Policing Excellence. 2004. Management of Volume Crime. Practice Advice for the Implementation of a Volume Crime Management Model. Wyboston, Bedfordshire.

²⁹⁴ Швидкий Я. Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 1(7). С. 219-227.

²⁹⁵ Сало О. М., Тильчик В. В. Особливості правового статусу керівника органу досудового розслідування при застосуванні негласних засобів досудового розслідування: позитивний зарубіжний досвід деяких країн та пропозиції для України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 785-788.

організації закріплено право керівників правоохоронного органу, що проводить розслідування прийняти рішення про здійснення таємного розслідування з метою гарантування повноти, ефективності проведення слідчих дій. Крім того, у законі про телефонні розмови визначений порядок перехоплення телефонних розмов на підставі визначеної у кримінальному процесуальному кодексі процедури; така процедура не поширюється на випадки прослуховування арештованих осіб або осіб, які знаходяться в місцях позбавлення волі, якщо розмова здійснюється за допомогою технічних засобів, що належать відповідній установі [²⁹⁶, с. 786-787; ²⁹⁷; ²⁹⁸].

Отже, на підставі вищенаведеного, можна запропонувати розширити повноваження керівників підрозділів детективів та детективів НАБУ та БЕБУ у сфері проведення оперативно-розшукової діяльності з тим, щоб здійснити акцент саме на попередженні корупційних та інших кримінальних правопорушень, що посягають на економічні інтереси держави, шляхом доповнення повноважень керівника підрозділу детективів правом самостійно приймати рішення про проведення окремих оперативно-розшукових заходів, а також у відповідних законах «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки України» закріпити обов'язок проходження детективами постійного навчання та підвищення кваліфікації, у тому числі з метою вивчення зарубіжного досвіду у сфері протидії та запобігання корупції та іншим кримінальним правопорушенням. Крім того, доцільно розглянути можливість запровадити інститут негласного досудового розслідування.

Таким чином, адміністративно-правове регулювання діяльності детектива при здійсненні оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється за допомогою широкої системи нормативно-правових актів, більшість з яких містять як норми кримінально-процесуального, кримінального,

²⁹⁶ Сало О. М., Тильчик В. В. Особливості правового статусу керівника органу досудового розслідування при застосуванні негласних засобів досудового розслідування: позитивний зарубіжний досвід деяких країн та пропозиції для України. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 10. С. 785-788.

²⁹⁷ Escuta Telefônica – Lei 9296/96. Lei № 9.296, de 24 de julho de 1996. URL : <https://presrepublica.jusbrasil.com.br/legislacao/103847/escuta-telefonica-lei>.

²⁹⁸ Lei 12850/13 Lei № 12.850, de 2 de agosto de 2013. URL : <https://presrepublica.jusbrasil.com.br/legislacao/1035673/lei-12850-13>.

так і адміністративно-правового характеру. Для відмежування адміністративно-правових норм від інших, важливо врахувати зміст правовідносин, що ними урегульований. Зокрема, зміст адміністративно-правових відносин у сфері проведення детективами оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій складають повноваження детективів (їх права та обов'язки) щодо прийняття рішення про проведення відповідних заходів; у визначених законом випадках погодження такого рішення з керівником підрозділу детективів, прокурором або слідчим суддею; фіксація та оформлення результатів проведення відповідних заходів; взаємодія з іншими посадовими особами або органами; юридична відповідальність детектива у разі порушення порядку захисту інформації, отриманої під час проведення оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій, або порушення прав, свобод та інтересів осіб.

2.4. Інформаційне забезпечення діяльності детектива при запобіганні і протидії вчиненню протиправних діянь

Для ефективної реалізації детективами державних правоохоронних органів своїх завдань та функцій у сфері протидії корупційним та іншим кримінальним правопорушенням, що віднесені до їх підслідності, надважливе значення має належне інформаційне забезпечення діяльності детективів у цій сфері. Специфічний характер кримінальних правопорушень, що підслідні детективам НАБУ та БЕБУ, дає підстави констатувати, що рівень виявлення та розкриття таких правопорушень на пряму залежить від високої інформованості детективів цих органів, яка, своєю чергою, ґрунтується на доступності різних джерел інформації офіційного та неофіційного характеру, налагоджені тісної інформаційної взаємодії, як усередині структурних підрозділів НАБУ та БЕБУ, так і взаємодії з іншими державними органами, включаючи міжнародні, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами тощо.

У цьому зв'язку необхідно погодитися з думкою Г. М. Шорохової про те, що завдяки ефективному інформаційному забезпеченню правоохоронні органи отримують можливість: своєчасно отримувати інформацію у повному, систематизованому та зручному для користування з метою подальшого використання під час розкриття, розслідування, попередження кримінальних правопорушень та пошуку правопорушників; здійснювати збір, обробку та узагальнення інформації; створення динамічної та ефективної інформаційної взаємодії між відповідними структурними підрозділами правоохоронного органу, а також між різними правоохоронними органами, іншими органами тощо [299, с. 46].

У науковій літературі чимало досліджень присвячені питанням інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів та їх посадових осіб, в яких вчені пропонують різні підходи до розуміння поняття «інформаційного забезпечення» та «інформаційної взаємодії».

Зокрема, М. В. Калатур під інформаційним забезпеченням діяльності слідчих підрозділів правоохоронного органу пропонує розуміти «складову частину механізму організації слідчої діяльності, що в адміністративно-правовому плані передбачає одержання, збирання, реєстрацію, обробку, передачу, збереження та надання інформації шляхом створення інформаційних ресурсів, баз і систем, автоматизованих робочих місць із використанням новітніх методів і технологій» [300, с. 62].

На думку М. В. Колеснікової, інформаційне забезпечення правоохоронних органів – це «комплексний процес узагальнення практики діяльності правоохоронних органів, що здійснюється за допомогою організаційних, правових, технічних і технологічних заходів, засобів та методів, які забезпечують функціонування системи інформаційних зв'язків між слідчими та іншими

²⁹⁹ Шорохова Г. М. Поняття та завдання інформаційного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ. Наше право. 2014. № 9. С. 44-47.

³⁰⁰ Калатур М. В. До проблеми визначення поняття інформаційного забезпечення діяльності слідчих органів в Україні. Актуальні проблеми держави і права. 2020. С. 59-64.

учасниками правоохоронної діяльності щодо збирання, оброблення та аналізу інформації» [301, с. 117].

Узагальнюючи наукові концепції до розуміння поняття інформаційного забезпечення соціальної діяльності, Л. О. Терещенко доходить висновку про існування трьох основних підходів щодо визначення сутнісного змісту цього поняття: 1) як процес забезпечення системи управління в якійсь певній сфері, включаючи правоохоронну, відповідною множиною інформації, необхідною для виконання завдань та функцій такої діяльності; 2) вид діяльності, що реалізується відповідним органом, що пов'язана з організацією та здійсненням збору, реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання й представлення інформації; 3) вид діяльності, результатом якої є формування цілеспрямованої суспільної й індивідуальної свідомості суб'єктів суспільних відносин щодо управління в конкретній сфері суспільних відносин (висвітлення інформації про результати діяльності відповідного суб'єкта, його досягнення, планування такої діяльності тощо) [302, с. 277].

При цьому, деякі науковці справедливо зауважують, що, зважаючи на особливості правоохоронної діяльності, зокрема її першочергову спрямованість на забезпечення захисту населення на певній території [303], важливою умовою інформаційного забезпечення правоохоронних органів є своєчасність та систематичність надходження інформації, а також її об'єктивність [304, с. 53].

Отже, з наведених визначень вбачається, що соціально-правова сутність інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності виражається у таких ознаках: 1) носить публічно-управлінський характер, оскільки може розглядатися як один із видів адміністративної діяльності або як складова таких видів адміністративно-управлінських відносин, як планування правоохоронної

³⁰¹ Колеснікова М. В. Поняття, сутність та значення інформаційного забезпечення правоохоронних органів України. *Право і безпека*. 2011. № 5 (42). С. 116-119.

³⁰² Терещенко Л. О. Інформація як ключовий елемент у механізмі інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів України: питання загальної теорії. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2018. Вип. 4 (84). С. 273-279.

³⁰³ Skogan W. G. *Community Policing, Chicago Style* / Wesley G. Skogan, Susan M. Hartnett. New York : London : Oxford University Press, 1997. 258 p.

³⁰⁴ Процьких О. Ю. Інформаційна взаємодія Національної поліції України з органами публічної влади та громадськістю. *Право і безпека*. 2015. № 4 (59). С. 50-55.

діяльності, звітування про результати такої діяльності, аналітична діяльність тощо; 2) спрямоване на створення відповідного інформаційного простору, в умовах якого правоохоронні органи своєчасно отримують повну та достовірну інформацію з різних джерел щодо підготовки або вчинення кримінального правопорушення, осіб, що його вчинили, інших осіб, причетних до його вчинення чи підготовки, доказову інформацію тощо; 3) його ефективність ґрунтується на таких характеристиках інформації та джерел інформації, як доступність, своєчасність, повнота та достовірність; 4) його належність є обов'язковою та необхідною умовою для реалізації правоохоронними органами своїх завдань та функцій у різних сферах правоохоронної діяльності; 5) передбачає роботу з різними видами та джерелами інформації (відкритою, таємною, конфіденційною тощо), що зумовлює існування різних правових режимів інформаційного забезпечення.

Важливо зазначити, що інформаційне забезпечення правоохоронної діяльності у цілому та діяльності детективів під час виконання ними своїх правоохоронних завдань та функцій зокрема, може здійснюватися у різних формах, з різних джерел, що, головним чином, залежить від виду інформації, щодо якої здійснюється забезпечення.

Деякі науковці пропонують класифікувати інформацію, яка надходить до правоохоронних органів, залежно від джерел такого надходження та напрямів формування організаційно-правових основ інформаційного забезпечення правоохоронних органів, на такі види: 1) інформація, що надходить від громадян з подальшою перевіркою та відповідною фіксацією та використанням такої інформації у своїй діяльності; 2) інформація, що надходить, запитується або примусово вилучається у юридичних осіб недержавної форми власності з подальшим її використанням у правоохоронних цілях; 3) інформація, пошук якої здійснюється правоохоронними органами самостійно з власних, сформованих самостійно джерел або інших джерел (баз даних), доступ до яких має відповідний правоохоронний орган, з подальшою обробкою та використанням цієї інформації; 4) інформація, яка запитується від інших правоохоронних органів або інших органів державної влади та місцевого самоврядування, міжнародних органів з

джерел або баз даних, власниками або розпорядниками яких виступають відповідні органи; 5) інформація, що зберігається, отримується та використовується з інформаційних баз даних спільного користування [³⁰⁵, с. 194].

С. Мазурик, досліджуючи особливості інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури, пропонує таку систему критеріїв класифікації інформації, що використовується в органах прокуратури: 1) за режимом доступу інформація поділяється на відкриту (публічну, загальнодоступну) інформацію та інформацію з обмеженим доступом; 2) за функціональним забезпеченням інформація може належати до тієї, що необхідна для підтримання державного обвинувачення в суді, представництва інтересів громадянина або держави в суді тощо (відповідно до функцій, що покладаються на відповідний орган); 3) за формальним закріпленням пропонується поділяти інформацію на ту, що міститься у письмових джерелах (документах, нормативно-правових актах тощо) та інформацію в електронній формі; 4) за нормативним характером інформація може бути віднесена до тієї, що міститься в публічних документах, або до тієї, що зафіксована в документах з обмеженим доступом; 5) за спрямовуючим впливом (значенням) інформація може носити характер методичних рекомендацій, інформаційних узагальнень тощо [³⁰⁶, с. 33].

Стосовно інформаційного забезпечення діяльності детектива державного правоохоронного органу важливо зазначити, що цей вид адміністративно-правових відносин складається з пошуку або витребування, фіксації, моніторингу, аналізу, використання, архівування, знищення інформації детективом. При цьому інформацію, яка використовується у правоохоронній діяльності детектива, доцільно класифікувати за такими критеріями на відповідні види, а саме:

1) за правовим режимом доступу: публічна, конфіденційна (персональні дані, комерційна таємниця, включаючи банківську, службова інформація тощо) та інформація, яка містить державну таємницю;

³⁰⁵ Калужний Р. А., Марущак А. І., Петров О. Г. Формування організаційно-правових основ інформаційного забезпечення правоохоронних органів України. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2008. Вип. 19. С. 190-198.

³⁰⁶ Мазурик С. Поняття інформаційного забезпечення та класифікація інформації в прокурорській діяльності. Актуальні проблеми правознавства. 2016. Вип. 3 (7). С. 30-34.

2) за способом надходження: інформація, пошук або збирання якої детективом здійснюється самостійно із публічно доступних джерел або ресурсів або з інших джерел шляхом проведення оперативно-розшукових заходів, слідчих, у тому числі негласних (розшукових) дій; інформація, яка в зобов'язальному порядку надається за запитом детектива іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями; інформація, яка надається за запитом детектива певними суб'єктами на добровільній основі; інформація, яка надається фізичними або юридичними особами за власною ініціативою на добровільній основі;

3) за джерелом надходження: інформація з публічних джерел (загальнодоступних реєстрів, баз даних, вебсайтів, документів, новин тощо), інформація з джерел з обмеженим доступом; інформація із закритих джерел; інформація з архівів; інформація із заяв та повідомлень, що надходять від фізичних та юридичних осіб; інформація, отримана внаслідок проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій; інформація, отримана внаслідок проведення слідчих дій, у тому числі експертиз тощо;

4) за змістом: інформація, яка містить відомості про відомі факти підготовки до вчинення корупційного або іншого кримінального правопорушення; інформація, яка містить повідомлення про вчинення корупційного або іншого підслідного детективам кримінального правопорушення; інформація, що містить відомості про осіб, причетних до підготовки або вчинення корупційного або іншого кримінального правопорушення; доказова інформація (відомості про рух коштів на рахунка, показання свідків, відомості про майновий стан особи та ін.); звітна інформація; експертна інформація тощо.

Особливим джерелом інформаційного забезпечення діяльності детектива є публічні електронні реєстри, правовий режим доступу до яких визначається Законом України «Про публічні електронні реєстри».

Вагома цінність інформації, що вноситься до офіційних державних реєстрів полягає у тому, що така інформація має юридичне значення, оскільки є такою, що офіційно визнається державою та, відповідно, презюмується її достовірність, якщо

інше не буде доведено у судовому порядку. З огляду на це, державні реєстри є джерелом інформаційного забезпечення правоохоронних, інших державних органів, які, одночасно використовуючи інформацію з реєстрів з метою виконання покладених на них повноважень, також забезпечують нове інформаційне наповнення реєстрів.

Важливим джерелом інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності детектива, зважаючи на екстериторіальний характер підслідних йому кримінальних правопорушень, є міжнародні бази даних та бази даних державних органів інших держав.

Зокрема, з метою міжнародної взаємодії у цій сфері сформовано банк даних Інтерполу, порядок доступу до якого, зокрема детективами відповідних органів, визначається Інструкцією про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол [307].

За допомогою банку даних Інтерполу відповідні органи можуть отримати доступ до: інформації та контактних даних координаційних центрів інших держав (правоохоронних органів іноземних держав); інформації про законодавчі, адміністративні, слідчі та судові межі для країн-членів; контрольний список початкових дій для розслідування справ про повернення активів; захищеної платформи для співпраці з Інтерполом (SCP) [308].

Крім того, у січні 2009 р. Інтерполом у партнерстві з Ініціативою з повернення вкрадених активів (StAR) була запущена інформаційна платформа, що містить низку елементів, призначених для сприяння міжнародній протидії економічній злочинності, яка включає інформацію про: координаторів – про контактних осіб, які 24/7 реагують на екстрені запити про допомогу від будь-якої країни-члена в пошуку активів, отриманих незаконним шляхом; щодо

³⁰⁷ Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол: спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 17.08.2020 № 613/380/93/228/414/510/2801/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text>.

³⁰⁸ Anti-corruption and asset recovery. INTERPOL. URL : <https://www.interpol.int/Crimes/Corruption/Anti-corruption-and-asset-recovery>.

національного законодавства, правил, положень, процедури та адміністративні домовленості щодо повернення активів, отриманих незаконним шляхом; доступ до цієї інформації може бути отриманий через уповноважених контактних осіб; бібліотеку найкращих практик – щоб допомогти слідчим та детективам у розкритті відповідних злочинів; охоплює, зокрема антикорупційні стратегії та їхні потенційні недоліки; техніки для розслідування, захисту свідків; національне та міжнародне законодавство; профілактичні стратегії; навчання та освіти тощо [309].

З метою захисту персональних даних та іншої конфіденційної інформації, що міститься в інформаційних системах Інтерполу, утворюється спеціальна Комісія, яка виконує наглядові функції та проводить перевірки на основі вибраних питань у контексті обробки запитів, щоб виявити можливі проблеми, що виникають у процесі виконання запитів, причини виникнення таких проблем та можливий спосіб їх усунення та подальшого попередження [310, с. 4].

Так, виходячи з положень Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол [311], детективи відповідних правоохоронних органів мають право надсилати запити про використання інформаційної системи Інтерпол виключно для отримання відомостей про фізичних та юридичних осіб, об'єкти, події та факти, що містяться у інформаційних системах.

Характерно, що вищенаведеною Інструкцією до органів, що мають право доступу до інформаційних систем Інтерполу віднесено НАБУ, СБУ, Генеральна прокуратура України та ін., проте у переліку цих органів відсутня БЕБУ. Однак, з огляду на особливості завдань та функцій, що полягають у протидії кримінальним правопорушенням, що посягають на економічну безпеку держави, БЕБУ також

³⁰⁹ Stolen asset recovery. Fact sheet. INTERPOL. COMS/FS/2017-02/ACO-01. URL : <https://www.interpol.int/Crimes/Corruption/Anti-corruption-and-asset-recovery>.

³¹⁰ Activity report of the Commission for the control of Interpol's files for 2021. CCF/122/12. URL : <https://www.interpol.int/Who-we-are/Commission-for-the-Control-of-INTERPOL-s-Files-CCF/About-the-CCF>.

³¹¹ Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол: спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 17.08.2020 № 613/380/93/228/414/510/2801/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text>.

необхідно включити до системи державних правоохоронних органів, що мають доступ до міжнародної інформаційної системи, зважаючи, що відповідне право БЕБУ закріплено ст. 6 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України».

Крім інформаційної системи Інтерполу, детективи НАБУ та БЕБУ можуть отримувати інформацію з інших міжнародних баз даних, для чого між Україною та відповідними міжнародними організаціями укладаються угоди про співробітництво та інформаційну взаємодію.

Одним із прикладів є Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво, укладена 14 грудня 2016 р. [312]. Метою цієї Угоди визначено створення правових умов для співробітництва між Україною та Європолем з метою підтримки України та держав-членів ЄС у питаннях запобігання та протидії організованій злочинності, тероризму, іншим формам міжнародної злочинності у сферах економічних та інших злочинів, зокрема шляхом обміном інформацією, спеціальними знаннями, загальними зведеннями, результатами стратегічного аналізу, інформацією щодо процедур кримінальних розслідувань, інформацією про методи запобігання злочинності тощо.

Стосовно внутрішнього інформаційного забезпечення діяльності детективів державних правоохоронних органів, необхідно зазначити, що таке забезпечення відбувається у декількох формах: 1) інформаційної взаємодії на постійній основі з іншими правоохоронними органами, яка здійснюється на підставі відповідних законів та спільних наказів; 2) отримання інформації з державних реєстрів та баз даних, у тому числі таємної та конфіденційної інформації, доступ до яких мають відповідні органи на підставі законодавства; 3) надіслання інформаційних запитів до правоохоронних, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємства, установ та організацій; 4) надходження заяв та повідомлень від фізичних та юридичних осіб; 5) отримання інформації з відкритих (публічних) реєстрів та інформаційних баз даних; 6) формування та використання інформації з власних реєстрів та баз даних.

³¹² Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво: міжнародний документ від 14.12.2016. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#Text.

Отже, одним із напрямків інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності детективів є формування власних баз даних, які у науковій літературі визначаються як джерело зберігання великих обсягів систематизованої та упорядкованої за певним логічним критерієм інформації з використанням інформаційно-технологічних засобів [³¹³, с. 222].

За офіційною інформацією БЕБУ станом на кінець 2022 р. БЕБУ має доступ до баз даних 7 державних органів; крім того тривають заходи з отримання доступу посадових осіб, у тому числі детективів БЕБУ до баз даних ще 38 державних органів [³¹⁴, с. 6].

Загалом, аналіз законів України «Про Національне антикорупційне бюро України» [³¹⁵], «Про оперативно-розшукову діяльність» [³¹⁶] дає підстави для висновку про те, що детективи НАБУ та БЕБУ з метою виконання своїх правоохоронних завдань та функцій мають право отримувати інформацію, яка є у розпорядженні інших правоохоронних органів, Антимонопольного комітету, Національного банку України, Фонду державного майна України, Центрального депозитарію цінних паперів, органів фінансового моніторингу, державних податкових органів та ін.

Відповідно до Звіту про діяльність БЕБУ за 2022 р. БЕБУ налагоджена інформаційна взаємодія з такими державними органами України: Офіс Генерального прокурора, підрозділи системи Міністерства внутрішніх справ України та ін. [³¹⁷, с. 6].

При цьому зміст інформації, щодо якої детективами НАБУ та БЕБУ може бути здійснено запит, можуть складати такі відомості: матеріали кримінальних

³¹³ Ковалів М. В., Єсімов С. С., Ярема О. Г. Інформаційне право України : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 416 с.

³¹⁴ Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2022 рік: офіційна інформація вебсайт Бюро економічної безпеки України. URL : <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/zvit-pro-diiialnist-biuro-ekonomichnoi-bezpeuy-ukrainy-za-2022-rik.pdf>.

³¹⁵ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

³¹⁶ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

³¹⁷ Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2022 рік: офіційна інформація вебсайт Бюро економічної безпеки України. URL : <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/zvit-pro-diiialnist-biuro-ekonomichnoi-bezpeuy-ukrainy-za-2022-rik.pdf>.

справ та оперативно-розшукових справ; про обіг цінних паперів та інформацію про їх власників, що міститься в системі депозитарного обліку цінних паперів; про будь-які обставини, що свідчать про вчинення кримінальних правопорушень, підслідних детективам НАБУ або БЕБУ тощо.

При цьому необхідно погодитися із зауваженням деяких науковців, які зазначають, що інформаційне забезпечення правоохоронних органів та законодавче закріплення такого забезпечення, зокрема у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», сприяє суттєвому підвищенню ефективності застосування оперативно-розшукової інформації для протидії злочинності [³¹⁸, с. 73].

Інформація, що містить банківську таємницю, інші відомості з обмеженим доступом, може надаватися за запитом детективів БЕБУ та БЕБУ виключно у порядку, визначеному КПК України та з дотриманням законодавства про захист персональних даних та забезпеченням таємниці, що охороняється законом.

Окремо необхідно звернути увагу на порядок здійснення інформаційної взаємодії детективів НАБУ та БЕБУ відповідно до спільних з іншими органами наказів.

Зокрема, Порядок надання Державною податковою службою України інформації з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про доходи фізичних осіб на запити БЕБУ, затверджений спільним наказом БЕБУ та Міністерства фінансів України від 31 серпня 2022 р. № 206/265, передбачено, що обмін інформацією між БЕБУ та Державною податковою службою України здійснюється в електронній формі шляхом формування запитів та отримання відповідей на них [³¹⁹].

Крім того, детективи НАБУ та Міністерства внутрішніх справ України здійснюють взаємодію з питань обліку осіб, оголошених у розшук, відповідно до

³¹⁸ Senyk S. Analysis of Legislative Supply of Informational and InformationalAnalytical Activities of National Police of Ukraine. Internal Security. 2020. Vol. 12. № 1. P. 69–76.

³¹⁹ Про затвердження Порядку надання Державною податковою службою України інформації з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про доходи фізичних осіб на запити Бюро економічної безпеки України: спільний наказ Бюро економічної безпеки України та Міністерства фінансів України від 31 серпня 2022 р. № 206/265. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1006-22#Text>.

спільного наказу НАБУ та Міністерства внутрішніх справ України від 24 квітня 2017 р. № 99-0/335 «Про затвердження Порядку взаємодії НАБУ та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з питань обліку осіб, оголошених у розшук» шляхом, зокрема надання доступу до підсистеми «Розшук» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України [320].

До того ж автоматизований обмін інформацією під час реалізації своїх повноважень між БЕБУ, Міністерством внутрішніх справ України, Державною міграційною службою України, Національною поліцією України, Державною прикордонною службою України, Державною службою України здійснюється у порядку, визначеному спільним наказом БЕБУ та Міністерства внутрішніх справ України від 22 листопада 2022 р. № 342/760 «Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії БЕБУ, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України» [321].

Отже, законодавство України у сфері регулювання інформаційного забезпечення, включаючи інформаційну взаємодію, правоохоронної діяльності НАБУ та БЕБУ включає широкую систему законів та підзаконних нормативних актів, проте потребує подальшого удосконалення.

Передусім, слід зазначити, що у науковій літературі активно обговорюється проблема кодифікації інформаційного законодавства України. Зокрема, як зазначає О.В. Синєокий, необхідність такої кодифікації зумовлена сукупністю значної кількості неузгоджених правових норм у сфері інформаційних відносин, яка

³²⁰ Про затвердження Порядку взаємодії НАБУ та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з питань обліку осіб, оголошених у розшук: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України від 24 квітня 2017 р. № 99-0/335. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0099886-17#Text>.

³²¹ Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії БЕБУ, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України: спільний наказ Бюро економічної безпеки України та Міністерства внутрішніх справ України від 22 листопада 2022 р. № 342/760. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1530-22#Text>.

досягла у своїй кількості критичного стану. Вирішенням цієї проблеми, на думку вченого, може стати прийняття Інформаційного кодексу України [322, с. 54-55].

Подібна думка активно підтримується також іншими науковцями, які зазначають, що найоптимальнішим способом формування єдиного понятійного апарату у межах системи інформаційного права є розроблення та прийняття Інформаційного кодексу України [323, с. 118].

Вищезазначену пропозицію необхідно підтримати, оскільки її реалізація сприятиме уніфікації визначення поняття та видів цифрових технологій і процедур їх використання у праві, що стане основою для вироблення єдиних стандартів у цій сфері.

У зв'язку із цим слід погодитися з думкою науковців, які пропонують удосконалити дослідження і оптимізувати розробки в ІТ-сфері з ухилом на правоохоронну діяльність та забезпечення потреб такої діяльності [324].

Крім того, розвиток та підвищення ефективності інформаційної взаємодії між детективами НАБУ та БЕБУ з іншими державними органами потребує розширення спільних реєстрів та баз даних, а також налагодження взаємодії між різними реєстрами.

У цьому аспекті необхідно наголосити на проблемі відсутності єдиних класифікаторів та стандартів, що забезпечують роботу інформаційно-пошукових систем. Це призводить до наявності різних форматів даних, які підлягають опрацюванню. Використання різних, а інколи й застарілих технологій опрацювання інформації (використання різних генерацій) зумовлює проблеми як під час пошуку даних, так і під час обміну інформацією [325, с. 155].

Водночас, Консультативна рада європейських суддів рекомендує державам розглянути можливість надання взаємного доступу до національних систем

³²² Синєокий О.В. Високотехнологічне інформаційне право України : навчальний посібник. Харків : Право, 2010. С. 54–55.

³²³ Селезньова О.М. Теоретико-методологічні засади інформаційного права України як інтегрованої категорії : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. С. 118.

³²⁴ Європейський досвід нормативно-проектного забезпечення розвитку інформаційного суспільства: висновки для України : аналітична доповідь / Національний інститут стратегічних досліджень. 2014. URL : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Gnatyuk-59546.pdf>. С. 65.

³²⁵ Сенік С. В. Адміністративно-правове регулювання обігу інформації з обмеженим доступом в інформаційно-телекомунікаційних системах Національної поліції : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 212 с.

інформаційних технологій та створення систем, сумісних одна з одною; це може бути гарантією здатності підняти на якісно новий рівень співпрацю суддів у різних країнах та не створювати при цьому будь-яких перепон [326].

З огляду на таке, слушною видається думка Л. О. Мамчур про те, що побудова відносин взаємодії між правоохоронними органами з використанням широкої інформаційної інфраструктури є необхідною складовою стратегії управління правоохоронною системою, а тому потребує розробку єдиного нормативного документа щодо забезпечення електронної комунікації правоохоронних органів з метою уніфікації, стандартизації відносин зі створення, адміністрування та удосконалення інформаційних технологій [327, с. 101].

Крім того, суттєвим недоліком сучасного правового регулювання сфери інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності, у тому числі детективів НАБУ та БЕБУ, є несформованість інформаційної системи обміну інформацією з обмеженим доступом, яка потребує особливого захисту.

З метою вирішення цієї проблеми С. В. Сенік пропонує запровадити інформаційну систему обміну інформацією з обмеженим доступом, обґрунтовуючи таку необхідність тим, що в діяльності та документообігу багатьох правоохоронних органів використовується інформація з обмеженим доступом (включаючи державну таємницю, службову інформацію та іншу конфіденційну інформацію) [328, с. 159].

Деякими науковцями також наголошується на такому недоліку законодавчого регулювання інформаційного забезпечення діяльності посадових осіб НАБУ, як недостатнє урегулювання права цього органу отримувати й обробляти інформацію з електронних інформаційних ресурсів, утримувачами яких

³²⁶ Documents of the Consultative Council of European Judges. Документи Консультативної ради європейських суддів : [офіц. вид.] / упоряд. А. О. Кавакін. 3-тє вид., допов. Київ : Видавничий Дім «Ратіо Децидєнді», 2020. 940 с.

³²⁷ Мамчур Л. О. До питання про міжсуб'єктну взаємодію правоохоронних органів із використанням інформаційних технологій. Право і суспільство. 2018. № 6. Ч. 2. С. 97-102.

³²⁸ Сенік С. В. Адміністративно-правове регулювання обігу інформації з обмеженим доступом в інформаційно-телекомунікаційних системах Національної поліції : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 212 с.

є органи державної та місцевої влади, а також дані від фінансових та інших структур [329, с. 37-38].

Також важливо вказати на окремі прогалини Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», що регулюють порядок отримання відповіді на інформаційні запити детективів та інших посадових осіб НАБУ, що зумовлює формування різної судової практики у сфері притягнення до адміністративної відповідальності за ненадання відповідей на відповідні запити.

Зокрема, на існування цього недоліку звертають увагу деякі правники, зазначаючи, що проблемою є те, що пунктом 3 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», відповідно до якого надання інформації на запит НАБУ є обов'язковим, проте ця норма не містить вказівки на те, чи може витребування відповідної інформації здійснюватися поза межами кримінального провадження [330]. При цьому зазначається, що за ненадання інформації на запит детективів НАБУ та БЕБУ передбачена адміністративна відповідальність за ст. 185-13 КУпАП [331]. Правники акцентують увагу, що під час розгляду справ про застосування санкції за цією статтею, суди звертають увагу на зміст запитуваної інформації, а також на те, чи здійснюється такий запит у межах здійснення досудового розслідування або для реалізації інших повноважень НАБУ.

Водночас, правозастосовна практика застосування судами ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та ст. 185-13 КУпАП є неоднаковою. Зокрема, в одних випадках (наприклад, постанови районних судів [332]; [333] та ін.) суди закривають провадження у справі про адміністративне правопорушення, оскільки доходять висновку, що направлення інформаційного запиту детективом НАБУ у межах кримінального провадження не може

³²⁹Про затвердження Стратегії розвитку Національного антикорупційного бюро України на 2021-2023 рр.: наказ директора Національного антикорупційного бюро України № 166 від 26.11.2021. URL : https://nabu.gov.ua/sites/default/files/page_uploads/06.02/strategiya_rozvytku_nabu.pdf.

³³⁰Клебан Ю., Ваташук Ю. Невиконання запитів НАБУ: неоднозначність судової практики. Ліга Закон. 2021. URL : https://jurliga.ligazakon.net/analytys/204805_nevikonannya-zapitv-nabu-neodnoznachnst-sudovo-praktiki.

³³¹Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

³³²Постанова Зміївського районного суду Харківської області від 6 серпня 2020 року у справі № 621/1630/20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90811084>.

³³³Постанова Солом'янського районного суду м. Києва від 11 жовтня 2018 року у справі № 760/23173/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77229331>.

здійснюватися у порядку, визначеному ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», а детектив може діяти тільки у порядку, визначеному КПК України.

Однак, протилежні висновки зроблені, наприклад, у постанові Шевченківського районного суду м. Києва від 4 липня 2018 р. у справі № 761/22970/18 [334], залишеній без змін постановою Апеляційного суду м. Києва від 2 серпня 2018 р. [335], постанові Подільського районного суду м. Києва від 27 червня 2018 р. у справі № 758/7329/18 [336], залишеній без змін постановою Апеляційного суду м. Києва від 3 серпня 2018 р. [337] та ін. У цих судових рішеннях зроблено висновок про те, що детективи НАБУ з метою виконання своїх завдань та функцій як у межах, так і поза межами кримінального провадження, мають право надсилати запити у порядку ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», а суб'єкти, яким такий запит надісланий, зобов'язані надати відповідь.

Отже, з огляду на визначені вище недоліки та прогалини правового регулювання повноваження щодо надсилання інформаційних запитів детективами НАБУ, необхідно внести відповідні доповнення до п. 3 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України». При цьому за основу доцільно взяти положення ст. 7 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», яка більш повно визначає правові засади інформаційної взаємодії БЕБУ з іншими органами. Зокрема, у п. 3 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» доцільно уточнити що інформаційні запити детективами та іншими посадовими особами НАБУ можуть здійснюватися як у межах кримінального процесу, оперативно-розшукових заходів, а також для виконання інших повноважень. При цьому запит має бути належним чином обґрунтованим; за відсутності належного обґрунтування слід надати право

³³⁴ Постанова Шевченківського районного суду м. Києва від 4 липня 2018 року у справі № 761/22970/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75108069>.

³³⁵ Постанова Апеляційного суду м. Києва від 2 серпня 2018 року у справі № 761/22970/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75715771>.

³³⁶ Постанова Подільського районного суду м. Києва від 27 червня 2018 року у справі № 758/7329/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75161518>.

³³⁷ Постанова Апеляційного суду м. Києва від 3 серпня 2018 року у справі № 758/7329/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75161518>.

суб'єкту, якому надіслано запит, відмовити у наданні на нього відповіді, а також передбачити інші підстави, за наявності яких може бути відмовлено у задоволенні інформаційного запиту НАБУ.

Крім того, необхідно розглянути можливість пункт 2 розділу III Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол доповнити словами «структурними підрозділами БЕБУ».

Таким чином, інформаційне забезпечення діяльності детектива державного правоохоронного органу – це особливий вид публічно-управлінської діяльності, урегульований нормами адміністративного законодавства, спрямований на створення належного інформаційного простору, в умовах якого детективи НАБУ та БЕБУ отримують постійний, систематичний доступ або доступ за запитом до повної та достовірної інформації з різних джерел, у тому числі з інформаційних систем з обмеженим доступом, щодо підготовки або вчинення кримінального правопорушення, осіб, що його вчинили, інших осіб, причетних до його вчинення чи підготовки, доказової інформації та інших відомостей, необхідних для ефективного та своєчасного виконання детективами покладених на них завдань та функцій у різних сферах правоохоронної діяльності.

Доцільно виокремити п'ять рівнів інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності НАБУ та БЕБУ: 1) міжнародна взаємодія, у межах якої детективи отримують доступ до міжнародних ресурсів, інформаційних систем інших держав, а також зобов'язані надавати у встановленому порядку надавати інформацію за взаємним запитом правоохоронних органів інших держав чи міжнародних організацій; 2) внутрішній – у межах якого детективи здійснюють інформаційну взаємодію з іншими структурними підрозділами власного відомства, включаючи підрозділи територіальних управлінь; 3) зовнішній відомчий – у межах якого здійснюється інформаційна взаємодія детективами НАБУ та БЕБУ та іншими правоохоронними органами; 4) зовнішній міжвідомчий – у межах цього рівня інформаційного забезпечення детективи НАБУ та БЕБУ можуть направляти інформаційні запити до інших державних органів, органів місцевого

самоврядування, підприємств, установ та організацій; 5) зовнішній невідомчий – надходження заяв та повідомлень від фізичних та юридичних осіб.

Висновки до розділу 2

1. Значення належного адміністративно-правового забезпечення діяльності детектива як посадової особи державного правоохоронного органу полягає у наступному: 1) визначає механізм підготовки, призначення та звільнення детектива з посади; 2) є інструментом для упорядкування та чіткого регулювання діяльності детектива, включаючи гарантії такої діяльності, підстави та порядок притягнення до юридичної відповідальності детектива за допущені ним порушення тощо; 3) визначає чіткі межі повноважень детектива, відмежовує його компетенцію від компетенції інших посадових осіб відповідного державного правоохоронного органу, а також посадових інших правоохоронних органів зі схожими повноваженнями тощо.

2. Адміністративно-правове забезпечення діяльності детектива як посадової особи державного правоохоронного органу – це цілеспрямована, врегульована нормами адміністративного права, діяльність спеціально уповноважених суб'єктів публічного управління, що здійснюється з метою створення належних умов для ефективного виконання детективом покладених на нього завдань та функцій у сфері правоохоронної діяльності, та полягає у справлянні управлінсько-правового впливу на таку діяльність, її упорядкування, здійснення керівництва, а також визначення межі правоохоронної діяльності детектива та порядку її реалізації.

3. Особливостями адміністративно-правового забезпечення детектива як посадової особи державного правоохоронного органу є: 1) об'єктом є правоохоронна діяльність детектива; 2) метою є упорядкування адміністративних правовідносин, що виникають у процесі виконання детективом правоохоронних завдань та функцій, здійснення управління правоохоронною діяльністю детектива та створення належних управлінсько-правових умов для ефективного здійснення детективом своєї правоохоронної діяльності; 3) є інструментом розмежування

компетенції та визначення меж повноважень детектива у системі інших посадових осіб відповідного правоохоронного органу – НАБУ та БЕБУ.

4. Характерними ознаками адміністративно-правового регулювання слідчої діяльності детектива НАБУ та БЕБУ є: 1) спрямованість на упорядкування управлінських та інших адміністративно-правових відносин, що складаються у сфері здійснення слідчої діяльності; 2) утворюється системою норм матеріального та процесуального права, тобто визначає, як матеріально-правові, так і процедурні аспекти здійснення слідчої діяльності; 3) характеризується імперативністю та можливістю забезпечення виконання положень адміністративно-правових норм засобами державного примусу.

5. Адміністративно-правове регулювання діяльності детектива при реалізації завдань з розслідування кримінальних правопорушень – це процес упорядкування адміністративно-управлінської діяльності детектива НАБУ та БЕБУ, директора цих органів, його заступників, а також інших суб'єктів публічного управління діяльністю з розслідування корупційних та інших кримінальних правопорушень, що посягають на економічну безпеку держави, результатом якого є розробка та прийняття нормативно-правових актів та управлінсько-розпорядчих рішень з метою підвищення ефективності такої діяльності, уникнення дублювання повноважень і функцій у відповідній сфері.

6. Систему правовідносин, що належать до сфери адміністративно-правового регулювання діяльності детектива при реалізації завдань з розслідування кримінальних правопорушень, утворюють такі види правовідносин: 1) ті, що виникають між детективом та керівником у процесі управління процесом розслідування кримінальних правопорушень; 2) ті, що виникають у процесі розподілу повноважень між детективом та іншими посадовими особами у процесі розслідування кримінальних правопорушень; 3) ті, що виникають у процесі взаємодії детектива з іншими посадовими особами та іншими органами у процесі проведення розслідування підслідних правопорушень; 4) ті, що виникають у процесі прийняття та оформлення управлінських рішень під час проведення розслідування підслідних детективу правопорушень; 5) ті, що виникають під час

звітування та оцінювання результатів діяльності детектива з розслідування підслідних йому кримінальних правопорушень.

7. Для вирішення проблемних питань, пов'язаних з розмежуванням повноважень між детективами НАБУ або БЕБУ та слідчими підрозділами інших правоохоронних органів, необхідно: 1) ч. 2 ст. 216 КПК України доповнити абзацом 3 такого змісту: «Якщо слідчими органами Національної поліції, слідчими органами безпеки під час розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до їх підслідності, буде встановлені ознаки кримінальних правопорушень, зазначених у пунктах 1, 2 і 3 частини третьої або пунктами 1, 2 і 3 частини п'ятої цієї статті, то прокурор, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, що проводять ці органи, за клопотанням Директора Бюро економічної безпеки України або Директора Національного антикорупційного бюро України, своєю постановою може передати кримінальне провадження для продовження розслідування детективам Бюро економічної безпеки України або детективам Національного антикорупційного бюро України відповідно за умови, що це не спричинить шкоди ефективності досудового розслідування»; 2) ч. 10 ст. 216 КПК України доповнити абзацом 2 такого змісту: «Не допускається об'єднання кримінальних проваджень в одне, якщо тільки одне з них підслідне детективам Бюро економічної безпеки України або детективам Національного антикорупційного бюро України, крім випадків, якщо це необхідно для підвищення ефективності досудового розслідування».

8. Для удосконалення регулювання окремих аспектів діяльності детективів НАБУ та БЕБУ з розслідування підслідних їм кримінальних правопорушень необхідно в окремих статтях законів України «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки України» визначити завдання, функцій та повноваження детективів відповідних органів, а саме: порядок розподілу повноважень між детективами різних рівнів (керівник підрозділу, старший детектив та інші детективи); умови та підстави відсторонення детективів від проведення розслідування (конфлікт інтересів, інші підстави, що можуть спричинити загрозу необ'єктивності); права та обов'язки детективів під час

досудового розслідування кримінальних правопорушень; форми та порядок звітності детектива; форми та порядок взаємодії детектива з іншими посадовими особами, державними органами та органами місцевого самоврядування тощо.

9. Особливостями здійснення детективами НАБУ та БЕБУ оперативно-розшукової та негласної слідчої (розшукової) діяльності є: 1) її виконання покладається на підрозділ детективів, а також за дорученням детектива або прокурора, що здійснює нагляд за досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, підслідних НАБУ чи БЕБУ, на оперативно-технічний підрозділ НАБУ та БЕБУ; 2) підставою для її здійснення може бути вичерпний перелік підстав, визначений КПК України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та спеціальними законами, що регулюють діяльність детективів НАБУ та БЕБУ; 3) при проведенні оперативно-розшукової діяльності детективами НАБУ або БЕБУ заводиться оперативно-розшукова справа, яка містить усі матеріали та рішення, зібрані та ухвалені у процесі проведення оперативно-розшукових заходів; 4) детектив може ініціювати проведення оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій самостійно або здійснювати такі заходи за дорученням прокурора; 5) під час проведення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій детективи НАБУ та БЕБУ зобов'язані здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами; 6) детективи НАБУ та БЕБУ уповноважені здійснювати загальні та спеціальні види оперативно-розшукових заходів; 7) детективи НАБУ та БЕБУ уповноважені здійснювати загальні та спеціальні негласні слідчі (розшукові) дії з метою виявлення доказів вчиненого корупційного або іншого кримінального правопорушення, що посягає на економічні інтереси держави, та осіб, причетних до його вчинення; 8) детективи НАБУ та БЕБУ під час проведення оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій зобов'язані вживати заходи щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, не допускати порушення прав, свобод та інтересів інших осіб за винятком деяких виключних випадків, визначених законом; за порушення встановлених законом вимог детектив несе відповідальність; 9) детективи НАБУ

та БЕБУ є посадовими особами, які наділені правом проводити одночасно негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукову діяльність, що у разі підвищує ефективність з попередження, розслідування кримінальних правопорушень.

10. З метою удосконалення законодавства у сфері регулювання оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій детективами НАБУ та БЕБУ необхідно розширити повноваження керівників підрозділів детективів та детективів відповідних органів шляхом доповнення повноважень керівника підрозділу детективів правом самостійно приймати рішення про проведення окремих оперативно-розшукових заходів, а також у відповідних законах «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки України» закріпити обов'язок проходження детективами постійного навчання та підвищення кваліфікації, у тому числі з метою вивчення зарубіжного досвіду у сфері протидії та запобігання корупції та іншим кримінальним правопорушенням. Крім того, доцільно розглянути можливість запровадити інститут негласного досудового розслідування.

11. Інформаційне забезпечення діяльності детектива державного правоохоронного органу – це особливий вид публічно-управлінської діяльності, урегульований нормами адміністративного законодавства, спрямований на створення належного інформаційного простору, в умовах якого детективи НАБУ та БЕБУ отримують постійний, систематичний доступ або доступ за запитом до повної та достовірної інформації з різних джерел, у тому числі з інформаційних систем з обмеженим доступом, щодо підготовки або вчинення кримінального правопорушення, осіб, що його вчинили, інших осіб, причетних до його вчинення чи підготовки, доказової інформації та інших відомостей, необхідних для ефективного та своєчасного виконання детективами покладених на них завдань та функцій у різних сферах правоохоронної діяльності.

12. Інформація, яка використовується у правоохоронній діяльності детектива, класифікується за такими критеріями: 1) за правовим режим доступу: публічна, конфіденційна (персональні дані, комерційна таємниця, включаючи банківську, службова інформація тощо) та інформація, яка містить державну таємницю; 2) за

способом надходження: інформація, пошук або збирання якої детективом здійснюється самостійно із публічно доступних джерел або ресурсів або з інших джерел шляхом проведення оперативно-розшукових заходів, слідчих, у тому числі негласних (розшукових) дій; інформація, яка в зобов'язальному порядку надається за запитом детектива іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями; інформація, яка надається за запитом детектива певними суб'єктами на добровільній основі; інформація, яка надається фізичними або юридичними особами за власною ініціативою на добровільній основі; 3) за джерелом надходження: інформація з публічних джерел (загальнодоступних реєстрів, баз даних, вебсайтів, документів, новин тощо), інформація з джерел з обмеженим доступом; інформація із закритих джерел; інформація з архівів; інформація із заяв та повідомлень, що надходять від фізичних та юридичних осіб; інформація, отримана внаслідок проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій; інформація, отримана внаслідок проведення слідчих дій, у тому числі експертиз тощо; 4) за змістом: інформація, яка містить відомості про відомі факти підготовки до вчинення корупційного або іншого кримінального правопорушення; інформація, яка містить повідомлення про вчинення корупційного або іншого підслідного детективам кримінального правопорушення; інформація, що містить відомості про осіб, причетних до підготовки або вчинення корупційного або іншого кримінального правопорушення; доказова інформація (відомості про рух коштів на рахунка, показання свідків, відомості про майновий стан особи та ін.); звітна інформація; експертна інформація тощо.

13. Формами інформаційного забезпечення діяльності детективів державних правоохоронних органів є: 1) інформаційної взаємодії на постійній основі з іншими правоохоронними органами, яка здійснюється на підставі відповідних законів та спільних наказів; 2) отримання інформації з державних реєстрів та баз даних, у тому числі таємної та конфіденційної інформації, доступ до яких мають відповідні органи на підставі законодавства; 3) надіслання інформаційних запитів до правоохоронних, інших державних органів, органів місцевого самоврядування,

підприємства, установ та організацій; 4) надходження заяв та повідомлень від фізичних та юридичних осіб; 5) отримання інформації з відкритих (публічних) реєстрів та інформаційних баз даних; 6) формування та використання інформації з власних реєстрів та баз даних.

14. З метою удосконалення правового регулювання повноваження детективів НАБУ щодо надсилання інформаційних запитів необхідно у п. 3 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України». уточнити що інформаційні запити детективами та іншими посадовими особами НАБУ можуть здійснюватися як у межах кримінального процесу, оперативно-розшукових заходів, а також для виконання інших повноважень; запит має бути належним чином обґрунтованим; за відсутності належного обґрунтування слід надати право суб'єкту, якому надіслано запит, відмовити у наданні на нього відповіді, а також слід передбачити інші підстави, за наявності яких може бути відмовлено у задоволенні інформаційного запиту НАБУ.

15. Для урегулювання порядку доступу детективів БЕБУ до інформації, що міститься у міжнародній інформаційній системі Інтерполу, необхідно пункт 2 розділу III Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол доповнити словами «структурними підрозділами Бюро економічної безпеки України».

РОЗДІЛ 3.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕТЕКТИВІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ ВНУТРІШНЬО-ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

3.1. Нормативно-правове регулювання службової діяльності детектива в правоохоронних інституціях України

Одним із видів адміністративно-правових відносин, у які вступає детектив державного правоохоронного органу, є внутрішньо-організаційні правовідносини, зміст яких складають права та обов'язки (повноваженнями) детектива як службової (посадової) особи. При цьому службова діяльність детектива НАБУ або БЕБУ має деякі специфічні ознаки, зумовлені тим, що відповідним службовим особам присвоюються спеціальні звання.

Положення Закону України «Про державну службу» поширюються лише на тих працівників НАБУ, які не мають спеціальних звань. Аналогічні положення містяться у ч. 2 ст. 19 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» [338].

Відповідно до наказу БЕБУ «Про затвердження Переліку посад у центральному апараті та територіальних управліннях Бюро економічної безпеки України, що підлягають заміщенню особами, які мають спеціальні звання БЕБ, та граничних спеціальних звань за посадою заступника Директора, який відповідає за забезпечення діяльності інформаційно-аналітичних підрозділів та посадами у Головному підрозділі детективів (на правах Департаменту), підрозділах аналізу інформації та управління ризиками, детективів із стратегічного захисту економіки, детективів внутрішньої безпеки та захисту працівників, оперативної підтримки, оперативних розробок, оперативно-технічних підрозділах центрального апарату та територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України» [339] детективи

³³⁸ Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

³³⁹ Про затвердження Переліку посад у центральному апараті та територіальних управліннях Бюро економічної безпеки України, що підлягають заміщенню особами, які мають спеціальні звання БЕБ, та граничних спеціальних звань за посадою заступника Директора, який відповідає за забезпечення діяльності інформаційно-аналітичних

належать до посадових осіб, яким присвоюються спеціальні звання начальницького складу.

З огляду на таке, на детективів державних правоохоронних органів не поширюються положення Закону України «Про державну службу», однак службова діяльність на такій посаді зараховується до стажу державної служби.

Досліджуючи особливості правового регулювання службової діяльності детектива державного правоохоронного органу, передусім, необхідно з'ясувати значення поняття «службова діяльність».

Зокрема, у семантичному значенні поняття «службова», «служба» означають: 1) такий, що має відношення до проходження служби, тобто специфічна робота, що заснована на розумовій діяльності або на фізичній праці, пов'язаній з обслуговуванням кого-, чого-небудь; 2) спеціальний вид роботи, заняття посадової або службової особи, а також місце такої роботи; 3) виконання військових обов'язків; 4) спеціальна область роботи з віднесеними до неї установами; 5) те ж, що богослужіння; 6) праця, заняття як засіб існування; 7) галузь виробництва, а також установа, організація, що відає тією або іншою ділянкою роботи [³⁴⁰, с. 379].

Свою чергою поняття «діяльність» у значенні «діяти» розуміється як: 1) робити, здійснювати що-небудь; 2) здійснювати що-небудь певним способом; 3) бути справним, нормально працювати; 4) справляти на когось вплив; 5) виконувати який-небудь обряд [³⁴¹, с. 312].

Таким чином, у буквально-смісловому розумінні поняття «службова діяльність», якщо його розглядати у контексті діяльності посадової особи державного правоохоронного органу, означає особливий вид роботи, що реалізується, переважно, у розумовій, інтелектуально-вольовій формі, та здійснюється на утворених у спеціальному порядку посадах.

підрозділів та посадами у Головному підрозділі детективів (на правах Департаменту), підрозділах аналізу інформації та управління ризиками, детективів із стратегічного захисту економіки, детективів внутрішньої безпеки та захисту працівників, оперативної підтримки, оперативних розробок, оперативно-технічних підрозділах центрального апарату та територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 1 грудня 2022 року № 351. URL : <https://esbu.gov.ua/npasearch?&category=153>.

³⁴⁰ Великий тлумачний словник сучасної української мови; уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

³⁴¹ Словник української мови : в 11 т.; АН УРСР, Ін-т мовознавства імені О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова). Т. 2 : Г-Ж / ред. тому: П. П. Доценко, Л. А. Юрчук. Київ : Наукова думка, 1971. 550 с.

У науковій літературі виокремлюють такі характерні ознаки службової діяльності, що дозволяють відмежувати її від інших видів трудової діяльності:

- 1) характер виконуваних функцій – мають нефізичний інтелектуальний зміст;
- 2) суб'єкти – виступають посадові особи, які мають відповідний рівень освіти, кваліфікації та відповідають іншим вимогам, які висуваються до службовців відповідно до законодавства або локальних нормативних актів;
- 3) мета та завдання виконуваних функцій – полягають у реалізації керівних, організаційних, контрольних та інших адміністративно-управлінських функцій з метою налагодження суспільно-правових зв'язків, їх упорядкування в межах підприємства, установи або організації [³⁴², с. 72].

Водночас, Закон України «Про державну службу» [³⁴³] не містить визначення цього поняття, проте з аналізу змісту положень ст. ст. 1 та 2 цього Закону, з урахуванням вищенаведеного визначення, можна дійти висновку, що характерними ознаками службової діяльності є: 1) це особливий вид професійної діяльності, пов'язаний з виконанням завдань та функцій держави або місцевого самоврядування, включаючи правоохоронні та правозахисні функції; 2) місцем провадження такої діяльності є державні органи або органи місцевого самоврядування; 3) оплата праці за виконання такої діяльності фінансується за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів; 4) висуваються спеціальні вимоги та відповідальність до особи – суб'єкта реалізації службової діяльності; 5) передбачені підвищені гарантії для суб'єкта реалізації службової діяльності тощо.

Говорячи про саму сутність службової діяльності, яка виявляється в її змісті, важливо зазначити, що такий зміст складають дії у певній сфері суспільних правовідносин, що спрямовані на формування, забезпечення реалізації, реалізацію державної або регіональної політики, програм соціально-економічного, культурного та іншого розвитку на місцевому рівні, надання адміністративних послуг тощо. При цьому однією з визначальних характеристик службової діяльності є професійна основа її здійснення.

³⁴² Шпенюв, Д. Ю. Служба суддів в Україні: адміністративно-правові засади : монографія. Харків : Панов, 2015. 501 с.

³⁴³ Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

У науковій літературі сутність професійності, як характеристики службової діяльності, розкривається через визначену систему спеціальних професійних знань, умінь та навичок, які дозволяють ефективно та якісно виконувати відповідною службовою особою свої посадові та службові обов'язки, тобто певну трудової функції людини [³⁴⁴, с. 260].

Зміст службової діяльності відповідає тій посаді, на якій така діяльність реалізується. Відповідно саме службова посада відображає адміністративно-правові зв'язки відповідної службової особи із службовою діяльністю, а саме – вимогами щодо рівня компетентності та кваліфікації, соціально-економічні, юридичні та інші гарантії проходження служби на такій посаді, підстави та умови притягнення до дисциплінарної відповідальності та, у визначених випадках, до інших видів юридичної відповідальності за службові правопорушення тощо.

У контексті цього дослідження з метою забезпечення уніфікованого підходу до формування понятійного апарату, важливо з'ясувати співвідношення понять «службова» та «посадова» особа, оскільки у деяких законодавчих актах застосовується одне з цих понять, а в інших – обидва.

Зокрема, у листі Міністерства юстиції України «Про тлумачення понять «службова особа» і «посадова особа», використовуваних в чинному законодавстві України» від 18 жовтня 2013 р. № 610-0-2-13/7.2 зазначається, що у ст. 14 КУпАП застосовується поняття «посадова особа», а КК України звертається до поняття «службова особа». На підставі огляду законодавства Міністерство юстиції України констатувало, що при з'ясуванні підстав для віднесення осіб до категорії посадових або службових осіб необхідно керуватися конкретним законодавством, що регулює певні правовідносини [³⁴⁵].

У науковій літературі з цього приводу зазначається, що поняття «службова особа» та «посадова особа» співвідносяться наступним чином: будь-яка посадова

³⁴⁴ Завістовський О. Д. Професійна, службова та службово-бойова діяльність національної поліції: сутність та розмежування понять. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. № 5. С. 258-262.

³⁴⁵ Про тлумачення понять «службова особа» і «посадова особа», використовуваних в чинному законодавстві України: лист Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2013 р. № 610-0-2-13/7.2. URL : <https://docs.dtkr.ua/doc/v610-323-14>.

особа за визначенням є службовою, проте не усі службові особи є посадовими [³⁴⁶, с. 131, 132].

Схожої думки дотримуються Л. П. Самофалов та О. Л. Самофалов, які вважають, що поняття «службова особа» є більш широким за своїм змістом, ніж поняття «посадова особа». На думку науковців, поняття «посадова особа» застосовується для означення будь-якої особи, яка обіймає певну посаду в державній чи недержавній структурі, пов'язаній з виконанням повноважень переважно керівного характеру [³⁴⁷, с. 142, 143].

Такий підхід науковців зумовлений тим, що у Законі України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р., який втратив чинність у 2015 р., містилося визначення посадової особи саме як керівника та заступника керівника державних органів та їх апарату, інших державних службовців, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій [³⁴⁸].

З цього приводу варто зауважити, що у сучасному розумінні важко дійти однозначного висновку про співвідношення понять «посадова» та «службова» особа, оскільки чинний Закон України «Про державну службу» будь-яку категорію осіб, що займають навіть найвищі посади у державних органах, називає «службовою особою», не виокремлюючи у ієрархічній системі службових осіб посадовців. При цьому, з огляду на положення Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», можна припустити, що посадовими особами є особи, що проходять службу в органах місцевого самоврядування або які набули статусу посадової особи у порядку їх обрання.

На цій підставі слід констатувати, що детектив є службовою особою державного правоохоронного органу, оскільки робота на посаді детектива прирівнюється до державної служби та зараховується до стажу цієї служби.

³⁴⁶ Ярмиш Н. М. Про співвідношення юридичних понять «службова особа» та «посадова особа». Матеріали конференцій кафедри кримінального права і процесу. 2015. С. 130-132.

³⁴⁷ Самофалов Л. П., Самофалов О. Л. Особливості розуміння понять «посадова особа», «службова особа», «представник влади» та їх значення в правовому регулюванні пенітенціарних правовідносин. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 4 (97). С. 136-146.

³⁴⁸ Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 № 3723-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text>.

Таким чином, *службову діяльність детектива державного правоохоронного органу можна визначити, як урегульований нормами права особливий вид безперервної, професійної, оплачуваної за рахунок коштів державного бюджету діяльності, зміст якої складають внутрішньо-організаційні та управлінські правовідносини, спрямовані на забезпечення виконання детективом своїх правоохоронних завдань та функцій, та які ґрунтуються на засадах ефективності, самостійності, безсторонності, політичної нейтральності, відкритості та прозорості.*

З цього приводу слухним видається зауваження О. О. Юрікова про те, що службова особа державного правоохоронного органу, виконуючи покладені на неї завдання та функції, може вступати у різні види правовідносин, які не обов'язково зводяться лише до кримінально-процесуальних, а включають також адміністративно-службові, адже віднесення певної посади до конкретної категорії державної служби здійснюється на основі ступеня відповідальності, характеру та обсягу повноважень, з урахуванням конкретного змісту роботи та її значення [349, с. 111].

Будь-яка службова особа державного правоохоронного органу, включаючи детектива, проходить службу та виконує свої службові повноваження виключно у межах та порядку, що визначені законодавством України. Система таких норм законодавства складає основу правового регулювання проходження служби детективом державного правоохоронного органу.

У науковій літературі висловлюються різні точки зору з приводу розуміння поняття та змісту правового регулювання службової діяльності працівника державного правоохоронного органу.

Зокрема, у колективній монографії, присвяченій організаційно-правовим засадам діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України, правове регулювання діяльності таких підрозділів пропонується розуміти, як «постійну (безперервну) діяльність держави, її органів як суб'єктів права в межах їх

³⁴⁹ Юріков О. О. Слідчий як службова особа, яка займає відповідальне становище, у змісті ст. 368, 368-5, 369 і 382 КК України. *Multidisziplinäre forschung perspektiven, probleme und muster* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Відень, 26 листоп. 2021 р.). Відень, 2021. С. 111–112.

компетенції з проведення правових заходів, спрямованих на впорядкування суспільних відносин із забезпечення правопорядку шляхом закріплення, реалізації, гарантування охорони і захисту прав і свобод громадян та створення відповідних умов для ефективної процесуальної діяльності» [350, с. 78].

Отже, метою правового регулювання службової діяльності детектива державного правоохоронного органу є упорядкування процедури прийняття на посаду детектива відповідного органу, проходження служби на цій посаді, включаючи гарантії, підстави притягнення до відповідальності та ін., а також звільнення з такої служби. Правовідносини, щодо яких здійснюється нормативно-правове регулювання, є предметом такого регулювання. Відповідно, його зміст складають приписи конкретних норм права, що містяться у нормативно-правових актах, які складають систему нормативно-правового регулювання.

Деякі науковці висловлюють думку про те, що предмет правового регулювання службової діяльності слідчих підрозділів включають: «цілі, завдання, функції, принципи, форми, методи та процедури їх діяльності, правовий статус та їх організаційна структура, порядок взаємодії та координації слідчої діяльності, нагляд та контроль за нею, організаційно-правові основи її забезпечення» [351, с. 9].

На підставі проведеного вище аналізу, *нормативно-правове регулювання службової діяльності детектива державного правоохоронного органу можна визначити, як вид нормотворчої діяльності Верховної Ради України, інших уповноважених суб'єктів нормотворення щодо упорядкування правовідносин, що виникають під час проходження служби на посаді детектива державного правоохоронного органу, результатом якої є прийняття актів нормативно-правового, що мають різну юридичну силу та справляють різний регулятивний вплив на такі правовідносини.*

Отже, результатом правового регулювання службової діяльності детектива державного правоохоронного органу є система нормативно-правових актів, у якій

³⁵⁰ Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : монографія; В. Г. Дрозд, А. В. Пономаренко, С. Є. Абламський, Л. В. Гаврилюк та ін. ; Держ. наук.-досл. ін.-т. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 352 с.

³⁵¹ Організація роботи підрозділів досудового розслідування : навч. посібник; А. Г. Гаркуша, О. Ф. Кобзар, Ю. А. Кричун, Н. П. Черняк та ін. 2-е вид., доп. і перероб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 108 с.

доцільно виділити рівні, залежно від юридичної сили та суб'єкта нормативно-правового регулювання.

У науковій літературі превалує думка про те, що за критерієм юридичної сили в ієрархічній системі нормативно-правових актів можна виокремити чотири основні рівні: на першому міститься норми Конституція України, яка має вищу юридичну силу та є основою для всіх інших рівнів актів нормативно-правового регулювання: наступну шаблину у системі таких актів складають міжнародні документи, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; третій рівень – це закони; четвертий – підзаконні нормативно-правові акти [³⁵², с. 96-97].

У цілому можна погодитися з наведеною класифікацією, уточнивши, що підзаконні нормативно-правові акти можуть носити галузевий та міжгалузевий характер. У другому випадку, зазвичай, такі акти приймаються спільно декількома суб'єктами нормотворчої діяльності.

Крім того, у системі регулювання службової діяльності детектива державного правоохоронного органу важливе значення мають акти організаційно-розпорядчого характеру – як правило, акти індивідуальної дії, спрямовані на урегулювання конкретно визначеної службової діяльності (накази, розпорядження) або які стосуються конкретного, індивідуально визначеного кола службових осіб. Водночас, такі акти не є нормативно-правовими актами, з огляду на що їх не доцільно включати до системи актів нормативно-правового регулювання, а необхідно розглядати окремо.

Деякі науковці пропонують виокремити нормативно-правові акти у сфері регулювання слідчої діяльності двох видів – загальні, що регулюють поведінку осіб як учасників кримінального процесу, що закріплюють права й обов'язки фізичних осіб; та спеціальні – регулюють суспільні відносини, що виникають у діяльності відповідних слідчих підрозділів правоохоронних органів, включаючи акти, які визначають правовий статус слідчих, співробітників оперативно-розшукових підрозділів, включаючи їх завдання, функції, повноваження, підслідність

³⁵² Іншин М. І. Нормативно-правове забезпечення державної служби в Україні: теоретико-правова характеристика. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття : тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2019 р.). С. 96-99.

кримінальних справ, відповідальність, адміністративні процедури їх діяльності тощо [³⁵³, с. 9-10].

У цій роботі приймемо за основу класифікацію актів нормативно-правового регулювання службової діяльності детектива НАБУ та БЕБУ за критерієм їх юридичної сили, в якій на першій щабліні, з урахуванням принципу верховенства права, знаходиться Конституція України. Це закріплено у ст. 8 Конституції України, в якій також визначено, що норми Конституції є нормами прямої дії.

У Конституції України міститься низка норм, які прямо або опосередковано регулюють службову діяльність детектива державного правоохоронного органу. Зокрема, до таких норм можна віднести: норми, які регулюють права та обов'язки людини та громадянина, а також підстави та умови, за наявності яких деякі права можуть бути обмежені (розділ II Конституції України; ці норми повинні безумовно враховуватися у правоохоронній діяльності детектива); норми, що визначають повноваження Верховної Ради України, Президента України та КМУ, зокрема у питаннях, що стосуються утворення та ліквідації відповідних правоохоронних органів, призначення та звільнення з посади керівників цих органів тощо (ст. ст. 81, 85, 106, 116); норми, що регулюють засади здійснення правосуддя та діяльність прокуратури (Розділ VIII Конституції України) та ін.

Наступний рівень актів нормативно-правового регулювання службової діяльності детектива державного правоохоронного органу відводиться чинним міжнародним нормативно-правовим актам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

До системи міжнародно-правових актів, які регулюють деякі міжнародні аспекти службової діяльності детектива НАБУ та БЕБУ, можна віднести такі:

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97) [³⁵⁴] – містить норми, що визначають міжнародно визнані права та свободи людини, зокрема такі, як право на свободу та

³⁵³ Організація роботи підрозділів досудового розслідування : навч. посібник; А. Г. Гаркуша, О. Ф. Кобзар, Ю. А. Кричун, Н. П. Черняк та ін. 2-е вид., доп. і перероб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 108 с.

³⁵⁴ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 4 листопада 1950 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

особисту недоторканність, на справедливий суд та ін., а також норми, які регулюють правові засади організації та діяльності ЄСПЛ;

Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (ратифіковано із заявами і застереженнями Законом № 738/97-ВР від 17.12.97) [355] – визначає основні терміни та поняття, що знаходяться в обігу правоохоронних органів, які спеціалізуються на розкритті відповідної категорії злочинів (доходи, власність, предикатний злочин тощо), у значенні, якому вони застосовуються на міжнародному рівні; містить норми, що регулюють межі повноважень спеціальних слідчих та методи їх слідчої діяльності; закріплює принципи міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії злочинам, що посягають на економічні інтереси держав та міжнародні інтереси тощо;

Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (ратифіковано із застереженнями і заявами Законом № 1433-IV від 04.02.2004) [356] – уточнює значення спеціальних термінів, що застосовуються у міжнародному обігу (організована злочинна група, доходи від злочину, серйозний злочин тощо); визначає правові засади міжнародного співробітництва у сфері попередження, розслідування і карного переслідування у зв'язку із вчиненням серйозних злочинів та інших транснаціональних злочинів;

Конвенція ООН проти корупції (ратифіковано із заявами Законом № 251-V від 18.10.2006) [357] – визначає поняття «державна посадова особа» та «іноземна державна посадова особа»; закріплює систему заходів міжнародного та національного характеру щодо запобігання корупції; покладає на держави-учасниці зобов'язання щодо переслідування, розслідування та застосування санкцій до осіб, причетних до вчинення корупційних правопорушень тощо;

³⁵⁵ Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом: міжнародний документ від 8 листопада 1990 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029.

³⁵⁶ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: міжнародний документ від 15 листопада 2000 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789

³⁵⁷ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: міжнародний документ від 31 жовтня 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ратифіковано із заявою Законом № 252-V від 18.10.2006) [358] – визначає систему правопорушень, що є корупційними або пов'язаними з корупцією та за які передбачено міжнародне кримінальне переслідування; уточнює систему мінімальних санкцій за корупційні правопорушення; покладає на держав-учасниць зобов'язання щодо визначення у своєму національному законодавстві підсудності кримінальних корупційних злочинів та ін.

У службовій діяльності детектива ці норми мають важливе регулятивне значення, що полягає у визначенні міжнародного статусу детектива як посадової особи державних правоохоронних органів із спеціальним статусом, що наділені повноваженнями, зокрема й у сфері міжнародного співробітництва щодо запобігання та розслідування корупційних та деяких інших злочинів, що посягають на економічні інтереси, як окремих держав, так і міжнародні інтереси. Зважаючи на те, що більшість корупційних та деяких інших правопорушень, що посягають на економічні інтереси держави, підслідних детективам НАБУ та БЕБУ, носять транснаціональний характер, відповідно, міжнародний статус детектива як службової особи державного правоохоронного органу України визначається не тільки національними актами законодавства, але й вищезгаданими міжнародними документами.

В аспекті розкриття сутності міжнародно-правового регулювання службової діяльності детектива державного правоохоронного органу постає питання про місце рішень ЄСПЛ у системі такого регулювання.

З цього приводу варто зауважити, що згідно з положеннями ч. 2 ст. 8 КПК України принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики ЄСПЛ [359]. Тобто рішення ЄСПЛ, що містять правові висновки чи позиції стосовно деяких питань діяльності правоохоронних органів зі

³⁵⁸ Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією: міжнародний документ від 27 січня 1999 р. № ETS173. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.

³⁵⁹ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

спеціальним статусом чи їх посадових осіб, можна вважати частиною актів правового регулювання службової діяльності детектива.

У якості прикладу можна навести рішення ЄСПЛ у справі «Bati and others v. Turkey» [360], у п. 135 якого Суд сформулював один з принципів ефективності розслідування катування чи жорстокого поводження зі сторони посадових осіб правоохоронних органів, відповідно до якого особи, які здійснюють контроль або нагляду, і ті, хто проводить розслідування, повинні бути інституційно та ієрархічно незалежними як один від одного, так і від будь-кого, хто причетний до подій у справі [361].

Наступну ланку у системі актів нормативно-правового регулювання службової діяльності детектива державного правоохоронного органу складають закони. Зокрема, до законів, що містять норми адміністративно-правового регулювання службової діяльності детектива НАБУ та БЕБУ, слід віднести: КПК України, КУпАП, КК України, закони України «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Бюро економічної безпеки України» тощо.

Регулюючий вплив цих законів виявляється у тому, що вони регламентують усі найбільш важливі питання проходження служби на посаді детектива НАБУ та БЕБУ, а саме – принципи та гарантії проходження служби, порядок призначення та звільнення з посади детектива, спосіб та форми організації детективом своєї діяльності з реалізації правоохоронних завдань та функцій, форми та порядок взаємодії з іншими органами та посадовими особами під час реалізації правоохоронних завдань та функцій тощо.

Положення вищенаведених законів деталізовані у підзаконних нормативно-правових актах, що складають останній рівень у системі актів нормативно-правового регулювання службової діяльності детектива державного правоохоронного органу.

³⁶⁰ Case of Bati and others v. Turkey: decision of the European Court of Human Rights, 03.09.2004, № 33097/96 and № 57834/00. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22fulltext%22:%5B%22Bati%20and%20others%20v.%20Turkey%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D>.

³⁶¹ Справа «Карает та інші проти України» (Заяви №№ 38906/07 і 52025/07): рішення Європейського Суду з прав людини від 17 січ. 2013 р., м. Страсбург. Офіційний вісник України. 2018. № 66. Ст. 2246.

До найбільш вагомих у регулятивному значенні підзаконних нормативно-правових актів можна віднести: постанови КМУ від 16 лютого 2022 р. № 132 «Про затвердження Положення про Раду громадського контролю при Національному антикорупційному бюро» [362], від 18 серпня 2021 р. № 872 «Про затвердження Положення про Раду громадського контролю при Бюро економічної безпеки України» [363], від 29 листопада 2022 р. № 1333 «Про затвердження Положення про проходження служби особами, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України» [364] та ін.; накази БЕБУ від 21 січня 2022 р. № 14 «Про затвердження Положення про територіальні управління Бюро економічної безпеки України» [365], від 20 вересня 2022 р. № 234 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення уповноваженими посадовими особами Бюро економічної безпеки України» [366] та ін.; Офісу Генерального прокурора України від 30 червня 2020 р. № 298 «Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення» [367]; спільні накази: НАБУ та НАЗК від 1 листопада 2019 р. № 134/19/130 «Про затвердження Порядку доступу Національного антикорупційного бюро України до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» [368], БЕБУ та Міністерства фінансів України від 31 серпня 2022 р. № 206/265 «Про затвердження

³⁶² Про затвердження Положення про Раду громадського контролю при Національному антикорупційному бюро: постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 р. № 132. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-2022-%D0%BF#Text>.

³⁶³ Про затвердження Положення про Раду громадського контролю при Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2021 р. № 872. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2021-%D0%BF#Text>.

³⁶⁴ Про затвердження Положення про проходження служби особами, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України 29 листопада 2022 р. № 1333. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1333-2022-%D0%BF#Text>.

³⁶⁵ Про затвердження Положення про територіальні управління Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 21 січня 2022 р. № 14. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0133-22#Text>.

³⁶⁶ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення уповноваженими посадовими особами Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 20 вересня 2022 р. № 234. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1353-22#Text>.

³⁶⁷ Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Офісу Генерального прокурора України від 30 червня 2020 р. № 298. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>.

³⁶⁸ Про затвердження Порядку доступу Національного антикорупційного бюро України до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: спільний наказ Національного антикорупційного бюро та Національного агентства з питань запобігання корупції від 1 листопада 2019 р. № 134/19/130. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1246-19#Text>.

Порядку надання Державною податковою службою України інформації з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про доходи фізичних осіб на запити Бюро економічної безпеки України»^[369], НАБУ та Міністерства фінансів України від 29 липня 2021 р. № 433/105 «Про затвердження Порядку надання Державною податковою службою України інформації з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про доходи фізичних осіб на запити Національного антикорупційного бюро України»^[370], НАБУ та Офісу Генерального прокурора від 8 лютого 2022 р. № 21/20 «Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Національного антикорупційного бюро України»^[371], НАБУ, Офісу Генерального прокурора України, Ради суддів України, Вищого антикорупційного суду України від 15 грудня 2021 р. № 175/390/57/72 «Про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування “іКейс”»^[372], БЕБУ та Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших кримінальних правопорушень (далі – АРМА) від 22 лютого 2022 р. № 54/50 «Про затвердження Порядку взаємодії АРМА і Бюро економічної безпеки України щодо виявлення та розшуку активів»^[373] та ін.

Попередній аналіз підзаконних актів нормативно-правового регулювання службової діяльності детектива державного правоохоронного органу дає підстави

³⁶⁹ Про затвердження Порядку надання Державною податковою службою України інформації з Державного реєстру фізичних осіб - платників податків про доходи фізичних осіб на запити Бюро економічної безпеки України: спільний наказ Бюро економічної безпеки України та Міністерства фінансів України від 31 серпня 2022 р. № 206/265. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1006-22#Text>.

³⁷⁰ Про затвердження Порядку надання Державною податковою службою України інформації з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про доходи фізичних осіб на запити Національного антикорупційного бюро України: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Міністерства фінансів України від 29 липня 2021 р. № 433/105. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1082-21#Text>.

³⁷¹ Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Національного антикорупційного бюро України: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Офісу Генерального прокурора від 8 лютого 2022 р. № 21/20. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0021905-22#Text>.

³⁷² Про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування "іКейс": спільний наказ Національного антикорупційного бюро України, Офісу Генерального прокурора України, Ради суддів України, Вищого антикорупційного суду України від 15 грудня 2021 р. № 175/390/57/72. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0390886-21#Text>.

³⁷³ Про затвердження Порядку взаємодії АРМА і Бюро економічної безпеки України щодо виявлення та розшуку активів: спільний наказ Бюро економічної безпеки України та Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 22 лютого 2022 р. № 54/50. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0507-22#Text>.

дійти висновку, що більшість таких актів носить міжгалузевий характер, оскільки приймаються спільно двома або декількома правоохоронними органами та поширюють свою дію на діяльність таких органів, у тому числі, яка здійснюється сумісно. Такий підхід свідчить про намагання державних органів налагодити взаємозв'язки на постійній або тимчасовій основі для підвищення ефективності виконання покладених на відповідні органи завдань та функцій. При цьому деякі акти (наприклад, Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення) поширюють свою дію на всіх правоохоронних органів, з огляду на їх універсальний характер.

При цьому в науковій літературі триває дискусія стосовно існування такого виду актів правового регулювання службової діяльності правоохоронних органів, як локальні акти, тобто ті, які приймаються керівництвом відповідного органу з метою упорядкування окремих внутрішньо-організаційних питань діяльності правоохоронного органу.

Проблема несформованості системи локальних актів у НАБУ підіймається у науковій роботі Л. Асанової, присвяченій організаційно-правовому забезпеченню документообігу в НАБУ. Вчена вважає, що закони та підзаконні нормативно-правові акти, з метою досягнення ефективності організації діловодства та інших внутрішньо-організаційних процесів у НАБУ, має знайти відображення у локальних актах цього органу. Зокрема, на думку Л. Асанової, для формування системи локальних актів у НАБУ доцільно: 1) розробити правила документування адміністративних правопорушень у НАБУ із затвердженням відповідних бланків документів; 2) підготувати проєкт змін до Інструкції з діловодства у НАБУ та інших локальних актах; 3) організувати підготовку змін до спеціального закону [374, с. 88-89].

Досліджуючи питання локальних актів у НАБУ та БЕБУ як джерел правового регулювання службової діяльності детектива, необхідно звернути увагу, що такі акти за своєю юридичною природою відносяться до організаційно-розпорядчих та

³⁷⁴ Асанова Л. Організаційно-правове забезпечення документообігу в Національному антикорупційному бюро України. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 2. С. 85-90.

не є нормативно-правовими актами, що впливає, зокрема й на процедуру їх прийняття. У зв'язку з цим спірною видається думка Л. Асанової щодо віднесення акта, яким урегульовано порядок оформлення матеріалів адміністративного правопорушення до локальних актів, оскільки відповідно до ст. 92 Конституції України виключно законами визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них.

З цього приводу у Рішенні від 30 травня 2001 р. № 7-рп/2001 КСУ роз'яснив, що зазначені питання не можуть бути предметом регулювання підзаконними нормативно-правовими актами [³⁷⁵].

Разом з тим, окремі внутрішньо-організаційні питання щодо оформлення матеріалів справи про адміністративні правопорушення, здійснення внутрішнього діловодства у цій сфері може бути урегульовано підзаконними нормативно-правовими актами, проте не локальними актами.

Наприклад, у БЕБУ це питання визначається наказом БЕБУ від 20 вересня 2022 р. № 234 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення уповноваженими посадовими особами Бюро економічної безпеки України» [³⁷⁶].

Важливо, що повноваження директора приймати накази про урегулювання деяких внутрішньо-організаційних питань роботи відповідного органу безпосередньо закріплені у ст. 17 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» та ст. 8 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України».

Слушне зауваження щодо стану нормативно-правового регулювання службової діяльності детектива БЕБУ та доцільна пропозиція щодо його удосконалення висунута Т. В. Корчевою. Вчена звернула увагу на відсутність у спеціальному Законі України «Про Бюро економічної безпеки України» норми,

³⁷⁵ Рішення Конституційного суду України від 30.05.2001 № 7-рп/2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01#Text>.

³⁷⁶ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення уповноваженими посадовими особами Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 20 вересня 2022 р. № 234. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1353-22#Text>.

присвяченої визначенню правового статусу, кола повноважень детектива БЕБУ, хоча наявні норми, що стосуються повноважень інших працівників БЕБУ, наприклад, аналітика. Вказаний недолік, на думку науковця, є суттєвою прогалиною законодавчого регулювання статусу детектива БЕБУ [³⁷⁷, с. 60-61].

Необхідно погодитися з наведеним зауваженням та зазначити, що вказаний недолік стосується також й урегулювання правового статусу детектива НАБУ. При цьому відсилання до положень КПК України або Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» для визначення статусу детектива є недостатнім, оскільки норми цих законів визначають окремо статус слідчого та співробітника оперативно-розшукового підрозділу правоохоронного органу, проте не урегульовують статус саме детектива, який хоча й поєднує у собі статус цих службових осіб, проте у юридичному сенсі не може бути простою «сукупністю» правових статусів слідчого та оперативного співробітника. З огляду на це, правове закріплення повноважень та інших елементів (відповідальність) правового статусу детектива у спеціальних законах є необхідною умовою для дотримання вимог ефективності правового регулювання та юридичної визначеності як складових принципу верховенства права.

Ще одним недоліком нормативно-правового регулювання службової діяльності детектива БЕБУ, на який, зокрема звертає увагу В. В. Неганов, є те, що підрозділи детективів БЕБУ відповідно до КПК України та Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» наділено повноваженнями органу досудового розслідування щодо кримінальних правопорушень, підслідність яких визначена ст. 216 КПК України. Разом з тим, цей або інший структурний підрозділ не наділений повноваженнями щодо внесення інформації про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань [³⁷⁸, с. 68-69].

³⁷⁷ Корчева Т. В. Необхідність визначення правового статусу детектива бюро економічної безпеки України. Законодавче забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.; редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Харків–Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 215 с.

³⁷⁸ Неганов В. В. Проблемні питання діяльності Бюро економічної безпеки України під час реалізації функцій органу досудового розслідування, що виникли внаслідок недосконалої законодавчого процесу. Законодавче забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.; редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Харків–Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 215 с.

Аналіз положень наказу Офісу Генерального прокурора України від 30 червня 2020 р. № 298 «Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення» [379] показує, що реєстраторами цього реєстру є, зокрема детективи підрозділів детективів та внутрішнього контролю НАБУ, уповноважені здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень. Водночас, як серед реєстраторів, так і серед користувачів Єдиного реєстру досудових розслідувань відсутні підрозділи детективів БЕБУ, що потребує нагального виправлення шляхом внесення відповідних змін до ст. 214 КПК України та Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань.

Крім того, В. В. Неганов звертає увагу на певну неузгодженість між положеннями КПК України та Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [380], які по різному урегульовують деякі аспекти застосування матеріалів фінансової ревізії [381, с. 49]. Зокрема, відповідно до ч. 14 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» підставою для проведення позапланової виїзної ревізії визначено, зокрема копії рішення суду про дозвіл на проведення позапланової виїзної ревізії. Водночас, положеннями КПК України чітко не урегульовано питання надання слідчим суддею такого дозволу, що зумовлює у багатьох випадках відмову у задоволенні клопотання прокурора, слідчого або детектива про проведення такої ревізії і, як наслідок, ускладнює процес збирання доказової інформації у кримінальних правопорушеннях, підслідних детективам НАБУ та БЕБУ.

Таким чином, проведене у цьому підрозділі дослідження показало, що нормативно-правове регулювання службової діяльності на посаді детектива у державних правоохоронних інституціях України перебуває на етапі становлення,

³⁷⁹ Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Офісу Генерального прокурора України від 30 червня 2020 р. № 298. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>.

³⁸⁰ Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>.

³⁸¹ Неганов В. В. Використання висновків ревізій у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук Київ, 2018: 292 с.

оскільки, хоча загальні питання статусу детектива як службової особи НАБУ та БЕБУ урегульовані законодавством, проте залишається низка невизначених правових аспектів діяльності цих службових осіб. Крім того, враховуючи, що посада детектива у структурі державного правоохоронного органу є відносно новою, вітчизняною правовою доктриною та законодавцем не вироблено системного підходу до окреслення змісту нормативно-правового регулювання службової діяльності детектива державного правоохоронного органу.

3.2. Особливості проходження служби детективами в інституціях, у яких функціонують детективні підрозділи

Зміст службової діяльності детектива державного правоохоронного органу становлять відповідні елементи, що у сукупності формують службову кар'єру цієї детектива. При цьому основу службової діяльності утворюють внутрішньо-організаційні правовідносини, пов'язані з такими основними етапами проходження служби будь-якою службовою особою державного органу або органу місцевого самоврядування, як: призначення на посаду, умови та порядок присвоєння спеціальних звань, притягнення до відповідальності, підвищення кваліфікації, гарантії проходження служби тощо, що можна окреслити єдиним поняттям «службова кар'єра», а також звільнення з відповідної посади.

У науковій літературі чимало досліджень присвячено організаційно-правовим засадам реалізації кадрової політики в державних, зокрема правоохоронних органах.

Зокрема, М. П. Гурковський та С. С. Єсімов пропонують під кадровою політикою у системі деяких правоохоронних органів розуміти, як комплекс правових і організаційних заходів, покликаних сформувати кадровий склад відповідного правоохоронного органу, що визначаються центральним органом виконавчої влади та реалізовані на практиці керівництвом такого органу, що

забезпечує досягнення довгострокових стратегічних цілей і завдань розвитку системи правоохоронних органів держави [³⁸², с. 23].

Важливо також зазначити, що науковці одностайно зазначають про вагомість та важливість значення належної та ефективної організації кадрової роботи у правоохоронних органах.

Наприклад, А. М. Клочко, досліджуючи організацію кадрового забезпечення в органах внутрішніх справ України, вказує, що ефективна організаційно-кадрова робота у системі правоохоронних органів безпосередньо впливає на компетентність службових осіб відповідних органів та, як наслідок, на ефективність виконання покладених на них завдань та функцій [³⁸³, с. 367].

У свою чергу А. В. Іваниця звертає увагу на те, що організаційно-кадрова та управлінсько-кадрова робота у системі правоохоронних органів є надзвичайно важливими та складними напрямками внутрішньо-організаційної діяльності, оскільки для реалізації відповідного напрямку роботи необхідна послідовна та зважена реалізація законодавчих, організаційно-управлінських, дослідницьких та наукових заходів, а суб'єкт або група суб'єктів, які залучені у реалізації кадрової політики, мають володіти навичками та вміннями перспективності та прагматизму [³⁸⁴, с. 50].

П. О. Комірчий пропонує розкрити сутність кадрового добору та кадрової політики у правоохоронних органах крізь цілепокладання. Зокрема, на думку науковця, головна мета кадрового добору полягає у плануванні, підготовці, формуванні та збереженні кадрового складу відповідного органу з огляду на людино-центристську ідею функціонування суб'єктів публічної адміністрації. При цьому завдання кадрового добору полягають у вимогах стосовно дій компетентних суб'єктів (служб), динамічного вияву правовідносин з укомплектування

³⁸²Гурковський М. П., Єсімов С. С. Кадрова робота в органах Національній поліції. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2023. № 1. С. 19-27.

³⁸³ Клочко А. М. Сучасний стан кадрового забезпечення органів внутрішніх справ України. Форум права. 2011. № 4. С. 367-371.

³⁸⁴ Іваниця А. В. Завдання, напрями та принципи кадрової політики в органах поліції України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 2. С. 47-52.

правоохоронних органів кадрами саме у такий спосіб, щоб уможливити належне функціонування публічної служби [³⁸⁵, с. 35].

Необхідно погодитися з наведеним зауваженням науковців, оскільки добір кадрів, а також проведення зваженої кадрової політики у відповідному правоохоронному органі впливає не тільки на ефективність роботи самого органу, але і визначає рівень довіри громадян до правоохоронної системи держави. Особливо важливою така довіра є до органів, що ведуть боротьбу та забезпечують протидію з корупційними та іншими правопорушеннями, що пов'язані із різними зловживаннями службовим становищем серед високопосадовців, а також іншими. Тому висування належних та достатніх кваліфікаційних вимог до кандидатів на зайняття вакантних посад у правоохоронному органі та подальша робота з формування та удосконалення відповідних професійних компетентностей, раціональний розподіл повноважень між службовими особами, своєчасне реагування на правопорушення, у тому числі службової дисципліни, тощо є цілісним механізмом організаційно-кадрової роботи, зважене функціонування якого впливає на усі напрямки та сфери правоохоронної діяльності, а саме – на дієвість та ефективність виконання завдань та функцій відповідним правоохоронним органом.

Власне, що стосується безпосередньо елементів організації кадрової роботи в правоохоронних органах, А. В. Іваниця справедливо зазначає, що система таких елементів обумовлена основними завданнями відповідного органу та, як правило включає: оновлення персоналу в правоохоронних органах тощо [³⁸⁶, с. 50].

Отже, визначаючи особливості проходження служби детективами державних правоохоронних органів, слід виходити з того, що першим елементом у структурі внутрішньо-організаційних правовідносин є призначення на посаду, що включає: кваліфікаційні та інші вимоги до кандидата на відповідну посаду, інші умови участі в конкурсі, порядок призначення та проведення конкурсу на заміщення цієї посади,

³⁸⁵ Комірчий П. О. Адміністративно-правові засади публічної служби у правоохоронній сфері України: дис. ... доктора юр. наук. Київ, 2020. 611 с.

³⁸⁶ Іваниця А. В. Завдання, напрями та принципи кадрової політики в органах поліції України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 2. С. 47-52.

порядок визначення переможців конкурсу, інші визначені законодавством способи призначення на посаду детектива, порядок призначення на посаду детектива.

Загальний порядок організації та проведення роботи щодо заміщення вакантних посад детективів у державних правоохоронних органах урегульований відповідними спеціальними законами України «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки України». Ці закони, зокрема визначають: загальні питання щодо визначення структури і штатного розкладу відповідних органів; порядок формування конкурсної комісії; загальні обмеження стосовно працівників, включаючи детективів, та кандидатів на їх посади; текст присяги працівника НАБУ та БЕБУ та порядок її складання тощо.

Деталізована процедура щодо проведення конкурсу на заміщення посади детектива НАБУ регламентується Порядком проведення відкритого конкурсу, затвердженим наказом Директора НАБУ № 123-О від 31 травня 2017 р. (у редакції наказу № 94 «Про внесення змін до наказу Національного бюро від 31 травня 2017 р. № 123-О» від 16 червня 2023 р.) [387], а детектива БЕБУ Регламентом роботи конкурсних комісій з проведення конкурсу на зайняття вакантних посад гласних та негласних штатних працівників, які мають спеціальні звання, у Бюро економічної безпеки України, затверджений наказом БЕБУ від 23 жовтня 2021 р. № 6 (у редакції наказу БЕБУ від 15 серпня 2022 р. № 183) [388].

Аналізуючи положення цих наказів, можна дійти висновку, що для заміщення вакантних посад детективів НАБУ та БЕБУ в обов'язковому порядку проводиться конкурс, рішення про його проведення приймається директором відповідно НАБУ чи БЕБУ за пропозицією керівника підрозділу детективів. Важливо, що для проведення конкурсу формується конкурсна комісія, яка функціонує на підставі Порядку (у НАБУ) або Регламенту (у БЕБУ). Причому, персональний склад конкурсної комісії, спосіб її формування та проведення нею

³⁸⁷ Про затвердження Порядку проведення відкритого конкурсу: наказ Директора Національного антикорупційного бюро України № 123-О від 31.05.2017 року. URL : <https://nabu.gov.ua/robota-v-nabu/pravila-priiomu/poryadok-provedennya-vidkrytogo-konkursu/>.

³⁸⁸ Про затвердження Регламенту роботи конкурсних комісій з проведення конкурсу на зайняття вакантних посад гласних та негласних штатних працівників, які мають спеціальні звання, у Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 23 жовтня 2021 року № 6 (у редакції наказу Бюро економічної безпеки України від 15 серпня 2022 року № 183). URL :

конкурсу визначаються відповідним Законом тільки стосовно конкурсу на заміщення вакантної посади директора НАБУ або БЕБУ. Щодо інших працівників цих органів, включаючи детективів, порядок формування конкурсної комісії, її персональний склад та порядок проведення конкурсу визначаються наказами директора НАБУ або БЕБУ.

У разі оголошення конкурсу видається розпорядження директора НАБУ або особи, яка виконує його повноваження, та одночасно затверджується Профіль посади, в якому визначені кваліфікаційні вимоги [389].

Так, наприклад, у вересні 2022 р. було оголошено конкурс на заміщення вакантної посади старшого детектива підрозділу детективів територіального управління БЕБ у м. Києві. Відповідно до Умов проведення конкурсу, кваліфікаційні вимоги та критерії професійної придатності на зайняття цієї посади, з урахуванням особливостей проведення конкурсу під час дії воєнного стану були затверджені директором БЕБУ від 8 вересня 2022 р. № 24.

Зі змісту цих Умов вбачається, що крім загального рівня компетентності щодо володіння державною мовою, нормами законодавства та ін., до кандидата на посаду старшого детектива було висунуто спеціальні кваліфікаційні та особистісні вимоги, які склалися з п'яти компетентностей: 1) уміння якісно виконувати поставлені завдання (передбачає чітке і точне формулювання мети, цілей і завдань службової діяльності; розуміння змісту завдання і його кінцевих результатів тощо); 2) здатність до командної роботи та взаємодії (зокрема, розуміння значення свого внеску у загальний результат; готовність працювати в команді та сприяти колегам у їх професійній діяльності задля досягнення спільних цілей тощо); 3) готовність до підвищеної відповідальності за результати своєї роботи (включає усвідомлення важливості якісного виконання своїх посадових обов'язків; усвідомлення рівня відповідальності під час підготовки і прийняття рішень; здатність брати на себе зобов'язання тощо); 4) персональна ініціативність (передбачає усвідомлення необхідності самостійно шукати можливості якісного та ефективного виконання

³⁸⁹ Про затвердження Порядку проведення відкритого конкурсу: наказ Директора Національного антикорупційного бюро України № 123-О від 31.05.2017 року. URL : <https://nabu.gov.ua/roboota-v-nabu/pravila-priiomu/poryadok-provedennya-vidkryтого-konkursu/>.

своїх посадових обов'язків та ін.); 5) дотримання вимог доброчесності (передбачає уміння спрямовувати власні дії на захист публічних інтересів; здатність дотримуватися правил етичної поведінки, порядності, чесності, справедливості, підзвітності тощо) [390].

Висування спеціальних кваліфікаційних вимог до кандидата на посаду детектива (старшого детектива) цілком узгоджується з вимогами (принципами) здійснення державної служби, визначеними ст. 4 Закону України «Про державну службу», серед яких наявні такі, як ефективність, професіоналізм, доброчесність тощо [391].

Необхідно зауважити, що у зарубіжних державах, у яких посада детектива у державних правоохоронних інституціях є основною, висуваються досить високі вимоги не тільки до рівня професійної компетентності, але і до особистісних якостей. Серед таких вимог, зазвичай, є вимоги до хорошої пам'яті, спостережливості, приємної особистості, неупередженість, чесність [392; 393; 394] тощо.

До цієї групи вимог до кандидатів на посади детективів у державних правоохоронних органах можна віднести й обмеження, які визначені ст. 13 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та ст. 20 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України». Такі обмеження стосуються вимог щодо: відсутності судимості, повної дієздатності, відсутності громадянства

³⁹⁰ Умови проведення конкурсу, кваліфікаційні вимоги та критерії професійної придатності на зайняття посади – старшого детектива відділу детективів із захисту фінансів у фіскальній сфері Підрозділу детективів (на правах Управління) Територіального управління БЕБ у м. Києві та Київській області (код посади – 3.1.115), з урахуванням особливостей проведення конкурсу під час дії воєнного стану: наказ Територіального управління БЕБ у м. Києві та Київській області від 08 вересня 2022 року № 24. URL : <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/uploaded-files/%D0%A3%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%B9%20%D0%B4%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%203.1.115.pdf>.

³⁹¹ Семеняка А. Г. Основні етапи підготовки детектива Національного антикорупційного бюро України. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXXIV. Міжнародної науково-практичної конференції; за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Салоніки (Греція): ГО «ВАДНД», 07 липня 2023 р. 287 с.

³⁹² Everett C. Babcock. Eight Qualities of a Good Detective. June 28, 2021. URL : <https://web.cvent.com/event/8a8e86b2-0c24-4b20-b18e-63602f529135/summary>.

³⁹³ Neil Kokemuller. Qualities of a Detective. THE NEST. 2022. URL : <https://woman.thenest.com/qualities-detective-14480.html>.

³⁹⁴ Detective Job Requirements. Indeed, 2022. URL : <https://www.indeed.com/career-advice/finding-a-job/detective-job-requirements>.

іншої держави, відсутності інших корупційних ризиків, визначених Законом України «Про запобігання корупції», необхідності проходження перевірки відповідно до Закону України «Про очищення влади» та ін.

Особливої уваги в аспекті вимог до особистих якостей кандидата на посаду детектива державного правоохоронного органу, заслуговує вимога щодо доброчесності, висування якої стало звичайною практикою, починаючи з 2015 року, коли було прийнято нову редакцію Закону України «Про державну службу».

Зокрема, цим Законом було запроваджено принцип доброчесності як спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень [³⁹⁵].

Отже, в основу вимоги доброчесності, фактично покладено етичний принцип, відповідно до якого службова особа під час реалізації покладених на неї повноважень не повинна ставити будь-які приватні інтереси у привілейоване становище у порівнянні з інтересами суспільства, на захист яких спрямований той чи інший вид службової діяльності.

При цьому Закон України «Про запобігання корупції» дає досить широке тлумачення категорії «приватний інтерес», визначаючи його як «будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях» [³⁹⁶].

З огляду на те, що доброчесність як вимога до особистих якостей була інтегрована до сфери правовідносин, необхідно погодитися із зауваженням В. А. Писанця про те, що ця вимога є системним критерієм та мірилом належності конкретної особи до правоохоронної професії [³⁹⁷, с. 1].

³⁹⁵ Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

³⁹⁶ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

³⁹⁷ Писанець В. А. Адміністративно-правове забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Тернопіль, 2020. 23 с.

При цьому, як вірно зазначають деякі науковці, на практиці у питаннях перевірки відповідності кандидата на посаду у державному правоохоронному органі вимогам щодо доброчесності виникає проблема визначення конкретно визначених критеріїв, за якими можна таку перевірку фактично провести [³⁹⁸, с. 110].

З огляду на це, «вимірювання» ступеню доброчесності майбутнього правоохоронця не має наперед визначеного результату, оскільки може змінюватися залежно від обставин. Тому у цьому питанні значна увага приділяється саме не допущенню виникненню конфлікту інтересів, що виступає своєрідною гарантією сталості вихідної спроможності особи діяти доброчесно, яка на етапі добору перевіряється, зокрема відсутністю судимості або притягнення до відповідальності за корисливі правопорушення, відсутністю заборгованості зі сплати аліментів, іншими відомостями щодо способу життя особи.

Отже, наведені вище вимоги до особистих якостей та обмеження запроваджуються з метою запобігання виникненню корупційних ризиків у діяльності відповідних правоохоронних органах, включаючи детективів, а також недопущення до служби у таких органах осіб, схильних до певних захворювань та до вчинення правопорушень, що може перешкоджати належному та ефективному виконанню правоохоронних завдань та функцій з огляду також на те, що такі посадові особи мають право на носіння та застосування у встановлених законом випадках зброї та інших спеціальних технічних засобів фізичного впливу.

Однією з особливостей проходження служби на посаді детектива державного правоохоронного органу є те, що у процесі своєї діяльності детектив, у визначених законом випадках та у встановленому порядку, за необхідності може застосовувати заходи фізичного примусу. З огляду на це, однією з вимог до кандидатів на посади детективів у правоохоронних органах є їх належна фізична підготовка.

Наприклад, порядок перевірки рівня такої підготовки кандидатів на посади у БЕБУ визначається Положенням, затвердженим наказом БЕБУ № 60 від 28 березня

³⁹⁸ Kulish A., Andriichenko N., Reznik O. A step forward in the minimization of political corruption in financial support of political parties: the experience of Ukraine and Lithuania. *Baltic Journal of Law & Politics*. 2018. Vol. 11. No. 1. P. 108–130.

2022 р. [³⁹⁹], а у НАБУ – Порядком, затвердженим наказом НАБУ № 166 від 16 серпня 2018 р. [⁴⁰⁰].

Таким чином, однією з особливостей здійснення добору на посаду детектива НАБУ та БЕБУ є певна специфіка вимог, що висуваються до кандидатів на ці посади, які можна класифікувати за критерієм їх змісту на три групи: 1) загальні вимоги, що висуваються до службової особи державного органу, який претендує на зайняття посади детектива, що включають вимоги щодо кваліфікації з урахуванням особливостей посадових обов'язків, досвіду роботи, знання державної мови тощо; 2) спеціально-особистісні вимоги, які включають обмеження, встановлені відповідними законами до кандидатів на зайняття посади детектива НАБУ та БЕБУ, вимоги до особистих якостей, зокрема щодо бажаного рівня добросовісності, уважності, самостійності, комунікабельності тощо; 3) вимоги до рівня фізичної підготовки кандидата на посаду детектива, включаючи навички володіння зброєю та ін.

Добір на посаду детектива НАБУ та БЕБУ, як свідчить аналіз Порядку проведення відкритого конкурсу, затвердженим наказом Директора НАБУ № 123-О від 31 травня 2017 р. (у редакції наказу № 94 «Про внесення змін до наказу Національного бюро від 31 травня 2017 р. № 123-О» від 16 червня 2023 р.) [⁴⁰¹] та Регламенту, затвердженого наказом БЕБУ від 23 жовтня 2021 р. № 6 (у редакції наказу БЕБУ від 15 серпня 2022 р. № 183) [⁴⁰²], складається із таких етапів, як співбесіда, складання кваліфікаційного іспиту та проходження тестування,

³⁹⁹ Про затвердження Положення про проведення кваліфікаційного тестування з фізичної підготовки кандидатів на зайняття вакантних посад, які мають спеціальні звання БЕБ, до яких кваліфікаційними вимогами та/або критеріями професійної придатності передбачений певний рівень фізичної підготовки: наказ Бюро економічної безпеки України від 28.03.2022 № 60. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0442-22#Text>.

⁴⁰⁰ Про затвердження Порядку проведення заліків з фізичної підготовки серед осіб, які обіймають посади детективів і старших детективів Національного антикорупційного бюро України: наказ Національного антикорупційного бюро України № 166 від 16 серпня 2018 р. URL : <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/zasadi-roboti/zakonodavcha-baza/>.

⁴⁰¹ Про затвердження Порядку проведення відкритого конкурсу: наказ Директора Національного антикорупційного бюро України № 123-О від 31.05.2017 року. URL : <https://nabu.gov.ua/robota-v-nabu/pravila-priiomu/poryadok-provedennya-vidkrytoho-konkursu/>.

⁴⁰² Про затвердження Регламенту роботи конкурсних комісій з проведення конкурсу на зайняття вакантних посад гласних та негласних штатних працівників, які мають спеціальні звання, у Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 23 жовтня 2021 року № 6 (у редакції наказу Бюро економічної безпеки України від 15 серпня 2022 року № 183). URL :

проходження спеціальної перевірки та складання заліків з нормативів фізичної підготовки.

Крім того, кандидати на посади детективів НАБУ та БЕБУ у добровільному порядку можуть проходити перевірку психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа та психологічного тестування. Така можливість прямо передбачена ст. 24 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», в якій йдеться про те, що за згодою кандидата проводиться психофізіологічне опитування із застосуванням поліграфа. У цій же статті міститься застереження про те, що результати психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа не можуть бути підставою для прийняття рішення про відмову особі у зайнятті посади, а використовуються під час проведення співбесіди з нею виключно як інформація ймовірного характеру, що сприяє формуванню характеристики працівника [⁴⁰³].

Що стосується кандидатів на посаду детектива НАБУ, то у Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України» відсутня норма, яка б урегулювала це питання. Разом з тим, наказом № 99 від 1 вересня 2020 р. НАБУ затверджено Інструкцію з організації та проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа у діяльності НАБУ, в якому зазначається, що відповідне дослідження може проводитися виключно на добровільній основі та з метою забезпечення прозорості та об'єктивності під час підготовки та прийняття кадрових рішень у НАБУ [⁴⁰⁴].

Вважаємо, що з метою легітимації проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа у діяльності НАБУ необхідно закріпити загальні засади проведення такого дослідження у Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України».

Проведене вище дослідження дає підстави діяти висновку, що в цілому вимоги, що висуваються до кандидатів на посаду детектива державного правоохоронного органу, є наближеною до міжнародних стандартів.

⁴⁰³ Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

⁴⁰⁴ Про затвердження Інструкції з організації та проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа у діяльності Національного антикорупційного бюро України: наказ Національного антикорупційного бюро України № 99 від 1 вересня 2020 р. URL : https://nabu.gov.ua/sites/default/files/page_uploads/24.06/nakaz_3.pdf.

З цього приводу у науковій літературі зазначається, що міжнародні стандарти у сфері добору кандидатів на посади службовці у правоохоронні органи включають такі професійні вимоги: відповідність цілям правоохоронного органу особистої кваліфікації та досвіду, врахування моральних, психологічних та фізичних якостей, непідкупність, високий рівень чесності, етичності, терпимості, спрямованість на помірковане досягнення представництва у правоохоронному органі всього суспільства тощо [⁴⁰⁵, с. 16].

Заключним етапом кадрового добору є власне призначення на посаду детектива НАБУ або БЕБУ. З цього приводу важливо зауважити, що детектив відповідних державних правоохоронних органів є службовими особами, яким присвоюються спеціальні звання згідно зі встановленим порядком.

Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 11 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» особам середнього начальницького складу у НАБУ можуть присвоюватися такі звання: лейтенанта, старшого лейтенанта та капітана НАБУ. У свою чергу особам старшого начальницького складу присвоюються звання: майора, підполковника та полковника НАБУ.

Службовцям БЕБУ, включаючи детективів, крім того, у силу положень ст. 26 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» присвоюються спеціальні звання вищого начальницького складу, а саме: генерал-майора, генерал-лейтенанта та генерал-полковника БЕБУ.

Важливо зазначити, що у ст. 10 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначено, що до осіб начальницького складу належать, зокрема працівники підрозділів детективів НАБУ. З огляду на це, за змістом ч. 6 цієї ж статті, на детективів НАБУ поширюється положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ та Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України.

Хоча ч. 5 ст. 19 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» також вказується про поширення положень Дисциплінарного статуту Національної

⁴⁰⁵ Гарбузюк К. Г. Адміністративно-правове забезпечення відбору кандидатів на службу в Національну поліцію: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Дніпро, 2016. 22 с.

поліції України на осіб, які проходять службу в БЕБУ та мають спеціальні звання, проте це Закон не містить аналогічної норми, яка б визначала, які за посадами службовці відносяться до осіб начальницького складу, яким присвоюють спеціальні звання. Висновок про те, що детективи БЕБУ належать до службових осіб, яким присвоюються спеціальні звання начальницького складу, можна зробити зі змісту наказу БЕБУ від 1 грудня 2022 р. № 351 «Про затвердження Переліку посад у центральному апараті та територіальних управліннях Бюро економічної безпеки України, що підлягають заміщенню особами, які мають спеціальні звання БЕБ, та граничних спеціальних звань за посадою заступника Директора, який відповідає за забезпечення діяльності інформаційно-аналітичних підрозділів та посадами у Головному підрозділі детективів (на правах Департаменту), підрозділах аналізу інформації та управління ризиками, детективів із стратегічного захисту економіки, детективів внутрішньої безпеки та захисту працівників, оперативної підтримки, оперативних розробок, оперативно-технічних підрозділах центрального апарату та територіальних управлінь БЕБУ» [406].

Таким чином, детективи державних правоохоронних органів є службовцями, яким присвоюються спеціальні звання старшого начальницького складу, з огляду на що на цих осіб не поширюються загальні вимоги щодо проходження служби, визначені Законом України «Про державну службу», а просування по службі, інші правила проходження служби на посаді детектива регулюються у спеціальних актах.

У науковій літературі з цього приводу висловлюється точка зору про те, що особливий статус службовця правоохоронного органу, якому присвоюються спеціальні звання, полягає у тому, що такі особи, хоча і проходять державну службу, проте не являються державними службовцями, оскільки чинним

⁴⁰⁶ Про затвердження Переліку посад у центральному апараті та територіальних управліннях Бюро економічної безпеки України, що підлягають заміщенню особами, які мають спеціальні звання БЕБ, та граничних спеціальних звань за посадою заступника Директора, який відповідає за забезпечення діяльності інформаційно-аналітичних підрозділів та посадами у Головному підрозділі детективів (на правах Департаменту), підрозділах аналізу інформації та управління ризиками, детективів із стратегічного захисту економіки, детективів внутрішньої безпеки та захисту працівників, оперативної підтримки, оперативних розробок, оперативно-технічних підрозділах центрального апарату та територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 1 грудня 2022 р. № 351. URL : <https://esbu.gov.ua/npasearch?&category=153>.

законодавством не віднесені до відповідних категорій посад державних службовців, у зв'язку з чим їм не присвоюються відповідні ранги державної служби [407, с. 80].

У відношенні до детективів державних правоохоронних органів з такою точкою зору можна погодитися лише частково, враховуючи, зокрема пряму вказівку норми Закону на зарахування служби на відповідній посаді до страхового стажу державної служби. Водночас, дійсно, положення Закону України «Про державну службу» на таких службових осіб не поширюється з огляду на специфіку посадових повноважень.

Зокрема, порядок проходження служби детективів БЕБУ визначається Положенням, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2022 р. № 1333 [408]; а детективів НАБУ – Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» [409] та Положенням, затвердженим постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 29 липня 1991 р. № 114 (за змінами та доповненнями) [410].

Видається, що поширення на НАБУ останнього положення дещо не узгоджується з вимогами ч. 4 та 5 ст. 4 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», відповідно до яких, зокрема Положення про НАБУ Кабінетом Міністрів України не затверджується; а положення про структурні підрозділи затверджується Директором НАБУ без будь-яких погоджень з Кабінетом Міністрів України, іншими органами державної влади, їх посадовими особами. До того ж цими нормами передбачено, що акти НАБУ не можуть бути скасовані повністю чи в окремій частині Кабінетом Міністрів України.

⁴⁰⁷ Букін М. П. Адміністративно-правове забезпечення проходження служби працівниками оперативно-розшукових підрозділів органів внутрішніх справ. Право і безпека. 2009. № 4 (31). С. 79-83.

⁴⁰⁸ Про затвердження Положення про проходження служби особами, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 № 1333. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1333-2022-%D0%BF#Text>.

⁴⁰⁹ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>.

⁴¹⁰ Про затвердження Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ: постанова Кабінету Міністрів Української РСР від 29 липня 1991 р. № 114. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-91-%D0%BF#Text>.

Отже, більш правильним у юридичному аспекті з урахуванням спеціального статусу НАБУ як незалежного, організаційно відокремленого правоохоронного органу, було б визначення порядку присвоєння звань у відповідному положенні, затвердженому Директором НАБУ.

Зважаючи на відсутність уніфікованої державної політики у сфері правового регулювання проходження служби особами, яким присвоюються спеціальні звання у державних правоохоронних органах, деякі науковці пропонують у процесі створення спеціального законодавчого акта про публічну службу в правоохоронній сфері України закріпити лише ті норми, які не будуть дублювати наявні норми чинного законодавства, а відобразатимуть особливості їх дії у відповідних умовах. Також висловлюється думка про необхідність внесення змін до наявних «статутних» законодавчих актів, що передбачатиме зменшення кількості універсальних норм, які дублюватимуть відповідні норми спеціального законодавчого акта [⁴¹¹, с. 117].

З також пропозицією можна погодитися лише частково. Оскільки такий підхід не враховує існування деяких правоохоронних органів зі спеціальним статусом, а відповідно й особливими вимогами до регулювання проходження служби у таких органах, зокрема, що такий порядок може визначатися виключно директором відповідного органу.

Досліджуючи питання щодо проходження служби на посаді детектива НАБУ та БЕБУ, передусім, важливо зауважити, що особи, які не мають досвіду роботи в державних органах, після проходження конкурсу на зайняття посади детектива проходять обов'язкове стажування (ст. 14 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та ст. 23 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України»). Строк такого стажування на посаді детектива БЕБУ становить від 3 до 6 місяців, а на посаді детектива НАБУ – до одного року.

При цьому законодавець передбачив, що на осіб, які проходять стажування на посаді детектива БЕБУ поширюються гарантії, визначені відповідним

⁴¹¹ Комірчий П. О. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання публічної служби. Юридична наука. 2020. № 6(108). С. 109-119.

законодавством для такої посади, а період проходження стажування зараховується до страхового стажу та вислуги років. Порядок проходження стажування на посаді детектива БЕБУ визначається вищезгаданим Положенням про проходження служби особами, які мають спеціальні звання БЕБУ, а також Порядком стажування в БЕБУ, затвердженим наказом БЕБУ від 14 червня 2022 р. № 108 [412].

Разом з тим, не достатньо урегульованим є порядок проходження стажування на посаді детектива НАБУ, оскільки ст. 14 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», яка зобов'язує проходити таке стажування, не регламентує наявність гарантій для осіб, що проходять стажування на посаді детектива НАБУ, а також не визначає порядок зарахування періоду стажування до відповідної вислуги років та страхового стажу роботи на відповідній посаді.

У ч. 2 ст. 14 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» зазначається, що порядок стажування в НАБУ визначається положенням, яке затверджується Директором НАБУ. Таке положення було розроблено 24 травня 2016 р. та затверджено наказом Директора НАБУ № 49-н/дск. Зокрема, відповідно до п. 3.7 цього Положення Комісія з оцінювання результатів стажування на своєму засіданні розглядає надані матеріали щодо результатів стажування, проводить співбесіду зі стажистом, за необхідності, заслуховує керівників стажування та керівника самостійного структурного підрозділу, в якому здійснювалось стажування [413].

Водночас, аналіз правових актів, що урегульовують порядок проходження стажування на посаді детектива НАБУ та БЕБУ, показує, що у цих актах відсутні чіткі критерії, за оцінюванням яких можна резюмувати результати проходження стажування та визначити їх ефективність. З огляду на це, у деяких випадках виникають судові спори між особами, які проходять стажування, та керівництвом НАБУ та БЕБУ [414].

⁴¹² Про затвердження Порядку стажування в Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 14.06.2022 № 108. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0670-22#Text>.

⁴¹³ Про затвердження Положення про організацію і порядок проходження стажування на посадах в Національному антикорупційному бюро України: наказ Директора Національного антикорупційного бюро України від 24.05.2016 року №49-н/дск. URL : <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/zasadi-roboti/>.

⁴¹⁴ Семеняка А. Г. Основні етапи підготовки детектива Національного антикорупційного бюро України. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXXIV. Міжнародної науково-

Наприклад, постановою від 27 листопада 2019 р. у справі № 817/1551/16 Верховний Суд залишив без задоволення касаційну скаргу стажиста, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін, якими у задоволені позову було відмовлено. У цій справі особа проходила стажування на посаді старшого детектива підрозділу детективів НАБУ та успішно склала іспити. Однак, за висновком, наданим керівником стажування отримала незадовільну оцінку. Зокрема, у висновку зазначалося, що стажист не готовий до самостійного виконання повноважень за посадою з питань оперативно-розшукової діяльності та здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях, підслідних НАБУ. Вважаючи такі висновки необґрунтованими, особа звернулася до суду та оскаржила результати стажування. Залишаючи касаційну скаргу стажиста без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій про відмову у задоволені позову без змін, Суд дійшов висновку, що саме роботодавцю надано право на підбір кадрів та прийняття рішень за результатами стажування, що входить до його дискреційних повноважень [415]. Фактично вказана практична ситуація свідчить про те, оцінювання результатів стажування належить до дискреційних повноважень керівника стажування та комісії з оцінювання результатів стажування.

Отже, з вищенаведеного вбачається існування певної прогалини у питанні регулювання порядку та умов проходження стажування на посаді детектива НАБУ та БЕБУ, що у сукупності з обов'язковістю такого стажування, визначеною ст. 14 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та ст. 23 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», для осіб, які вперше вступають на таку посаду, створює ситуацію правової невизначеності та потребує відповідного урегулювання, зокрема шляхом прописування чітких критеріїв оцінювання результатів стажування.

Особі, яка уперше призначається на посаду детектива державного правоохоронного органу, присвоюється звання лейтенанта НАБУ або БЕБУ (п. 28

практичної конференції; за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Салоніки (Греція): ГО «ВАДНД», 07 липня 2023 р. 287 с.

⁴¹⁵ Постанова Верховного Суду від 27 листопада 2019 р. у справі № 817/1551/16. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85933916>.

Положенням про проходження служби особами, які мають спеціальні звання БЕБУ та ч. 1 ст. 10 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»). Присвоєння наступних звань здійснюється по досягненню відповідної вислуги років у попередніх спеціальних званнях.

Зокрема, відповідно до п. 29 Положення про проходження служби особами, які мають спеціальні звання БЕБУ така вислуга складає: для лейтенанта – 2 роки; старшого лейтенанта – 3 роки; капітана та майора – 4 роки і підполковника – 5 років [416].

На строк вислуги років у спеціальному званні детектива НАБУ або БЕБУ може впливати два юридичних факти: застосування дисциплінарної відповідальності у виді пониження у спеціальному званні та успіхи у службі, зокрема високі показники службової діяльності.

Про це, зокрема зазначається у п. 35 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ [417].

Зі змісту цієї норми не можна однозначно встановити, чи мають такі успіхи у виконанні завдань служби обов'язково супроводжуватися заохоченням для того, щоб це стало підставою для дострокового присвоєння чергового спеціального звання. Опосередковано такий висновок можна зробити з огляду на положення ч. 2 ст. 6 Дисциплінарного статуту Національної поліції України, в якій серед заохочень містяться такі, як дострокове присвоєння чергового спеціального звання та присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою.

У відношенні до детективів БЕБУ це питання урегульовано більш конкретно, зокрема у п. 33 Положення про проходження служби особами, які мають спеціальні звання БЕБУ, закріплено, що дострокове присвоєння чергового спеціального

⁴¹⁶ Про затвердження Положення про проходження служби особами, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 № 1333. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1333-2022-%D0%BF#Text>.

⁴¹⁷ Про затвердження Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ: постанова Кабінету Міністрів Української РСР від 29 липня 1991 р. № 114. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-91-%D0%BF#Text>.

звання може бути здійснено Директором БЕБУ у порядку заохочення після закінчення не менше половини визначеного строку вислуги в спеціальному званні.

Важливим елементом у структурі внутрішньо-організаційних правовідносин, пов'язаних з проходженням служби на посаді детектива державного правоохоронного органу, є відповідальність цієї посадової особи. Зокрема, притягнення до кримінальної, адміністративної та майнової відповідальності детективів НАБУ та БЕБУ визначається відповідно КК України, КУпАП та Цивільним кодексом України.

Що стосується дисциплінарної відповідальності, то це питання стосовно детективів НАБУ та БЕБУ, про поширення на яких положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України прямо вказано у відповідних нормах спеціальних законів, визначається цим Дисциплінарним статутом.

Зі змісту ч. 3 ст. 13 та ч. 1 ст. 23 вищезазначеного акта вбачається, що до детектива НАБУ та БЕБУ можуть бути застосовані такі види дисциплінарних стягнень, як: зауваження (діє протягом двох місяців); догана (діє протягом трьох місяців); сувора догана (діє протягом чотирьох місяців); попередження про неповну службову відповідність (діє протягом шести місяців); пониження у спеціальному званні на один ступінь (діє протягом одного року); звільнення з посади та звільнення із служби (діє протягом трьох років) [418].

Застосуванню дисциплінарного стягнення передуює проведення службового розслідування, яке покладається на спеціально створену дисциплінарну комісію. На цей час детектива може бути відсторонено від проходження служби з вилученням службового посвідчення та табельної зброї.

Як слідує зі змісту Дисциплінарного кодексу Національної поліції України, притягнення до дисциплінарної відповідальності має для детектива НАБУ та БЕБУ такі правові наслідки: 1) строк дії дисциплінарного стягнення не зараховується до строків вислуги років для присвоєння чергового спеціального звання; 2) до особи не можуть бути застосовані заходи заохочення протягом строку дії відповідного

⁴¹⁸ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>.

дисциплінарного стягнення; 3) детектив на строк дії дисциплінарного стягнення може бути позбавлений премії повністю або частково.

Необхідно зазначити, що Дисциплінарний статут не містить конкретного переліку видів дисциплінарних проступків, за які може бути застосовано дисциплінарне стягнення. Натомість це питання урегульовано безпосередньо нормами спеціальних законів.

Зокрема, ч. 4 ст. 28 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначено такі види дисциплінарних проступків, за які, зокрема детектива НАБУ може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності: невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків; порушення встановленого законом порядку і строків подання декларації особи; негативні результати перевірки на доброчесність або моніторингу способу життя працівника та ін. [419].

Характерно, що у ч. 4 ст. 36 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» передбачено більш широкий перелік дисциплінарних проступків. Зокрема, крім визначених вище, такими є: перевищення повноважень, якщо таке перевищення не містить складу кримінального або адміністративного правопорушення; порушення правил професійної етики та використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або неправомірних особистих інтересах інших осіб [420].

Крім того, обидві норми відсилають також до інших дисциплінарних правопорушень, визначених Дисциплінарним статутом Національної поліції, КЗпП України та Законом України «Про державну службу».

Вважаємо за необхідне уніфікувати підходи, визначені у досліджуваних статтях, зокрема шляхом доповнення положень ч. 4 ст. 28 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» тими видами дисциплінарних

⁴¹⁹ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

⁴²⁰ Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

проступків, що закріплені у ч. 4 ст. 36 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України».

Думку щодо необхідності розширення переліку дисциплінарних проступків, за які може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності, зокрема детектива НАБУ, висловив В. П. Кушпін, зазначивши, що «специфіка правовідносин, у яких беруть участь детективи НАБУ, визначає необхідність встановлення їх відповідальності, поміж усього іншого, за неналежне здійснення своїх функцій, оскільки рівень професійності детектива НАБУ та його відповідальності при здійсненні службових функцій безпосередньо має вплив на законність і якість діяльності у сфері кримінального переслідування вищих посадових осіб органів державної влади України та органів місцевого самоврядування України, які вчиняють корупційні правопорушення» [421, с. 95].

Ще одною обов'язковою складовою проходження служби на посаді детектива НАБУ та БЕБУ є постійне та системне удосконалення своїх професійних знань, навичок та умінь, що забезпечується законодавчою вимогою до періодичного підвищення кваліфікації.

На важливість підвищення кваліфікації осіб, на яких покладено повноваження з розслідування кримінальних правопорушень, вказує Г. І. Глобенко, обґрунтовуючи свою думку тим, що регулярне підвищення кваліфікації працівниками слідчих підрозділів створює умови для набуття позитивного теоретичного досвіду, який одразу може бути застосований у практичній діяльності [422, с. 92].

Попри важливе значення періодичного підвищення кваліфікації особи, яка проходить службу на посаді детектива НАБУ та БЕБУ, наразі не розроблено відповідного положення про порядок проходження підвищення кваліфікації та оцінювання його результатів.

⁴²¹ Кушпін В. П. Гарантії діяльності та відповідальність детектива Національного антикорупційного бюро України. Право.ua. 2021. № 1. С. 92-100.

⁴²² Глобенко Г. І. До питання підвищення кваліфікації слідчих Національної поліції України. Матеріали науково-практичної конференції «Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917–2017 рр.)». Харків, 2017. С. 91-92.

У ст. 28 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» та п. 42 Положення про проходження служби особами, які мають спеціальні звання БЕБУ особи, які мають спеціальні звання БЕБ, визначено, що особи, яким присвоюються спеціальні звання можуть направлятися на спеціальну підготовку. При цьому ч. 6 ст. 19 цього ж Закону передбачено, що періодичність проходження підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації для працівників БЕБУ складає не менше одного разу на два роки. Аналогічні вимоги до періодичності проходження стажування детективами та іншими працівниками НАБУ висунуті ч. 8 ст. 10 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України».

Також вищезазначеними нормами регламентовано, що Положення про підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації осіб, які мають спеціальні звання БЕБУ, має визначатися Директором БЕБУ [423]. Разом з тим, на виконання наведених положень законодавства відповідного Положення наразі не розроблено.

Однією з визначальних особливостей проходження служби на посаді детектива НАБУ та БЕБУ є періодичне проведення моніторингу способу життя детектива, а також проведення постійного внутрішнього контролю для запобігання вчиненню правопорушень, забезпечення дотримання етичних правил, проведення перевірок детективів на добросовісність та моніторингу способу їх життя тощо.

Деякі науковці висловлюють думку про те, що важливим етапом у проходженні служби особами на посадах у правоохоронних органах, є проведення оцінки ефективності діяльності таких осіб, тобто атестація.

Зокрема, для вироблення критеріїв оцінки ефективності службової діяльності правоохоронців О. В. Литвин пропонує наступні критерії: компетентність; законність дій; достатня оцінка, що перевіряється шляхом аналізу звернень громадян тощо [424, с. 179].

⁴²³ Про затвердження Положення про проходження служби особами, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 № 1333. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1333-2022-%D0%BF#Text>.

⁴²⁴ Литвин О. В. Адміністративно-правове регулювання статусу державного службовця в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2009. 205 с.

У свою чергу О. М. Резнік пропонує закріпити на законодавчому рівні наступний перелік критеріїв оцінювання службових осіб правоохоронних органів України, які забезпечують фінансово-економічну безпеку держави [425, с. 433].

З метою удосконалення законодавчого регулювання службової діяльності детективів державних правоохоронних органів, деякі науковці пропонують ввести спеціалізація детективів за конкретними напрямками корупційних правопорушень – політичними, економічними, бюджетно-фінансовими, податковими, правоохоронними тощо [426, с. 6, 289].

У свою чергу М. П. Гурковський та С. С. Єсімов з метою удосконалення кадрового забезпечення правоохоронних органів та уніфікації державної кадрової політики у цій сфері пропонують розробити Концепцію або Стратегію кадрової політики у правоохоронних органах України [427, с. 22].

У цілому, погоджуючись з наведеними вище пропозиціями науковців, можна також запропонувати: 1) розробити положення про проходження стажування на посаді детектива НАБУ та БЕБУ для осіб, які вперше вступають на цю посаду, в яких прописати чіткі критерії оцінювання результатів стажування для уникнення зловживань зі сторони керівників стажування; 2) доповнити положення ч. 4 ст. 28 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» такими видами дисциплінарних проступків, як порушення правил професійної етики та використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або неправомірних особистих інтересах інших осіб; 3) розробити положення про порядок проходження періодичних навчань та підвищення кваліфікації особами, які мають спеціальні звання у НАБУ та БЕБУ, в яких визначити періодичність такого підвищення кваліфікації, порядок, критерії оцінки ефективності тощо.

Таким чином, особливостями проходження служби детективами в інституціях, у яких функціонують детективні підрозділи, є: 1) особливість вимог,

⁴²⁵ Резнік О. М. Адміністративно-правові засади діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України: дис. ... доктора юр. наук. Суми, 2019. 509 с.

⁴²⁶ Дем'янчук В. А. Адміністративно-правові засади реалізації антикорупційної політики в Україні: дис. ... докт. юр. наук. К., 2018. 489 с.

⁴²⁷ Гурковський М. П., Єсімов С. С. Кадрова робота в органах Національній поліції. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2023. № 1. С. 19-27.

що висуваються до кандидатів на посади детективів НАБУ та БЕБУ, які можна класифікувати за критерієм їх змісту на три групи (загальні, спеціально-особистісні вимоги та вимоги до рівня фізичної підготовки; 2) обов'язковість проходження стажування для осіб, які уперше призначаються на посаду детектива, від 3 до 6 місяців для детективів БЕБУ та до 1 року – для детективів НАБУ; 3) зарахування часу проходження служби на посаді детектива в НАБУ та БЕБУ до страхового стажу, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби, але детективи відповідних органів не є державними службовцями; 4) належність детективів НАБУ та БЕБУ до службових осіб, яким присвоюються спеціальні звання; 5) обов'язковість проведення моніторингу способу життя детектива, а також перевірка його доброчесності.

3.3. Державний захист детектива при виконанні ним службових обов'язків та забезпечення безпеки членів його сім'ї і близьких родичів

Під час виконання своїх службових обов'язків детективи державних правоохоронних органів користуються гарантіями державного захисту, що поширюються на них та членів їх сім'ї, а у визначених випадках – й на близьких родичів. Важливо зауважити, що система гарантій державного захисту детектива державного правоохоронного органу є досить розгалуженою та включає не тільки заходи забезпечення безпеки детектива та членів його сім'ї, але й трудові, соціально-економічні, кримінально-процесуальні гарантії тощо.

У науковій літературі з приводу визначення видів гарантій захисту детектива державного правоохоронного органу та їх класифікації висловлюються різні точки зору.

Зокрема, В. П. Кушпін пропонує класифікувати гарантії детектива НАБУ залежно від особливостей правового статусу цієї посадової особи на такі види: 1) як державного службовця, що включають загальні гарантії, що надаються усім державним службовцям або прирівняним до них осіб; 2) як особа, що реалізує заходи із досудового розслідування чи оперативно-розшукової діяльності; такі

гарантії належать до кримінально-процесуальних. Науковець звертає увагу, що кримінально-процесуальні гарантії діяльності детектива НАБУ мають певну специфіку у порівнянні з відповідними гарантіями, якими користуються слідчі інших правоохоронних органів. У якості прикладу науковець наводить ч. 5 ст. 36 КПК України [⁴²⁸, с. 94, 95].

Своєю чергою Р. В. Войтюк до системи гарантій правоохоронної діяльності детектива НАБУ відносить дві великі групи: загальні та спеціальні гарантії [⁴²⁹, с. 98].

Таким чином, можна погодитися з науковцем та виокремити загальні та спеціальні гарантії службової діяльності детектива державного правоохоронного органу. До першого виду належать деякі трудові, соціально-економічні, загальні кримінально-процесуальні гарантії, а до спеціальних – гарантії, що надаються виключно детективам НАБУ та БЕБУ та є відмінними від гарантій, якими користуються слідчі, особи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, та інші правоохоронці.

У правоохоронних органах деяких зарубіжних державах, у яких посада детектива є типовою, основу державних гарантій службової діяльності детектива складають три ключові правомочності, гарантовані державою: 1) право на життя детектива, яке перебуває під особливим захистом держави, що, зокрема включає й забезпечення високим рівнем фізичної та кваліфікованої підготовки детектива та його екіпірування, тобто забезпечення належним озброєнням та спеціальними засобами, перед направленням до небезпечних для життя умов, якщо існує потреба у виконанні службової діяльності саме у таких умовах; 2) право на хороші умови праці, що включає справедливі винагороди, достатній вільний від роботи час, належне матеріально-технічне забезпечення тощо; 3) право на справедливий суд, зокрема у разі, якщо службовцю пред'являються адміністративні або кримінальні звинувачення [⁴³⁰, с. 86].

⁴²⁸ Кушпін В. П. Гарантії діяльності та відповідальність детектива Національного антикорупційного бюро України. Право.ua. 2021. № 1. С. 92-100.

⁴²⁹ Войтюк Р. В. Детектив національного антикорупційного бюро України як суб'єкт кримінальних процесуальних правовідносин: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 289 с.

⁴³⁰ Handbook on police accountability, oversight and integrity. United Nations, July 2011. 150 p.

Що стосується гарантій державного захисту детектива національного правоохоронного органу при виконанні ним службових обов'язків та забезпечення безпеки членів його сім'ї і близьких родичів, то деякі з цих гарантій можуть відноситися до загальних, тобто притаманних для всіх службових осіб правоохоронних органів (у цілому такі гарантії регулюються Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»), та спеціальних, які надаються виключно детективам НАБУ та БЕБУ у силу особливостей їх правового статусу та визначаються відповідними спеціальними законами.

Для розкриття конкретно-визначеної системи гарантій державного захисту та забезпечення особистої безпеки детектива державного правоохоронного органу та членів його сім'ї, звернемося до існуючих у науці права підходів щодо концептуального розуміння поняття «особиста безпека».

Зокрема, ґрунтовне дослідження цього поняття проведено у роботі О. Д. Вербицького, який розглядав концепцію «особистої безпеки» щодо працівника поліції. На підставі дослідження різних підходів до розуміння цього поняття науковець дійшов таких висновків: 1) дефініціях «безпека» розкривається через сукупність заходів, що характеризує не природу самого явища (оскільки безпека це певний стан речей чи ідеальне, тобто уявне, явище), а процес його забезпечення, де безпека виступає бажаним результатом; 2) особиста безпека розглядається як поняття, пов'язане виключно з особою правоохоронця; збігається з часом його знаходження на службі; пов'язана безпосередньо або опосередковано з діями (бездіяльністю) цього поліцейського або його напарників; у переважній більшості ситуацій залежить від його особистих превентивних та запобіжних заходів чи заходів його напарників [⁴³¹, с. 113].

Інакше кажучи поняття «особиста безпека» втілює такий стан особи, який характеризується відсутністю прямих та безпосередніх загроз для життя та здоров'я такої особи, створенням умов, у яких така особа перебуває поза межами

⁴³¹ Вербицький О. Д. Поняття власної безпеки в органах поліції. Правова позиція. 2019. № 2 (23). С. 111-116.

ризиком або з мінімальним ризиком для свого життя та здоров'я. Проте досягнення такого стану по відношенню до службової особи державного правоохоронного органу залежить, як від визначених дій (поведінки) самої особи, так і від спеціальної захисної діяльності спеціальних суб'єктів.

В. Ю. Терехов, досліджуючи такий об'єкт захисту як життя і здоров'я працівника правоохоронного органу, доходить висновку, що в адміністративно-правовій доктрині ці об'єкти є складними для дослідження з огляду на такі причини: 1) безпечне середовище потрапляє під дію чинників професійного характеру, таким чином вплив політики захисту повинен охоплювати, як сферу приватного життя, так і службової діяльності; 2) діяльність правоохоронних органів спрямовується, як для забезпечення безпеки, так і є умовою, необхідною для виконання правоохоронних завдань [⁴³², с. 376].

Отже, особиста безпека детектива державного правоохоронного органу як об'єкт державного захисту характеризується: по-перше, відсутністю загроз та високих ризиків заподіяння шкоди життю, здоров'ю, іншим особистим інтересам детектива як під час виконання своїх правоохоронних повноважень, так і поза службою; по-друге, сприянням держави у створенні відповідних безпекових умов, зокрема шляхом забезпечення детектива належними засобами особистого захисту (зброя, інші спеціальні засоби), за допомогою яких відповідна службова особа може самостійно забезпечити власну безпеку, а також шляхом організації системи спеціальних суб'єктів, уповноважених здійснювати захист детектива державного правоохоронного органу від протиправних посягань зі сторони будь-яких осіб, включаючи судовий захист тощо.

Зважаючи на особливості правоохоронної діяльності детектива НАБУ та БЕБУ, створення умов для безпечного виконання цієї службовою особою своїх повноважень, потребує вжиття цілої системи безпекових заходів.

У науковій літературі під забезпеченням особистої безпеки пропонується розуміти спеціальний процес, у якому виокремлюються деякі структурні складові,

⁴³² Терехов В. Ю. Захищеність працівників правоохоронних органів: окремі питання нормативно-правового регулювання. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 9. С. 376-378.

вихідні положення, ідеї, що базуються на основних принципах організації та діяльності державного апарату і формують спеціальні принципи забезпечення особистої безпеки працівників суду; ефективного застосування системи заходів забезпечення особистої безпеки можливе лише на підставі усвідомлення відповідною службовою особою правоохоронного органу принципів безпеки [433, с. 222].

Роз'яснення поняття «забезпечення безпеки» в аспекті, якому воно застосовується у Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», свого часу було надано Верховним Судом України. Зокрема, це поняття, за висновком Суду, включає в себе виконання правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, здоров'я і майна осіб, взятих під державний захист, від протиправних посягань з метою створення необхідних умов для належного здійснення правосуддя [434].

Отже, підсумовуючи проведене вище дослідження, слід дійти висновку про те, що державний захист детектива правоохоронного органу при виконанні ним службових обов'язків включає, проте не обмежується забезпеченням особистої безпеки самого детектива, членів його сім'ї і близьких родичів.

Загальні заходи державного захисту детектива правоохоронного органу визначаються Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [435]. Поширення дії цього Закону на детективів НАБУ та БЕБУ підтверджується положеннями ст. 2, в якій до правоохоронних органів віднесено, зокрема НАБУ та БЕБУ.

З аналізу положень Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» можна дійти висновку про те, що заходи державного захисту детектива НАБУ та БЕБУ щодо забезпечення його особистої

⁴³³ Ковалів М. В. Особливості принципів забезпечення особистої безпеки працівників суду в Україні. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 3. С. 217-226.

⁴³⁴ Практика застосування законодавства, що передбачає державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві (1): роз'яснення Верховного Суду України від 24.11.99. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0019700-99#Text>.

⁴³⁵ Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>.

безпеки та безпеки його близьких родичів слід об'єднати у такі три групи: 1) право користуватися зброєю та іншими спеціальними засобами захисту, а також використовувати заходи фізичного впливу у встановленому порядку та за наявності визначених підстав та умов; 2) право на застосування спеціальних заходів державного захисту.

Крім того, зі змісту ст. 21-22 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та ст. 29-30 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» вбачається, що до інших заходів державного захисту відносяться: 1) правовий захист детектива НАБУ та БЕБУ, що тісно пов'язаний з їх правовий статусом як представників влади; 2) соціальний захист у разі поранення або загибелі детектива НАБУ або БЕБУ під час виконання ним службових обов'язків.

Далі розкриємо види та зміст кожної із наведеної групи заходів державного захисту детектива НАБУ та БЕБУ.

Почати слід з окреслення заходів правового захисту, визначених у спеціальних законах. Зокрема, ст. 21 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та ст. 29 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» визначені такі види правового захисту: 1) закріплення обов'язковості законних рішень та вимог детектива НАБУ та БЕБУ для всіх суб'єктів, яким такі рішення або вимоги спрямовані; 2) заборона розповсюджувати у засобах масової інформації або іншим способом інформацію про місце проживання детектива НАБУ та БЕБУ та членів його сім'ї; 3) гарантування захисту від звільнення детектива НАБУ або БЕБУ, який повідомив про протиправні дії або бездіяльність іншого працівника відповідного органу; 4) гарантування поміщення та тримання під вартою окремо від інших осіб детектива НАБУ або БЕБУ, якого затримано або обрано щодо нього запобіжних заходів у виді тримання під вартою.

До цієї групи правових заходів державного захисту детектива НАБУ та БЕБУ слід такого віднести закріплення юридичної відповідальності, зокрема адміністративної: за незаконне використання найменування та ознак належності до НАБУ та БЕБУ (ст. 184-3 КУпАП); за невиконання законних вимог детектива

НАБУ та БЕБУ (ст. 185-13 КУпАП); та кримінальної: за посягання на життя детектива НАБУ та БЕБУ у зв'язку з виконанням ним державної діяльності (ст. 112 КК України); за втручання у діяльність детектива НАБУ та БЕБУ з метою перешкодити виконанню ними службових обов'язків або домогтися прийняття незаконних рішень (ст. 344 КК України); за погрозу або насильство щодо детектива НАБУ та БЕБУ, а також щодо їх близьких родичів, вчинена у зв'язку з їх державною діяльністю (ст. 346 КК України).

Отже, зазначені вище правові гарантії державного захисту детектива НАБУ та БЕБУ спрямовані, головним чином, на створення належних правових умов для безпечного та безперешкодного виконання детективами відповідних правоохоронних органів, покладених на них завдань та функцій.

Детективи НАБУ та БЕБУ, які зазнали поранення або іншого ушкодження здоров'я під час виконання своїх службових обов'язків мають право на отримання від держави матеріальної компенсації. Таку ж компенсацію детектив державного правоохоронного органу має право отримати за пошкодження його житла або іншого майна, яке пов'язане з виконанням детективом службових повноважень.

Право на отримання такої компенсації лише згадується у п. «г» ч. 1 ст. 3 закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», проте аналіз положень цього Закону свідчить про відсутність належного урегулювання цього питання у спеціальному законодавстві, оскільки наразі не розроблена ані методика оцінки спричиненої шкоди, ані порядок її компенсації.

Разом з тим, у ч. 6 ст. 22 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» йдеться про право працівника НАБУ на повне відшкодування за рахунок коштів Державного бюджету України шкоди, завданої його майну чи майну членів його сім'ї у зв'язку з виконанням службових обов'язків, з наступним стягненням цієї суми з винуватих осіб у порядку, встановленому законом. При цьому ані згаданими вище нормами, ані положеннями Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» не закріплено право на відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю детектива або іншого працівника НАБУ або БЕБУ чи членів їх сімей.

З огляду на таке, можна дійти висновку, що інші питання реалізації детективом права на відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю, вирішуються у загальному порядку, визначеному Цивільним кодексом України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 113 затверджено Порядок та умов виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) особи начальницького складу або працівника Національного антикорупційного бюро під час виконання службових обов'язків [⁴³⁶].

Зі змісту цього Порядку вбачається, що у разі загибелі детектива або іншої службової особи НАБУ під час виконання ними своїх службових обов'язків, членам сім'ї загиблого виплачується одноразова грошова допомога у розмірі десятирічного розміру оплати праці, незалежно від часу перебування на посаді. Разом з тим, цим Порядком встановлені деякі обмеження щодо права на отримання відповідної грошової компенсації, а саме: якщо загибель детектива НАБУ сталася: 1) внаслідок вчинення ним адміністративного або кримінального правопорушення; 2) у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння; 3) через навмисне заподіяння собі тілесних ушкоджень; 4) у разі подання заявником на отримання грошової допомоги неправдивої інформації [⁴³⁷].

З огляду на те, що акт розслідування нещасного випадку, що свідчить про причини та обставини загибелі (смерті) працівника НАБУ, є обов'язковим для отримання вищезгаданої одноразової грошової допомоги, то в аспекті розкриття питання відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'я детектива НАБУ, необхідно також згадати наказ НАБУ № 114 від 9 серпня 2023 р. «Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків і

⁴³⁶ Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) особи начальницького складу або працівника Національного антикорупційного бюро під час виконання службових обов'язків: постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 113. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2017-%D0%BF#n10>.

⁴³⁷ Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) особи начальницького складу або працівника Національного антикорупційного бюро під час виконання службових обов'язків: постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 113. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2017-%D0%BF#n10>.

професійних захворювань, що сталися з особами начальницького складу НАБУ» [438].

Цим Порядком визначено, зокрема процедуру проведення та обліку нещасних випадків, що сталися з особами начальницького складу НАБУ під час виконання ними своїх службових обов'язків. Для проведення службового розслідування утворюється спеціальна комісія, а за результатом проведеного розслідування складається акт встановленої форми.

При цьому, особа вважається такою, що виконує службові обов'язки, якщо: на шляху прямування на службу та зі служби; на шляху прямування до будь-якого об'єкта та у зворотному напрямку, у тому числі у відрядженнях, якщо це обумовлено необхідністю виконання службових обов'язків, доручень керівництва; на шляху прямування до місця відрядження та повернення до місця служби на транспортному засобі будь-якого виду та форми власності; під час виконання завдань, повноважень та обов'язків, які випливають із Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» тощо [439].

Отже, з вищенаведеного вбачається, що державний соціальний захист детективів та інших службовців начальницького складу НАБУ представлений досить розгалуженою системою заходів, серед яких не тільки гарантії, пов'язані з компенсацією шкоди, заподіяної здоров'ю детектива під час виконання ним своїх службових обов'язків, але й виплата одноразової грошової допомоги сім'ї загиблого під час виконання таких обов'язків детектива. При цьому підхід законодавця щодо розміру одноразової грошової допомоги сім'ї померлого детектива НАБУ свідчить про те, що такий розмір є значно вищим за той, що встановлений для сімей деяких інших категорій службових осіб правоохоронних органів. Наприклад, згідно зі ст. 97 та ст. 99 Закону України «Про Національну поліцію» максимальний розмір одноразової грошової допомоги сім'ї

⁴³⁸ Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків і професійних захворювань, що сталися з особами начальницького складу Національного антикорупційного бюро України: наказ Національного антикорупційного бюро України № 114 від 09.08.2023. URL : <https://nabu.gov.ua/site/assets/files/28140/nakaz-3.pdf>.

⁴³⁹ Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків і професійних захворювань, що сталися з особами начальницького складу Національного антикорупційного бюро України: наказ Національного антикорупційного бюро України № 114 від 09.08.2023. URL : <https://nabu.gov.ua/site/assets/files/28140/nakaz-3.pdf>.

поліцейського, який загинув під час виконання ним своїх службових обов'язків складає 750 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату [440].

При цьому, також важливо зазначити, що за вимогами ч. 2 ст. 22 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» особи начальницького складу підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.

Що стосується детективів БЕБУ, то як слідує зі змісту ч. 2 ст. 30 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», службовці цього органу користуються гарантіями встановленими Законом України «Про Національну поліцію».

З огляду на положення ст. ст. 97, 99, 100 вищезгаданого Закону, щодо детектива БЕБУ застосовуються такі соціальні заходи державного захисту, що пов'язані з ушкодженням його здоров'я або загибеллю детектива БЕБУ, що мали місце під час виконання детективом своїх службових обов'язків: 1) виплата сім'ї детектива одноразової грошової допомоги у разі смерті детектива, яка настала внаслідок протиправних дій третіх осіб, або під час учинення дій, спрямованих на рятування життя людей або усунення загрози їхньому життю, чи в ході участі в антитерористичній операції, у розмірі 750 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату; в інших випадках загибелі детектива під час виконання ним своїх службових обов'язків – у розмірі 250 розмірів прожиткового мінімуму; 2) одноразова грошова допомога, що виплачується детективу БЕБУ у разі встановлення інвалідності, що настала внаслідок поранення, отриманого під час виконання ним службових обов'язків – у розмірі, що залежить від встановленої групи інвалідності (від 250 до 400 розмірів прожиткового мінімуму), або, якщо така інвалідність настала внаслідок захворювання або поранення, пов'язаних з проходженням ним служби в БЕБУ, чи протягом шести місяців після звільнення з такої служби, - у розмірі, що залежить від групи інвалідності (від 70 до 120 розмірів

⁴⁴⁰ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#n2>.

прожиткових мінімумів); 3) одноразова грошова допомога, що виплачується детективу БЕБУ у випадку отримання ним ушкоджень здоров'я, що заподіяно внаслідок протиправних дій третіх осіб, або під час учинення дій, спрямованих на рятування життя людей або усунення загрози їхньому життю, чи в ході участі в антитерористичній операції, без встановлення групи інвалідності – у розмірі 70 розмірів прожиткового мінімуму; 4) одноразова грошова допомога, що виплачується детективу БЕБУ у випадку отримання ним ушкоджень здоров'я, пов'язаних з іншими випадками проходження служби, без встановлення групи інвалідності – у розмірі, що залежить від ступеня втрати працездатності у відповідних відсотках від 70 розмірів прожиткового мінімуму.

Отже, слід констатувати, що існує деяка відмінність між соціальними заходами державного захисту детектива НАБУ та детектива БЕБУ, яка полягає не тільки у різній за змістом системі відповідних заходів, але й подекуди у принципово різному розмірі соціальних компенсацій. Такий підхід законодавця видається дещо непослідовним, оскільки детективи НАБУ та БЕБУ мають повноваження у сфері протидії та боротьби з економічною злочинністю, а тому за своєю суттю повноваження цих посадових осіб є схожими.

Позаяк, доцільно уніфікувати підхід до визначення системи соціальних гарантій детективів НАБУ та БЕБУ, зокрема пов'язаних з державним захистом їх життя та здоров'я під час проходження служби. Для цього можна запропонувати для детективів та інших службових осіб БЕБУ, яким присвоюються спеціальні звання, розробити та затвердити порядок, що визначатиме процедуру та умов нарахування та виплати одноразової грошової допомоги у разі настання інвалідності, іншого ушкодження здоров'я без встановлення інвалідності, що пов'язані із виконанням детективом своїх службових обов'язків, а також у разі загибелі детектива БЕБУ під час виконання службових обов'язків. У свою чергу, для детективів НАБУ доцільно визначити та законодавчо врегулювати гарантії, пов'язані з ушкодженням їх здоров'я, зокрема й встановлення групи інвалідності, які включають не лише компенсацію за таку шкоду, але і передбачатимуть виплату одноразової грошової допомоги.

До наступної групи державних заходів забезпечення особистої безпеки детектива НАБУ та БЕБУ належить право користування зброєю та іншими спеціальними засобами захисту, а також використання у встановлених випадках заходів фізичного впливу.

Зокрема, право детективів НАБУ зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю визначено у ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України».

Характерно, що відповідне право на носіння зброї та її використання мають й детективи БЕБУ, що слідує із загальних положень законів України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України». Разом з тим, жодної згадки про таке право із визначенням категорії осіб, які його мають, у спеціальному Законі України «Про Бюро економічної безпеки України» немає.

Різниться підхід законодавця і до регулювання порядку поводження зі зброєю у НАБУ та БЕБУ.

Зокрема, відповідно до ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» реалізація права на носіння та використання зброї працівниками НАБУ здійснюється відповідно до Закону України «Про Національну поліцію».

У той же час, щодо працівників БЕБУ наказом від 12 березня 2022 р. № 57 затверджено Інструкція з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння та спеціальних засобів в БЕБУ ^[441]. З положень цієї Інструкції можна встановити, що право на носіння та використання зброї та інших спеціальних засобів у БЕБУ мають особи, яким присвоюються спеціальні звання, а розподіл зброї між цими особами відбувається згідно з Табелем забезпечення зброєю встановленої форми. При цьому Інструкція детально регулює порядок закріплення зброї та спеціальних засобів за особами, які мають спеціальні звання, умови та

⁴⁴¹ Про затвердження Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння та спеціальних засобів в Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 12 березня 2022 р. № 57. URL : [https://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpage/doc_warn_p?OpenDocument&ID=re37866\\$0000_00_00](https://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpage/doc_warn_p?OpenDocument&ID=re37866$0000_00_00).

порядок постійного зберігання і носіння табельної вогнепальної зброї, боєприпасів і спеціальних засобів особами, які мають спеціальне звання, організацію та умови зберігання зброї та спеціальних засобів у БЕБУ тощо. Крім того, Інструкція регулює питання щодо категорювання зброї, знищення непридатної до використання зброї, обліку та порядку витрачання боєприпасів на вогневу підготовку, спортивні заходи та службові завдання працівників БЕБУ та ін.

З огляду на відсилочний характер ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», яка визначає право працівника НАБУ на носіння та використання зброї та спеціальних засобів, а також застосування фізичного впливу, порядок реалізації відповідного права детективами НАБУ визначено у ст. ст. 44-46 Закону України «Про Національну поліцію» [442].

Так, ст. 44 згаданого Закону визначено такі умови застосування фізичної сили: 1) неможливість уникнення застосування фізичної сили для виконання службових завдань, зокрема якщо неможливо застосувати інші, менш травматичні, засоби; 2) повідомлення безпосереднього керівника про вжиті заходи щодо застосування фізичної сили до особи; 3) повідомлення прокурора у разі заподіяння особі, внаслідок застосування щодо неї фізичної сили, тілесних ушкоджень.

У цьому контексті важливо звернути увагу, що порядок застосування фізичної сили детективами БЕБУ, право на яке слідує зі змісту Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», не урегульований законодавством, зокрема відсутні будь-які Інструкції, розроблені БЕБУ у цій сфері.

Що стосується застосування спеціальних технічних засобів детективами НАБУ, то умови такого застосування є аналогічними до тих, що передбачені у відношенні до застосування фізичної сили. Крім того, ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію» визначено підстави, за наявності яких може бути застосовано той чи інший вид спеціального засобу. Наприклад, засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, можуть застосовуватися виключно для:

⁴⁴² Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#n2>.

відбиття нападу або припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень [443].

Важливо, що згаданою вище ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію» закріплено низку заборон та обмежень щодо застосування спеціальних засобів, серед яких, зокрема: заборона нанесення ударів гумовими (пластиковими) кийками по голові, шії, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт; заборона здійснення прицільної стрільби по людях, розкидання і відстрілювання гранат у натовп тощо.

До найбільш суворого заходу забезпечення особистої безпеки детективів правоохоронних органів та одночасно заходом примусу є застосування вогнепальної зброї. У ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» визначений вичерпний перелік виняткових випадків, у яких допускається використання вогнепальної зброї після попередження та без попередження. Прикладами випадків, у яких детектив НАБУ може застосовувати вогнепальну зброю без попередження, є: при спробі особи, яку затримує детектив із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї та ін. [444].

Важливо зазначити, що ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» містить відсилочну норму щодо того, що порядок зберігання і носіння вогнепальної зброї має визначатися Кабінетом Міністрів України. Проте, зважаючи на імперативні приписи ст. 6 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», питання щодо порядку носіння, зберігання та використання вогнепальної зброї та спеціальних засобів детективами НАБУ мають визначатися у спеціальній Інструкції, затвердженій Директором НАБУ.

У цьому аспекті важливо згадати, що найбільш важливі питання використання у роботі правоохоронних органів вогнепальної зброї на міжнародному рівні визначені Керівними принципами ООН щодо застосування

⁴⁴³ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#n2>.

⁴⁴⁴ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#n2>.

сили та вогнепальної зброї посадовими особами правоохоронних органів від 7 вересня 1990 р.

Відповідно до цих Керівних принципів якщо законного застосування сили та вогнепальної зброї неможливо уникнути, посадові особи правоохоронних органів зобов'язані:

- (a) проявляти стриманість у такому використанні та діяти відповідно до серйозності правопорушення та законної мети, яка має бути досягнута;
- (b) мінімізувати збитки та травми, поважати та зберігати людське життя;
- (c) забезпечити надання допомоги та медичної допомоги будь-яким пораненим або постраждалим особам якнайшвидше;
- (d) переконуватися, що родичі або близькі друзі пораненої або постраждалої особи були повідомлені якнайшвидше тощо [445].

Крім того, вищезгадані Керівні принципи визначають загальні вимоги до національних правил та положень, що приймаються державами та стосуються порядку використання вогнепальної зброї посадовими особами правоохоронних органів. Зокрема, національні правила обов'язково повинні містити вказівки, які:

- (a) конкретизують обставини, з настанням яких посадові особи правоохоронних органів мають право носити вогнепальну зброю, і визначати види дозволеної вогнепальної зброї та боєприпасів;
- (b) гарантувати, що вогнепальна зброя використовується лише у відповідних обставинах і таким чином, щоб зменшити ризик непотрібної шкоди;
- (c) містити заборони щодо використання вогнепальної зброї та боєприпасів, які спричиняють невинуваті травми або становлять невинуватий ризик тощо [446].

Таким чином, такі заходи державного захисту особистої безпеки детектива НАБУ та БЕБУ та його близьких родичів, як право на застосування фізичної сили,

⁴⁴⁵ Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials. the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, 07 September 1990. URL : <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-use-force-and-firearms-law-enforcement>.

⁴⁴⁶ Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials. the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, 07 September 1990. URL : <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-use-force-and-firearms-law-enforcement>.

спеціальних технічних засобів та зброї, є крайнім видом захисту, що застосовується виключно у порядку та випадках, чітко визначених законодавством. Зміст цієї групи державних заходів захисту особистої безпеки детектива НАБУ та БЕБУ та їх близьких родичів складає система дій, спрямованих на визначення нормативів фізичної підготовки детектива, визначення переліку та видів спеціальних засобів та озброєння, що може перебувати у користування детективів та інших службових осіб НАБУ та БЕБУ, регламентацію порядку, умов та підстав носіння, зберігання та використання фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї, а також безпосередньо дії щодо застосування фізичної сили, спеціальних засобів або вогнепальної зброї у разі настання визначених обставин та виключно у встановленому порядку.

З огляду на таке, важливим є належне законодавче забезпечення застосування цих видів державного захисту детективами НАБУ та БЕБУ саме з урахуванням специфіки та сфери діяльності цих службових осіб, що потребує розробки відповідних правил саме для цих органів.

Ще однією групою заходів державного захисту детективів НАБУ та БЕБУ право на застосування спеціальних заходів державного захисту.

Згідно зі ст. 13 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» підставою для застосування спеціальних заходів забезпечення безпеки осіб є дані, що свідчать про наявність реальної загрози їх життю, здоров'ю або майну [447].

Застосований у цій статті семантичний вираз «наявність реальної загрози» є оціночним, оскільки реальність відповідної загрози має оцінюватися у кожному конкретному випадку. Первинно така оцінка здійснюється особою (у даному випадку детективом або його близькими родичами), щодо життя або здоров'я якої виникла загроза. У цьому випадку така особа має звернутися з відповідною заявою до органу, який уповноважений приймати рішення щодо задоволення або відмови у задоволенні такої заяви. Фактично у процесі прийняття такого рішення

⁴⁴⁷ Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>.

уповноважений орган здійснює остаточну оцінку реальності існування відповідної загрози.

Крім того, оцінка реальності загрози життю, здоров'ю або майну детектива НАБУ або БЕБУ чи їх близьким родичам може здійснюватися директором НАБУ та БЕБУ, а також встановлюватися під час оперативно-розшукових заходів. У цьому випадку приводом для застосування спеціальних заходів захисту є заява директора НАБУ та БЕБУ або надходження до уповноваженого органу оперативної інформації про існування реальної загрози життю або здоров'я детектива. Рішення про вжиття спеціальних заходів приймає детектив НАБУ та БЕБУ відповідно.

З аналізу положень Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [448] вбачається, що до переліку спеціальних заходів державного захисту детектива НАБУ та БЕБУ та їх близьких родичів належать:

1) особиста охорона, охорона житла і майна – порядок застосування цього виду спеціального заходу захисту вживається у порядку, визначеному наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29 жовтня 2021 р. № 1398/37020 «Про затвердження Порядку здійснення заходів безпеки щодо особистої охорони, охорони житла і майна осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, працівників суду і правоохоронних органів, членів їх сімей та близьких родичів» [449]. Як слідує зі змісту цього Порядку вжиття спеціальних заходів щодо особистої охорони детектива, його близьких родичів, їх майна або житла здійснюється підрозділами Національної поліції за рахунок коштів державного бюджету та коштів осіб, узятих під захист, якщо на це є їх письмова згода;

2) видача зброї, засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку, що здійснюється у встановленому законодавством порядку;

3) використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, у ході яких може здійснюватися звукозапис;

⁴⁴⁸ Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>.

⁴⁴⁹ Про затвердження Порядку здійснення заходів безпеки щодо особистої охорони, охорони житла і майна осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, працівників суду і правоохоронних органів, членів їх сімей та близьких родичів: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29 жовтня 2021 р. № 1398/37020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1398-21#n14>.

4) тимчасове розміщення детективів НАБУ або БЕБУ, їх дітей, інших близьких родичів за їх згодою у місцях, що забезпечують безпеку, в тому числі дошкільних виховних закладах або установах органів соціального захисту населення України;

5) забезпечення конфіденційності даних про об'єкти захисту, що виражається у накладенні постійної або тимчасової заборони на те, щоб особи, у володінні або розпорядженні яких перебувають персональні дані або інша конфіденційна інформація про детективів НАБУ або БЕБУ чи їх близьких родичів, передавали таку інформацію третім особам. Важливо зазначити, що стосовно детективів НАБУ та БЕБУ спеціальними законами встановлено постійну заборону про розголошення через засоби масової інформації конфіденційної інформації про цих службових осіб;

б) переведення на іншу роботу, направлення на навчання, заміна документів, зміна зовнішності, персональних та/або біометричних даних, переселення в інше місце проживання. Цей вид спеціального заходу захисту застосовується відповідно до Порядку вирішення питань переселення в інше місце проживання, надання житла, матеріальної допомоги та працевлаштування осіб, взятих під державний захист, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 1995 р. № 457 ^[450]. Оплата вжиття таких заходів здійснюється за рахунок органу, що прийняв рішення про застосування заходів безпеки. При цьому час вимушеного прогулу детективів НАБУ та БЕБУ внаслідок вжиття цих спеціальних заходів включається до стажу служби у відповідних органах.

Отже, спеціальні заходи державного захисту життя та здоров'я детективів НАБУ та БЕБУ, життя та здоров'я його близьких осіб, а також їх житла або іншого майна являють собою систему дій, що вживаються за рішенням директора НАБУ або НЕБУ уповноваженими підрозділами Національної поліції за рахунок коштів відповідно НАБУ або БЕБУ, та включають цілодобову охорону, тимчасове переміщення у безпечні місця, видача зброї або інших спеціальних заходів та ін.

⁴⁵⁰ Про затвердження Порядку вирішення питань переселення в інше місце проживання, надання житла, матеріальної допомоги та працевлаштування осіб, взятих під державний захист: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 1995 р. № 457. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-95-%D0%BF#Text>.

На підставі проведеного науково-правового аналізу можна запропонувати такі напрямки удосконалення адміністративно-правового регулювання державного захисту детектива НАБУ та БЕБУ при виконанні ним службових обов'язків та забезпечення безпеки членів його сім'ї і близьких родичів: 1) ч. 6 ст. 10 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» доповнити словами: «з урахуванням особливостей, визначених цим Законом»; 2) ст. 18 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» доповнити словами: «а також Інструкцією, що затверджується Директором НАБУ»; 3) у ч. 3 ст. 22 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» після слів: «У разі загибелі (смерті)» доповнити словами «чи втрати працездатності або заподіяння іншого ушкодження здоров'я»; 4) ст. 19 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» доповнити ч. 7 такого змісту: «Працівники Бюро економічної безпеки мають право застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю під час виконання службових обов'язків у випадках, на умовах та в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію»; 5) ч. 2 ст. 30 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» викласти у такій редакції: «У разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності або заподіяння іншого ушкодження здоров'я особі службовій особі Бюро економічної безпеки під час виконання службових обов'язків такій особі або сім'ї загиблого (померлого), а в разі її відсутності його батькам та утриманцям виплачується одноразова грошова допомога в розмірі десятирічного розміру оплати праці (грошового забезпечення) за останньою посадою, яку він займав, у порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України.

Крім того, доцільно розробити та затвердити порядок БЕБУ, що визначатиме процедуру та умов нарахування та виплати одноразової грошової допомоги у разі настання інвалідності, іншого ушкодження здоров'я без встановлення інвалідності, що пов'язані із виконанням детективом своїх службових обов'язків, а також у разі загибелі детектива БЕБУ під час виконання службових обов'язків, а також Інструкцію НАБУ щодо порядку носіння, зберігання та використання вогнепальної

зброї та спеціальних засобів детективами та іншими службовими особами НАБУ, яким присвоюються спеціальні звання.

Таким чином, державний захист детектива при виконанні ним службових обов'язків та забезпечення безпеки членів його сім'ї і близьких родичів – це визначена адміністративно-правовими нормами система заходів соціально-економічного, правового, організаційно-технічного, спеціально-процесуального характеру, які реалізуються самостійно детективом НАБУ або БЕБУ, а також уповноваженими територіальними органами Національної поліції в їх інтересах з метою створення належних правових умов для безпечного та безперешкодного виконання детективами відповідних правоохоронних органів, покладених на них завдань та функцій.

Висновки до розділу 3

1. Службова діяльність детектива державного правоохоронного органу – це урегульований нормами права особливий вид безперервної, професійної, оплачуваної за рахунок коштів державного бюджету діяльності, зміст якої складають внутрішньо-організаційні та управлінські правовідносини, спрямовані на забезпечення виконання детективом своїх правоохоронних завдань та функцій, та які ґрунтуються на засадах ефективності, самостійності, безсторонності, політичної нейтральності, відкритості та прозорості.

2. Нормативно-правове регулювання службової діяльності детектива державного правоохоронного органу – це вид нормотворчої діяльності Верховної Ради України, інших уповноважених суб'єктів нормотворення щодо упорядкування правовідносин, що виникають під час проходження служби на посаді детектива державного правоохоронного органу, результатом якої є прийняття актів нормативно-правового, що мають різну юридичну силу та справляють різний регулятивний вплив на такі правовідносини.

3. Особливостями здійснення добору на посаду детектива НАБУ та БЕБУ є певна специфіка вимог, що висуваються до кандидатів на ці посади, які можна класифікувати за критерієм їх змісту на три групи: 1) загальні вимоги, що

висуваються до службової особи державного органу, який претендує на зайняття посади детектива, що включають вимоги щодо кваліфікації з урахуванням особливостей посадових обов'язків, досвіду роботи, знання державної мови тощо; 2) спеціально-особистісні вимоги, які включають обмеження, встановлені відповідними законами до кандидатів на зайняття посади детектива НАБУ та БЕБУ, вимоги до особистих якостей, зокрема щодо бажаного рівня доброчесності, уважності, самостійності, комунікабельності тощо; 3) вимоги до рівня фізичної підготовки кандидата на посаду детектива, включаючи навички володіння зброєю та ін.

4. З метою удосконалення адміністративно-правових засад проходження служби детективами НАБУ та БЕБУ можна запропонувати: 1) розробити положення про проходження стажування на посаді детектива НАБУ та БЕБУ для осіб, які вперше вступають на цю посаду, в яких прописати чіткі критерії оцінювання результатів стажування для уникнення зловживань зі сторони керівників стажування; 2) доповнити положення ч. 4 ст. 28 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» такими видами дисциплінарних проступків, як порушення правил професійної етики та використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або неправомірних особистих інтересах інших осіб; 3) розробити положення про порядок проходження періодичних навчань та підвищення кваліфікації особами, які мають спеціальні звання у НАБУ та БЕБУ, в яких визначити періодичність такого підвищення кваліфікації, порядок, критерії оцінки ефективності тощо.

5. Особиста безпека детектива державного правоохоронного органу як об'єкт державного захисту характеризується: 1) відсутністю загроз та високих ризиків заподіяння шкоди життю, здоров'ю, іншим особистим інтересам детектива як під час виконання своїх правоохоронних повноважень, так і поза службою; 2) сприянням держави у створенні відповідних безпекових умов, зокрема шляхом забезпечення детектива належними засобами особистого захисту (зброя, інші спеціальні засоби), за допомогою яких відповідна службова особа може самостійно забезпечити власну безпеку, або шляхом організації системи спеціальних суб'єктів,

уповноважених здійснювати захист детектива державного правоохоронного органу від протиправних посягань зі сторони будь-яких осіб, включаючи судовий захист тощо.

6. Державний захист детектива при виконанні ним службових обов'язків та забезпечення безпеки членів його сім'ї і близьких родичів – це визначена адміністративно-правовими нормами система заходів соціально-економічного, правового, організаційно-технічного, спеціально-процесуального характеру, які реалізуються самостійно детективом НАБУ або БЕБУ, а також уповноваженими територіальними органами Національної поліції в їх інтересах з метою створення належних правових умов для безпечного та безперешкодного виконання детективами відповідних правоохоронних органів, покладених на них завдань та функцій

7. Заходи державного захисту детектива НАБУ та БЕБУ щодо забезпечення його особистої безпеки та безпеки його близьких родичів слід об'єднати у такі три групи: 1) правовий захист детектива НАБУ та БЕБУ, що тісно пов'язаний з їх правовий статусом як представників влади; 2) соціально-економічний захист у разі поранення або загибелі детектива НАБУ або БЕБУ під час виконання ним службових обов'язків; 3) спеціально-процесуальні та організаційно-технічні заходи: право користуватися зброєю та іншими спеціальними засобами захисту, а також використовувати заходи фізичного впливу у встановленому порядку та за наявності визначених підстав та умов; право на застосування спеціальних заходів державного захисту.

8. Для удосконалення адміністративно-правового регулювання державного захисту детектива НАБУ та БЕБУ при виконанні ним службових обов'язків та забезпечення безпеки членів його сім'ї і близьких родичів необхідно: 1) ч. 6 ст. 10 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» доповнити словами: «з урахуванням особливостей, визначених цим Законом»; 2) ст. 18 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» доповнити словами: «а також Інструкцією, що затверджується Директором НАБУ»; 3) у ч. 3 ст. 22 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» після слів: «У разі

загибелі (смерті)» доповнити словами «чи втрати працездатності або заподіяння іншого ушкодження здоров'я»; 4) ст. 19 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» доповнити ч. 7 такого змісту: «Працівники Бюро економічної безпеки мають право застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю під час виконання службових обов'язків у випадках, на умовах та в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію»; 5) ч. 2 ст. 30 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» викласти у такій редакції: «У разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності або заподіяння іншого ушкодження здоров'я особі службовій особі Бюро економічної безпеки під час виконання службових обов'язків такій особі або сім'ї загиблого (померлого), а в разі її відсутності його батькам та утриманцям виплачується одноразова грошова допомога в розмірі десятирічного розміру оплати праці (грошового забезпечення) за останньою посадою, яку він займав, у порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України.

9. З метою уніфікації підходу до визначення системи заходів державного захисту детективів НАБУ та БЕБУ та порядку їх застосування, зокрема пов'язаних з державним захистом їх життя та здоров'я під час проходження служби доцільно:

- 1) розробити та затвердити порядок БЕБУ, що визначатиме процедуру та умов нарахування та виплати одноразової грошової допомоги у разі настання інвалідності, іншого ушкодження здоров'я без встановлення інвалідності, що пов'язані із виконанням детективом своїх службових обов'язків, а також у разі загибелі детектива БЕБУ під час виконання службових обов'язків; розробити та затвердити Інструкцію НАБУ щодо порядку носіння, зберігання та використання вогнепальної зброї та спеціальних засобів детективами та іншими службовими особами НАБУ, яким присвоюються спеціальні звання.

ВИСНОВКИ

Дисертацію присвячено дослідженню адміністративно-правового статусу детектива в державних правоохоронних інституціях в Україні та розробленню пропозиції щодо його удосконалення. У роботі обґрунтовано та визначено наступні наукові положення та висновки.

1. Детективна діяльність як складова правоохоронної діяльності державних інституцій України – це комплексна система дій, рішень та заходів слідчого, оперативно-розшукового та інформаційно-аналітичного характеру, що реалізується спеціально уповноваженою посадовою особою – детективом у порядку та межах повноважень, визначених законом, та спрямована на виявлення та розкриття правопорушень і злочинів у сфері, віднесені до відання спеціально уповноважених правоохоронних органів, а також на попередження вчинення відповідних правопорушень та злочинів з метою захисту економічних інтересів держави, прав, свобод та інтересів осіб та забезпечення національної безпеки.

2. До державних правоохоронних інституцій, у структурі яких утворено підрозділи детективів, відносяться НАБУ та БЕБУ як органи виконавчої влади зі спеціальним статусом; спільними ознаками правового статусу цих органів є те, що їх правоохоронна діяльність пов'язана з виявленням, розкриттям та попередженням спеціального виду правопорушень та злочинів, які вчиняються вищими посадовими особами, уповноваженими на здійснення функцій держави та місцевого самоврядування, а також правопорушень, що посягають на державну економіку; ці органи наділені спеціальними гарантіями, що забезпечують їх незалежність та недопущення неправомірного втручання в їх діяльність зі сторони Президента України, ВРУ та КМУ.

3. НАБУ як державна правоохоронна інституція, у структурі якої утворюється підрозділ детективів, є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, для якого основним видом діяльності є виявлення та розкриття корупційних та інших злочинів, що вчиняються вищими посадовими особами, які уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, прозорість діяльності якого забезпечується особливими вимогами

до звітування про результати своєї діяльності, а також встановленням державного та громадського контролю за такою діяльністю.

БЕБУ як державний правоохоронний орган, у структурі якого утворено підрозділ детективів, – це центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, для якого основним видом правоохоронної діяльності є протидія правопорушенням, які посягають на економічні інтереси держави, бізнесу та громадян, прозорість діяльності якого забезпечується особливими вимогами до звітування про результати своєї діяльності, а також встановленням державного та громадського контролю за такою діяльністю.

4. Функції детективів НАБУ та БЕБУ можна класифікувати за критерієм змісту діяльності, покладеної в основу тієї чи іншої функції, на такі види: 1) оперативно-розшукова діяльність у сфері корупційних, інших правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави; 2) слідчі дії під час розслідування корупційних, інших правопорушень та злочинів, що посягають на економічну безпеку держави та 3) аналітично-профілактична діяльність у сфері запобігання та протидії правопорушенням, що посягають на економічну безпеку держави.

Оперативно-розшукова діяльність та досудове слідство як правоохоронні функції, що покладаються на детективів НАБУ та БЕБУ, – це урегульований законом напрямок діяльності детективів, що реалізується під час здійснення кримінального провадження у спосіб проведення гласних та негласних оперативно-розшукових заходів шляхом виявлення та фіксації фактів та слідів вчиненого порушення або злочину, віднесеного до підслідності відповідного органу, а також здійснення пізнавально-аналітичної роботи з подальшою фіксацією отриманих результатів у процесуальних документах, що реалізується з метою збирання та аналізу доказів, виявлення та пошуку винних осіб.

5. Повноваження детективів НАБУ та БЕБУ доцільно об'єднати у такі групи: 1) повноваження, пов'язані з виконанням вказівок та доручень прокурора, слідчого судді, інших державних органів та посадових осіб, а також міжнародних організацій або правоохоронних органів інших держав у визначеному законом

порядку; 2) повноваження, які реалізуються детективом за згодою або рішенням директора НАБУ або БЕБУ, керівника підрозділу або слідчого судді у межах розкриття правопорушення чи злочину, віднесеного до підслідності НАБУ або БЕБУ або, якщо право розслідування такого правопорушення чи злочину покладено на відповідний підрозділ детективів за рішенням директора НАБУ або прокурора САП; 3) повноваження, що здійснюються детективом самостійно та не потребують погодження керівника, прокурора чи судді.

6. Особливостями адміністративно-правового забезпечення детектива як посадової особи державного правоохоронного органу є: 1) об'єктом є правоохоронна діяльність детектива; 2) метою є упорядкування адміністративних правовідносин, що виникають у процесі виконання детективом правоохоронних завдань та функцій, здійснення управління правоохоронною діяльністю детектива та створення належних управлінсько-правових умов для ефективного здійснення детективом своєї правоохоронної діяльності; 3) є інструментом розмежування компетенції та визначення меж повноважень детектива у системі інших посадових осіб відповідного правоохоронного органу – НАБУ та БЕБУ.

7. Систему правовідносин, що належать до сфери адміністративно-правового регулювання діяльності детектива при реалізації завдань з розслідування кримінальних правопорушень, утворюють такі види правовідносин: 1) ті, що виникають між детективом та керівником у процесі управління процесом розслідування кримінальних правопорушень; 2) ті, що виникають у процесі розподілу повноважень між детективом та іншими посадовими особами у процесі розслідування кримінальних правопорушень; 3) ті, що виникають у процесі взаємодії детектива з іншими посадовими особами та іншими органами у процесі проведення розслідування підслідних правопорушень; 4) ті, що виникають у процесі прийняття та оформлення управлінських рішень під час проведення розслідування підслідних детективу правопорушень; 5) ті, що виникають під час звітування та оцінювання результатів діяльності детектива з розслідування підслідних йому кримінальних правопорушень.

8. Особливостями здійснення детективами НАБУ та БЕБУ оперативно-розшукової та негласної слідчої (розшукової) діяльності є: 1) її виконання покладається на підрозділ детективів, а також за дорученням детектива або прокурора, що здійснює нагляд за досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, підслідних НАБУ чи БЕБУ, на оперативно-технічний підрозділ НАБУ та БЕБУ; 2) підставою для її здійснення може бути вичерпний перелік підстав, визначений КПК України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та спеціальними законами, що регулюють діяльність детективів НАБУ та БЕБУ; 3) при проведенні оперативно-розшукової діяльності детективами НАБУ або БЕБУ заводиться оперативно-розшукова справа, яка містить усі матеріали та рішення, зібрані та ухвалені у процесі проведення оперативно-розшукових заходів; 4) детектив може ініціювати проведення оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій самостійно або здійснювати такі заходи за дорученням прокурора; 5) під час проведення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій детективи НАБУ та БЕБУ зобов'язані здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами; 6) детективи НАБУ та БЕБУ уповноважені здійснювати загальні та спеціальні види оперативно-розшукових заходів; 7) детективи НАБУ та БЕБУ уповноважені здійснювати загальні та спеціальні негласні слідчі (розшукові) дії з метою виявлення доказів вчиненого корупційного або іншого кримінального правопорушення, що посягає на економічні інтереси держави, та осіб, причетних до його вчинення; 8) детективи НАБУ та БЕБУ під час проведення оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій зобов'язані вживати заходи щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, не допускати порушення прав, свобод та інтересів інших осіб за винятком деяких виключних випадків, визначених законом; за порушення встановлених законом вимог детектив несе відповідальність; 9) детективи НАБУ та БЕБУ є посадовими особами, які наділені правом проводити одночасно негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукову діяльність, що у разі підвищує ефективність з попередження, розслідування кримінальних правопорушень.

9. Інформаційне забезпечення діяльності детектива державного правоохоронного органу – це особливий вид публічно-управлінської діяльності, урегульований нормами адміністративного законодавства, спрямований на створення належного інформаційного простору, в умовах якого детективи НАБУ та БЕБУ отримують постійний, систематичний доступ або доступ за запитом до повної та достовірної інформації з різних джерел, у тому числі з інформаційних систем з обмеженим доступом, щодо підготовки або вчинення кримінального правопорушення, осіб, що його вчинили, інших осіб, причетних до його вчинення чи підготовки, доказової інформації та інших відомостей, необхідних для ефективного та своєчасного виконання детективами покладених на них завдань та функцій у різних сферах правоохоронної діяльності.

Формами інформаційного забезпечення діяльності детективів державних правоохоронних органів є: 1) інформаційної взаємодії на постійній основі з іншими правоохоронними органами, яка здійснюється на підставі відповідних законів та спільних наказів; 2) отримання інформації з державних реєстрів та баз даних, у тому числі таємної та конфіденційної інформації, доступ до яких мають відповідні органи на підставі законодавства; 3) надіслання інформаційних запитів до правоохоронних, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємства, установ та організацій; 4) надходження заяв та повідомлень від фізичних та юридичних осіб; 5) отримання інформації з відкритих (публічних) реєстрів та інформаційних баз даних; 6) формування та використання інформації з власних реєстрів та баз даних.

10. Службова діяльність детектива державного правоохоронного органу – це урегульований нормами права особливий вид безперервної, професійної, оплачуваної за рахунок коштів державного бюджету діяльності, зміст якої складають внутрішньо-організаційні та управлінські правовідносини, спрямовані на забезпечення виконання детективом своїх правоохоронних завдань та функцій, та які ґрунтуються на засадах ефективності, самостійності, безсторонності, політичної нейтральності, відкритості та прозорості.

11. Особливостями здійснення добору на посаду детектива НАБУ та БЕБУ є певна специфіка вимог, що висуваються до кандидатів на ці посади, які можна класифікувати за критерієм їх змісту на три групи: 1) загальні вимоги, що висуваються до службової особи державного органу, який претендує на зайняття посади детектива, що включають вимоги щодо кваліфікації з урахуванням особливостей посадових обов'язків, досвіду роботи, знання державної мови тощо; 2) спеціально-особистісні вимоги, які включають обмеження, встановлені відповідними законами до кандидатів на зайняття посади детектива НАБУ та БЕБУ, вимоги до особистих якостей, зокрема щодо бажаного рівня доброчесності, уважності, самостійності, комунікабельності тощо; 3) вимоги до рівня фізичної підготовки кандидата на посаду детектива, включаючи навички володіння зброєю та ін.

12. Заходи державного захисту детектива НАБУ та БЕБУ щодо забезпечення його особистої безпеки та безпеки його близьких родичів слід об'єднати у такі три групи: 1) правовий захист детектива НАБУ та БЕБУ, що тісно пов'язаний з їх правовий статусом як представників влади; 2) соціально-економічний захист у разі поранення або загибелі детектива НАБУ або БЕБУ під час виконання ним службових обов'язків; 3) спеціально-процесуальні та організаційно-технічні заходи: право користуватися зброєю та іншими спеціальними засобами захисту, а також використовувати заходи фізичного впливу у встановленому порядку та за наявності визначених підстав та умов; право на застосування спеціальних заходів державного захисту.

13. Для вирішення проблемних питань, пов'язаних з розмежуванням повноважень між детективами НАБУ або БЕБУ та слідчими підрозділами інших правоохоронних органів, необхідно: 1) ч. 2 ст. 216 КПК України доповнити абзацом 3 такого змісту: «Якщо слідчими органами Національної поліції, слідчими органами безпеки під час розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до їх підслідності, буде встановлені ознаки кримінальних правопорушень, зазначених у пунктах 1, 2 і 3 частини третьої або пунктами 1, 2 і 3 частини п'ятої цієї статті, то прокурор, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, що

проводять ці органи, за клопотанням Директора Бюро економічної безпеки України або Директора Національного антикорупційного бюро України, своєю постановою може передати кримінальне провадження для продовження розслідування детективам Бюро економічної безпеки України або детективам Національного антикорупційного бюро України відповідно за умови, що це не спричинить шкоди ефективності досудового розслідування»; 2) ч. 10 ст. 216 КПК України доповнити абзацом 2 такого змісту: «Не допускається об'єднання кримінальних проваджень в одне, якщо тільки одне з них підслідне детективам Бюро економічної безпеки України або детективам Національного антикорупційного бюро України, крім випадків, якщо це необхідно для підвищення ефективності досудового розслідування».

14. Для удосконалення регулювання окремих аспектів діяльності детективів НАБУ та БЕБУ з розслідування підслідних їм кримінальних правопорушень необхідно в окремих статтях законів України «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки України» визначити завдання, функцій та повноваження детективів відповідних органів, а саме: порядок розподілу повноважень між детективами різних рівнів (керівник підрозділу, старший детектив та інші детективи); умови та підстави відсторонення детективів від проведення розслідування (конфлікт інтересів, інші підстави, що можуть спричинити загрозу необ'єктивності); права та обов'язки детективів під час досудового розслідування кримінальних правопорушень; форми та порядок звітності детектива; форми та порядок взаємодії детектива з іншими посадовими особами, державними органами та органами місцевого самоврядування тощо.

15. З метою удосконалення законодавства у сфері регулювання оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій детективами НАБУ та БЕБУ необхідно розширити повноваження керівників підрозділів детективів та детективів відповідних органів шляхом доповнення повноважень керівника підрозділу детективів правом самостійно приймати рішення про проведення окремих оперативно-розшукових заходів, а також у відповідних законах «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про Бюро економічної безпеки

України» закріпити обов'язок проходження детективами постійного навчання та підвищення кваліфікації, у тому числі з метою вивчення зарубіжного досвіду у сфері протидії та запобігання корупції та іншим кримінальним правопорушенням. Крім того, доцільно розглянути можливість запровадити інститут негласного досудового розслідування.

16. Для удосконалення адміністративно-правових засад проходження служби детективами НАБУ та БЕБУ можна запропонувати: 1) розробити положення про проходження стажування на посаді детектива НАБУ та БЕБУ для осіб, які вперше вступають на цю посаду, в яких прописати чіткі критерії оцінювання результатів стажування для уникнення зловживань зі сторони керівників стажування; 2) доповнити положення ч. 4 ст. 28 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» такими видами дисциплінарних проступків, як порушення правил професійної етики та використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або неправомірних особистих інтересах інших осіб; 3) розробити положення про порядок проходження періодичних навчань та підвищення кваліфікації особами, які мають спеціальні звання у НАБУ та БЕБУ, в яких визначити періодичність такого підвищення кваліфікації, порядок, критерії оцінки ефективності тощо.

17. З метою удосконалення адміністративно-правового регулювання державного захисту детектива НАБУ та БЕБУ при виконанні ним службових обов'язків та забезпечення безпеки членів його сім'ї і близьких родичів необхідно: 1) ч. 6 ст. 10 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» доповнити словами: «з урахуванням особливостей, визначених цим Законом»; 2) ст. 18 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» доповнити словами: «а також Інструкцією, що затверджується Директором НАБУ»; 3) у ч. 3 ст. 22 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» після слів: «У разі загибелі (смерті)» доповнити словами «чи втрати працездатності або заподіяння іншого ушкодження здоров'я»; 4) ст. 19 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» доповнити ч. 7 такого змісту: «Працівники Бюро економічної безпеки мають право застосовувати заходи

фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю під час виконання службових обов'язків у випадках, на умовах та в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію»; 5) ч. 2 ст. 30 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» викласти у такій редакції: «У разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності або заподіяння іншого ушкодження здоров'я особі службовій особі Бюро економічної безпеки під час виконання службових обов'язків такій особі або сім'ї загиблого (померлого), а в разі її відсутності його батькам та утриманцям виплачується одноразова грошова допомога в розмірі десятирічного розміру оплати праці (грошового забезпечення) загиблого (померлого) за останньою посадою, яку він займав, у порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України.

18. Для досягнення уніфікованого підходу до визначення системи заходів державного захисту детективів НАБУ та БЕБУ та порядку їх застосування, зокрема пов'язаних з державним захистом їх життя та здоров'я під час проходження служби доцільно: 1) розробити та затвердити порядок БЕБУ, що визначатиме процедуру та умов нарахування та виплати одноразової грошової допомоги у разі настання інвалідності, іншого ушкодження здоров'я без встановлення інвалідності, що пов'язані із виконанням детективом своїх службових обов'язків, а також у разі загибелі детектива БЕБУ під час виконання службових обов'язків; розробити та затвердити Інструкцію НАБУ щодо порядку носіння, зберігання та використання вогнепальної зброї та спеціальних засобів детективами та іншими службовими особами НАБУ, яким присвоюються спеціальні звання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Activity report of the Commission for the control of Interpol's files for 2021. CCF/122/12. URL : <https://www.interpol.int/Who-we-are/Commission-for-the-Control-of-INTERPOL-s-Files-CCF/About-the-CCF>.
2. Anti-corruption and asset recovery. INTERPOL. URL : <https://www.interpol.int/Crimes/Corruption/Anti-corruption-and-asset-recovery>.
3. Arkusha L., Chipko N., Zahorodnii I. Operational investigative and criminal procedural legal relations: concepts and differences. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 350-354.
4. Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials. the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, 07 September 1990. URL : <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-use-force-and-firearms-law-enforcement>.
5. Braga A. A., Glenn L. P. Linking Gun Crimes: The Impact of Ballistics Imaging Technology on the Productivity of the Boston Police Department's Ballistics Unit. Journal of Forensic Sciences. 2004. Vol. 46 (4). P. 701-706.
6. Braga A., Edward A. F., George L. K. and Christine M. C. Moving the Work of Criminal Investigators Towards Crime Control. New Perspectives in Policing. 2011. 38 p.
7. Cordner G., Elizabeth P. B. Problem-Oriented Policing in Practice. Criminology & Public Policy. 2005. Vol. 4 (2). P. 155-180.
8. Detective Job Requirements. Indeed, 2022. URL : <https://www.indeed.com/career-advice/finding-a-job/detective-job-requirements>.

9. Documents of the Consultative Council of European Judges. Документи Консультативної ради європейських суддів : [офіц. вид.] / упоряд. А. О. Кавакін. 3-тє вид., допов. Київ : Видавничий Дім «Ратіо Дециденді», 2020. 940 с.
10. Eck J. E. Criminal Investigation. In What Works in Policing? Operations and Administration Examined, edited by Gary W. Cordner and Donna C. Hale. 1992. Cincinnati, OH: Anderson Publishing Co. P. 30-39.
11. Escuta Telefônica – Lei 9296/96. Lei № 9.296, de 24 de julho de 1996. URL : <https://presrepublica.jusbrasil.com.br/legislacao/103847/escuta-telefonica-lei>.
12. Everett C. Babcock. Eight Qualities of a Good Detective. June 28, 2021. URL : <https://web.cvent.com/event/8a8e86b2-0c24-4b20-b18e-63602f529135/summary>.
13. Handbook on police accountability, oversight and integrity. United Nations, July 2011. 150 p.
14. Kennedy D. M., Anne M. P., Anthony A. B. Youth Violence in Boston: Gun Markets, Serious Youth Offenders, and a UseReduction Strategy. Law and Contemporary Problems. 1996. Vol. 59 (1). P. 147-196.
15. Kulish A., Andriichenko N., Reznik O. A step forward in the minimization of political corruption in financial support of political parties: the experience of Ukraine and Lithuania. Baltic Journal of Law & Politics. 2018. Vol. 11. No. 1. P. 108–130.
16. Lei 12850/13 Lei № 12.850, de 2 de agosto de 2013. URL : <https://presrepublica.jusbrasil.com.br/legislacao/1035673/lei-12850-13>.
17. National Centre for Policing Excellence. 2004. Management of Volume Crime. Practice Advice for the Implementation of a Volume Crime Management Model. Wyboston, Bedfordshire.
18. Neil Kokemuller. Qualities of a Detective. THE NEST. 2022. URL : <https://woman.thenest.com/qualities-detective-14480.html>.
19. Sanders W. B. Detective work - a study of criminal investigations. Free Press. New York, 1977. 236 p.
20. Senyk S. Analysis of Legislative Supply of Informational and InformationalAnalytical Activities of National Police of Ukraine. Internal Security. 2020. Vol. 12. № 1. P. 69–76.

21. Skogan W. G. Community Policing, Chicago Style / Wesley G. Skogan, Susan M. Hartnett. New York : London : Oxford University Press, 1997. 258 p.
22. Stolen asset recovery. Fact sheet. INTERPOL. COMS/FS/2017-02/ACO-01. URL : <https://www.interpol.int/Crimes/Corruption/Anti-corruption-and-asset-recovery>.
23. Tong S., Bowling B. Art, Craft and Science of Detective Work. The Police Journal. 2006. Vol. 79(4). URL : https://www.researchgate.net/publication/247826946_Art_Craft_and_Science_of_Detective_Work.
24. Tymchyshyn, A., Semeniaka, A., Bondar, S., Akhtyrskaya, N., & Kostiuchenko, O. (2022). The use of big data and data mining in the investigation of criminal offences. Amazonia Investiga, 11(56), 278-290.
25. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. ред. кол. В. Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. Т. 1. Загальна частина. 2007. 592 с.
26. Аладочкін Д. П. Правова природа процесуального керівництва прокурором. Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності. Харків, 2018. С. 128-129.
27. Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С. Детективна діяльність: Курс лекцій. К. : МАУП, 2002. 296 с.
28. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 рр.: Національне антикорупційне агентство з питань запобігання корупції від 2021 р. URL : <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>.
29. Асанова Л. Організаційно-правове забезпечення документообігу в Національному антикорупційному бюро України. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 2. С. 85-90.
30. Бабаєва О. В., Дядик В. О. Бюро економічної безпеки України в системі органів кримінальної юстиції. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 4. С. 504-509.

31. Багатомовний юридичний словник-довідник; І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 543 с.

32. БЕБ долучилося до підготовки Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку. Урядовий портал. 2023. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/beb-doluchylosia-do-pidhotovky-kompleksnoho-stratehichnoho-planu-reformuvannia-orhaniv-pravoporiadku>.

33. БЕБ та OLAF домовилися про спільні розслідування: офіційний вебсайт Бюро економічної безпеки України, 20 січня 2023 р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/beb-ta-olaf-domovylysia-pro-spilni-rozsliduvannia>.

34. Битяк Ю. П. Переконавання і примус у державному управлінні. Адміністративна відповідальність: консп. лекцій. Харків: Укр. юрид. акад., 1994. 44 с.

35. Білецький В. О. Оперативно-розшукова діяльність як наукова категорія та вид діяльності правоохоронних органів. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 14. С. 141-144.

36. Бойко В. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 1. С. 96-100.

37. Бородин І. Л. Функції публічного управління. Юридичний вісник. 2014. № 3 (32). С. 24-29.

38. Бугайчук К. Л. Інститут приватних детективів за кордоном: порівняльно-правовий аналіз. Право і безпека. 2016. № 1 (60). С. 7-12.

39. Бузало М. П., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Детективна діяльність: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 192 с.

40. Букін М. П. Адміністративно-правове забезпечення проходження служби працівниками оперативно-розшукових підрозділів органів внутрішніх справ. Право і безпека. 2009. № 4 (31). С. 79-83.

41. Великий тлумачний словник сучасної української мови; уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

42. Вербицький О. Д. Поняття власної безпеки в органах поліції. Правова позиція. 2019. № 2 (23). С. 111-116.

43. Виходець Ю. О. Поняття та загальна характеристика спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Південноукраїнський правничий часопис. 2020. № 1 (32). С. 146-150.

44. Войтюк Р. В. Детектив національного антикорупційного бюро України як суб'єкт кримінальних процесуальних правовідносин: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 289 с.

45. Волоско В. В. Функції правоохоронних органів у демократичній державі. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2008. Вип. 2. С. 1-11.

46. Волуйко О., Дручек О. Поняття правоохоронної діяльності та правоохоронних органів у світлі концепції національної безпеки України. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 10. С. 95-100.

47. Галуцько В. М. Адміністративно-правове забезпечення слідчої діяльності в Україні: автореф. дис. ... доктора юр. наук. Київ, 2017. 40 с.

48. Галуцько В. М. Окремі аспекти поняття «адміністративно-правове забезпечення» діяльності слідчого. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Вип. 5. С. 157-159.

49. Гарбузюк К. Г. Адміністративно-правове забезпечення відбору кандидатів на службу в Національну поліцію: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Дніпро, 2016. 22 с.

50. Герман О. В. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії суб'єктів протидії порушенням бюджетного законодавства: дис. ... доктора філософії. Львів, 2021. 206 с.

51. Гірич В. М. До проблеми визначення базових понять у контексті реформування правоохоронних органів. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. 2023. URL :

<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/do-problemi-viznachennya-bazovikh-ponyat-u-konteksti-reformuvannya>.

52. Глобенко Г. І. До питання підвищення кваліфікації слідчих Національної поліції України. Матеріали науково-практичної конференції «Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917–2017 рр.)». Харків, 2017. С. 91-92.

53. Глушков В. О., Білічак О. А. Оперативно-розшукові заходи і негласні слідчі (розшукові) дії: спільне та відмінне. Електронний ресурс. 2016. С. 43-47.

54. Головка М. Б., Пророченко В. В. Особливості співвідношення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 5. С. 290-293.

55. Гресько В. І. Поняття та елементи адміністративно-правового забезпечення охорони здоров'я в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 6. С. 123-127.

56. Гречанюк Р. Функції і повноваження спеціальних антикорупційних органів України, Польщі та Молдови: порівняльний аналіз. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. Вип. 2. С. 41-48.

57. Гречанюк Р. В. Теоретико-правові аспекти визначення адміністративної діяльності в Національному антикорупційному бюро України. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 4. С. 108-110.

58. Грибовський О. В. Оперативно-розшукові заходи та негласні слідчі (розшукові) дії під час виявлення й фіксації одержання неправомірної вигоди. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 1. С. 180-190.

59. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Кадрова робота в органах Національній поліції. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2023. № 1. С. 19-27.

60. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Кадрова робота в органах Національній поліції. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2023. № 1. С. 19-27.

61. Гурне Б. Державне управління; пер. з франц. К. : Основи, 1993. 165 с.

62. Дем'янчук В. А. Адміністративно-правові засади реалізації антикорупційної політики в Україні: дис. ... докт. юр. наук. К., 2018. 489 с.
63. Дембіцька С. Л. Особливості застосування основних адміністративно-правових методів переконання та примусу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 32. С. 31-34.
64. Детектив Національного бюро відділу детективів підрозділу детективів Головного підрозділу детективів: Профіль посади, затверджений Директором Національного антикорупційного бюро України 16 червня 2023 року. URL : https://nabu.gov.ua/site/assets/files/46548/detektiv_derzh_sluzhba_1.doc.
65. Деякі питання організації діяльності Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України від 06.10.2021 № 1068. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2021-%D0%BF#Text>.
66. Діяльність поліцейських детективів в Україні. Офіційний вебсайт Національної академії внутрішніх справ України. 2019. URL : <https://www.nai.au.kiev.ua/news/diyalnist-policejskih-detektiviv-v-ukrayini.html>.
67. Дніпров О. Компетенція як елемент правового статусу органів виконавчої влади. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2017. № 861. С. 257-262.
68. Довгунь С. З. Адміністративно-правові засади діяльності органів досудового розслідування (на прикладі Національної поліції України): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2017. 22 с.
69. Договір між Україною та Канадою про взаємодопомогу у кримінальних справах: міжнародний документ 1996 року. URL : <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/zasadi-roboti/zakonodavcha-baza/>
70. Досудове розслідування: навч. посібник; Р. І. Благута, А.-М. Ю. Ангеленюк, Ю. В. Гуцуляк та ін.; за заг. ред. Ю. А. Комісарчук та А. Я. Хитри. Львів: ЛьВДУВС, 2019. 600 с.
71. Дяченко В. Система правоохоронних органів: навч. посібн. К. : КНЕУ, 2003. 320 с.

72. Євич О. С., Калаченкова К. О. Приватна детективна (розшукова) діяльність як новий вид господарської діяльності в Україні. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2020. Т. 2. № 12. С. 167-172.

73. Європейський досвід нормативно-проектного забезпечення розвитку інформаційного суспільства: висновки для України : аналітична доповідь / Національний інститут стратегічних досліджень. 2014. URL : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Gnatyuk-59546.pdf>. С. 65.

74. Єдині принципи зовнішньої комунікації між Національним антикорупційним бюро України та Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Офісу Генерального прокурора від 27 липня 2017 р. № 157-0. URL : <https://nabu.gov.ua/press/yedyni-pryncypu-zovnishnoyi-komunikaciyi-mizh-nacionalnym-antycorupciynym-byuro-ukrayiny-ta/>.

75. Єренко Д. В. Національне антикорупційне бюро України в механізмі запобігання корупції. Автореф. дис. канд. юр. наук. Запоріжжя, 2019. 23 с.

76. Жидков В. Л. Кримінально-процесуальна діяльність детектива національного антикорупційного бюро України. Дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 224 с.

77. Журавель Я. В. Співвідношення понять «функції», «компетенція», «повноваження» в державному управлінні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Вип. 6. С. 157-162.

78. Завістовський О. Д. Професійна, службова та службово-бойова діяльність національної поліції: сутність та розмежування понять. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. № 5. С. 258-262.

79. Заворіна О. П., Фомін О. В. Діяльність підрозділів детективів у Національній поліції України: сучасний стан і перспективи. Право і безпека. 2021. № 2 (81). С. 149-153.

80. Загуменна Ю. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності. Право і безпека. 2010. Вип. 3 (35). С. 145-150.

81. Запобігання та протидія корупції: навч. посібник; за ред. проф. А. М. Михненка. Київ : ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. 672 с.

82. Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2022 рік: офіційна інформація вебсайт Бюро економічної безпеки України. URL : <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/zvit-pro-diiialnist-biuro-ekonomichnoi-bezpeuy-ukrainy-za-2022-rik.pdf>.

83. Зуєв В. В. Бюро економічної безпеки України як необхідність виконання міжнародних зобов'язань. Законодавче забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків–Київ, 17 трав. 2021 р.); редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін. Харків–Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 215 с.

84. Іваниця А. В. Завдання, напрями та принципи кадрової політики в органах поліції України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 2. С. 47-52.

85. Ігнатюк О. В. Оперативно-розшукові заходи: аналіз поняття. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2018. № 1 (55). С. 10-18.

86. Іншин М. І. Нормативно-правове забезпечення державної служби в Україні: теоретико-правова характеристика. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики ХХІ століття : тези доп. учасників ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2019 р.). С. 96-99.

87. Іщук Д. О. Гарантії реалізації адміністративно-правового статусу Національного антикорупційного бюро України. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 1. С. 324-327.

88. Калатур М. Ключові завдання діяльності слідчих підрозділів правоохоронних органів держави. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 12. С. 192-196.

89. Калатур М. В. До проблеми визначення поняття інформаційного забезпечення діяльності слідчих органів в Україні. Актуальні проблеми держави і права. 2020. С. 59-64.

90. Калюжний Р. А., Марущак А. І., Петров О. Г. Формування організаційно-правових основ інформаційного забезпечення правоохоронних органів України. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2008. Вип. 19. С. 190-198.

91. Канцер Г. О. Засоби адміністративно-правового забезпечення впровадження електронного урядування в Україні. Держава та регіони. Серія: Право, 2020. № 4 (70). С. 211-215.

92. Карабаджак К. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням як процесуальна функція прокуратури України. Новітні кримінально-правові дослідження – 2019 : альманах наукових досліджень; за ред. О. В. Козаченка, О. М. Мусиченко. Миколаїв : СПД Румянцева Г. В., 2019. С. 208-214.

93. Кіцул Ю. С., Лиса Р. О. Функції органів публічної адміністрації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2015. Вип. 32. Т. 3. С. 33-35.

94. Клебан Ю., Ватащук Ю. Невиконання запитів НАБУ: неоднозначність судової практики. Ліга Закон. 2021. URL : https://jurliga.ligazakon.net/analytics/204805_nevikonannya-zapitv-nabu-neodnoznachnst-sudovo-praktiki.

95. Клочко А. М. Сучасний стан кадрового забезпечення органів внутрішніх справ України. Форум права. 2011. № 4. С. 367-371.

96. Клочков В. Організація і процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 3. С. 260-267.

97. Коваленко Л. П. Адміністративно-правові проблеми визначення понять «правоохоронна діяльність» та правоохоронні органи. Правові засади діяльності правоохоронних органів : зб. наук. доп. та повідомл. учасників всеукр. наук.-практ. конф. (20 груд. 2014 р.). Харків, 2014. С. 130–133.

98. Ковалів М. В. Особливості принципів забезпечення особистої безпеки працівників суду в Україні. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 3. С. 217-226.

99. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Ярема О. Г. Інформаційне право України : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 416 с.
100. Ковалів М. М. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Львів : ЛьВДУВС, 2016. 386 с.
101. Коваль М. В. Методи діяльності як інструментально-технологічна характеристика адміністративно-правових засад функціонування митниць. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск. 2019. Т 2. С. 36-42.
102. Ковальчук І. С. Особливості правового статусу Національного антикорупційного бюро України. Право і суспільство. 2019. № 3. С. 15-19.
103. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.
104. Козар М. Адміністративно-правове регулювання функціонування державного Бюро розслідувань. Актуальні проблеми правознавства. 2021. № 3 (27). С. 69-74.
105. Козленко В. Г. Адміністративно-правові основи діяльності Національного антикорупційного бюро України: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Дніпропетровськ, 2016. 22 с.
106. Колесников Є. Є. Поняття та особливості адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів. Форум права. 2011, № 2. С. 432–438.
107. Колеснікова М. В. Поняття, сутність та значення інформаційного забезпечення правоохоронних органів України. Право і безпека. 2011. № 5 (42). С. 116-119.
108. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Правознавство : підручник. Київ: Правова єдність, 2009. 792 с.
109. Колпаков В. К. Адміністративне право : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
110. Комарова Ю. М. Адміністративно – правовий статус Національного антикорупційного бюро України. Дис. ... канд. юр. наук. Київ. 2018. 229 с.

111. Комірчий П. О. Адміністративно-правові засади публічної служби у правоохоронній сфері України: дис. ... доктора юр. наук. Київ, 2020. 611 с.
112. Комірчий П. О. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання публічної служби. Юридична наука. 2020. № 6(108). С. 109-119.
113. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: міжнародний документ від 31 жовтня 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
114. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: міжнародний документ від 15 листопада 2000 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789
115. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом: міжнародний документ від 8 листопада 1990 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029.
116. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 4 листопада 1950 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
117. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
118. Корнієць П. Ю. Особливості структури та змісту форм запобігання і протидії корупції в Національному антикорупційному бюро України: адміністративно-правовий аспект. 2022. Вип. 6. С. 41-47.
119. Король В. В., Мельник В. М. Пізнавальна та посвідчувальна діяльність слідчого як структурні елементи кримінально-процесуального доказування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2015. Вип. 33. Т. 2. С. 148-152.
120. Коротун О., Світличний О. Поняття та структура адміністративно-правового забезпечення охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 8. С. 91-95.
121. Корчева Т. В. Необхідність визначення правового статусу детектива бюро економічної безпеки України. Законодавче забезпечення діяльності Бюро

економічної безпеки України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.; редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Харків–Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 215 с.

122. Костенко І. В. Приватна детективна діяльність: важливість, розвиток та актуальність. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 5. С. 263-265.

123. Котик Ю. В. Національна безпека України: економічний вимір. Політичне життя. 2022. № 1. С. 49-60.

124. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): міжнародний документ від 27.01.1999 № ETS173. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.

125. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

126. Кунцевич Н. П. Функції виконавчої влади. Держава і право. 2013. Вип. 60. С. 140-145.

127. Кушніт В. П. Гарантії діяльності та відповідальність детектива Національного антикорупційного бюро України. Право.ua. 2021. № 1. С. 92-100.

128. Лавренюк Ю. Систематизація засобів адміністративно-правового забезпечення економічних інтересів України. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 2. С. 104-108.

129. Легін А. В. Національне антикорупційне бюро України: структура, повноваження та функції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2019. Вип. 54. С. 160-163.

130. Литвин О. В. Адміністративно-правове регулювання статусу державного службовця в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2009. 205 с.

131. Логінов І.В. Визначення терміну «спеціально технічні засоби». Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності органів в сучасних умовах ; матер. міжвід. наук. практ. конф., 19 травня 2011р., м. Київ : Наук. вид. відділ НФ СБ України, 2011р. 287 с.

132. Лящук Р. М. Методи переконання та примусу в адміністративній діяльності правоохоронних органів. Порівняльно-аналітичне право. 2016. № 3. С. 148–150

133. Мазурик С. Поняття інформаційного забезпечення та класифікація інформації в прокурорській діяльності. Актуальні проблеми правознавства. 2016. Вип. 3 (7). С. 30-34.

134. Максюта А. Зміст адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України. Публічне право. 2022. № 4 (48). С. 73-79.

135. Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. 2-ге видання, доповнене та перероблене. К. : Атіка, 2003. 576 с.

136. Мамчур Л. О. До питання про міжсуб'єктну взаємодію правоохоронних органів із використанням інформаційних технологій. Право і суспільство. 2018. № 6. Ч. 2. С. 97-102.

137. Матвійчук А. Адміністративно-правове забезпечення державної регуляторної політики. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 1. С. 108-111.

138. Мельник В. І. Адміністративно-правове забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України як суб'єкта забезпечення функціонування системи економічної безпеки держави. Правові горизонти. 2020. Вип. 21 (34). С. 65-70.

139. Меморандум про взаєморозуміння між Центральним антикорупційним бюро Республіки Польща і Національним антикорупційним бюро України: міжнародний документ 2016 року. URL : <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/zasadi-roboti/zakonodavcha-baza/>.

140. Михайленко Д. Г. Протидія корупційним злочинам засобами кримінального права: концептуальні основи : монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 582 с.

141. Міркевич Я. В., Глобенко Г. І. Підготовка слідчих в умовах реформування МВС України. Пріоритетні напрями діяльності Національної поліції

України : тези доп. учасників наук.-практ. конф. курсантів, студентів та слухачів магістратури (м. Харків, 12 груд. 2018 р.). Харків, 2018. 256 с.

142. Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. Дис. ... докт. юр. наук. Ірпінь, 2020. 492 с.

143. Нагорна В. В. Щодо проблеми визначення поняття «правоохоронний орган» у правовій науці та законодавстві України. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 6. С. 44-48.

144. Нашинець-Наумова А. Ю. Методи адміністративно-правового регулювання діяльності корпорацій в Україні. Юридичний вісник. 2012. № 2 (23). С. 56-59.

145. Неганов В. В. Використання висновків ревізій у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук Київ, 2018: 292 с.

146. Неганов В. В. Проблемні питання діяльності Бюро економічної безпеки України під час реалізації функцій органу досудового розслідування, що виникли внаслідок недосконалості законодавчого процесу. Законодавче забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.; редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Харків–Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 215 с.

147. Нечитайленко О. І. Адміністративний контроль і нагляд: основні підходи до розуміння та розмежування понять. Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. : 16-17 трав. 2013 року / М-во освіти і науки України, Київ : Фенікс, 2013. Т. 2. С. 118-120.

148. Окопник О. М., Назарук С. Л. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення діяльності прокуратури. Наукові записки. Серія Право. 2019. Вип. 7. С. 84-90.

149. Організаційна структура Бюро економічної безпеки України: офіційний вебсайт Бюро економічної безпеки України. URL : <https://esbu.gov.ua/pro-biuro/struktura>.

150. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : монографія; В. Г. Дрозд, А. В. Пономаренко, С. Є. Абрамський, Л. В. Гаврилюк та ін. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 352 с.

151. Організація роботи підрозділів досудового розслідування : навч. посібник; А. Г. Гаркуша, О. Ф. Кобзар, Ю. А. Кричун, Н. П. Черняк та ін. 2-е вид., доп. і перероб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 108 с.

152. Павленко С. О. Генезис правового регулювання оперативно-розшукової тактики. Правова держава. 2021. № 4. С. 151-168.

153. Павлютін Ю. М. Економічна безпека як об'єкт публічного адміністрування. Право і суспільство. 2020. № 6-2. Ч. 2. С. 99-105.

154. Пашинський О. С. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення громадського контролю. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2021. № 68. С. 186-189.

155. Писанець В. А. Адміністративно-правове забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Тернопіль, 2020. 23 с.

156. Піхоцький В. Ф., Піхоцька М. Р. Економічна безпека держави в сучасних умовах функціонування. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 08 груд. 2022 р. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2022. 292 с.

157. Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 258 с.

158. Постанова Апеляційного суду м. Києва від 2 серпня 2018 року у справі № 761/22970/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75715771>.

159. Постанова Апеляційного суду м. Києва від 3 серпня 2018 року у справі № 758/7329/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75161518>.

160. Постанова Верховного Суду від 27 листопада 2019 р. у справі № 817/1551/16. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85933916>.

161. Постанова Зміївського районного суду Харківської області від 6 серпня 2020 року у справі № 621/1630/20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90811084>.
162. Постанова Подільського районного суду м. Києва від 27 червня 2018 року у справі № 758/7329/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75161518>.
163. Постанова Солом'янського районного суду м. Києва від 11 жовтня 2018 року у справі № 760/23173/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77229331>.
164. Постанова Шевченківського районного суду м. Києва від 4 липня 2018 року у справі № 761/22970/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75108069>.
165. Правдюк А. Л. Особливості законодавчого забезпечення економічної безпеки України. Інформація і право. 2021. № 2(37). С. 170-182.
166. Правоохоронні та правозахисні органи України : навч.-метод. посібник для студ.; авт.-упоряд. Б. В. Бабін та ін. Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2008. 42 с.
167. Практика застосування законодавства, що передбачає державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві (1): роз'яснення Верховного Суду України від 24.11.99. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0019700-99#Text>.
168. Приліпко М. Методи адміністративно-правового забезпечення добросесної поведінки військових посадових осіб у Збройних Силах України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. № 2. С. 282-285.
169. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 № 356/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
170. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-ІХ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.
171. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції: Закон

України від 12.02.2015 № 198-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-19/ed20150304#n219>.

172. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>.

173. Про державну реєстрацію геномної інформації людини: Закон України від 09.07.2022 № 2391-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text>.

174. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

175. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>.

176. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

177. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

178. Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 11.06.2009 № 1506-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17#Text>.

179. Про затвердження Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння та спеціальних засобів в Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 12 березня 2022 р. № 57. URL : [https://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpage/doc_warn_p?OpenDocument&ID=re37866\\$0000_00_00](https://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpage/doc_warn_p?OpenDocument&ID=re37866$0000_00_00).

180. Про затвердження Інструкції з організації та проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа у діяльності Національного антикорупційного бюро України: наказ Національного

антикорупційного бюро України № 99 від 1 вересня 2020 р. URL : https://nabu.gov.ua/sites/default/files/page_uploads/24.06/nakaz_3.pdf.

181. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення уповноваженими посадовими особами Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 20 вересня 2022 р. № 234. URL : <https://esbu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-instrukciyi-z-oformlennya-materialiv-pro-administrativni-pravoporushennya-upovnovazhenimi-posadovimi-osobami-beb>.

182. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: спільний наказ Генерального прокурора України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрація державної прикордонної служби України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.

183. Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол: спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 17.08.2020 № 613/380/93/228/414/510/2801/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text>.

184. Про затвердження Інструкції про порядок приймання, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені законом до підслідності Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 23.03.2022 № 58. URL : [https://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpage/doc_warn_p?OpenDocument&ID=re37808\\$0000_00_00](https://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpage/doc_warn_p?OpenDocument&ID=re37808$0000_00_00).

185. Про затвердження Переліку посад у центральному апараті та територіальних управліннях Бюро економічної безпеки України, що підлягають заміщенню особами, які мають спеціальні звання БЕБ, та граничних спеціальних звань за посадою заступника Директора, який відповідає за забезпечення діяльності інформаційно-аналітичних підрозділів та посадами у Головному підрозділі детективів (на правах Департаменту), підрозділах аналізу інформації та управління ризиками, детективів із стратегічного захисту економіки, детективів внутрішньої безпеки та захисту працівників, оперативної підтримки, оперативних розробок, оперативно-технічних підрозділах центрального апарату та територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 1 грудня 2022 року № 351. URL : <https://esbu.gov.ua/npasearch?&category=153>.

186. Про затвердження Положення про Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України від 6 жовтня 2021 р. № 1068. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/500468___744416.

187. Про затвердження Положення про Департамент нагляду за додержанням законів Національною поліцією України та органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю, Офісу Генерального прокурора: наказ Генерального прокурора України від 14 грудня 2022 р. № 281. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/polozhennya-pro-samostijni-strukturni-pidrozdili>.

188. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Офісу Генерального прокурора України від 30 червня 2020 р. № 298. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>.

189. Про затвердження Положення про організацію і порядок проходження стажування на посадах в Національному антикорупційному бюро України: наказ Директора Національного антикорупційного бюро України від 24.05.2016 року №49-н/дск. URL : <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/zasadi-roboti/>.

190. Про затвердження Положення про проведення кваліфікаційного тестування з фізичної підготовки кандидатів на зайняття вакантних посад, які

мають спеціальні звання БЕБ, до яких кваліфікаційними вимогами та/або критеріями професійної придатності передбачений певний рівень фізичної підготовки: наказ Бюро економічної безпеки України від 28.03.2022 № 60. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0442-22#Text>.

191. Про затвердження Положення про проходження служби особами, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України 29 листопада 2022 р. № 1333. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1333-2022-%D0%BF#Text>.

192. Про затвердження Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ: постанова Кабінету Міністрів Української РСР від 29 липня 1991 р. № 114. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-91-%D0%BF#Text>.

193. Про затвердження Положення про Раду громадського контролю при Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2021 р. № 872. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2021-%D0%BF#Text>.

194. Про затвердження Положення про Раду громадського контролю при Національному антикорупційному бюро: постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 р. № 132. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-2022-%D0%BF#Text>.

195. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора: Наказ Генерального прокурора від 05.03.2020 № 125. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text>.

196. Про затвердження Положення про територіальні управління Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 21 січня 2022 р. № 14. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0133-22#Text>.

197. Про затвердження Положення про Управління нагляду за додержанням законів органами Бюро економічної безпеки України Офісу Генерального прокурора: наказ Генерального прокурора України від 2 січня 2023 р. № 1. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/polozhennya-pro-samostijni-strukturni-pidrozdili>.

198. Про затвердження Порядку взаємодії АРМА і Бюро економічної безпеки України щодо виявлення та розшуку активів: спільний наказ Бюро економічної безпеки України та Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 22 лютого 2022 р. № 54/50. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0507-22#Text>.

199. Про затвердження Порядку взаємодії НАБУ та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з питань обліку осіб, оголошених у розшук: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України від 24 квітня 2017 р. № 99-0/335. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0099886-17#Text>.

200. Про затвердження Порядку взаємодії Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ щодо обміну інформації з питань обліку осіб, оголошених у розшук : спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України від 24 квітня 2017 р. № 99-0/335. URL : <https://nabu.gov.ua/nakazi/poryadok-vzayemodiyi-nacionalnogo-antukorupciynogo-byuro-ukrayiny-ta-ministerstva-vnutrishnih-sprav/>.

201. Про затвердження Порядку вирішення питань переселення в інше місце проживання, надання житла, матеріальної допомоги та працевлаштування осіб, взятих під державний захист: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 1995 р. № 457. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-95-%D0%BF#Text>.

202. Про затвердження Порядку доступу Національного антикорупційного бюро України до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції від 01.11.2019 № 134/19/130. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1246-19#Text>.

203. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії БЕБУ, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів

України через Міністра внутрішніх справ України: спільний наказ Бюро економічної безпеки України та Міністерства внутрішніх справ України від 22 листопада 2022 р. № 342/760. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1530-22#Text>.

204. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Національного антикорупційного бюро України, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України від 7 вересня 2022 р. № 264/557. URL : https://nabu.gov.ua/site/assets/files/28227/264_557.pdf.

205. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Національного антикорупційного бюро України: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Офісу Генерального прокурора від 8 лютого 2022 р. № 21/20. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0021905-22#Text>.

206. Про затвердження Порядку здійснення заходів безпеки щодо особистої охорони, охорони житла і майна осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, працівників суду і правоохоронних органів, членів їх сімей та близьких родичів: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29 жовтня 2021 р. № 1398/37020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1398-21#n14>.

207. Про затвердження Порядку надання Державною податковою службою України інформації з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про доходи фізичних осіб на запити Бюро економічної безпеки України: спільний наказ Бюро економічної безпеки України та Міністерства фінансів України від 31 серпня 2022 р. № 206/265. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1006-22#Text>.

208. Про затвердження Порядку надання Державною податковою службою України інформації з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про доходи фізичних осіб на запити Національного антикорупційного бюро України: спільний наказ Національного антикорупційного бюро України та Міністерства

фінансів України від 29 липня 2021 р. № 433/105. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1082-21#Text>.

209. Про затвердження Порядку проведення відкритого конкурсу: наказ Директора Національного антикорупційного бюро України № 123-О від 31.05.2017 року. URL : <https://nabu.gov.ua/robova-v-nabu/pravila-priiomu/poryadok-provedennya-vidkrytogo-konkursu/>.

210. Про затвердження Порядку проведення заліків з фізичної підготовки серед осіб, які обіймають посади детективів і старших детективів Національного антикорупційного бюро України: наказ Національного антикорупційного бюро України № 166 від 16 серпня 2018 р. URL : <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/zasadi-roboti/zakonodavcha-baza/>.

211. Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків і професійних захворювань, що сталися з особами начальницького складу Національного антикорупційного бюро України: наказ Національного антикорупційного бюро України № 114 від 09.08.2023. URL : <https://nabu.gov.ua/site/assets/files/28140/nakaz-3.pdf>.

212. Про затвердження Порядку стажування в Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 14.06.2022 № 108. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0670-22#Text>.

213. Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) особи начальницького складу або працівника Національного антикорупційного бюро під час виконання службових обов'язків: постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 113. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2017-%D0%BF#n10>.

214. Про затвердження Регламенту роботи конкурсних комісій з проведення конкурсу на зайняття вакантних посад гласних та негласних штатних працівників, які мають спеціальні звання, у Бюро економічної безпеки України: наказ Бюро економічної безпеки України від 23 жовтня 2021 року № 6 (у редакції наказу Бюро економічної безпеки України від 15 серпня 2022 року № 183). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-21#Text>.

215. Про затвердження Стратегії боротьби з організованою злочинністю: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>.

216. Про затвердження Стратегії розвитку Національного антикорупційного бюро України на 2021-2023 рр.: наказ директора Національного антикорупційного бюро України № 166 від 26.11.2021. URL : https://nabu.gov.ua/sites/default/files/page_uploads/06.02/strategiya_rozvytku_nabu.pdf.

217. Про заходи щодо посилення боротьби з тероризмом в Україні : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 травня 2012 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001525-12#Text>.

218. Про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування "іКейс": спільний наказ Національного антикорупційного бюро України, Офісу Генерального прокурора України, Ради суддів України, Вищого антикорупційного суду України від 15 грудня 2021 р. № 175/390/57/72. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0390886-21#Text>.

219. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002 № 374-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>.

220. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

221. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

222. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

223. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

224. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.

225. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 липня 2017 р. № 570. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.

226. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>.

227. Про приватну детективну діяльність: проект Закону від 04.02.2020 реєстр. № 3010. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68051.

228. Про публічні електронні реєстри: Закон України від 18.11.2021 № 1907-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text>.

229. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.

230. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n7>.

231. Про розвідку: Закон України від 17.09.2020 № 912-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#n470>.

232. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.

233. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>.

234. Про тлумачення понять «службова особа» і «посадова особа», використуваних в чинному законодавстві України: лист Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2013 р. № 610-0-2-13/7.2. URL : <https://docs.dtkr.ua/doc/v610-323-14>.

235. Про утворення Бюро економічної безпеки України: постанова Кабінету Міністрів України від 2 травня 2021 року № 510. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/510-2021-%D0%BF#Text>.

236. Про утворення територіальних органів Бюро економічної безпеки: постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 року № 1135. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-2021-%D0%BF#Text>.

237. Прокопенко О. Ю. Поняття й ознаки правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ як суб'єктів забезпечення правопорядку в регіоні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2015. № 16. Т. 1. С. 50-53.

238. Прокопів Б. Специфіка функціонування НАБУ та НАЗК у системі спеціалізованих антикорупційних органів України. Актуальні проблеми правознавства. 2018. Вип. 4 (16). С. 144-148.

239. Процких О. Ю. Інформаційна взаємодія Національної поліції України з органами публічної влади та громадськістю. Право і безпека. 2015. № 4 (59). С. 50-55.

240. Пузирна Н. С. Правові аспекти створення та діяльності Бюро економічної безпеки України. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Вип. 2. С. 80-83.

241. Резник О. М. Адміністративно-правові засади діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України: дис. ... доктора юрид. наук. Суми, 2019. 509 с.

242. Рішення Конституційного суду України від 30.05.2001 № 7-рп/2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01#Text>.

243. Русецький А. А. Поняття та особливості правоохоронних органів України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 6, т. 4. С. 326-330.

244. Case of *Bati and others v. Turkey*: decision of the European Court of Human Rights, 03.09.2004, № 33097/96 and № 57834/00. URL : [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22fulltext%22:\[%22Bati%20and%20others%20v.%20Turkey%22\],%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22fulltext%22:[%22Bati%20and%20others%20v.%20Turkey%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}).

245. Сакал В. М. Правовий статус керівника органу досудового розслідування. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 2 (10). С. 182-191.

246. Сало О. М., Тильчик В. В. Особливості правового статусу керівника органу досудового розслідування при застосуванні негласних засобів досудового розслідування: позитивний зарубіжний досвід деяких країн та пропозиції для України. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 10. С. 785-788.

247. Самойленко О. А., Узкий О. О. Сутність оперативно-розшукової діяльності та її співвідношення з негласною слідчою діяльністю. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 3. С. 213-216.

248. Самофалов Л. П., Самофалов О. Л. Особливості розуміння понять «посадова особа», «службова особа», «представник влади» та їх значення в правовому регулюванні пенітенціарних правовідносин. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 4 (97). С. 136-146.

249. Святченко В. М. Застосування спеціальних технічних засобів як важливий чинник сприяння винесенню обвинувального вироку. Сучасна спеціальна техніка. 2017. № 1 (48). С. 31-40.

250. Селезньова О. М. Теоретико-методологічні засади інформаційного права України як інтегрованої категорії : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. С. 118.

251. Семеняка А. Г. Засади діяльності підрозділів детективів Національного антикорупційного бюро України. XXV International Scientific and Practical Conference «Theoretical foundations of scientists and modern opinions regarding the implementation of modern trends», June 27-30, 2023, San Francisco, USA

252. Семеняка А. Г. Історія розвитку та функції державних інституцій України, в яких діють підрозділи детективів. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2023. Т. 34 (73), № 1. С. 119-123.

253. Семеняка А. Г. Основні етапи підготовки детектива Національного антикорупційного бюро України. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXXIV. Міжнародної науково-практичної конференції; за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Салоніки (Греція): ГО «ВАДНД», 07 липня 2023 р. 287 с.

254. Семеняка А. Г. Підрозділи детективів, як складова державних інституцій України. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 7.

255. Семеняка А. Г. Правові компетенції детективів та форми їх реалізації. Освіта і наука в умовах інноваційного розвитку суспільства: збірник тез доповідей Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції (14 вересня 2022 року, м. Дніпро); за заг. ред. Т. В. Мотуз, Є. В. Кочерги. Дніпро : КЗВО «ДАНУ» ДОР», 2022. 391 с.

256. Сенік С. В. Адміністративно-правове регулювання обігу інформації з обмеженим доступом в інформаційно-телекомунікаційних системах Національної поліції : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 212 с.

257. Сергєєва Д. Б., Старенький О. С. Слідчі (розшукові) дії як засоби отримання доказів у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх: до визначення поняття. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 1. С. 81-89.

258. Сидорова Е. О. Форми адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики в гуманітарній сфері. *Юридична наука*. 2020. № 8 (110). С. 329–335.

259. Сийпловіч М. В. Охоронна та правоохоронна діяльність: співвідношення понять та сфер кримінально-правового захисту. *Международный научный журнал «Верховенство права»*. 2019. № 2. С. 97-102.

260. Синьокий О. В. Високотехнологічне інформаційне право України : навчальний посібник. Харків : Право, 2010. С. 54–55.

261. Сліпущко О. М., Яременко В. В. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. Т. 3: П–Я. 2-ге вид. Київ: АКОНІТ, 2005. 862 с.
262. Словник української мови : в 11 т. / редкол. : І. К. Білодід (голова) та ін.; Т. 3 : З / ред. тому: Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. Київ : Наук. думка, 1972. 744 с.
263. Словник української мови : в 11 т. / редкол. : І. К. Білодід (голова) та ін.; Т. 10 : Т-Ф / ред. тому: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк. Київ : Наук. думка, 1979. 658 с.
264. Словник української мови : в 11 т. / редкол. : І. К. Білодід (голова) та ін.; Т. 8 : Природа-Ряхтливий; ред. тому: В. О. Винник та ін. 1977. 927 с.
265. Словник української мови : в 11 т. ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Т. 7 : Поїхати-Приробляти. Київ : Наук. думка, 1976. 723 с.
266. Словник української мови : в 11 т. ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Т. 5 : Н-О; ред. тому: В. О. Винник, Л. А. Юрчук. Київ : Наук. думка, 1974. 840 с.
267. Словник української мови : в 11 т.; АН УРСР, Ін-т мовознавства імені О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова). Т. 2 : Г-Ж / ред. тому: П. П. Доценко, Л. А. Юрчук. Київ : Наукова думка, 1971. 550 с.
268. Словник української мови : редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Т. 3 : З; ред. тому: Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. Київ : Наук. думка, 1972. 744 с.
269. Соломяна А. В. Детективна діяльність: особливості запобіжного впливу на злочинність. Новітні кримінально-правові дослідження. 2016. С. 120-123.
270. Сорський О. І. Взаємодія Національного антикорупційного бюро України із окремими суб'єктами публічного управління. Юридична Наука. 2020. № 3(105). С. 274-283.
271. Справа «Карабет та інші проти України» (Заяви №№ 38906/07 і 52025/07): рішення Європейського Суду з прав людини від 17 січ. 2013 р., м. Страсбург. Офіційний вісник України. 2018. № 66. Ст. 2246.
272. Степанюк Р. Л., Заяць Д. Д. Взаємодія під час досудового розслідування економічних злочинів. Форум права. 2014. № 1. С. 460-465.

273. Стеценко С. П. Економічна безпека: сутність і структура. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 24. С. 104-106.

274. Субота С. І. Аксіологічні засади правоохоронної діяльності в умовах розвитку громадянського суспільства. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 1. С. 35-38.

275. Сущенко В. М. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням: поняття, зміст, планування та організація : монографія. Харків : Право, 2018. 224 с.

276. Терехов В. Ю. Захищеність працівників правоохоронних органів: окремі питання нормативно-правового регулювання. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 9. С. 376-378.

277. Терехов В. Ю. Правоохоронні відносини у сфері економічної безпеки (в контексті роботи Бюро економічної безпеки України). Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2022. Т. 33(72). № 3. С. 29-33.

278. Терещенко Л. О. Інформація як ключовий елемент у механізмі інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів України: питання загальної теорії. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2018. Вип. 4 (84). С. 273-279.

279. Тихонов С. Створення інституту детективів: шляхи реформування кримінальної поліції: соціологічне дослідження, проведене у 2022 р. на базі Кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ України. URL : https://www.naiau.kiev.ua/files/kafedru/ord/2022/present_inst_detektyviv.pdf.

280. Тихонова Д. С. Поняття «правоохоронна діяльність» і функції правоохоронної діяльності. Проблеми сучасної поліцейстики. Харків, 2022. С. 224-225.

281. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво: міжнародний документ від 14.12.2016. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#Text.

282. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27.06.2014. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

283. Умови проведення конкурсу, кваліфікаційні вимоги та критерії професійної придатності на зайняття посади – старшого детектива відділу детективів із захисту фінансів у фіскальній сфері Підрозділу детективів (на правах Управління) Територіального управління БЕБ у м. Києві та Київській області (код посади – 3.1.115), з урахуванням особливостей проведення конкурсу під час дії воєнного стану: наказ Територіального управління БЕБ у м. Києві та Київській області від 08 вересня 2022 року № 24. URL : <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/uploaded-files/%D0%A3%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20-%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%B9%20%D0%B4%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%203.1.115.pdf>.

284. Управління забезпечення фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням: Основні функції структурних підрозділів Національного антикорупційного бюро України. Офіційний веб сайт НАБУ. URL : <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/struktura-ta-kerivnitctvo/struktura/osnovni-funkciyi-strukturnyh-pidrozdiliv/upravlinnya-zabezpechennya-finansovymy-resursamy-maynom-ta-kontrolyu-za-yih-vykorystanniam/>.

285. Ухвала Очаківського міськрайонного суду Миколаївської області від 14 липня 2021 р. у справі № 483/807/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98298845>.

286. Ухвала Печерського районного суду міста Києва від 21 грудня 2021 р. у справі № 757/67515/21-к. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102225298>.

287. Француз А. Й., Істоміна А. С. Приватна детективна діяльність: міжнародний досвід та національні перспективи. LEGAL BULLETIN. 2022. № 5. С. 81–90.

288. Франчук В. І. Детективна діяльність у сфері економічної безпеки: навчальний посібник; В. І. Франчук, Н. Я. Михаліцька, П. Я. Пригунов, С. І.

Мельник, М. Й. Штангрет. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 132 с.

289. Хлистік М. А. Визначення поняття правоохоронного органу в законодавстві України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2021. № 4. Т. 32(71). С. 49-54.

290. Хлистік М. А., Озеруга О. В. Проблемні питання визначення правового статусу приватних детективів в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 6. С. 188-191.

291. Чистоклетов Л., Хитра О. Поняття адміністративно-правового забезпечення та його механізму. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки». 2020. № 3 (27). С. 173-179.

292. Чібісов Д. О. Адміністративно-правовий статус Національного антикорупційного бюро України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2019. 22 с.

293. Чорний Д. М. Співвідношення прокурорського нагляду та процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Електронний ресурс. 2020. С. 394-397.

294. Швидкий Я. Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 1(7). С. 219-227.

295. Шорохова Г. М. Поняття та завдання інформаційного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ. Наше право. 2014. № 9. С. 44-47.

296. Шпенюв, Д. Ю. Служба суддів в Україні: адміністративно-правові засади : монографія. Харків : Панов, 2015. 501 с.

297. Юридична енциклопедія : в 6 т.; редкол.: Ю. С. Шемшученко. Київ: Укр. енцикл., 1998. Т 5. П-С. Київ: «Юридична думка», 2003. 736 с.

298. Юріков О. О. Слідчий як службова особа, яка займає відповідальне становище, у змісті ст. 368, 368-5, 369 і 382 КК України. *Multidisziplinäre forschung perspektiven, probleme und muster* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Відень, 26 листоп. 2021 р.). Відень, 2021. С. 111–112.

299. Юрко С. С. Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні: дис. ... канд. юр. наук. Одеса, 2017. 252 с.

300. Юхно О. О. Процесуальний статус детектива: порівняльно-правовий аспект національного і зарубіжного законодавства. Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики. Харків, 2018. С. 225-228.

301. Ярмиш Н. М. Про співвідношення юридичних понять «службова особа» та «посадова особа». Матеріали конференцій кафедри кримінального права і процесу. 2015. С. 130-132.

302. Яровий А. Класифікація уповноважених суб'єктів (ініціаторів) проведення негласних слідчих (розшукових) дій та здійснення контрольних-наглядових функцій за дотриманням прав і свобод людини. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 4. С. 360-364.

303. Яровий А. Р. Слідчий (детектив НАБУ) та співробітники оперативних підрозділів правоохоронних органів як суб'єкти проведення НСРД. Правове життя сучасної України : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.); відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 3. С. 303-306.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Список публікацій аспіранта за темою дисертації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Tymchyshyn, A., Semeniaka, A., Bondar, S., Akhtyrskaya, N., & Kostiuhenko, O. (2022). The use of big data and data mining in the investigation of criminal offences. *Amazonia Investiga*, 11(56), 278-290.
2. Семеняка А. Г. Засади діяльності підрозділів детективів Національного антикорупційного бюро України. XXV International Scientific and Practical Conference «Theoretical foundations of scientists and modern opinions regarding the implementation of modern trends», June 27-30, 2023, San Francisco, USA
3. Семеняка А. Г. Історія розвитку та функції державних інституцій України, в яких діють підрозділи детективів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2023. Т. 34 (73), № 1. С. 119-123.
4. Семеняка А. Г. Основні етапи підготовки детектива Національного антикорупційного бюро України. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXXIV. Міжнародної науково-практичної конференції; за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Салоніки (Греція): ГО «ВАДНД», 07 липня 2023 р. 287 с.
5. Семеняка А. Г. Підрозділи детективів, як складова державних інституцій України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7.
6. Семеняка А. Г. Правові компетенції детективів та форми їх реалізації. Освіта і наука в умовах інноваційного розвитку суспільства: збірник тез доповідей Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції (14 вересня 2022 року, м. Дніпро); за заг. ред. Т. В. Мотуз, Є. В. Кочерги. Дніпро : КЗВО «ДАНО» ДОР», 2022. 391 с.

DEXTRUM
LEGAL & ADVISORY

02031, Київ,
вул. Володимирська, 83,
офіс 308

+38 (050) 410 59 29
+38 (050) 880 22 24

www.dextrum.com.ua

dextrum.ua

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Семеняки Анни Геннадіївни на тему:
«Адміністративно-правовий статус детектива в державних
правоохоронних інституціях в Україні»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне
право

Засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Семеняки Анни Геннадіївни на тему «Адміністративно-правовий статус детектива в державних правоохоронних інституціях в Україні», виконані на кафедрі права Таврійського Національного університету імені В.І. Вернадського за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, використано в практичній роботі Адвокатського об'єднання «ДЕКСТРУМ».

Зокрема, висновки щодо особливостей практики реалізації детективом державного правоохоронного органу завдань і функцій щодо розслідування підслідних відповідним органам кримінальних правопорушень, а також здійснення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) заходів використовувалися АО «ДЕКСТРУМ» під час підготовки та складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, надання правничої допомоги у кримінальному провадженні, здійсненні представництва інтересів особи у суді під час розгляду справи про адміністративне правопорушення та ін.

Керуючий партнер
АО «ДЕКСТРУМ»

Тарас БАЛІЦЬКИЙ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

V. I. VERNADSKY TAURIDA NATIONAL UNIVERSITY

вул. Дж. Махкєяна, 33, м. Київ, 01042, тел. (044) 529 05-16, <http://tnu.edu.ua>,
e-mail: crimea.tnu@gmail.com код ЄДРПОУ 02070967

14.10.2023 № 09/16-750

на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Семеняки Анни Геннадіївни на тему:

«Адміністративно-правовий статус детектива в державних
правоохоронних інституціях в Україні»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 –
Право

Таврійський Національний університет імені В.І. Вернадського в 2022-2023 рр. здійснював апробацію та впровадження результатів дисертаційного дослідження Семеняки Анни Геннадіївни на тему «Адміністративно-правовий статус детектива в державних правоохоронних інституціях в Україні».

Зокрема, під час підготовки навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін, таких як «Адміністративне право», «Кримінальне процесуальне право» використовувалися матеріали дисертаційного дослідження щодо розкриття поняття детективної діяльності як складової правоохоронної діяльності державних інституцій України, визначення особливостей адміністративно-правового забезпечення детектива як посадової особи державного правоохоронного органу, класифікації функцій детективів державних правоохоронних органів.

Пропозиції автора щодо вирішення проблемних питань, пов'язаних з розмежуванням повноважень між детективами Національного антикорупційного бюро України або Бюро економічної безпеки України та слідчими підрозділами інших правоохоронних органів, а також пропозиції,

спрямовані на удосконалення регулювання окремих аспектів діяльності детективів Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України з розслідування підслідних їм кримінальних правопорушень, були враховані при розробці навчально-методичного забезпечення таких навчальних дисциплін, як «Протидія корупції у публічній службі», «Судові та правоохоронні органи України».

Т. в. о. ректора

Володимир НОЖЕНКО

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ**

Мін'юст

вул. Архітектора Городецького, 13,
м. Київ, 01001

тел.: (044) 364-23-93, факс: (044) 271-17-83

E-mail: callcentre@minjust.gov.ua,

fbamis@minjust.gov.ua

Web: <http://www.minjust.gov.ua>

код згідно з ЄДРПОУ 00015622

**Таврійський національний
університет імені В.І. Вернадського**

вул. Джона Маккейна, 33,
м. Київ, 01042

Надається довідка щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження Семеняки Анни Геннадіївни на тему: «Адміністративно-правовий статус детектива в державних правоохоронних інституціях в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Додаток: на 1 арк. в 1 прим.

**Директор
Департаменту експертного
забезпечення правосуддя**

Наталія ТКАЧЕНКО

02540000
Міністерство юстиції України
№ 1100972/6-2/13-23 на 17.11.2013
Публікує: Департамент інформації Міністерства
Сертифікат: E5A4228B128E000204080000444737000166100000
Дієвий з: 05.08.2023 13:50:14 по 05.08.2019 13:50:14

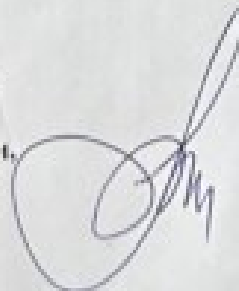
ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Семеняки Анни Геннадіївни на тему:
«Адміністративно-правовий статус детектива в державних
правоохоронних інституціях в Україні»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

Засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Семеняки Анни Геннадіївни на тему «Адміністративно-правовий статус детектива в державних правоохоронних інституціях в Україні», виконані на кафедрі публічного та приватного права Таврійського Національного університету імені В.І. Вернадського за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, знайшли застосування у роботі Міністерства юстиції України.

Пропозиції автора, спрямовані на удосконалення чинного адміністративного та кримінального процесуального законодавства у сфері регулювання адміністративно-правового статусу детектива Національного антикорупційного бюро України під час виконання ним завдань і функцій щодо розслідування підслідних кримінальних правопорушень, а також у процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) заходів, можуть бути цінними під час підготовки пропозицій до проектів нормативно-правових актів щодо правового регулювання організації призначення та проведення судових експертиз.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Семеняки Анни Геннадіївни на тему «Адміністративно-правовий статус детектива в державних правоохоронних інституціях в Україні» дозволить підвищити ефективність нормативно-правового регулювання окремих напрямків діяльності детективів Національного антикорупційного бюро України.

Директор
 Департаменту експертного
 забезпечення правосуддя,
 Заслужений юрист України,
 кандидат юридичних наук

Наталія ТКАЧЕНКО